

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

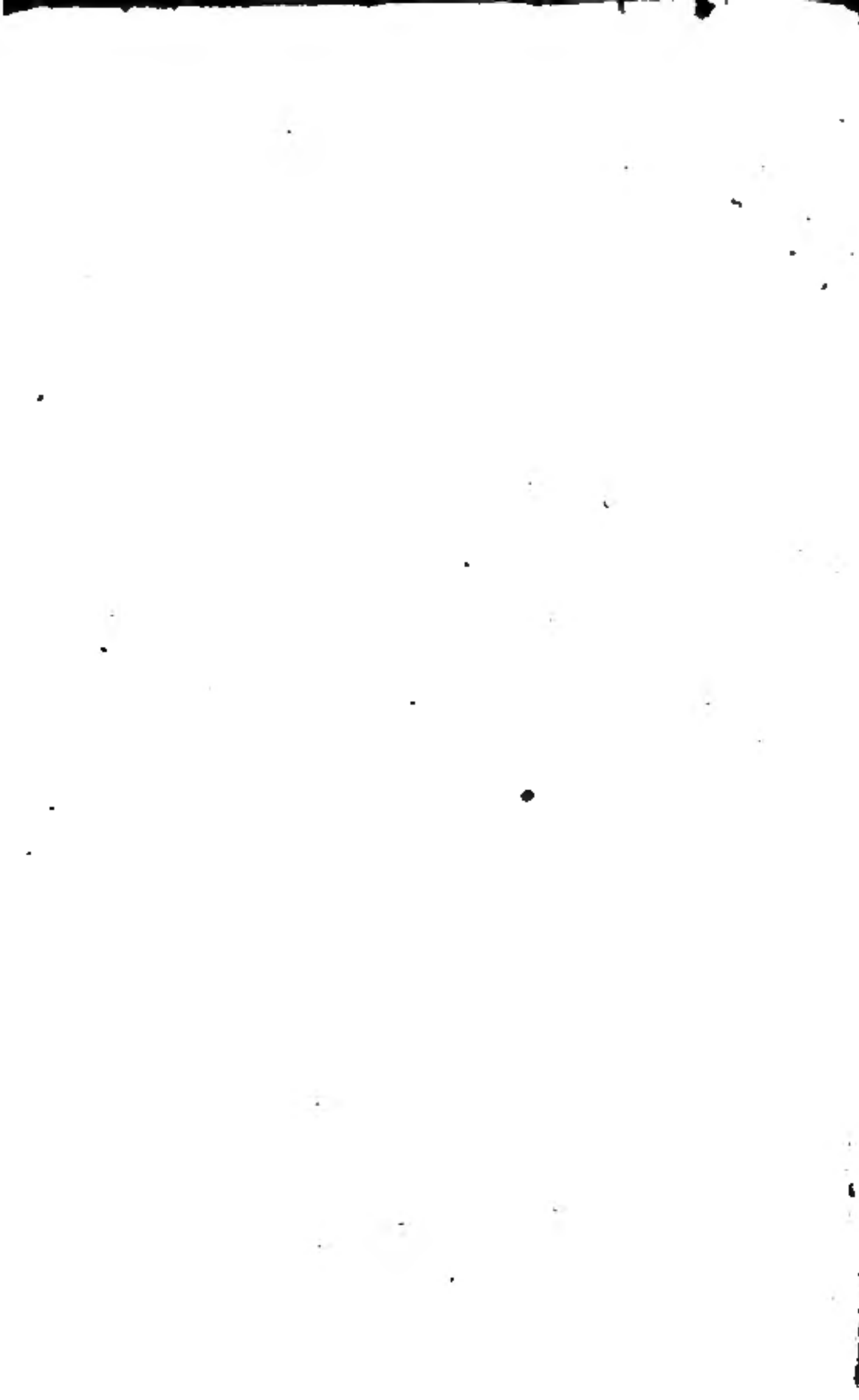
- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARIES

معارف نظارت جلیله سنک فی ۱۳ مایس سنه ۳۱۱
تاریخلو ویکری نوسرولی امرنامه موجبنده طبع اولمخنددر

ՈՒԾՈՒՄՆ

ՊԱՐՏՈՒՑ

Shansheants, Petros S.
Hamatutut, wn kristor
ՈՒՍՈՒՄԷ eakan
Usman...

Պ Ա Ր Տ ՈՒ Յ

174

Աշխատանքային

ՊԵՏՐՈՍԻ Ս. ՇԱՆՇԵԱՆՏ

Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

195 ր.

ՊԵՏՐՈՍԻ

ՇԱՆՇԵԱՆՏ

Ի ՏՊԱԳՐԱՆԻ ՍՐՐՈՑ ՑԱԿՈՎԱԲԵԱՆՑ

1874

Grad

FREN

352

BUHR

GRAP
E R E M.
352
of 10. 99

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Ս. ԷԶՄԻԱՆԵԻ

Տ. Տ. ԳԷՈՐԳԱՅ Դ.

ՎԵՀԱՓԱՌ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Հ Ր Ա Մ Ա Ն Ա Ռ

ՊԱՏՐԻԱՐԺԻ ՍՐԲՅԵ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

Տ. Ե Ս Ա Յ Ե Ա Յ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐԺ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ԵՒ Ի ՊԱՏՐԻԱՐԺՈՒԹԵԱՆ Կ. ՊՕԼՅՈՑ

Տ. Ն Ե Ր Ս Ի Ս Ի

ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐԺ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ՁԵՐԿԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՍ զայս ընտիր, հեղինակու-
թիւն բարոյախօս Վարժապետի Պետրոսի Սամուէլեան
Շանչեանց, մատոյց մեղ 'ի անօրութիւն 8. Մելքիսե-
դեկ վարդապետ Մուրատեանց, միաբան Առաքելու-
կան Սրբոյ Ուխտին Երուսաղէմի: Արարար և հա-
ճութեամբ սրտի ընթերցաք, յորում իմաստք պա-
տուիրանաց Ս. Գրոց ուղիղ եւ անստերիւր բացա-
տրութեամբ համառօտեալ են. ուր հմտավարժ Մատե-
նադիրն, առանց աւելորդ ճառաբանութեան. որպէս
դժօն ուռուցիչ՝ զիւր դաս իբրեւ ակործանամ ճա-
շակ մատակարարել սիրէ աշակերտող մանկանց և հա-
մօրէն բարոյասիրաց:

Եթէ պատուիրանք ճեառն լոյս են, եթէ աստ-
ուածպաշտութիւն քան զամենայն ինչ ղայաւոր է.
ուրեմն, այս վաստակ շահաբեր է որդւոց Եկեղեցւոյ:
Առ որ յորդորեմ զձեզ, ո՛վ ուսումնաճարաւ գպրոցա-
կան մանկունք, ընկալարո՞ւք զսա իբրեւ ոսկի ման-
եակ 'ի պարանոցս ձեր, որ կարող է դաստիարակել
կրթել զսիրտս ձեր 'ի վսեմ բարոյականութիւն մարդ-
կային պարտուց, առ որ ուղղեալ է զիւրն նպատակ
առաքինասէր Մատենագիրն:

Մ. Վ. ԽՐԻՄԵԱՆ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԳԼԱԿԱՑ

ԵՒ

ՊԱՏՐԻԱՐԺ Կ. ՊՕԼՍՈՅ

Ի 10 Ապրիլ 1870 ա.թ.

Ի Գաբրիելաբաճի Հայոց

Ձեզ կը նուիրեմ այս եր,
 կասիրութիւնը, Հայաստանի
 Զաւակներ, և կ'աղօթեմ առ
 Աստուած, որ ոգեւորէ ըզ
 Ձեզ առաքինութեամբ՝ եւ
 օգնէ Ձեզ՝ երջանկութեան
 հասնելու:

Գ. ՇԱՆՇԵԱՆՅ

Քեզի հոգեւոր անտուայթիշա
 քանիս առ Երջան պատկճ. Եւ
 պատկճեք իւր իւր զգացման Կ.
 Զորութեան եւ իւր իւր Զորութեան
 Զորութիւն: Ահա իւր Զորութեան
 9/2/40
 Զորութեան
 Զորութեան Զորութեան

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Յառաջաբան .	Ա
Տառնադրանեայ պատգամաց եւ օրինաց վերայ առ- հասարակ .	7
Յառաջաբան պատգամաց . — Առաջին երկու պա- տուիրանք .	16
Բարեգաշտ զգացմանց վերայ .	31
Երրորդ պատուիրան .	52
Զորորդ պատուիրան .	66
Ընդհանուր պարտաւորութիւնք առ մարդիկ .	81
Յատուկ պարտաւորութիւնք առհասարակ . — Հին- գերորդ պատուիրան .	115
Ընդհանուր պարտաւորութիւնք .	129
Վեցերորդ պատուիրան .	143
Եօթներորդ պատուիրան .	160
Ռեթերորդ պատուիրան .	169
Իններորդ պատուիրան .	184
Տասներորդ պատուիրան .	203
Համառօտութիւն օրինաց .	217
Պարտաւորութիւնք մարդոյ առ անձն .	221
Աշխատութիւն .	232
Զգաստութիւն պատուոյ մէջ .	266
Զգաստութիւն նեղութեան մէջ .	285

Խնդրեցէք նախ զարքա,
յուլթիւնն Աստուծոյ և զար
դարուլթիւն նորա և այդ ա-
մենայն յաւելցի ձեզ:

Մատ. 2. 33.

Յ Ա Ռ Ա Ջ Ա Ր Ա Ն

Երկու բան կայ, որ կը ԼԾու-
ցանեն հոգին միշտ նոր զարմաց համբ
եւ յաշգանօք, այն է՝ աստեղագար-
երկիւքը մեզմէ բարձր եւ խղճմտան,
քի ձայնը մեր սրտերու մէջ :

ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ ԿԱՆՏ.

ՊՕՂՈՍ առաքեալը մարդոյ զանազան պարտաւո-
րութեանց վրայ խօսելով զվստորապէս երեք կը բաժ-
նէ — Պարտաւորութեան Բաշխարհութեան, որոյ առար-
կան է Աստուած, պարտաւորութեան արդարութեան, որ
կը վերաբերի առ ընկերն եւ պարտաւորութեան ղգապա-
րութեան, որ կը վերաբերի մեր անձին :

Մեր պարտաւորութիւնները, իրենց ոկղբունքին
նայելով, բոլորը կը պայունակին մէկ պարտաւորու-
թեան մէջ, որ է հնազանդիւ Աստուծոյ : Այսին զի,
Աստուած է ինքն ըստ ինքեան ծայրագոյն բարութիւն :
Նա է օրէնսդիր բարոյական եւ միանգամայն նիւթա-
կան աշխարհի : Նա է սկիզբն, յորմէ ծագումն ու-
նին բարոյական եւ նիւթական աշխարհի օրէնքները :
Մեր խիղճը, որ ծնուած է մեր հոգւոյ հետ եւ աղ-
բիւր է մեր ամեն պարտաւորութեանց, կ'իմացնէ մեզ
որ կայ բարոյական աշխարհ. իսկ նիւթական տիե-

դերքը իւր գաշնակաւոր կարգով կը յայտնէ մեզ, որ համայն բնութիւն կը կառավարի Աստուծոյ իմաստութեամբ, որոյ կամքը կատարելն է կոչումն բոլոր արարածոց, վասն զի Աստուած է սփիղջն և վախճան բոլորեցունց (1) :

Աշխարհիս մէջ մարդոց բուն և ճշմարիտ կոչումն է կրտսարնը բարոյական օրէնքը, որպէս զի կարենայ բարոյական կատարելագործութեամբ եւ առաքինութեան ճանապարհաւ հասնիլ երջանկութեան, լինիլ այնպէս, ինչպէս ստեղծուած է Արարչն, այսինքն լինիլ ըստ պատկերի և ըստ նմանութեան Աստուծոյ : Վասն զի մարդոց վեճ պարտաւորութիւնն ու ճշմարիտ երջանկութիւնն է Աստուծոյ նմանիլ և ոչ արիշտանի : Ընիլ բարի, մարգասէր, խաղաղասէր, հեղխանարհ և համբերող, որովհետեւ Աստուած ամենաբարի է և Սէր գլխավին : Որ եւ կը հրաւիրէ զմեզ յառաջիկ այս առաքինութեանց մէջ, որպէս զի կարենամք լինիլ կատարեալ, որպէս և նա ինքն՝ երկնաւոր Հայրն մեր կատարեալ է :

Մարդոց երջանկութիւնն Աստուծոյ մէջ է : Մարդը կարող չէ հասնիլ երջանկութեան այս կենաց փորձանաց աշխարհին մէջ : Մարդոց հեանքը պատերազմ է և աշխարհո՝ գաշտ պատերազմի և միայն բռունցք կարող են յափշտակել Աստուծոյ արքայութիւնը, ինչպէս ասոց մեր ֆրիիշը : Այս փորձանքով ալեկոծուած կենաց մէջ գիտէ ճշմարիտ մարդն, որ ինքն կոչուած է արիութեամբ և առաքինութեամբ պատերազմիլ ամենակերպ ձախարդութեանց և գժբաղդութեանց դէմ : Այս պատերազմին մէջ է, որ կը բացուի և կը կրթութուի մարդոց բարոյական բնութիւնը եւ ողորտութիւնը : Այս պատերազմով է որ մարդ կը մեծանայ

(1) Տե՛ս — Համաօրումիան քրիստոնէական ուսմանց. — Երևո 4—5 :

և կը գործակցի իւր Արարչին իւր հոգւոյ նորոգու-
 թեամբ : Թէեւ քանր և մեծ զոհողութեամբ կը զլտ-
 րէ և ձեռք կը բերէ մարդ իւր առաքինութեան յաղ-
 թանակը այս աշխարհիս մէջ, սակայն գիտէ նա որ
 յաղթանակի թանկագին գնով միայն կը հասնի եր-
 ջանկութեան : որովհետեւ որչափ որ անհարին է կա-
 տարեալ երջանկութիւն գտնել այս փորձանաց աշխար-
 հին մէջ, սակայն առաքինութեամբ, յուսով և հա-
 ւատով իրաւունք կրստանայ մարդ երջանիկ լինելու՝
 հանդերձելոյն մէջ : Եւ այսպէս ճշմարիտ մարդը յա-
 ւիտենական արգարութեան վրայ հիմնուելով՝ կը բարձ-
 րացնէ իւր հոգւոյ աչքը այս կեանքէն գէտ 'ի հան-
 դերմեալ կեանքն՝ կ'ակնկալէ ուրիշ աշխարհի, որոյ
 լոյսը խաղաղ է և անանց, ուր փորձանքները վերջա-
 ցած են և միայն երանութիւնը կը թագաւորէ : Այս
 յուսով է որ մարդ չ'արհամարհէր այս աշխարհը եւ
 այն բարութիւնը, զոր կարող է գործել ինչպէս իւր
 համար, նոյնպէս եւ իւր ընկերին համար : Նա չը
 պահանջէր այս կեանքէն այն, ինչ որ կարող չէ նա
 տալ : Նա առաջին և պիտաւոր պարտաւորութիւն կը
 համարի գործ դնել իւր ներկայ կենաց նպատակը,
 որ է առաքինութիւն գործել : Նա երջանկութիւն
 կ'որոնէ ներկայ կենաց այն հողեւոր բարութեանց մէջ,
 զորս պատահարք և գծբաղդութիւնք կարող չեն նս-
 բա ձեռքէն խլել և յալիշտակել, կամիմք ասել, նա
 երջանկութիւն կ'որոնէ իւր բարի խղճի և հոգւոյ ան-
 դորրութեան և ուրախութեան մէջ : Ճշմարիտ մար-
 դը, երբ բախտաւոր չէ աշխարհիս մէջ, ամենեւին
 չը գանգատիր իւր վիճակէն, իւր ընկերէն և հասարա-
 կութեան կարգադրութենէն : Վասն զի չէ վառուած
 աշխարհային վայելչութեան աննշանքով : Նա չը յու-
 սահատիր երբեք պատահած ձախուղութիւններէն,
 զորս յօժարութեամբ կը կրէ : Նա կեանքը չ'արհա-
 մարհիր, թէեւ կեանքը անբաւական է նոյնքան եռան-

դուռն սրտի զգայմունքը գոհացնելու և համապատաս-
խան չէ մարդոյ հոգեկան եռանդին : Նա կարող է
թողուլ կեանքը առանց օրհասալու և գիմել 'ի մահ'
առանց թուլութեան , գիմել 'ի մահ' յուսով և խա-
ղաղ սրտով , երբ իւր պարտաւորութիւնը կը պահան-
ջէ , որ նա չը խնայէ իւր կեանքը : Նա կը կատարէ
իւր պարտքը այնքան մեծ ջերմեռանդութեամբ , որ-
չափ որ մեծ և ծանր են կատարելու հանգամանքնե-
րը : Այս հանգամանքներն են , որ աւելի միջոց կը
տան որ առաւել բացուի մարդոյ ազատութիւնը եւ
բարոյական առաքինութիւնը : Մարդ երբ այս բա-
րոյական կատարելութեանը կը գիմէ , ինչ վիճակի մէջ
որ լինի , երբէք չը նախանձիր այլոց բախտաւորու-
թեան , ճսխութեան և սպառնաւորութեան կամ մե-
ծութեան վրայ , որոնցմէ ինքը զրկուած է : Նա եր-
բէք չը մտածեր այլոց ամբարտաւան հոգւոյն հաւա-
սարելու և և կամ միջոցներ որոնելու , որով կարենայ
գերազանցիկ ուրիշներէն : Նա ճշմարիտ հաւատալու-
թիւնը միայն առաքինութեան մէջ կը տեսնէ և Աս-
տուծոյ առջեւ հաւատալ վիճելուն մէջ : Նա փառաց
կը փախաքի , բայց իւր փառասիրութեան միակ նպա-
տակն է բարձրանալ բարոյականութեամբ , զօրաւոր
լինիլ ճշմարտութեամբ , սրտի բարութեամբ , հաւա-
տով , սրբութեամբ և առաքինութեամբ : Նա իշ-
խանութեան կը փախաքի , բայց իւր որոնած իշ-
խանութիւնն է իշխանութիւն բարոյական օրինաց ,
իշխանութիւն իւր անձին և իւր կրօն վերայ : Այս
բարոյական իշխանութիւնն է , զոր չը փոխեր նա եր-
բէք աշխարհիս բոլոր իշխանութեանց հետ : Բայց
պէտք է ասել , որ նա իւր բաղձանքը եւ աշխա-
տանքը չը թահմանափակեր միայն այս վրեժ անձնասի-
րութեան մէջ , այլ աւելի զօրաւոր կերպով կ'աշխատի
իւր ընկերի , իւր ազգակցի և բոլոր հասարակութեան
յառաջադիմութեան համար : Եւ իւր աշխատանքը

բուն նպատակ կը բռնէ աւելի հասարակաց հոգեւոր
 և բարոյական շահը քան թէ նիւթականը : Նա ու-
 բախութեամբ կը նսւիրէ իւր անձը հասարակաց լու-
 տաւորութեան համար : որպէս զի տարածէ նոցա մէջ
 ճշմարիտ լուսաւորութիւն : հաստատէ նոցա որտեղու-
 մէջ առաքինութեան կանոններ և բարոյական օրէնք-
 ներ : Նա պատրաստ է մինչեւ անգամ իւր կեանքը
 զոհել այս գլխաւոր և ամենամեծ օրէնքը թագաւո-
 րեցնելու համար : որ է Սէր առ Աստուծոյ և առ մարդ ,
 և արդէն վարձատրուած կը համարի իւր անձը , եթէ
 կարենայ բարոյապէս ազնուացնել իւր շրջակայ մարդի-
 կը , եթէ կարենայ փոխանակ ազահ , նախանձոտ և
 թշնամանող մարդկանց՝ տեսնել խոհեմ , զգաստ , ար-
 քար , մարդասէր և աստուածասէր մարդիկ : Սակայն
 գիտէ նա՝ որ աշխարհս որչափ որ կատարելագործուի ,
 դարձեալ կարող չէ կատարեալ բարեկարգութեան աշ-
 խարհ լինիլ և կամ արգարութեան անպայման թա-
 գաւորութիւն : վասն զի մեր փրկչի թագաւորութիւ-
 նը այս աշխարհէն չէ : Ուստի և մարդոյ միակ կո-
 շումն է կատարել աշխարհիս մէջ բարոյական օրէնքը ,
 կատարել ինչ որ կը պահանջէ մեզմէն մեր երջանկու-
 թիւնը , ինչ որ համաձայն է Աստուծոյ նախախնա-
 մութեան : Ճշմարիտ մարդոյ կեանքը մի պատերազմ
 է : Նա կը պատերազմի արգարութեան համար՝ ա-
 նարգարութեան դէմ , ոխոյ համար՝ ատելութեան
 դէմ , ճշմարտութեան համար՝ մտրութեան և ստու-
 թեան դէմ : Նա կը պատերազմի այսօր , վաղը և յա-
 ռիսեան : Մարդոյ ոխոյը ստեղծուած է Աստուծոյ
 համար , կ'առէ Օգոստինոս , և այս է պատճառն , որ
 նա անհանգիստ է միշտ , և չը հանգարտիք երբէք ,
 մինչեւ որ չը հանգստանայ Աստուծոյ մէջ :

ՏԱՍՆԱԲԱՆԵԱՅ ՊԱՏԳԱՄԱՅ

Ե Ի

ՕՐԻՆԱՅ ՎԵՐԱՅ

ԱՌ ՀԱՍԱՐԱԿ

—

ՅԱՊԱՌԵԾՈՅ ԵՐԵՄԻ և ՂԱԿԱՌԱԽ
ԲԱՆԱ ԶԱՐԱՆ ԱՊԱԿԵՄՈՒ ՉԻ ԱՅԱ Ե ՄԱՐԶՆ
ՄԱՆԵՆԷԼԻՆ : ԺԱՂ . ԺԵ . 15 :

—

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ օրէնքն է Կանոն պոր
ճողութեան , որոյ հետ պարտաւոր ենք
համաձայնեցնել մեր կամքը և քայծքը ,
որպէս զի չը զըկաւինք յաւիտենական եր
ջանկութենէ : Կամի Աստուած , որ մենք
այս բարոյական օրէնքը կատարենք՝ շար
ժուած լինելով հնազանդութենէ և ի
սիրոյ առ ինքն : Եւ որովհետեւ բարոյ
յական օրէնքը անհրաժեշտ և ընդհա
նաւոր պարտաւորութիւն է ման մարդոյ
համար , ուստի յետք է որ յետագայ

չորս նշաններն կամ պայմաններն ունենայ :

Ա . Պէտք է որ Օրէնադիրն մեզմէ բարձր լինի , որպէս զի իրաւունք ունենայ հրամայելու և օրէնք տալու :

Բ . Պէտք է որ օրէնքը տրուած լինի պարզ կերպով , որպէս զի հասարողները կարենան իմանալ թէ ի՞նչ կը պահանջէ օրէնքը :

Գ . Պէտք է որ պատուիրէ մեզ այն բանը , ինչ որ արդար է և համաձայն մեր բնութեան :

Դ . Պէտք է որ օրէնքը ունենայ վաղ և պատիժ , որպէս զի պղդէ մեր վրայ և նստածէ մեր կամքը :

Այս նշանները լիովին կը գտնուին Աստուծոյ օրինաց մէջ :

Աստուած իւր կամքը յայտնած է իւր Իտքով և մեր Իղձմտանքով : Այս խղձմտանքի օրինաց վրայ է , որ կը խօսի Փղաս առաքեալն , « Այլ յորժամ հեթանոսք , որք զօրեմս ոչ ունին , բնութեամբ զօրինացն գործեն : Նոքա , որք զօրեմս ոչ ունին , անձտնոց իւրեանց իսկ են օրէնք , որք չունենան . որք ու օրինացն գրեալ չ'ապրած իւրեանց վնասութեամբ »

մտաց իւրեանց՝ և յանդիմանել զսխմեանս
 ՚ի խորհրդոց իւրեանց, կամ թէ պա-
 տախանի իսկ տալ յաւուրն, յորում
 դասիցի Աստուած զգաղտնիս մարդկան
 ըստ Աւետարանի իմոյ ՚ի ձեռն Յիսուսի
 Քրիստոսի 9: Հոով. Բ. 14-15:

Այս օրէնքը, որ Բնական կ'անուանի,
 սյնալիս միշտ է, որ կարող է մեզ հե-
 ռացնել չորս թեմէ և տանել առ Աստ-
 ուած: Սակայն ինքն ըստ ինքեան այս
 օրէնքը անգոր է, ինչպէս կը տեսնենք,
 որ շատ մարդիկ կը պատրեն իրենց իւր-
 ճը և կամ կը բնացնեն, աւստի՝ Աստ-
 ուած իւր խօսքով ստճած է մեզ ուրիշ
 օրէնք, Հին և Նոր Կտակարանի կամ
 Աստուածաշնչի մէջ, որ կը պարունակէ
 ամեն բան, ինչ որ կարելոր է մեր փրկ-
 կութեան համար: Աստուածաշնչի մէջ
 կը պարունակին ամեն աստուածային գ-
 րէնքներ, որոց մէջ կարող ենք գտնել
 ամեն մեզ պատուիրած արարեսաւորու-
 թիւները:

Երրայեցւոյ այն օրէնքները, որոնք
 կը վերաբերէին իրենց քաղնքական դե-
 ձակին եւ պատմական ժամանակաւոր
 հանգամանքներուն, դադարեցան: Բայց

այն օրէնքը, որ բնական կապակցութեան վրայ հիմնուած է, որ կը կապէ մարդը Աստուծոյ հետ և միւս մարդկանց հետ, այն բարոյական օրէնքը ընդհանուր է և մշտնջենաւոր, զոր պարտաւոր ենք կատարել մեր երկրաւոր և երկնաւոր կենաց երջանկութեան համար: Տասնաբանեայ Պատմութիւնքը այս բարոյական օրինաց մասն է: Այս բարոյական օրէնքն է, որ պէտք է լինի կանոն մեր բարի գործոյ և այս օրինաց վրայ է որ կը խօսի Քրիստոս. «Մի՛ համարիք եթէ եկի լուծանել զորէնա կամ զմարդարէս. ոչ եկի լուծանել, այլ լնալ»: Մատ. Ե. 17:

Տասնաբանեայ պատգամները մեկնելու համար պարտաւոր ենք հետեւիլ այն կանոններուն, զորս Փրկիչը ցուցած է մեզ՝ Մատթէոսի աւետարանի հինգերորդ գլխոյն մէջ, ուր կը լրացնէ անկատար օրէնքները և կը հերքէ այն թիւր մեկնութիւնները, որով Եբրայեցւոյ առեալները կամ օրինականները կը մեկնէին Աստուծոյ օրէնքը: Այս բարոյական օրէնքները ճշմարտապէս մեկնելու կամ բացատրելու համար՝ պարտաւոր ենք իմանալ.

Ա. Որ Աստուծոյ օրէնքը հոգեւոր է, այսինքն կը պահանջէ ոչ միայն արտաքին գործքեր, այլ և մեր միտքը, մեր սիրտը, մեր զգացմունքը և մեր կամքը, ինչպէս որ եօթներորդ պատուիրանը բացատրելու ժամանակ պարզապէս կը հառկացնէ մեզ Գրիգորիոս ասելով. « Լուարո՞ւք արտքէն, զի ասացաւ առաջնոցն՝ Մի շնար. բայց ես ասեմ ձեզ, թէ ամենայն որ հայի 'ի կին մարդ՝ առ 'ի ցանկանալոց նմա, անգէն շնացաւ ընդ նմա 'ի արտի իւրում. » : Մար. Ե. 27 — 28 : Նոյն իսկ տասներորդ պատուիրանը՝ յանկալը կամ յանկո՝ւթիւնը արգիլելով՝ պարզապէս կը յայտնէ, որ աստուածային օրէնքը հոգեւոր է :

Բ. Աստուած որ և է գլխաւոր յանցանք արգիլելով՝ կարգելու նմանապէս նոյն յանցանաց հետ յարաբերութիւն ունեցող ամեն մեղքեր : Օրինակի համար, շու՝թիւնը արգիլելով՝ կարգելու տմենափոքր միատումներ, ցանկութիւններ և վարմունքներ, որոնք 'ի շու՝թիւն կ'առաջնորդեն : Սուտ վկայութիւնը արգիլելով՝ կարգելու ամեն 'ի զուր և անմիտ երգումն : Մար. Ե. 33 — 37 :

Գ. Երբ Աստուած յանցանքը կ'արգելու, նորա դէմ կը պատուիրէ նոյն պէս և առաքինութիւն։ Օրինակի համար, շնութիւնը արգելելով՝ կը պատուիրէ ողջախաչութիւն, վրէժխնդրութիւնը արգելելով՝ կը պատուիրէ անձնազոհութիւն, որով խաղաղութիւնը կը պահուի և կը հաստատուի։ Մատ. Ե. 33-41։ Աստուած ատելութիւնը արգելելով՝ կը պատուիրէ սէր առ թշուառներ։ Մատ. Ե. 43-47։ Արարածին աստուածային պաշտօնրոտուն արգելելով՝ կը պատուիրէ միայն պաշտօն մատուցանել միայն Աստուծոյ։

Դ. Որ և է մեղք արգելելով՝ կ'արգելու Աստուած ամեն բան, ինչ որ կարող է դէպ ի նարգելուած մեղքը տանել։ Այսպէս ահա սարանութիւնը արգելելով՝ կ'արգելու ընդ նմին ատելութիւնը, նախանձը, քարկութիւնը, վրէժխնդրութիւնը, յոնկութիւնը, աւարդ և նախապաշար խօսքերը, վէճը և վատ վարմունքը։ Մատ. Զ. 21-22։ Սոյն պէս պատուիրեմք որ և է պաշտօնաբութիւն՝ կը պատուիրէ ամեն բան, ինչ որ կը դիւրացնէ նոյն պարստաւոր-

ութեան կատարումն :

Ռբեմն հետեւելով այն կանոններուն , կարող ենք Տանաքանեայ պատգամները համաձայնեցնել Աստուծոյ ամեն պատուիրանաց հետ և հասկանալ միանգամ որ Տանաքանեայ արտուղիքները մեր պարտաւորութեանց համաւտույթիւնն է :

Տանաքանեայ պատուիրանաց գլխաւոր հիմն այս է , որ կայ մի Աստուած գերագոյն , յաւիտենական , արարիչ , աղբիւր կենաց , ազատիչ , բարերար , Աստուած ամենակարող և նախանձաւոր , Աստուած փրձահատոց , ուրեմն և Աստուած՝ գերագոյն բարութիւն մարդոց : Այս գլխաւոր զգոգաւորութեան վրայ հիմնուած է բովանդակ Բարցոյնաւորիւնը , որոյ պատուանդանն է սէք առ Աստուած հնազանդութեամբ հանգերձ , որ է ըսկիզբն մեր բոլոր պարտաւորութեանց : Աստուած ողորմած է այն մարդոց վրայ , որոնք կը սիրեն զԱստուած և կը պահեն ու կը կատարեն նոյա պատուիրանքները : Այս գլխաւոր պարտաւորութեան մէջ կը պարունակին ամեն պարտաւորութիւններ առ Աստուած , որոնք գրուած

են պատգամաց առաջին տախտակին վըրայ և կը պարտաւանակին նոյնպէս պարտաւորութիւններ առ ընկերն, որոնք գըրուած են պատգամաց երկրորդ տախտակին վրայ : Մեր տաւ Աստուած ունեցած հնազանդութիւնը և սէրը կը բանայ մեր սիրտը ամեն բանի համար, ինչ որ կը պահանջէ մեզմէ հասարակութիւնը կամ մարդկութիւնը և կը բանայ նոցա պահանջածէն աւելի :

Տասնաբանեայ պատուիրանքը կ'արգելու նաև չար ցանկութիւնը, որ հիմն է ամենայն չար գործոց : Ար պարտաւանակիւր մէջ պարտաւորութիւնների առ անձրն, որ է մերժողութիւն կամ իշխանութիւն անձին նկատմամբ : Այնպէս որ աստուածային օրինաց մէջ ամեն պարտաւորութիւնները շղթայի պէս կապուած են իրարու հետ, որով և կարող ենք իմանալ հետեւեալ ճշմարտութիւնները :

Ա. Տասնաբանեայ պատուիրանքն է օրէնք ընդհանուր արդարութեան, որ կը հրամայէ հատուցանել ամենուն, ինչ որ պարտաւոր ենք :

Բ. Մտ է գեղեցիկ համառօտութիւն

քնական իրաւունց, որ հիմնուած է մարդոց առ Աստուած և առ ընկերս 'ունեցած անխախտ յարաբերութեանց վրայ:

Գ. Նա է ուխտ աստուածային, որոյ հետ կապուած են մարմնաւոր կամ ժամանակաւոր և հոգեւոր կամ յաւիտեանական օրհնութիւնք: « Եւ պատմեաց մեզ զուխտն իւր, զոր պատուիրեաց ձեզ առնել զտաճն պատգամսն և գրեաց ընտանա 'ի վերայ երկուց քարեղէն տախտակաց »: Օրին. Դ. 13:

Դ. Նա է ճշմարիտ հիմն — գլխաւոր օրէնք — համայն մարդկային միաբանութեան կամ ընկերականութեան, որով կը կազմին և կը հաստատուին ազգք և ազլնք: Նա կը հաստատէ իրաւունքներ և պարտաւորութիւններ ընկերականութեան տմեն մէկ տնդամի համար: Նա կը ծանուցանէ և կը հստատէ, որ Աստուած է գլուխ տմեն մարդկային միաբանութեան. ուստի եւ կը պատուիրէ ճանաչել զնա որպէս ամենակարող և հաւնապրողդեան պաշտպան օրինաց:

Ե. Տանաքանեաց պատուիրանքն է հիմն կանոնաւոր աստուածպաշտութեան: Նովաւ կարեմք արժանաւոր պաշ-

տօն մատուցունել Աստուծոյ եւ պահել
 ոգի ընդհանաւ արդարութեան . յիսն
 քի նա է որ կը յիշեցնէ մեզ մեր պար-
 տաւորութիւնները եւ կը զարթուցանէ
 մեր միտքը՝ չը մոռանալ մեր կոչումը և
 մեր մեծ նպատակը :

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ ՊԱՏԳԱՄԱՑ

ԱՌԱՋԻՆ ԵՐԿՈՒ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆՔ

ՏԱՍՆԱԲԱՆԵԱՑ պատուիրանաց յա-
 ռաջաբանը այսպէս կը սկսի . « Ես եմ
 Տէր Աստուած քա . որ հանի զքեզ յերկ-
 րէն եգիպտացւոց ՚ի տանէ ծառայու-
 թեան » :

Աստուած այս խօսքերով կը հրաւի-
 րէ իւր ժողովուրդը հնազանդել իւր ա-
 մենաբարբի փառքին և այս մասին կ'առա-
 ջագրէ երեք պատժաւ . Ա . Ար իբրեւ փա-
 իաւմն ունին , ուստի եւ կ'ասէ . Ես եմ
 Տէր . Բ . Ար ինչը իրաւունք ունի հրաւի-
 րելու , ուստի եւ կ'ասէ . Ես եմ Տէր Առ-
 քաւոյ . Գ . Ար շնորհակալութեան ըն-
 զացնուիք փառք զարթուցանել ժողովուրդի

նշանակէ՛, որստի եւ հրապարակէ՛ . Բայ հոգի ընդ յերկրէն եգիպտացոց . Ի քանի՛ ծառայութեան :

Այս երեք պատճառները մեծ նշանակութիւն ունին նշանակեա եւ Բրիտանիայի համար : Աստուած , ինչպէս որ Երապեղեոց Տէրն էր , նշանակեա եւ մեր Տէրն է , մեր Արարիչն եւ մեր Նախապապաւորն : Նա է միակ տղաքներ կենդանութեան եւ երջանկութեան : Նա է նման նապէս մեր Աստուածը , մեր Բարեբաւորը , որ սիրած է զմեզ : Երբայեցիներէն աւելի : Վասն զի պիտի ուխտը , զոր մեզ հետ կապեց , աւելի գերազանց է քան Երապեղեոց հետ կապած ուխտը : « Բոց տրդ առատագոյն եւս պաշտապան եհաս Յիսուս , որչափ լաւագոյն եւս ուխտի է միջնորդ , որ յառաւել աւերտան օրինադրեցաւ : Եւ զիսն այնորիկ նորոյ ուխտի է միջնորդ , զի յորժամ մահ լինիցի 'ի փրկութիւն փան պապին ուխտին յանցանաց , զաւերտան անցին հրաւիրեալքն 'ի ժառանգութիւն յաւիտեանից » : Եբր . Ը . 6 : Թ . 15 : Աստուած ազատեց զմեզ ոչ թէ Եգիպտոսի ծառայութենէն , այլ ուրիշ անգութեան եւ անարարութենէն ,

առն ժառանգանէլ Աստուծոյ եւ արահել
 ոգի ընդհանուր արդարութեան . վասն
 զի նա է որ կը յիշեցնէ մեզ մեր պար-
 առարութիւնները եւ կը զարթուցանէ
 մեր միտքը՝ չք մտածնալ մեր կոչումը և
 մեր մէծ նպատակը :

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ ՊԱՏԳԱՄԱՑ

ԱՅՈՒՆԻՆ ԵՐԿՈՒ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆՔ

ՏԱՅՆԱԲԱՆԵԱՑ պատուիրանս

առնալուքս արդէս կըսկսի . « 1

Տէր Աստուած քո , որ հանի զքե
 թէն Եդիպոսցւոյ 'ի տանէ ծո
 թեան » :

Աստուած այս խոսքերով՝

թէ իւր մարդկային Գնացան
 մեծարարի կամային և այս մի
 ծաղրէ կըսէք պատճառ . Ա
 խառն աւնին , ... և եւ :

Տէր . Գնացի / 1

Բնութիւն ...

Եւ

Աս

Յ ընդ

նքն Աս

նք իրաց

նք իմաստ

աստուած

աշտութիւն :

աստուածները

ը մարմին կուտ

նք յաստարկին

նք յինչ իրենց

նք իւր պարտաւոր

Թէ

ճներ

ալ որ

յեցւոյ

րոնք աւ

լին սուտ

լնդունիմք

ւնր, որ կայ

լծող եւ նաւ

կիայն աւնի իւ

յարգութիւն,

ծուաններ պաշ-

տամե՛ծ ջանցանք

կատուածութիւնք

յութիւնք արարաւ

և արարչական որա-

ւնութենէն մի յայտնի

ամար Թէ մինչեւ որ

են մարդիկ ապակա-

ւնանաւ, Հշմարիտ Աս-

լ և կուսքերուն պաշտօն

: Այս պատճառաւ է,

արեալը կը պատուիրէ մի

ճոյն պաշտօն մատուցանել,

խորհայէ, որ կամիցի խո-

Թանգն ծնունդս թե՛նէն, այսինքն՝ Անդի
և յառաջինական Մտնանի։

Ահա պարտաւոր ենք այս ամենիւմեր
միտքը բերել, որպէս. զի շարժումինք Աս-
տուծոյ օրէնքը լսելու և կատարելու։

Տասնաութնետոյ պատգամները երկու
կը բաժանին։ Առաջնայն մէջ կը պարզու-
նակին շորս պատուիրանք, որոնք մեր առ
Աստուած ունեցած պարտաւորութեանց
կը վերաբերին. Իսկ երկրորդին մէջ կը
յարտունակին վեց պատուիրանք, որոնք
մեր առ մարդիկ ունեցած պարտաւորու-
թեանց կը վերաբերին։

Առաջին պատուիրանն է. «Մի՛ եղի-
ցին ի՞նչ ոչ ապրտածք Բոց յինէն»։ Այս
պատուիրանով կ'ապրելու Աստուած քնդ-
հանուր կռապաշտութիւնը, այսինքն, Աս-
տուծոյ սեպհական պաշտօնի ոչ իրաց
տալը։ Այն պաշտօնը, զոր հեթանոս-
ները կը մատուցանէին սուտ աստուած-
ներուն, կը կոչուէր կռապաշտութիւն։
Որակհետեւ նորա իրենց աստուածները
կը պատկերացնէին ըստ մեծի մասին կուռ-
քի ձեւով և իսկապէս կը հաւատային
որ կարող են նորա միջնորդ լինիլ իրենց
գործքերուն։ Մի՛ եղիցին ի՞նչ ոչ ապրտածք

պղծելական պատուիրանով՝ մենք ոչ թէ պիտի կորձենք թէ ուրիշ աստուածներ կան, այլ պարտաւոր ենք իմանալ որ այս խօսքը կը վերաբերի Նորայեցւոյ դրօշի աղփաց կարծիքներուն, որոնք աւ մենքը սրաշուն կը մատուցանէին սուս աստուածներու:

Երբ կը հաւատամք եւ կընդունինք այս ամենամեծ ճշմարտութիւնը, որ կայ միայն մէկ Աստուած, անեղծող եւ նախախնամող աշխարհի, որ միայն ունի լեռաւունք պաշտուելու եւ յարգուելու, այնուհետեւ ուրիշ անեղծուածներ պաշտել՝ կը նշանակէ ամենամեծ յանցանք գործել, կը նշանակէ Աստուածութիւնը անարգել, նորա մեծութիւնը արարածոց հաւասարեցնել եւ քրարչական սրաւիւ չը տալ: Հեթանոսները մի յայտնի օրինակ են մեզ համար թէ մինչեւ որ աստիճան կարող են մարդիկ ապակաւնաիլ եւ անպիտանանալ, ճշմարիտ Աստուծոյ թողլով եւ կուսքերուն պաշտօն մատուցանելով: Այս պատճառաւ է, որ Պօղոս առաքեալը կը պատուիրէ մի միայն Աստուծոյն պաշտօն մատուցանել. «Մի՛ որ զձեզ խորհացէ, որ կամիցի խա-

Նարհուլթնանք և կրօնիւք հրեշտակաց Կողմ. Բ. 18. «Տեառն Աստուծոյ քուժ երկիրացացն և զնա միայն պաշտես. ցեա Գ. Մատ. Գ. 11. «Եւ եղեւ ՚ի մէ տանին Պետրոսի. բնդ աւաջ եղեւ Նան Կառնեղիտ, անկեալ առ ուսոն երկիր. պազանէր, եւ Պետրոս կանգնեաց զնա և ասէ՝ յոսն կայ և ես ինքն մարդ եմ Գործ. Ժ. 26.

Առաջին պատուիրանը կ'արգելու կախարդութիւնը, չար հոգիներուն հաւատ ընծայելն եւ ամեն ծախսապաշար. մունքներ, որով ոմանք կը կարծեն թէ արարածոց մէջ եւս կը գտնուի այնպիսի կարողութիւն եւ գուշակութիւն, զոր մի միայն Աստուած տնի. «Մի գտանիցի ՚ի քեզ, որ ամիցէ զուսոր իւր կամ զդուսոր իւր զբոցով և գիւթիցէ զգիւթութիւն և հմայիցէ և հաւահարց լինիցի և կախարդիցէ կախարդանօք և վըհուկ և նշանակեալ լինիցի առ ՚ի զմեռեալքս հարցանելոյ Գ. Երկրորդ Օրն. ԺԸ. 10-11. Վերջումէս կ'արգելու նա արդի հեթանոսութիւնը, որ թէպէտ հնոցն նման կոսկիտ և փայրագ չէ, բայց դարձեալ դանձապարտութեան արժանի է.

վանն զի մեր սիրտը , որ միայն Աստու-
 ճայն կը պատկանի , արարածին կը տանը .
 արարածը Արարչէն . որ-եւի կը սիրեմք և
 մեր յայն ա հաւատք փոխանակ Արար-
 չին՝ արարածի վրայ կը դնենք : Այս եւս
 տեսնիք մի կապաւորութիւն է , որ նոյն
 տէր դատարարութեամբ Աստուծոյ առ-
 ջեւ : “ Սպանէք այսուհետեւ զանդամն
 ձեր երկրաւորս . իբրաց ընկեցէք զգոռ-
 նակութիւն , զպղծութիւն , զքիծ , լոյ-
 ցանկութիւն , չարեաց և զազատութիւն ,
 որ է կապաւորութիւն ուր . Կող . Գ . 5 . “ Ա-
 լոց Աստուած որովայնն է և փառք՝ ա-
 մենն իւրեանց , որք քերթաւորս և եթ
 խորհին ու . Փիլիպ . Գ . 19 :

Աստուած կը հրամայէ նմանապէս .
 “ Մի վնասիք քեզ աստուածք օտարք ա-
 ռանք աչաց խնց ու . Երեմ . Թիմ . Ե . 7 .
 “ Այս խորեղը — աստի աչաց — աւելի
 կընդարձակեն պատուիրանաց միայր և
 կը յայտնեն որ ոչ թէ միայն ճշմարիտ
 Աստուածը թողալն է կապաւորութիւն
 այլ եւ հայ ապ իմն կապաւորութիւն ,
 երբ մարդիկ սուս աստուածները ճշմա-
 րիտ Աստուծոյ հետ կընկերացնեն , երբ
 քիչանով զԱստուած խառնովանիլ կը ձե-

ւանան և արտով օտարոտի արտուածնիք
 հը պաշտեն : Այս խօսքերը ցոյց կը տան
 նմանադէս , որ Աստուած ականադեռ
 վերայ է իւր ժողովրդեան ոտնն վարձուն
 քին և զինքն անապգիւած . կը հաճարի ,
 երբ ժողովրդի անհաւատարմութիւնը
 կը տեսնէ , եւ հետեւապէս ստատիկ կը
 պատժէ :

Աստուած հրամայելով որ ժողովուրդը
 օրը օրը ապրանքնիք չունենայ , ընդ նախն
 կը պատուիրէ ճանաչել , որ ինքն է մի
 զնայն ճշմարիտ Աստուած . կը պատուի
 րէ պաշտել զինքն , այսինքն խոտորկեցը
 նել իւր առջեւ ինչպէս մեր պիտուն աւ
 միտքը , նոյնպէս և մեր մարմինը : կը պաշ
 տուիրէ փառաւորել զինքն որպէս Տէր ,
 որպէս Որ էն , յորմէ կատարեալ կախումն
 ունինք մենք , որ է միակ աղբիւր ամե
 նայնի , ինչ որ աշխարհ եւ ինչու վըսայ որ
 կարող ենք մեր յոյսը դնել : նա է մեր
 բռնանդակ քարու թիւնը , մեր կեանքը
 և երջանկութիւնը : Միտք բանիւ , նա
 տուած կը պատուիրէ մեզ ունենալ այն
 ամեն զգացողութեանները , որոնք որոր
 տինք փառաւորել իւր գերագոյն կատա
 րելութիւնները եւ յայտնել մեր ճշմարիտ

առաւ անպաշտօն թիւը թէ բանիս եւ
թէ գործով:

Երկրորդ պատուիրանով էր հրամայե
Աստուած շատնել կամ չը շինել և ոչ մի
նկարագիր կամ արձան քարու անձի եւ
և չը համարել զայն իբրեւ իսկապէս Աս
տուած: Այս երկրորդ պատուիրանը
ներառ կտարակցութիւն ունի առաջնայն
հետ. վասն զի երկուքն եւս կ'արգելուին
կուսաբաշտութիւնը: Սակայն առաջինը
կ'արգելու ընդհանրապէս, իսկ երկրորդ
դը մասնաւորապէս, այսինքն. երկրորդն
կ'արգելու կռաք չը շինելն սկսած ա
ռարկաներէն: Երկրորդ պատուիրանը
գլխաւորապէս ներդրեցաւ զխրաշարժ
բնաւորութիւնը էր յանգիստնէ, որոնք
սորաք պիտի կուսաբաշտութեան էր մասն
նուէին, որ խիստ սարածուած էր Ա
գիոցաստի և Գաննացւոց երկիրներուն
մէջ:

Երկրորդ պատուիրանը մի առ մի
գիշերով կը ապաշտութեան ասեանքները
արարդապէս էր յաջանէ մեզ որ երկրի
և երկրի վրայ չեք մնացած արարած մի
որակաշատովն չը շինէք զարկղան ձեռք
բով կամ նկարագիրներով: Սակայն Աս

ատուած լինելով հարկ, որպէս ինչ որ անհատ
 ման եւ չունենալով որ եւ իցե ան, կան
 կեցողութեամբ իրեն նահանգներէ, կը պատ
 տարէ իր իւր տնտեսող դրոշմակներու վա
 ռայ չը գնեն եւ փոքրեա. Աստուած լինող
 ներքով չունենողներէն այն խորին յարգան
 չը, որոք անորդիկ, որպէսին, սուղ ատուա
 ծութեան. Այս արտաքինաւ, է. որ
 կ'ազատուիէ Եւրոպէ, « Եւրոպէ » մեծ նահանգ
 ցուցից զՏեք, եւ որոք մեծ նահանգներէն
 նահանգներէն զնորոք. Եւրոպէ է. 18. Այս
 ինչին կը արտաքինութեան. կը Եւրոպէ
 մարդ, եւրոպէս մէջ, արտաքինութեան պատ
 կերներ, կը արտաքինութեան, եւ իւր տնտես
 տնտեսութեան նորոք, արտաքինութեան. կը Եւրոպէ
 հետ. իւր հարգանք զնորոք, արտաքինութեան եւ
 կը անարտաքինութեան այն արտաքինութեան, որոք Եւրոպէ
 ճշմարիտ. Աստուածայն արտաքինութեան է մեծ
 արտաքինութեան. Այս արտաքինութեան, որ եւ իցե արտա
 քինութեան արտաքինութեան զԱստուած. կը
 ճշմարիտ. կը արտաքինութեան. արտաքինութեան.

« Եւրոպէս արտաքինութեան. կը Եւրոպէս
 մէջ. Եւրոպէս. Աստուածայն արտաքինութեան
 արտաքինութեան. Աստուածայն արտաքինութեան. Այս
 արտաքինութեան. կը Եւրոպէս արտաքինութեան. Եւրոպէս
 արտաքինութեան. Այս արտաքինութեան. Եւրոպէս արտաքինութեան.

թեան . կը պատուիրէ . պաշտել զԱստու
 րածն հագասլ . և ճշմարտութեամբ . կը
 պատուիրէ մեզ , որ մեր պաշտօնը եւ
 յարգանքը իսկապէս . մեր օրակն թիւած
 լինին , մեր ճշմարիտ ճանաչողութեանն ,
 զոր պարտինք ունենալ նորա գերազայն
 Երմեան վրայ : Այս պատուիրէ մեզ Ա.
 Պիտը . որ այս ճանաչողութեան համար
 ձայն ունենանք և կեանք և գործք աշ-
 խարհիս վրայ : Արշափ որ Աստուրծ մե
 ջօղափեցէ . մեզ համար և մեր զգացա-
 ցութեան չ'ենթարկիր . այնու ամենայնիս
 մեք գիտենք , որ նա կը տեսնէ մեր հա-
 ցւայ . և պատի . խղճը , կը տեսնէ . և կը
 զննէ . մեր հոգեկան ամեն շարժումները :
 Առաք . և հաւատարի եմք , որ եթէ ուղ-
 զենք . ապա Աստուած . մեր միտքը . մեր
 ցանկութիւնները , մեր յարգանքը , մեր
 ցոյցը . և բաղձանքները , նա կը տեսնէ
 անշուշտ ամեն բան և լաւ աչիւն կը փնտ-
 ճաւորէ զմեզ : Անկեք կը պաշտենք և կը
 պատուենք . զԱստուրծն հագասլ , երբ նա
 բոլորակապէս մտադրենք . և երբ այս մտածն
 մեզնք . ինչ զօրեմու ցանկ . մեր մէջ գործն
 մեզնք . յոյժ անմեղան . ախար , զոր հոգեկան
 լրացման . հաւատարմութեան . ինչ ինչ

Նորիս թեան . երբ այս պարզութիւն թիան
 ներքեւ քիմ հարեւոր պաշտօն կը դառնայ
 իսկ մեղ համար . և ոչ թէ ընկարտա-
 քիմ փարիսաւիանիւ թեամբ կը պատուենք
 զԱստուած :

Երկրորդ պատուիրանը կը յայտնէ
 մեզ, որ մեզ հետ խանութիւ մեր թէրն է . և
 Աստուածը , Աստուած ամենապարզ և
 նարիսնաւ , այսինքն , իսկ միայն ունի իշ-
 խանութիւն . պարտաւիրել մեզ թէ թեւ
 պէս պարտինք ծառայել նորան : Նա
 միայն է ամենապարզ և մեղաւորը կա-
 րող չէ փախչիլ նորա արդարութենէն :
 Նա միայն է ամենապարզ . և անտիկ
 լարիութեամբ կը պատմէ այն մարդիկը ,
 որոնք . նորա մեծութեան . սեպ հակառ-
 պաշտօնը ողորդ կը տան և անարժանաւ
 թեամբ կը ծառայեն :

Իսկ երբ Գրոց մէջ գործ դրուած Նա
 խանութիւնը պարտինք հանդիմանալ այն
 պէս , թեպէս փայլել է Աստուածաբանութեան
 Ս . Գիրքը . Աստուծոյ միութեան թաւ . և
 կեղեցւոյն հետ չապ մեղաւոր թեան մեզ
 թեան կը նմանեցնէ . ունի և . նախնի
 խաբար . այն . պարտաւիրանն , նախնի
 պարտինք ընդհանր . և Նա խանութիւնը

քեզ ինք յառիւմեան և խոսեցայց զքեզ
 ինձ արդարաւ թեամբ և իրաւամբք, և
 աղարկեալեամբք և գիւտեալեամբք, և
 խոսեցայց զքեզ ինձ հաւանութբ և ձա-
 նիցիա զՏէր ո: Ռէպ. Բ. 19-21. « Հաւ-
 դանդ ընդոք միակեանց երկիւզեալ Գրի-
 աթի, Կաննայք իւրեանց արանց հաւ-
 դանդ ընկնին իր թեւ Տեառն, զի այդ է
 գլուխ քնար, արդէս և Գրիաթոս գլուխ է
 Եկեղեցւոյ եւ ինքն է Գրեկէ մարմնոյ ո:
 Երէն. Ե. 22-25:

Իսկ այս ապառնալիքը — Հարացանիմ
 զեղաւ հայոց որդւոց խորեանց, յերիւ է ի շր-
 ալիս արեւելոց խոյ — կընդգնեալիս որ, և
 թէ Իսրայելացիք կը ապառնա, գառնան,
 պիտի պնտեմ ինքն քեզ մտաւմ. պաշտնէրով
 և թշուառութեամբ, որոց գառնութիւն
 նը պիտի գլանեալ միայն քնքեանք, այդ
 և իւրեանց որդիքը և նոցա թորունքը:
 Սե. արդարեւ այս քաթունալիքը իսկաւ
 սէն Կատարոսեայնաւ Իսրայելացւոց վրայ
 Թարգմանեան Եսթանեանարմնոց գերա-
 թեան, շղանին մէջ: Պատուած կամէր
 ոցա ուղարկալիքս զգաւ շնորհել Իսրայել
 ընդինկող և հայրախան պատմ գործուն-
 ցանկը նոցա արեւի մէջ քեզ ի խորեանց

տառաւածպաշտաւ թիւանք : Ատառն առն էր
 զարայնէր եւ կ'օղնէր նոցա վնդ թէ առ
 նառն առն հաճեցիտն նեղաթեւանց եւ զօրաւ
 ննդ առնէն դժուարին հանգամանակոց մէջ
 ... Թեպէտեւ էր սպասեաց Ատառն առն
 բայց միանգամայն եւ ցոյց էր արայ իւր զ
 զորմունտ թիւանք , ինչպէս յայտնի է յե
 տանքայ խորքէ թէն . « Եւ առնեաւ ողորմու
 թիւն ի հազար ազգա սկսեւեաց խնայ եւ
 որոց պահելոն զհաւա իմ » : Բ . Օրին .
 Ե . 10 .

Այս խոստումն էր նշանակէ : որ եւ
 թէ իտրայեղացիք լինէին հաւատարիմ
 Ատառնայ Ժառարութեանն մէջ եւ ունեւ
 նազին թերմեաբանդն եւ հաւատարումն կանգ
 նորա տրատու իրանքները պահելու , Ատ
 տառն առն աղիտի օրհնէր , պահէր եւ արաւա
 պանէր նոցա տերաւնգը երկար ժաման
 նակ , ինչպէս եւ կ'ասէ Դաւիթն մնորգա
 թէն . « Եւ յայտնա Ատառն առն էր խոստա
 նայ վարձատրել յարի մարդը եւ երկար
 ժամերով պահել ու պաշտպանել նորա
 սերունդը » : Այս ժամանակաւ որ օրհ
 նութեան եւ պատժոյ խոստումները իւ
 կապէս միայն Մթնայեցւոց ազգին կը վե
 րաբերէր , որոնք , ժամանակի պարագա

[illegible]

ուր թեամբ զԱս-
 անոր՝ պարտաւոր
 վը զարմացմամբ ,
 իւր , սիրով , հաւա-
 հեալանգութեամբ :
 ասուծոյ միակ համբը
 մենալ և նորա անհուն
 րանչանալ . վասն զի Աս-
 խնդակէ իւր մէջ ամեն
 իւր և նորա կարողութիւնը
 և բարձր է , որ մեր երեւոյ
 և մտքէն անգամ 'ի վեր է :
 մանքնեթով ցուած էր 'Իս-
 արէի հոգին , երբ հիացմամբ
 դրէր Աստուծոյ մեծամեծ գործ-
 լողակեղով . «Տէր , Յէր մեր , զի
 'ի է անունը քո 'ի վերոյ ամենայն
 Համբարձաւ մեծ վայելութիւն
 վերայ քան զերկինս » : Ը . 1-2 :
 ցուած են նոյն իսկ հը-
 րոյ ցանկացին տեսանել
 հրեշտակք ու Ա . Պի .
 Թեան խորհուրդը կը

ներքին և արտին բախարաւած, բազմաթիւ
տերաւնդք և աշխարհի վերայ տնկցած երգ
կտոր կեանքը ամենայնակողի. օրհնու
թիւն կը համարէին: Ասկայն Զրիաւուն
եայք եւս պարտաւիան են. հասկանալ
թէ որչափ մեծ նշանակութիւն ունի Աս
տուծոյ տառաշարհաւոր ճառարութիւնը
և թնջքուն հաճոյսկան է այն եւանդը
և փառքը, որով մեք կը բազմանք Աս
տուծոյ սիրոյն արժանանալ:

Աստուծոյ խոստումները համեմա
տելով տգառնարեաց հետ՝ պարզապէս
կը տեսնենք՝ թէ որչափ շատ է Աստու
ծոյ ողորմածութիւնը: Աստուած իւր ա
րեքը չը պահողները կրապառնայ արդաւ
րութեամբ. պատժել եւ այս պատժը
սահմանաւոր է. իսկ իւր պատուիրանք
ները պահողները կը խոստանայ սիրով և
ողորմածութեամբ ժարձատրել: Եւ այս
ողորմածութեանն ու սիրոյն սահման չէ
նշանակած: «Եւ ասնեմ զողորմութիւն
ի հազար ազգս սիրելեաց իմոյ եւ որոց
պահիցեն զհրամանս նորա 7:

ՀՈԳԻՊՈՎ և անճարտութեամբ զԱՅ
 տուած պաշտելոս համար՝ պարտաւոր
 ենք մենք լցուած ընկղ զարմայմամբ ,
 յարգանք , երկիւղեւ , սիրով , հաւատ-
 պարմութեամբ և հեռադանգութեամբ :
 Պարտաւոր ենք Աստուծոյ միակ համբը
 մեզ աւրիցոյց ունենալ և նորա անհուն
 մեծութեամբ սքանչանալ . վասն զի Աս-
 տուած կը բաժանդափէ իւր մէջ ամեն
 կատարելութիւն և նորա կարողութիւնը
 այնչափ մեծ է բարձր է , որ մեր երեւու
 կայութենէն և մտքէն անգամ 'ի վեր է :
 Այս զգացմունքներով լցուած էր Իս-
 ակով մարգարէի հոգին , երբ հիացմամբ
 կը նկարագրէր Աստուծոյ մեծամեծ գործ-
 թերը աղաղակելով . « Տէր , Տէր մեր , զի
 սքանչելի է անանքս 'ի վերոյ ամենայն
 երկրի » : Համբարձաւ մեծ վոյելութիւն
 քս . 'ի վերոյ քան զերկինս » : Ը . 1-2 :
 Այս զգացմամբ լցուած են նոյն իսկ հը-
 բեշտակները : « Զարցանկոյն տեսանել
 գունեայ ընդ աղօտ հրեշտակք » : Ա . Պէր .
 Ա . 12 : Երբ վերկութեան խորհուրդը կը

պատկերացնենք մեզ և այս զարմացման
 զգացումը՝ իր համեմատները Աստուծոյ
 անսահման էութեան հետ՝ մի խորին
 յարգանք և անպատեւա՛ծ երկիւղածու-
 թիւն կը ծնի մեր սրտի մէջ։ Այնպէս է
 մեր ոչնչութիւնը Աստուծոյ առջեւ, որ
 բոլոր մեր յորդն աւագութիւնը անդոր են
 յայտնել ամեն բան, ինչ որ մենք պար-
 տական ենք Աստուծոյ։ Քստի ջերմե-
 ջերմ երախտագիտութեամբ և գոհուն-
 թեամբ պարտաւոր ենք ամեն բան
 ինչ որ ընդգծւ է նորա պատուոյն եւ
 նորա տէրութեանը։ ինչ որ հսկասակ
 է նորա կատարելութեանը և նախա-
 նախութեանը, ինչ որ անարգանք է նո-
 րա անոնաւորութեան խնային, նորա ար-
 արեւելին, նորա տաճարին և պաշտօնե-
 յեցուն, ինչ որ նախապէս է նորա ար-
 դարութիւնը և դաստառանին։ Վասն
 զի ամենէն տհաճ յանցանքն է անու-
 կոխ առնել Աստուծոյ պատիւը և անու-
 նը, և այս է ահա՛ որ Գանգաւնի Հայ-
 յոթն և Պղծութիւն, և այս հայհայտ-
 թիւնը Երեսնեցորդ մէջ կը պատժուէր
 մահուամբ։ Հետեւեալք աւելցնու աւելցն
 և անարատ պարտքն զնից, որ մեր տ-

մեն մեկ խօսքէն , մեր բռնադատի կեանքէն հատկացուի յայանապէս , որ մենք ի բոլոր արտէ կը պատուենք զԱստուած : “ Եւ արդ՝ ասէ Տէր , զփառաւորիչս իմ փառաւորեցից , և որ արհամարհէն զիս՝ անարդեպցիո Ս . Թագ . Բ . 30 : Աստուծոյ էութիւնը , Աստուծոյ դազափարը պէտք է որ ճնտնի մեր մէջ երկիւղ և ջերմեռանդն սէր , որով կարենանք հաճելի լինիլ նորան և աւրախաւթեամբ կատարել մեր ամեն պարտաւորութիւնները . հնազանդելով նորա կամայքը և արժանի լինելով նորա շնորհացը : “ Երկիւղ Տեառքն առեաց զանիրաւութիւն ” : Աստի . Բ . 13 :

Մենք պարտաւոր ենք երկիւղ ունենալ Աստուծմէ , որովհետեւ Աստուած անառհման իրաւունք ունի մեր վրայ : Նա է մեր Աբարիշն , Նախափնտմանը , Բարերարն և Փրկիչն : Նա ասուաւ մեզ օրէնքներ մեր կեանքը ուղղելու համար : Նա վկայ է մեր ամեն խօսքերուն եւ գործքերուն , մեր ամեն մտքերուն եւ զգացմունքներուն : Նա է մեր դատաւորն և նորա վճռէն կախուած է մեր երջանկութիւնը կամ ապերջանկութիւնը :

նը , ինչպէս կ'ապէ Երեմիա մարգարէն .
 « Ո՞չ երկիրէ ՚ի քէն , թագաւոր ապ-
 րաց , զի քեզ իսկ վայել է » : « Որգի
 փառաւոր առնէ զՀայր , և ծառայ եր-
 կունչի ՚ի Տեսառնէ իւրմէ : Իսկ արդ՝ ե-
 թէ Հայր եմ , ո՞ւր են փառք իմ , և ե-
 թէ Տէր եմ , ո՞ւր է պատիւն իմ , ասէ
 Տէր ումենակալ » : « Եւ վախճան բանիցս ,
 զամենայն ինչ ընդ , Սատուծոյ երկիր
 եւ զպատուիրանս նորա յլահեա . վասն
 զի ոյս է ամենայն մարդն » : Եւ եթէ
 Հայր կոչիցէք զայն , որ տաւանց ակնկա-
 լութեան դատիւ , քան իւրաքանչիւր դար-
 ծոյ , ապա երկիւղիւ զձերոցն արանգելս
 տութեան ժամանակս գնասցիք » : Երեմ.
 Ժ . 7 : Մաղաթա . Ա . 6 : Եկեւ . ԺԲ . 13 :
 Ա . Պէպ . Ա . 17 :

Այս երկիւղը պէտք է որ յաղթույ
 հանդիսացնէ զմեզ ամեն փորձութեան
 և ամեն երկիւղի վրայ : Վասն զի , նա ,
 որ Սատուծոյ երկիւղն ունի , բարձր է
 կրիւյ զբութենէն , բարձր է աշխարհա-
 յին վայելքստիրութենէն , բարձր է ամեն
 մարդկային երկիւղներէ . վասն զի երկիւ-
 ղած մարդէն հեռի է ամենայն երկիւղ
 և յաղթույ է ամենացնի : Նա բարի կը

դործէ ոչ թէ մարդկանց հաճոյանալու համար, այլ որպէս ծառայ Աստուծոյ : Նա բնաւ երբեք չէ համարձակիր ժամանակաւոր նեղութեանց համար անորատուել Աստուծոյ անունը : Նա հաշտանաց և մահուան մէջ անգամ կ'աղաղակէ . “ Ես աբիշ երկիւղ չունիմ բայց Աստուծմէ ” : Սորա համար է, որ Փրկիչը կը յորդորէ զմեզ ասելով. “ Բայց ձեզ ասեմ սիրելեաց իմոց, մի դարհուրիցիք յայնցանէ, որքապանանեն զմարմին և յետ այնորիկ աւելի ինչ ոչ ունիպին առնել, այլ երկնիցիք յայնմանէ, որ յետ ապանանելոյ՝ ունի իշխանութիւն արկանել 'ի գեհէն ” : “ Ես եմ 'նայն որ միութարեցի զքեզ. ծանիր զինչ որ էիր և երկեար 'ի մահկանացու մարդոյ և յորդոյ մարդոյ, որ խորեւ զխոտ ցամաքեցաւ ” : Դուի. ԺԲ. 4 : Եւայի. ԾԱ. 12 : Այս տեղէն պարզապէս կ'երևի այն խօսքի ճշշմարտութիւնը, որ կ'ասէ. “ Աստուծոյ իմաստութիւնը պէտք է որ Աստուծոյ երկիւղէն սկսուի . . . ” : Սկիզբն ըզգօնութեան երկիւղ ճեատն, իմաստութիւն՝ բարի ամենեցուն, որք առնեն զնա, օրհնութիւն նորա մնայ յաւիտեալ

նրա յաւիտենից Դ. Սաղ. ԶԹ. 8.

Աստուծոյ երկիւղը կապուած է նո-
րա պատուոյ եւ սիրոյ հետ. վասն զի Աս-
տուծոյ երկիւղը անբաժանելի միութիւն
ունի այս յարգանաց եւ սիրոյն հետ,
զոր մենք արարտինք ունենալ առ Աստ-
ուած: Վասն զի Աստուծոյ երկիւղն է
երկիւղ որդւոյ եւ ոչ երկիւղ ծառայի, եւ
այս երկիւղի համար է որ կ'ասէ Պօղոս
առաքեալն. « Զի ոչ առիք զհոգի ծա-
ռայութեան միւտանգամ յերկիւղ, ող
առիք զհոգի որդեգրութեան, որով ա-
ղաղակեմք արքայ հոյր Դ. »

Լաւ անդուած որդւոյ համար քաղցր
եւ իմաստուն հօր երկիւղը ամենեւին
ծանր պարտաւորութիւն չէ, այլ միւխ-
թարութիւն: Սոցա երկիւղը ոչ այլ ինչ
է եթէ ոչ ջանալ հաճոյ լինել իրենց գը-
թառ հօր սիրոյն եւ զգուշանալ նորա ու
զարմութենէն չը զրկուելու:

Այս երկիւղը, ապառնալիքը եւ պա-
տիժը փախնալու երկիւղ չէ, այլ հայրա-
կան սիրոյ քաղցրութենէն զրկուելու եր-
կիւղ: Նրբ այս գեղեցիկ երկիւղը տալա-
ւորուած է մեր սրտի մէջ, միշտ պը-
թուն ենք մենք եւ հետեւապէս յուսա.

հատական գգապղծութիւններէ ազատ :

Եւնք պարտաւոր ենք սիրել զԱստուած , որովհետեւ Աստուած թէ՛ սիրուելու ամեն կատարելութիւններն ունի և թէ՛ կը ծածկէ զմեզ իւր սիրով եւ բարութեամբ , ինչպէս բնութեան , նոյն պէս և միտքանութեան մէջ : Պարտաւոր ենք սիրել , վասն զի նախ նա սիրեց մեզ : “ Ոչ զի մեք սիրեցաք զԱստուած , այլ զի նա սիրեաց զմեզ : Զի եթէ մինչ թշնամի էաք՝ հաշտեցաք ընդ Աստուծոյ մահուամբ որդւոյ նորա , ո՞րչափ եւս ՚ի հաշտելս մերում ապրեացուք կենօք նաքա : Զի այնպէս սիրեաց Աստուած զաշխարհ , մինչեւ զորդին իւր միածին եւս , զի ամենայն որ հաւատայ ՚ի նա , մի կուրսցէ , այլ ընկալցի զիւսնս յաւիտեանակա նրա ” : Յով . Ա . Թ . 7 . 10 : Հով . Ե . 10 : Յով . Գ . 16 : Աստուած տուաւ մեզ իւր Հոգին , որպէս զի նորոգէ մեր մէջ իւր պատկերը . “ Բայց գիտեմք , եթէ ուրոց սիրենն զԱստուած յամենայնի գործակից լինի ՚ի բարիս ” : Հով . Ը . 28 : Եւնք պարտաւոր ենք սիրով և շնորհաւ կալութեամբ լցուած լինիլ , որովհետեւ Աստուած կը սիրէ զմեզ առանց անկա-

լուծեան , և մանաւանդ որ մենք կարող
 չենք երջանիկ լինել առանց զԱստուած
 սիրելու : Նա միայն է , որ կարող է լու-
 ցուցանել մեր անսահման ցանկութիւն
 ներք և կարօտութիւնները , գոհացնել
 մեր սիրտը և բժշկել մեր բոլոր ցաւերը :
 Այս սիրով լցուած էր Գաւիթ մարգա-
 րէն , երբ կ'աղաղակէր : « Զինչ էոյ իմ
 բնաւ յերկինս , կամ 'ի բէն զինչ եւս
 խնդրեցից յերկրի , նուաղեցաւ սիրտ իմ
 և մարմին իմ , Աստուած սրտի իմոյ եւ
 բաժին իմ , Աստուած յաւիտեան » : Սաղ .
 ՀԲ . 25_26 :

Պարտաւոր ենք սիրել զԱստուած ,
 որովհետեւ Աստուած ինքն այս սէրը
 պարտաւորութիւն դրած է մեր վրայ .
 « Տո՛ւր յիս , որդեակ , զսիրտ , սիրեացեա
 զՏէր Աստուած քո յամենայն սրտէ քում
 մէ և յամենայն անձնէ քումմէ և յամե-
 նայն մտաց քոյ » : Աւակ . ԻԳ . 26 : Մատ .
 ԻԲ . 37 .

Աստուած , պատուիրելով որ զինքը
 սիրենք բոլոր սրտով եւ բոլոր մտքով ,
 կ'ուսուցանէ միանգամայն , որ աստուա-
 ծային սիրով պէտք է որ լցուած լինի
 մեր սիրտը , նոյն սէրը պէտք է որ տիրէ

մեր սրտի վրայ, ուզէ մեր բոլոր ընդունակութիւններն ու մեր մտաց բոլոր զարութիւնը, և միանգամայն հեռացնէ մեր տրտէն ումէն յանցաւոր կատակցութիւն. « Մի՛ սիրէք զաշխարհ և մի՛ որինչ յաշխարհի է, եթէ որ սիրէ զաշխարհ, ոչ է յի նմա սէր Հօր Դ: Յով. Բ. Թ. Բ. 15:

Մեր ամենէն անմեղ կատակցութիւններն անգամ պէտք է որ Աստուծոյ սիրոյն ենթարկուած լինին: Պարտական ենք զԱստուած ամեն բանէ առաւել սիրել, և մեր սիրածներն եւս այն պէս պէտք է սիրելք, ինչպէս Աստուած կը հրամայէ: Պէտք չ'է որանեմք նայածէջ ոչ հանգստութիւն և ոչ երջանկութիւն. վասն զի կատարեալ երջանկութիւնը միայն Աստուծոյ մէջ է: « Ոյ՛ սիրէ զհօրք կամ զմայր իւր առաւել քան զիս, ոչ է ինձ արժանի Դ: Մար. Ժ. 37: Մեր առ Աստուած ունեցած սիրոյ նշանները պարտ են. — Ա. Բաւականութիւն սրտի, զոր մէջք կը գտնենք Աստուծոյ վրայ մտածելով, անգիտելով, նորա խօսքը կայդալով, և ամեն աստուածահաճոյ գործքեր գործելով: Այսպիսի բա-

լուծեան , և մանուկանդ որ մենք կարող
 չենք երջանիկ լինել առանց զԱստուած
 սիրելու : Նա միայն է , որ կարող է լու-
 ցուցանել մեր անսահման ցանկութիւն
 ները և կարօտութիւնները , գոհացնել
 մեր սիրտը և բժշկել մեր բոլոր ցաւերը :
 Այս սիրով լցուած էր Գաւիթ մարգա-
 րէն , երբ կ'աղաղակէր : « Զինչ կայ իմ
 բնաւ յերկինս , կամ ՚ի քէն զինչ եւս
 խնդրեցից յերկրի , նուաղեցաւ սիրտ իմ
 և մարմին իմ , Աստուած սրտի իմց եւ
 բաժին իմ , Աստուած յաւիտեան » : Մաղ.
 ՀԲ . 25_26 :

Պարտաւոր ենք սիրել զԱստուած ,
 որովհետեւ Աստուած ինքն այս սէրը
 պարտաւորութիւն դրած է մեր վրայ .
 « Տո՛ւր յիս , որդեակ , զսիրտ , սիրեացեա
 զՏէր Աստուած քո յամենայն սրտէ քում
 մէ և յամենայն անձնէ քումմէ և յամե-
 նայն մտաց քոյ » : Աւակ . ԻԳ . 26 : Մատ.
 ԻԲ . 37 .

Աստուած , պատուիրելով որ զինքը
 սիրենք բոլոր սրտով եւ բոլոր մտքով ,
 կ'ուսուցանէ միանգամայն , որ աստուա-
 ծային սիրով պէտք է որ լցուած լինի
 մեր սիրտը , նոյն սէրը պէտք է որ տիրէ

մեր սրտի վրայ, ուզղէ մեր բոլոր ընդունակութիւններն ու մեր մտաց բոլոր զարուծիւնը, և միանգամայն հեռացնէ մեր սրտէն ումէն յանցաւոր կատակցութիւն. « Մի՛ սիրէք զաշխարհ և մի՛ որինչ յաշխարհի է, եթէ որ սիրէ զաշխարհ, ոչ է յի նմա սէր Հորդ: Յովն. Ա. Թղ. Բ. 15.

Մեր ամենէն անմեղ կատակցութիւններն անգամ պէտք է որ Աստուծոյ սիրոյն ենթարկուած լինին: Պարտական ենք զԱստուած ամեն բանէ առաւել սիրել, և մեր սիրածներն եւս այն պէս պէտք է սիրենք, ինչպէս Աստուած կը հրամայէ: Պէտք չ'է որանենք նպաստէ՞ ոչ համագատութիւն և ոչ երջանկութիւն. վասն զի կատարեալ երջանկութիւնը միայն Աստուծոյ մէջ է: « Որ սիրէ զհօրք կամ զմայր իւր առաւել քան զիս, ոչ է ինձ աղմանիդ: Մար. Ժ. 37: Մեր առ Աստուած ունեցած սիրոյ նշաններդ գործ են. — Ա. Բաւականութիւն սրտի, զոր մենք կը գտնենք Աստուծոյ վրայ մտածելով, լազոթելով, նորա խօսքը կադուարով, և ամեն աստուածահաճոյ գործքեր գործելով: Ա. յապիսի բաւ

Լազանու թիւնն կը գտնէ ամեն զաւակ
 իւր ձնողներէն, երբ կը սիրէ թէ՛ առ
 նոսա գնեցած սրտաքերը կապարելով
 և թէ՛ թղթակցելով, եթէ հեռաւոր օ-
 տարու թեան մէջ են: « Ինձ մերձենալ
 առ Աստուած բարի է և դնել առ Տէր
 դոյս իմ »: Սաղ. ԾԲ. 28: « Աւրախ ե-
 ղէ ես, որք ասէին ցիս 'ի տուն Տեառն
 երթիցուք մեր »: Սաղ. ԶԵԱ. 1 ա. Բ. Սէր
 առ ընկերն, որ կը պահանջէ մեղքն իւր,
 յիշ մեր եղբարց վրայ իբրեւ Աստուծոյ
 որդւոյ վրայ: Այս մասին է, որ կ'ասէ
 Յիսուս. « Արժեքուն աքաբիք միւսմ
 յեղբարցս այսպիսի փոքրիակցս, ինձ ա-
 րարիք ոչ: Մար. ԻԵ. 40: « Եթէ որ ա-
 սիցէ թէ սիրեմ զԱստուած և զեղբարց
 իւր ասիցէ, առաւ է. որ ոչ սիրէ զեղ-
 բարց իւր, զոր տեսանէ, զԱստուած
 զոր աչի ետեւ, զիսորք կայիցէ սիրել »:
 Յով. Ա. Թղ. Դ. 20: և Գ. Ետեւանի
 աշխատիք և ամեն ժամանակ, ամեն պա-
 տահմանոյ մէջ ուրախութեամբ կ'առա-
 լով Աստուծոյ հասփը, որպէս զի կ'առ-
 դանանք ասել մեր փրկչի հետ միասին:
 « Իմ կերպարս այն է, զի արարից զիւ-
 մըս այնպիսի, որ առաքեալն զիւր, և կ'ա-

տարեցից. գգործս նորա : Իսկ որ պահիցե
 դռան նորա , արդարեւ՝ ի նմա կատա-
 րեալ է սէրն Աստուծոյ : Այս է սէրն
 Աստուծոյ եթէ զպատուիլանս նորա
 պահեացուք և պատուիլանք նորա ջնն
 ինչ ծանոսիք ո : Յով. Աւգ. Դ . 34 : Յով.
 Ա . Թ. Գ . 5 . Ա . 3 : — Դ . Անենալ
 ճշմարիտ եռանդ. Աստուծոյ փառաց հա-
 մար , պսիւքն վառուած լինիլ սուրբ
 ցանկութեամբ և ջանալ , որպէս զի բո-
 լոր մարդիկ ճանաչեն , սիրեն , պատուեն
 և փառաւորեն զԱստուծո : Այս ցան-
 կութեամբ պարտաւոր ենք վառուիլ
 եւ շարժուիլ Աստուծոյ արքայութիւնը
 յառաջ տանելու թէ մեր խօսքով եւ
 թէ մեր գործքով անձնողոհութեամբ :
 “ Հաւատի եռանդէք , ճեառն ծառայե-
 ցէք ” : Հով. ԺԲ . 11 : Բայց մեր
 սրտ եռանդը պէտք է որ միշտ լուսաւ-
 որուած եւ կապուած լինի մարդա-
 րկրութեան եւ փոհեմութեան հոգւոյն
 հետ : Այս մտքն էր գորուշացնէ Յովո-
 բոյ տապալկարն ասելով : “ Ապա եթէ
 նախանձ եւ ցարձաւթիւն և հակառակ
 կրթիւն տնջիք ի սիրտ ձեր , մի պար-
 ծից որոտ տանել զճշմարտութիւնն , իսկ

մերին խնայողութիւնն նախ զի սուրբ է ,
 ապա խողաղարար , հեզ , դիւրահաւան ,
 լի ողորմութեամբ և արողովք բարեաց ,
 անխիղճ , առանց կեղծաւորութեան :
 Յմ . Գ . 14 — 17 .

Յիսուս սիրոյ պատուիրանքի հ'անուա-
 նէ Առաջին և ամենամեծ պարտիրան . նախ
 այն պատճառաւ , որ այս պատուիրանի
 ստարկայն է աստուածային առաջին և
 ամենամեծ կուճիւնը , և երկրորդ . որ
 այս պատուիրանք ընդհանուր է և ամե-
 նասրտղաբեր , որ կը պարունակէ իւր մէջ
 միւս բոլոր պատուիրանքները , ինչպէս
 գեղեցիկ կ'աւել Ս . Օգոստինոս . « Մերեւ-
 զԱստուած եւ արա՛ զոր քնչ կամիս .
 վասն զի երբ որ ճշմարտապէս զԱստուած
 կը սիրենք , այլ եւս ուրիշ միջոցառու-
 թիւն և բաւականութիւն չենք որոնելու
 բայց միայն աշխատիլ հաճոյ լինիլ Աս-
 տուծոյ ինչպէս Աստուծոյ երկիւղը նոյն .
 պէս եւ սիրոյ պատուիրանը սուրբ կը
 պահէ զմեզ և աւելի կը քաղցրացնէ և
 կ'ազնուացնէ մեր կեանքը : Սէրը դիւրին
 և սիրելի կը գործէ մեր համար հնազան-
 դութիւնը և կը քաջալերէ զմեզ դարա-
 խաւթեամբ : զահե՛ք ամեն բան այն մերին

Էսկի վառաց համար, զոր կը տիրենք :
Այս սէրը քաղցր է եւ տրտազրաւ, ինչ
պէս կ'ասէ Ս. Գիւրքը. « Զի լուծն իմ
քաղցր է եւ բեռն իմ փոքրագի : Եւ
պատուիրանք նորա՝ չեն ինչ ծանաւիք » :
Մատ. ԺԱ. 30 : Յով. Ա. Թ. Ե. 3 :
Մեր Փրկիչը յայտնապէս կ'ասէ, որուն
հետ կարող ենք առել եւ մենք « իմ կե-
րակուր այն է, զի արարից զկամս այնա-
րիկ, որ առաքեալն զիս եւ կոտարեցից
զգործս նորա » : Յով. Դ. 34 :

Այս սէրը մեր մէջ վառելու համար
պարտաւոր ենք նախ՝ շարունակ առ-
տուածապաշտ գործքերով պարտադի, ու
յով աւելի եւ աւելի կը հաճոցանանք Աս-
տուծոյ : Երբ կ'աշխատինք մենք Աստու-
ծոյ կամաց համաձայն գործել՝ յայտնա-
պէս կզգանք, որ ամենեւին գծուարու-
թիւն չը կայ Աստուծոյ՝ ծառայութեան
մէջ եւ մեր փափաքը աւելի կը մտնենէ
մեզ Աստուծոյ եւ կը միացնէ նորա հետ,
որ աղբիւրն է մեր երջանկութեան : Երկ-
րորդ՝ պարտաւոր ենք ըստ մտածել առ-
տուածային անհուն ողորմածութեան վը-
րայ, զոր ցոյց տուաւ մարմնաւորութեամբ
եւ չեղմամբ իւր Միածին Արդւոյն, յա-

Ճախ կարդալ Աստուածաշարն է Ս. Գիրք
 քր. որոյ մէջ Աստուծոյ ողորմութիւնը
 կը բարոգութիւն, ազեւորել և զորացնել մեր
 հաւատը, որով կարողանանք փրկել անձ
 նազը հոգեւոր մեծութիւնը հասկանալ
 եւ կատարելագործել զգալ, որ նորա մէջ
 նորգութեամբ հաշտուած ենք Աստու
 ծոյ հետ, ինչպէս զգալ այս մեծ խոր
 հաւորք և կրկնել Պաշտօնաւորեցուն հետ.
 «Որքին Աստուծոյ սիրելի է ինձ, վասն
 զի ինձ համար զհաւած է ու որով և կը
 կատարութի մեր վրայ Նաւհաւ Աւետա
 րանի խորքը. «Զի որում շատ թողու
 ցու՝ շատ սիրէ և որում սակաւ՝ սա
 կաւ ու Սաք. է. 47. Այս զգացումներն
 ունենալով մենք պէտք էւա երկիւղ չենք
 ունենալ նորա արգարութենէն, պէ մի
 այն կը վաշտենք նորա բարութիւնը.
 Երբորք՝ պարտաւոր ենք աղօթել անդա
 դար, վասն զի մեր սիրան Աստուծոյ
 ձեռքն է. Նա միայն կարող է թերել
 մեր սիրան ինչպէս իրեն հաճոյ է. Նա
 միայն կարող է ուսուցանել եւ ազդել
 զմեր սիրելու ճշմարիտ ճանապարհը և
 Նա միայն կարող է սխալ մեր վրայ իւր
 անհուն շնորհքը. «Եւ հաստատելով զո

լուծեալքն ՚ի ձեռն Հոգւոյն իւրոյ, ՚ի
 տերքին սարգն բնակել Գրիտոսոսի հաւա-
 տովք ՚ի սիրտս ձեր. սիրով աքսուարաց-
 եալք և հատառեալք: Քի կարող լինի
 ջեր հասանել ընդ ամենայն սուրբա. զինչ
 է լայնութիւն եւ երկայնութիւն, եւ
 քարձրութիւն եւ խորութիւն. ճանաչ-
 չել զսառաւելութիւն գիտութեան սի-
 րոյն Գրիտոսոսի. զի լըջիք ամենայն լու-
 թեամբն Աստուծոյ: Եփես. Գ. 16-20:

Հնազանդիլ Աստուծոյ կամացը՝ կը
 նշանակէ զգալ խորին խոնարհութիւն եւ
 քաջ խմանալ՝ թէ ինչ է Աստուած եւ
 ինչ ենք մենք. կը նշանակէ յանձնել ըզ-
 մեզ Աստուծոյ և թողալ որ նա ուղղէ
 մեր միտքը, մեր յոյսը, մեր գործքերը
 և զգացողութիւնները իւր օրէնքով եւ
 մեր բոլոր վիճակը՝ իւր կամքով:

Խոնարհութիւնը երեք բան կը պա-
 րուսանէ իւր մէջ. — Յոգսութիւն և Հա-
 տար այն ճշմարտութեանց համար, զոր
 Աստուած յայտնած է մեզ. ճշմարտա-
 թիւն օրինաց, զորս Աստուած պատուի-
 րած է մեզ, և Յանձնաիլ միջոց՝ կատա-
 րեալ սխառհաւթեամբ և հաւատարմա-
 թեամբ. որովհետեւ այս պայտառքով

Թիւնները անդաժանելի են քրիստոնէի համար : Թէ ինչպէս պարտաւոր ենք մեր անձը Աստուծոյ յանձնել, որապէս որ օրինակն տուաւ մեզ ինքն Քրիստոս իւր չարչարանաց աստիպի ժամուն մէջ . « Լայր, անցի դաժանիս զայս յինէն, բայց ոչ որպէս ես կամիմ, այլ որպէս դու » : Մատ. ԻԶ. 39 : Մենք ինքնին կը շարժուէինք պրոքթոս ոչ խօսքերը ասելու, եթէ ճշմարտապէս համադուած չը լինեինք, որ Աստուած ոչ միայն մեր ճէրնէ, այլ և է անսահման իմաստուն, անսահման բարի եւ աւելի լաւ կը ճանաչէ մեր օգուտը և մեր անձը, քան թէ մենք ինքնին : « Լաւ եղէ և ոչ բացի զսերան իմ, զի դու տրտրեր » : « Տէր, որ ինչ բարի է տուա՞ր իւր ինքն արապէ » : Սաղ. ԼԸ. 10 : Ս. Թով. Գ. 18 :

Մարդ պարտաւոր է կատարելապէս հաւատաւորանալ առ Աստուած, վասն զի նա է ամենապարտը, ամենիմաստ, ամենաբարի և կը տայ մեզ հանապազօր իօր տիրոյ և բարութեան ազապցոյր և այնքան սիրեց զմեզ, մինչեւ տուաւ մեզ իւր Յիւսէին Որդին որպէս առհասարակ

չեայ իւր անհուն բարութեանց , զոր
 խառնուած է մեզ հանդերձեալ կենաց
 մէջ : Եւ , որ իւր Ազգին ք ինչպէս , մի-
 թէ ամեն բան չտոկոթ շարհէ նորա հետ :
 Եւ մեզ կը խառնանայ ամեն բարիք սրբ-
 աստուած կերպիւ և կը հրաւիրէ մեր հո-
 գը 'ի նա ընկենալ , ըստ բանի Աւարտ ա-
 ւարելոյն . « Զամենայն հոգւ ձեր ընկե-
 ցէք 'ի նա , զի նա է որ հոգաց վասն ձերոք
 Ա . Պէպ . Ե . 7 : Առնուած կ'օրհնէ պի-
 մարդը , որ հաստատուն հաւատ ունի .
 նորա վրայ . « Եւ օրհնեալ լիցի մարդն ,
 որ յուսացաւ 'ի ասէր , և եղիցի ասէր յոյս
 նորա և եղիցի իբրեւ դժառ զբարձա-
 ցեալ 'ի գնացս ջուրց և ընդ գնացս ջուր
 ցին ձգտեցուացէ զարմատս իւր և մի եր-
 կիցէ , յորժամ հասանիցէ աթ . և եղիցի
 ասեղն նորա անտառացեալ և շուրջ զնա
 վառ յամի երաշտութեան մի երկիցէ և
 մի կասեցի 'ի ասորս պատգ . 7 : Երեմ .
 Ժե . 7-8 : Աւրա . Գրքի պարզապէս կը
 յայտնէ մեզ , որ ամենամեծ յանցանքէ
 և ամբարշտութիւնն պատկիսի հաւատ
 ընծայել պարսպանեցաւ : Վասն զի այս
 պիտի հաւատաւ միայն Աստուծոյն կը վա-
 յելէ եւ ունի իւր անսխալանելիք , որ

են հետեւեալները :

Ա . Աստուծոյ միայն ապանել ամեն յաջողութիւն այն միջոցներու համար , զորս 'ի գործ կը դնենք կամ վտանգէ ազատուելու համար , կամ մեր կարօտութիւնը լցուցանելու համար և կամ մեր ամեն պարտաւարութիւնքը կատարելու համար , վասն զի Աստուծոյ միայն կախուած է մեր ամեն յաջողութիւնը . “Ես տնկեցի , Ապողոս ջուր ետ , այլ Աստուծոյ աճեցոյց , այսուհետեւ ոչ այլ ինչ որ է որ տնկեացն եւ ոչ այն որ զճուրն ետ , այլ որ աճեցոյցն” Աստուծոյ է Դ : “Եթէ ոչ տէր շնէ զտուն , 'ի նանիք վատտակին շնողք նորա , եթէ ոչ տէր պահէ զքաղաք , 'ի նանիք տքնին պահապանք նորա Դ . Ա . Կորնթ . Գ . 6-7 : Սաղ . ձԻՁ . 1-2 :

Բ . Ձը վհատիլ և չը կորուսանել երբեք մեր հոգւոյ զգրութիւնը և չը թուլանալ բնաւ հաւատքէ , երբ պակասած են մարդկանց օգնութիւնները : Վասն զի և կամ փորձանայ մէջ հաստատ յուսալ , որ Աստուծոյ խաղաղ չը թողուր զմեզ , այլ ունի հազարաւոր միջոցներ մեզ օգնելու , ինչպէս և կ'ասէ Գրիգոր .

« Վասն այդորին ասեմ ձեզ, մի հոգայք վասն հոգւոց ձերոց, զի՞նչ ուտիցէք, և մի վասն մարմնոց ձերոց՝ թէ զի՞նչ ազանցիցէք. զի հոգի առաւել է քան զկերպ, կուր և մարմին քան զհանդերձ: Հայեցար՞ուք ՚ի թռչունս երկնից, զի ո՞չ վարեն և ո՞չ հնձեն և ո՞չ ժողովեն ՚ի շտեմարանս և Հայրն ձեր երկնաւոր կերակրէ զնոսա ր: Մատ. 2. 25 — 28: « Թէ պատրաստիցի ՚ի վերայ իմ սրտերս զմ, ո՞չ երկիցէ սիրտ իմ, թէ յարիցէ ՚ի վերայ իմ ճակատամարտ, ասիայն և յոյսմիկ ՚ի քեզ, Տէր, յուսացայ: Հայր իմ և մայր իմ թողին զիս և Տէր ընկալաւ զիս ր: Սաղ. 102. 3 — 10:

Գ. Քրիստոսն էի հաւատարմութեան ամենաբարձր աստիճանն է ստատել Տեառն, հաւատաւ յուսալ նորա խոստմանց վրայ եւ ամենեւին չ'երկբայիլ, երբ նա իւր օգնութիւնը կը յետաձգէ և կը կարծուի թէ թողած է զմեզ: Պէտք է ըստատել համբերութեամբ և ան ունելոյն ժամին, զոր նշանակում է նա մեր ազատութեան համար, « Համբեր տեառն և քաջալերեանց, զօրացի սիրտ քո և համբեր տեառն, բայց թէ անագա-

նեցեւ, համբէք նմա, զի որ գալցցն է
եկեցեւ և ոչ անադանեացի ո: Սաղ. ԻԶ.
14: Ամբակ. Բ. 3: Արայէս զի այս մեր
առ Աստուած ունեցած հաւատք օրինա-
ւոր եւ բնական քննի, արարարական ենք
աշխատիլ մեր կեանքով եւ գործքով
հաճոյանալ Աստուծոյ: Պարտական ենք
բարի ծանապարհաւ գործ դնել մեր խո-
հեմութիւնը և մեր բոլոր ձիգքը. « Յու-
սա՛ ՚ի ակէր, և արա՛ զքաղցրութիւն, բը-
նական յերկրի եւ հովուեացեալ ՚ի մեծու-
թեան նորա ու Սաղ. ԼԶ. 3:

Մենք պարտինք տալ Աստուծոյ — Ա.
Կապարեալ և աներկբայ հաւաստ, խոս-
տովանելով որ նա է մեր Տէրը, մեր Բա-
րերարը եւ մեր Փրկիչը. « Քանզի գնաց
զնեցայք, փառաւոր արարէք զԱստուած
՚ի մայրմինս ձեր և ՚ի հոգիս, որ է յԱս-
տուծոյ ո: Ա. Կրն. Զ. 20: — Բ. Հաւ-
տատուն վստահութիւն, որ Աստուած
ինչ որ հրամայած է մեզ, պիտի և, բը-
նական և կ'առաջնորդէ մեզ յերջանկու-
թիւն. « Ազալեմ՝ զձեզ, եղբարք, գթա-
թեամբն Աստուծոյ, պատրաստել զմար-
մինս ձեր պատարագ կենդանի, սուրբ,
հաճոյ Աստուծոյ զխօսուն պաշտօնը ձերոյ

Հով. ԺԲ. 1-2. - Գ. Կատարեալ հնազանդութիւն, զանն զի նա է նշան ճշմարիտ հաւատոյ և սիրոյ առ Աստուած : «Եւ ասէ Սամուէլ, եթէ հաճոյ իցէ Տեառն ողջակէզ և զոհ ընտիր իբրեւ զլսել ձայնի Տեառն, ահա լաւ է ունկնդրութիւն քան զզոհ և հնազանդութիւն՝ քան զճարպ խոյոյ » : Ա. Թ. Գ. Ժ Ե. 22 : Պարտաւոր ենք մենք հնազանդիլ Աստուծոյ ջերմեռանդն սրտով, մեր կենաց ամեն պարագաներուն մէջ, հնազանդիլ ուրախական երկիւղածութեամբ, օրինակ ունենալով մեզ հրեշտակներն երկնքի մէջ : «Եղիցին կամք քո, որպէս յերկինս եւ յերկրի » : Մատ. 2. 10 : Պարտինք հրեշտակներդ, օրինակ ունենալով ժամուանդ մեր փրկիչը, որ իրեն հետեւելու համար՝ սուսաւ մեզ հնազանդութեամբ կանոն : «Զի օրինակ մի ետու ես մեզ, զի որպէս ես մեզ արարի, և դուք առնիջիք » : Յով. ԺԳ. 15 : Վերջապէս մեր հնազանդութեամբ հեա՝ պարտիմք ունենալ փափաք և հոգացողութիւն աւելի կատարելապարծուելու եւ Աստուծոյն նմանելու : «Եղբարք, ես մէջ համարիմ զանձն իմ թէ հասեալ իցեմ, բայց մի ինչ է,

զի զսառ 'ի յեազցան մտադեալ եմ եւ 'ի
յառաջադէմն նկրտիմ, որչ եղեալ ըն-
թանամ 'ի կէտ կաշման իմոյ 'ի Յիսուս
Քրիստոս » : Փիլ . Գ . 13—14 : « Եզերուք
կատարեալք որպէս եւ հայրն ձեր երկնա-
ւոր կատարեալ է » : Մար . Ե . 48 :

ԵՐՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

« Մի առնուցու զանուն
Տեառն Աստուծոյ քո 'ի վե-
րայ սնտեաց . զի ոչ որքես-
ցէ Տէր զայն , որ առնուցու
զանուն նորա 'ի վերայ սնո-
տեաց » :

ԵՐՐՈՐԴ պատուիրանք կ'արգելու
գործ դնել Աստուծոյ անունը առհասա-
րակ ամեն բանի մէջ , ինչ որ ընդդէմ է
այն խորին յարգանացը , որով պէտք է
որ լցուած լինի մեր սիրտը : Նա կ'ար-
գելու երգման ժամանակ գործ դնել
Աստուծոյ անունը սառնածան համար ,
վասն զի երգելով՝ կը նշանակէ վկայ կա-
նել զԱստուծոյ մեր խոստացած բանին
համար : Աւտո՛ր չը յայտնելով ճշմար-
տութիւնը կամ ուրանալով մեր խոս-

տու մը՝ մենք կ'ենթարկենք զմեզ Աստու-
ծոյ արդար պատժոյն ։

Երդուիլը , իբրեւ կրօնական դործ ,
Թոյլատրուած է . Յ . Գրոց մէջ : Վասն զի ,
երդմամբ մենք կը պատուենք զԱստուած
եւ նորա բոլոր կանօրեղութիւնները ։
Յրդմամբ կը խոստովանենք , որ նա կը
ճանաչէ մեր սիրտը , կը ճանաչէ ամեն
բաժն եւ կը սիրէ ճշմարտութիւնը , եւ ու-
րովհետեւ ինքն ամենագէտ է եւ արդար ,
անշուշտ կը պատահէ զմեզ , եթէ սուտ
երդնուիք ։ « Յանձն իմ երդնում , թէ
որ ինչ ելանէ 'ի բերանոյ իմմէ՝ արդա-
րութիւն է եւ բանք իմ՝ ոչ եղծցին ։ Ի
տեսողնէ Աստուծոյ բուժմէ երկիցես եւ
զնա սրտանայես եւ 'ի նա յարեացիս եւ
յանձննորս երդնուցուս » : Եսայի Ի Ե .
23 : Բ . Յիւն . Գ . 20 :

Քրտհետեւ երդուիլը մեծ նշանաւ
կաւթիւն ունի , ուստի ամենամեծ դործ-
քերու համար միայն պէտք է երդնուլ .
օրինակի համար , երբ դատաւարը կը պա-
հանջէ այնպիսի վէճեր վերջացնել , որմբ
հաստատու ապացուցի կարօտ են եւ որմբ
ուրիշ եղանակաւ հնար չէ որ վերջանան ,
պէ միայն մեր երդմամբ եւ խնայմամբ

կարող է ճշմարտութիւնը գործիւն
ստանալ։ Հին օրինաց մէջ երգումը թոյ
լատրուած էր ճշմարտութիւնը գործը
ներու եւ վեճերը արդարութեամբ լու
ծելու նպատակաւ, ինչպէս կը վկայէ և
Պօղոս առաքեալն. «Ապացեն մարդիկ,
որ ինչ 'ի վեր է քան զինքեանս' յայն երգ
նուն և ամենայն հախաւակութեան նո
ցա վճիռ 'ի հաստատութեան' երգումն
է » : Եբր. 2. 16 :

Երբ մարդ երգման կոչուի՝ պար
տաւոր է ունենալ ամեն կարեւոր զգու
շութիւն, որպէս զի Աստուծոյ անուը
արտօնանէ խորին յարգանք, արդա
րութեամբ և ճշմարտութեամբ : Աւանդ
պարտական է ըստ մտածել երգման վեր
մութեան վրայ և գիւրաւթեամբ չ'երգ
նուլ, առանց ամեն հանգամանաց վրայ
օրինաւորապէս խորհելու : Բոլոր պարտա
կան է միտ բերել և պատկերացնել իւր
առջեւ ամեն բան, որուն համար կա
շուած է պատասխանելու : Պարտական
է միայն վկայել ինչ որ հաստատ գիտէ
և երբեք պէտք չէ որ ժողովի գործոյն
դրութեամբ և հանգամանքը : Պէտք չէ
որ ծածկի, կամ արտայայտուի որեւ
մէջ

ւայժէ, կամ երկգիմի խօսքեր գործ դը-
 նէ, կամ իւր տրտաւանած խօսքերուն
 իւր մտքի մէջ աղ մեկնութիւն տայ եւ
 կամ իւր խիղճն ու վհայտութիւնը իրա-
 րու անհարմարացն լինին, ինչպէս որ ձիգ
 վիթերը անանձեմարար, կը Թայլաւրեն
 երգումայնորուն. այն օրինակ խորաման-
 կութիւններ բանեցնել: Ընդհակառակն
 օգտք է գործ գնել, ամեն բաներ այն
 նշանակութեամբ, ինչ նշանակութեամբ
 կը հասկնայ երգմանցալիք: Պէտք է մի-
 այն այնպիսի խոստումն տալ, որոյ կա-
 ւարտումն անհնարին չէ՝ այլ որ օրինա-
 ւոր է եւ կարող ենք պահել եւ կարարել:
 Սորա համար է ահա, որ գուտ երգում-
 ան, անարարար երգումն եւ ի դուր ել-
 դումն անձ յանցանք համարուած է:

Մեծ յանցանք կը համարուի նահանա-
 պէս, երբ մարդիկ փոխանակ Աստուծոյ
 անուան՝ արարածի անուամբ կ'երգնուն:
 Այնպիսի երգումը փաստորէսը արեւարդ-
 ատմէն է. իսկ քի միայն Աստուծոյ
 է որ գիտէ մեր արտի ամեն գաղտնիքը,
 նաեւ, որ կը օգրէ անվանուն: Աստի եւ
 սպասի կը յանգիմանէ փաստորէս, Երու-
 ւազեմացիները անելով. «Պարկը քո Թո»

դին վա , և երգնուն 'ի չապառաւածն ու
 Երեմ. Ե. 7 : Յիսուս Բրիսապս կը յան
 դիմանէ եւ կը դատաւարարէ արարածի
 անուամբ երգնուն , իսկ այն ժամա
 նակ երբ այս երգումը միջնայար կամ ա
 նուղղակի կերպով Աստուծոյ կը վերադա
 րի , “Այլ ես անեմ ձեզ , ամենեւին մի
 երգնուն , մի յերկինս , զի արժու է Աս
 տուծոյ , մի յերկիր , զի պապուանդան
 է սախոյ նորս , մի յերուսաղէմ , զի քա
 ղաք է մեծի պարսպին և մի 'ի գլուխ քո
 երգնունցուս , զի ոչ կարես մտա մի սպի
 տակ տանել կամ լծուի , այլ եզիցի ձեզ
 բան , պան' ոչի , և ոչն' ոչ , զի անեցին
 քան քոյն 'ի չարէն է ո : Մար. Ե. 34-36 :

Աստու երգումը կը նշանակէ սուսն
 ճշմարտի անդ դնել և ջանալ հաստատել ,
 կամ խաղաղականութեամբ ծածկել , կամ
 երդմամբ խտտանալ այնպիսի բան , որ
 կատարելով զիստա արու լծիւն չը կայ և
 կամ վերջնապէս հասարակ չը պահել եր
 գումը : Այս վերջին նշանակում լծեալն
 սուտ երգումը կ'անուանի երգնունցու
 լիւմ : Այս յանգանքը կը պարունակէ
 իւր վեջնապէս անխառն լծիւնն ,
 վանն զի , Աստուծոյ վերջ կոչել սուս :

Թեան՝ կը նշանակէ ահռելի յանդգնու-
 թեամբ անդատուել նարա անուոր եւ
 շարժել 'ի վրէժխնդրութիւն մեր դէմ՝
 Արշափ ասելի է Սատուծոյ սուջեւ այն
 մարդը, որ ճանաչելով ասութիւնը՝ դար-
 ձեալ կը յանդգնի իրբեւ ճշմարտութիւն
 ծախել։ Վերջապէս դարհուրելի յան-
 ցանք եւ միանգամայն դատապարտելի
 եղեռնադոճութիւն է թէ՛ դատաւորի
 սուջեւ և թէ՛ ամեն մարդկանց սուջեւ՝
 ժխտել մեր երգումը և ամենասուրբ մի-
 աքանութեան կոպը խել։ Այս յան-
 ցանքը ամեն ժամանակ, ամեն ազգոց
 եւ ամեն երկիրներու մէջ միշտ դարհու-
 րելի եղած է։ Այս յանցանքն է, զոր
 դժաւորապէս կ'արգելու Աստուած եր-
 րորդ պատուիրանով և կը սպառնայ, որ
 ամենեւին անարժան է և դատապարտու-
 թեան ենթակոյ այն մարդը, որ 'ի զուր-
 բերան կ'առնու Սատուծոյ սուրբ անու-
 րը։ Աստուած կը սպառնայ աստիկ պատ-
 ժել այն յանցանքը դորձողները, ինչպէս
 և կը յայանէ մարդարէի բերանով. «Սա-
 հաճից դդու, անէ ասը ամենակալ, եւ
 մտցէ 'ի տուն դարոց եւ 'ի տուն, որք
 երդնաւորն գուտ յանուն իմ եւ բնաւ»

կեացի ի մէջ տան նորա և վախճանեացէ
զնա և գիտյա նորա և զքարինա նորա 77 :
Քառ . Ե . 4 .

Երդումը կը համարուի Անկո , երբ
կատարելապէս տեղակ չենք երդման ա,
ապիպի տուժեանք կամ ճշմարտա-
ւեանը . չը գիտենք , արդեօք ճշմարտ
և արդարեւ , թէ անկորա և ուստ , եւ
կով կարող ենք արդեօք անշխա կատա-
րել : Այսպէս էր Հերակղեաի երդումն ,
զոր տուաւ Հերակղեաւոյ աղջկանը :
Անկիւ երդումը կը տանի զմեզ գիտի
երդման զանցա թիւն կամ գիտի ուրիշ
յանցաւորա թիւն և կը բաժանուի միւր
մէջ անարդանք և նախաւորներ առ Աստ-
ուած : Այսպէս աւանդաւ , դիւրա թեւակ
երդումը մարդն անդամ յանցաւոր կա-
նուանի Ա . Գրոց մէջ :

Երբ մարդ անմաւրապ երդում տը-
ւած է և յետոյ կըզգայ որ տալիսիս վը-
նաս է իւր անձին . քարձեալ երդման
յարգը կը պահանջէ որ կատարէ իւր եր-
դումը , մանաւանդ երբ այն անձը կով
իշխանա թիւնը . քառն երդումն է , չէն
աղեր երդումը պարտել կանանդա
իշխանա թեւակ , ինչպէս է իշխանա թիւն

հօր առ որդին : « Զերկեղածա տեառն
 փառաւոր առնէ , որ երդնաւ ընդ ընկե-
 րի իւրում և ոչ առնէ » : Սաղ . ԺԴ . 4 :

Երդումը Սիրոս կամ Սմարտայ կը հաւ-
 մարուի , երբ կը խառնանայ մարդ . այն-
 պիտի բան , որ հակառակ է աստուա-
 ծային օրինաց , ինչպէս խոստացան իս-
 րայէլացիք , որոց վրայ կը խառնի այս-
 պէս . « Եւ իբրեւ այդ եղև , որպէսդ
 ժողով Հրէից՝ նզովեցին զանձինս ոչ ա-
 տել և ոչ ըմպել մինչեւ սպանցեն զԳ-
 դաս » : Պարթ . ԻԳ . 12 : Կասարել այս-
 պիտի երդումն՝ կը նշանակէ մեծ յան-
 ցանք գործել , որովհետեւ երբեք Թոյ-
 լաստուած չէ այնպիսի գործ գործել ,
 զոր Աստուած կը գաատարարուի : Աւարի
 հարկ է շուտով զղջալ և մեքսել օգին օ-
 րինակ երգումը և միւտանգամ տատակ
 ու շագրութիւն դարձնել , որպէս զի այս-
 պիտի յանցանաց մէջ չը գլորինք :

Երդումը կը համարուի Զուր , երբ
 որ անտի բաներու համար և կամ ստի-
 բական խոսակցութեանց մէջ զայրապար
 կը յիշուի կամ կը կրկնուի Աստուծոյ առ-
 նումը , ինչպէս տախտակիւն ունին ան-
 մառախի երգաւորները : Այսպիսի վաշ-

բապար երթումն եւս կը տանի դէպ ի
 երգմնազանցութիւն և Գրիգորոս պատիւ
 սեպտ գործքը կը դատապարտէ իբրեւ
 սատանայի գործ և կը պատուիրէ այն
 կամ ոչ ասելով միայն բաւականանալ,
 առաւել քան զայն համարելով ի սա-
 տանայէ . «Այլ եղբայր ձեր քան, այնն»
 պրտ և ոչն՝ ոչ : զի ասելին քան զայն ի
 չարէն է ո : Մատ . Ե . 37 : Յիսուս Գրիգ-
 օրոս այս պատուէրը տալով՝ կը յանդի-
 մանէ Հրէից կարդացողները, որոնք կ'աւ-
 սուցանէին փրկ թէ երրորդ պատուիրա-
 նը միայն երգմնազանցներուն կը վերա-
 բերի, մինչդեռ ընդհանրապէս կը վե-
 բարձրեն ամեն երգումի, որով Աստու-
 ծոյ անունը ի գուր կը յիշուէր :

Աստուծոյ անունը երգմամբ յիշելով
 մեր խառնիցութեանց մէջ, փոխանակ աչ-
 լոց հաւատքը դրուելուն՝ աւելի կ'ամրա-
 ճանայ կ'ենթադրիենք մեր խօսքերը : Ո-
 րովհետեւ ամեն տեղով դատողութեան
 տեղ մարդ անպատճառ կը ժակարելի,
 որ Աստուծոյ հրամանը անպատուողը,
 Աստուծոյ անունը վայրապար և աներ-
 կեւ յիշողը, անտարաւորա՝ աւելի դիւ-
 րութեամբ և անփնայ կը խօսէ իւր եղ-

բայրը , առաջ խօսելով և պատրուակել
լով : Տարապարտ երգումը մեծ անպու-
տուութիւն է երգումով համար , վասն
որ ինքնին կը յայտնէ , որ պատուաւոր
մարդը կարող չ'է հաւատալ իւր խօսքին
Իսկ նա , որ երկեղած է , միշտ կը բռ-
ւակահանայ այս խօսքերով՝ այո՛ն , այո՛ , և
ոչ՛ ոչ , և կը դդայ որ իրմէն աւելի բան
չ'են պահանջէր , այլ կը հաւատան եւ
կ'ընդունին նորա ամեն առածները :

Աստուծոյ անուէր , որ պէտք է իւ-
րաքանչիւր Գրիտոսնէի համար լինի յոյժ
տալար շնորհակալութեան՝ երջանկաւ
թեան ժամանակ , յոյժ՝ վասնորի մէջ ,
խոնարհութիւն՝ ապարադգութեան ժա-
մանակ , ահա եւ հաւատ՝ կենաց ամեն
հանգամանքներու մէջ , այս պաշտելի ա-
նուէր , որ պէտք է լինի ազադակ օգնա-
թեան առ ամենակարողն Աստուած և
վերջին հառաչանք՝ մեր հոգեվարութեան
բարեւոյթ թռչնած ջրմուռքի վրայ , երբ
Աստուած զմեզ առ ինքն կը կոչէ . այս
առքը , անուէր երբ կ'արտասանենք մենք
առանց զգացողութեան , առանց յար-
գանաց և առանց մտածութեան , որչափ
արդեւք կ'անարդէնք և որչափ քիչ մե-

զանչեմք Աստուծոյ գէտ : Այլապի կ'ա-
 նարգենք այս սուրբ անուէր , երբ տալու
 բարար կ'արտատանենք մեր ամեն տղա-
 յոկանն անտի խօսակցութեանց մէջ : Բոն
 մի հաստատելու կամ մերժելու համար ,
 փոխանակ մեր փրկչի հրամանին հետե-
 լելու և այս կամ ո՛չ ասելով բաւական
 նանարու , շատ անգամ թեթեւամտու
 բար կը կրկենենք — Աստուծոյ միայ որ այս-
 պէս է , Աստուծոյ միայ , որ այսպէս չ'է ,
 և այլն . մինչդեռ մեր սիրած մարդոյ ա-
 նունքը տալք անպատուութիւն կը համա-
 քենք : Պարտենք ուղիղ խօստովանիլ ,
 որ այնպիսի վատ սովորութիւնը մեծ ա-
 նարգանք է Աստուծոյ համար և երրորդ
 պատուիրանի մէջ յիշուած պատժոյն են .
 թարկուած են ո՛չ միայն պատուիրազանց-
 ները , այլ ամենքը , որոնք Աստուծոյ ա-
 նունքը կը յիշեն 'ի զուր և անանց յար-
 գանաց :

Այս վատ սովորութենէն , այսինքն
 Աստուծոյ անունը վայրապար յիշելն
 հեռանալու և ուղղելու համար , հարկ
 է . — Ա . Աշխատիլ հեռանալ ամեն ա-
 ռթեմէրէ , որոնք կը մղեն զմեզ գէտ 'ի
 այս մեղքը , ինչպէս են՝ կախ , ազազանկ ,

վաս ընկերակցութիւն , չար սովորութիւն և այլն . և ընդհակառակն՝ ընկերանալ առաքելի եւ իմաստուն մարդկանց հետ, որոնք անաշտաւարէն կը յանգիստեն և կը որդւնջայեն , երբ պատկտի մեղաց մէջ կընկնուիք եւ չենք գտնուիր անկումը : — Բ . Լաւ մտածել , որ այն պիտի մեղաց մէջ ընկնելով՝ օգուտ չգլխատիլէն զատ՝ մեր հոգին եւս կը կորստանանք : — Գ . Միշտ մտաց մէջ ունենալ Աստուծոյ մեծութիւնը և արժանաւոր յարգանքը , զոր պարտինք մալ մեր բովանդակ կենաց մէջ , որովհետեւ մեր թեթեւակտ արարմունքը ստուշել սովորութեան հետեւանք է , քան թէ գաւառութեան :

Այս ամեն պարագաները իմանալով պարտաւոր ենք ուրեմն մանկութենէ վարժիլ գեղեցիկ սովորութեան , այսինքն՝ ի զուր եւ վարանար չը մշել երբեք Աստուծոյ անունը , նորա նախախնամութիւնը , նորա քաջանքը , առանց մասնելու և առանց գղարու : Երբ մանկութենէ պարզիսի քարի ունեկութիւն ունենամք , անշուշտ ասպագային մէջ Աստուծոյ անբւան միջի միայն կը վառէ և

կը զարթուցունէ մեր երեւակայութիւնը վսեմ գաղափարով և սրատուոյ ու սիրոյ գգայեմամբ : Բարեպաշտ սովորութեամբ անուած և մեծամեծ ձրից տէր մարդիկ, գեղեցիկ կատարելութեան հասնելով, երբէք չեն յիշեր Աստուծոյ անունը առանց երկիւղածութեան եւ յարգութեան : Նիւտոն երեւելի աստեղագէտին համար կը պատմուի թէ՛ առանց խորին մտածութեան, առանց տոքի վերայ կանգնելու և գիտարկը հանելու՝ երբէք չէր արտասանէր Աստուծոյ պաշտելի և սուրբ անունը :

Ռեխտելն եւս անասի մի երդումն է, որով մարդիկ կը խոստանան Աստուծոյ՝ որ եւ իցէ գործ կատարել, որուն համար ոչ թէ պարտաւորուած են, այլ կամ իրենց բարեպաշտութիւնը և շնորհակալութիւնը ցոյց տալու համար, կամ պարտաւորութիւն մի կատարելու համար, կամ որ և իցէ մեզքէ հեռանալու համար և կամ սկսած գործքերուն մէջ Աստուծոյ օրհնութիւնը ստանալու համար, կ'ուխտեն ինքնին այս ինչ կամ այն ինչ բանը : Այսպիսի ուխտագրութեան օրինակը կը տեսնենք Շննդոյ գրքին մէջ :

երբ Յակոբ կը խոստանայ ասելով. « Եւ ուխտեաց Յակոբ ուխտ եւ ասէ. եթէ եղիցի Տէր Աստուած ընդ իս և ասրեցուսցէ 'ի Ճանապարհի յայսմիկ, զոր ես երթամ և տացէ ինձ հաց ուտելոյ եւ հանդերձ զգենլոյ եւ դարձուսցէ զիս ողջութեամբ 'ի տուն հօր իմոյ և եղիցի ինձ Տէր Աստուած, և վէմս զոր կանգնեցի արձան, եղիցի ինձ տուն Աստուծոյ եւ յամենայնի զոր տացես ինձ, ասց քեզ տասանորդս » : Ծնն. ԻԸ. 20-22 :

Մեր ուխտագրութեան մէջ եւս պարտաւոր ենք պահել նոյն կանոնները, որոնք կը վերաբերին երդման, և կատարել ճշգիւ մեր ուխտը, երբոր օրինաւոր է. « Եթէ ուխտիցես Տեառն Աստուծոյ քում, մի յամենցիս հատուցանել զայն, զի պահանջելով պահանջէ Տէր Աստուած քո 'ի քէն և լինիցի քեզ 'ի մեղս. ասլութէ չկամիցիս ուխտել՝ չք լինիցի քեզ 'ի մեղս » : Բ. Օգին, ԻԳ. 21 :

ԶՈՐՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

« Տիշեալիւ զօյն շաբաթ -
Թաշ սրբել զնա • գլխոյ օր
գործեցեա և արատցեա զա-
մենայն գործս քո • յաւուրն
էօթներորդի շաբաթ Տեառն
Յառուծոյ քում՝ մի գոր-
ծեցեա Դի նմա զամենայն
գործս քո » :

ՉՈՐՐՈՐԴ պատուիրանն էր հրամայէ
մեզ սուրբ պահել շաբաթ օրը և յաւա-
կնայէս առաջ Յառուծոյ այն որոշածնը ,
զոր սխարտաւոր ենք առաջ : Մենք ճշմար-
տապէս զՅառուծում էր որոշուիմք այն ժառ-
մանակ , երբ էր բարձրացնենք առ նա
մեր հագին և զգացմունքը և էր պաշտենք
Դի բոլոր պատէ , խոտորովանելով , որ նա
է մեր Տէրն ու Երարիչը եւ մենք սչինչ
ենք նորա առջեւ , փառաւորելով նորա
կառարելութիւնները և շնորհակալ լինե-
լով նորա ամեն ողորմութեանց համար ,
զղջալով մեր մեղքերը և բաւով մեր ա-
նարժանութիւնը , հայցելով նորա գը-
թութիւնը Գրիստոսի անուամբ և յանձ-
նելով զմեզ նորա ծառայութեանը , խորհ-

րելով նորա օգնութիւնն ու օրհնութիւնը, որուն կարօտ ենք և ուսանելով նորա կամքը, կարդալով նորա խօսքը և մտածելով նորա օրինաց վրայ, զօրացրելով մեզ նորա շնորհքովը և կատարելով նորա պատուիրանքը :

Այս պաշտօնը կարող ենք մենք մուտուցանել Աստուծոյ մեր սրտով, որ կ'անուանի Պաշտել Կոգաով, զոր կը պահանջէ մեզմէն մեր Տէրը : « Հոգի է Աստուած, կ'ասէ Քրիստոս, և երկիրպագուաց նորա պարա է հոգւով և ճշմարտութեամբ երկիրպագանել » : Յով. Դ. 24 : Կարող ենք այս ներքին հոգեւոր պաշտօնի հետ միացնել և արտաքինը, որուն մասնակից է մարմինը, յայտնելով մեր հոգւոյ ներքին շարժումը եւ զգացումը արտաքին նշաններով, այսինքն չոքելով, որ է նշան խոնարհութեան, ծնրադրելով կամ գետնամած տարածուելով, որ է նշան մեր ոչնչութեան Աստուծոյ առջեւ, արտասուելով, կարդալով, սաղմասելով, բարձրաձայն ուղօթելով և այլն :

Բայց եթէ այս արտաքին պաշտօնը կապուած չէ մեր ներքին հոգեկան պաշտօնի հետ, այն ժամանակ մեր աստուած-

պաշտութիւնը ճշմարիտ աստուածապաշ-
տութիւն չէ, այլ կեղծաւորութիւն եւ
փարիսականութիւն, որոյ համար մեր
Փրկիչը կը յանդիմանէ և կը դատաւորու-
տէ Հրէից ժողովուրդը տօնելով՝ «Ժողո-
վուրդս այս շրթամբք օրտոտէ զիս եւ
սիրտ իւրեանց հեռացեալ մեկուսի է յի-
նէն » : Մատ. ԺԵ. 8 : Ետտ կարեւոր է
մարդոյ համար ներքին հոգեւոր պաշտո-
նի հետ ունենալ և արտաքին պաշտօն :
Ահա պատճառները . — Ա. Մեր սիրտը
կը պահանջէ արտայայտել իւր զգաց-
մունքը և արտաքին պաշտօնն է բնական
և կարեւոր, որով կը յայտնուի մեր զե-
ղուն հոգւոյ զգացումը, ժամն զի բերա-
նը սրտէն կը խօսի . «Ի յաւելուածս ար-
տի խօսի բերան » : Դուի . 2 . 45 : — Բ.
Արտաքին աստուածապաշտութիւնը կ'օգ-
նէ մեր բարեպաշտութեանը, կը կերակ-
րէ մեր հոգին և կը զօրացնէ մեր սիրտը
նորոգ զօրութեամբ : — Գ. Աստուած քն-
քըն կը պահանջէ ներքին պաշտօնի հետ
եւ արտաքին պաշտօն : Եթէ հոգւով
պաշտել կը հրամայէ, կը պատուիրէ նը-
մանապէս և բերանով խոստովանիլ . «Ե-
թէ խոստովանեցիս բերանով քով ձեր

դՅիսուս և հաւատապցես 'ի սրտի քու՛մ
 թէ Աստուած յարցոյ զնա 'ի մեռելոց ,
 կեցցես , զի սրտիւ հաւատամք յարգու
 լութիւն եւ բերանով խոստովանիմք 'ի
 փրկութիւնդ : Հրով . Ժ . 9 : Աստուած
 ինքն կը փառիսցի որ մենք զինքն փառա
 ւորենք ինչպէս հողւով , նոյնպէս եւ
 մարմնով . « Քանզի գնաց (գնովք) գնե
 ցայք , փառասուոր արարէք զԱստուած 'ի
 մարմինս ձեր և 'ի հոգիսդ : Ա . Կորն . 2 . 26 :

Մարդն պարտական է եւ կարող է
 պաշտել զԱստուած առանձինն , բանա
 լով իւր հոգին Աստուծոյ առջեւ , յայտ
 նելով իւր զգացողութիւնը և կարօտու
 թիւնը , ազօթելով և կարդալով նորա
 խօսքը : Այս աղօթքը կ'անուանի Ա
 ունիական աղօթք :

Մարդ կարող է պաշտել զԱստուած՝
 իւր ընտանեաց հետ , որ շատ կարեւոր
 է դերգաստանի մէջ բարեպաշտութեան
 զգացմունքը վառ պահպանելու և Աս
 տուծոյ օրհնութիւնը իրենց վրայ իջու
 ցանելու համար : Այսպիսի աղօթքով
 միաբանութիւն կը հաստատուի հօր եւ
 որդւոյ մէջ , տիրոջ և ծառայի մէջ , արկ
 նոջ և աղախնոյ մէջ , տան և կնոջ մէջ :

եւ այսպէս կը պահպանուի խաղաղութիւն , հաւատարմութիւն և սէր բոլոր գերդաստանի մէջ : Բայց յայտնենք պարտաւոր են մարդիկ միաբանական պաշտօն մատուցանել Աստուծոյ եկեղեցեաց մէջ հոսարակաց բարօրութեան և խաղաղութեան համար և այս աղօթքն է , որ կ'անուանի Հրապարակեան Աղօթք :

Հրէից լեղուաւ Շաբաթ բառը կը նշանակէ հանգիստ : Նոքա պարտաւոր էին յիշել այս օրը , այսինքն որոշել միւս օրերէն եւ Աստուած ինքն պատուիրած էր սուրբ պահել այս օրը , այսինքն հրաժարիլ ուրիշ գործքերէ և բոլորովն իրենց անձը Աստուծոյ ծառայութեանը նուիրել : Այս մի միջոց էր , որ նոքա հաւապազ յիշեն աշխարհի ստեղծագործութիւնը , յիշեն աշխարհի Արարիչը և հեռանան չաստուածներէ և կռապաշտութենէ : Այս աւուր մէջ աւարտուած է ստեղծագործութիւն երկնի և երկրի , ծովու և ցամաքի և այլն , փան որոյ և ուղի օրը ընտրուած է սուրբ պահելու համար :

Շաբաթ օրը Հրէից համար առանձին նշանակութիւն ունէր , ռեստի եւ

Դուք ալ նոյն որք խաչառ կը գաղարէին ա-
 մեն ընդհանաւր և մասնաւոր գործքերէ
 և մինչեւ այն աստիճանն աստիկ էր այս
 զանոնապահութիւնը , որ արգիլուած
 էր մինչեւ անգամ կերակուր պատրու-
 աել , կրակ վառել , և եթէ մէկը փայտ
 ժողովէր անտառէն , կը քարկոծուէր :
 Այս պատուիրանը կատարեալ բարոյա-
 կան է եւ Քրիստոնէից համար անդամ
 պարտաւորութիւն է . Հրէից նման , մի
 օր յատկապէս Աստուծոյ ծառայութեա-
 նը նուիրել և գաղարիչ բոլոր ծառայա-
 կան գործքերէ : « Եւ եղեւ 'ի մասնելն
 'նորա 'ի տուն ուրումն յիշխանաց Փա-
 րիսէցւոց 'ի շաբաթու ուտել հաց եւ
 'նորա սպասէին նմա և ահա այր ոմն էր
 անդ ջրգոյնեալ առաջն 'նորա , պատաս-
 խանի ետ Յիսուս և ասէ ցորինաւորս և
 ցՊարիսեցիս՝ թէ արժան է 'ի շաբաթու
 բժշկել , և 'նորա լաւ եղեն , և բռնուն
 հարեալ զնմանէ բժշկեաց զնա և արձա-
 կեաց և ասէ ցնաւս . ոյր ուրաք 'ի ձէնջ
 եղն կամ էշ անկանիցի 'ի ջրհոր եւ ոչ
 վաղվաղակի հանիցէ զնա յաւաք շա-
 բաթու » : Դուի . Ժ Գ . 1-6 :

Այլ երջապէս հարկ է որ նշանակուած

լինի մի օր, յորում հաւատացեալները
 'ի միասին հրապարակաւ մատուցանեն
 Աստուծոյ արժանաւոր պաշտօն : Եւ շա-
 րաթ օրուան յատուկ պաշտօնը քանի մի
 նշանակու թիւն առնի : — Ա. Աստուած ին-
 քն որոշած է այս օրը, որ մարդ մտա-
 բերէ իւր կրօնական պարտաւորութիւն
 ներսն ու զգացումները և հեռանայ աշ-
 խարհային տանն գործքերէ, որով չքա-
 պատուած է : — Բ. Այս պատուիրանն
 առնի օգուտ և բարութիւն ոչ միայն հո-
 գւոյ համար, այլ և մարմնոյ համար, որ
 կարօտ է հանգստութեան և որոյ ցոյժ
 շուտով կարող է թուլանալ, եթէ բոլոր
 օրերը անընդհատ աշխատանքի նուիրէ :
 — Գ. Այս պատուիրանը լի է մարդասի-
 րութեամբ օրական մշակներու, ծառա-
 ներու և ամեն աշխատաւոր մարդկանց
 նկատմամբ, որոնք ծանր աշխատութեան
 տակ են և յաւկարգէս կարօտ են հան-
 գրատութեան : Աթէ այս հանգստեան
 օրը նշանակուած չք լինէր, գուցէ շա-
 տերը աղահուծեան տենչանքով պիտէ ին-
 իրենց անձը ամեն անգործութենէ : Հա-
 պա այս գեղեցիկ նշանակութիւնը ինչ
 պէս կարող ենք մոռանալ, որ նշանակ-

ուսած օրը ամեն մարդիկ կարող են մե
սկանոց մտնելուը եւ բնական հաւատա
քութեամբ Աստուծոյ առջեւը ներկայու
նալ :

Քրիստոնէից հանգստութեան օրը ,
սխառնակ շարաթու , կիւրակին է , վասն
որ այն օրը յարութիւն առաւ մեր Տէրը
Յիսուս Քրիստոս : Քրիստոսի յարութիւ
նը խիստ վսեմ նշանակութիւն ունի ,
ուստի և Քրիստոնեայք այս վսեմ և առ
տուածային գործը շարունակ միտքը պա
հելու համար՝ որոշած են կիւրակին՝ որ
հանգստեան : Երեղեցին սկսաւ աւրբ
պահել այս օրը Առաքելոց ժամանակէն
սկսած , ինչպէս և կրկարդանք առաքե
լական Գործոց մէջ , աշակերտները կը
հաւաքուէին Միաշարաթի օրը՝ Աստու
ծոյ խաղը լսելու և Պօղոս առաքեալն
կը պատուիրէ՝ նոյն օրը Քրիստոնէից գու
մարուած ժամանակ գանձանակ մտնովել ,
«Ըստ իւրաքանչիւր միաշարաթաւն իւ
րաքանչիւր որ ի ձէնջ անձին իւրում
գանձեացէ , որ ինչ եւ յոջուեացի ու
ն . կորն , ժգ . Յ . Իսկ երրորդ գարուն
մէջ , Կոստանդիանոս կայսեր՝ օրով , շա
րաթ աւուր սեղ , կանոնական կերպիւ

Հաստատուեցաւ Կիւրակի օրը :

Քրիստոնեայք պարտաւոր են թուրք պահել այս օրը : — Ա . Գաղարեւով բաշտ մարմնաւոր գործքերէ , հեռանալով նիւթական աշխատանքէ , որոնք անհրաժեշտ չ'են մարդուն և որոնք կ'արգելաւն նոյն օրը Աստուծոյ ծառայելու : — Բ . Սոյն օրը միշտ Եկեղեցի երթալ : — Գ . Սոյն օրը գերդաստանի մէջ սովորաւորն են աւելի ուրախութեամբ և ջերմեանքովութեամբ առանձնական պաշտօն մատուցանել Աստուծոյ ամենակերպ բարեպաշտութեամբ : — Դ . Հեռանալ ամեն մտայնազ զուարճութիւններէ , որոնք բաղդովն անպատշաճ են այս աւելանալուն աւուր մէջ :

Քրիստոնեայք պարտաւոր են Կիւրակի օրը Եկեղեցի գնալ , հնազանդելով Աստուծոյ կամեցող և յարգելով ըստ արժանւոյն , ինչպէս կը հրամայէ Զորութեայ սրտաւիրանը : Այս մասին մեր Փրկիչը իւր անձը օրինակ կը տայ մեզ Աւետարանի մէջ : Առաքեալք , փոխանակ Հրէից օրինագոյացին կամ ժողովարանին , միտոն կը ժողովաւէին առանձինն , որուն համար եւ կը խօսի Զաղաւարտացեալն ,

« Եւ մի թողուցուք զժողովա միմեանց ,
 որպէս եւ սովոր են ոմանք » : Եբր . Ժ . 25 :
 Ի՞նչ բան կարող է լինիլ առաւել քան
 զայս քաղցր եւ արդար , երբ մենք բարձ-
 րաձայն եւ միաբարբառ կը յայտնենք
 մեր աստուածապաշտութիւնը , մեր հա-
 ւատոյ շնորհակալութիւնը , մեր սիրոյ
 զգացումը եւ մեր յաւոյ հաստատու-
 թիւնը , զոր պարտինք Արարչին երկնի եւ
 երկրի : Ի՞նչ բան կարող է առաւել քան
 զայս արտաշարժ լինիլ , երբ մենք միա-
 բան մեր եղբարոյ հետ կը խնդրեմք մեր
 երկնաւոր Հօր օրհնութիւնը , պաշտարա-
 նութիւնը եւ խնամքը , յորմէ կախեալ է
 երջանկութիւն եւ ապահովութիւն ազ-
 գայ : Ի՞նչ բան կարող է հաւասարիլ
 այս երախտագիտական զգացմանը , երբ
 շնորհակալ կը լինինք նորա անհուն ողոր-
 մութենէն եւ հրապարակաւ կը խոտո-
 վանինք մեր քուրք Գրսնը :

Այսպիսի հրապարակական առա-
 ուածապաշտութիւնը կը ներգործէ մեր
 եղբարոյ վրայ : որոյ բարի օրինակ կը լի-
 նինք Աստուծոյ արքայութիւնը յառա-
 ջացնելու . վասն զի հրապարակական
 աստուածապաշտութիւնը գեղեցիկ միջոց

է Աստուծոյ վարդապետութիւնը տա-
րածելու համար, որոնցմէ զուրկ պիտի
մնային շատ մարդիկ, եթէ Քրիստոնէա-
կան եկեղեցւոյ միաբանութիւնը և հա-
ւասոյ աւ սիրոյ խաղաղութիւնը չը աւել-
րէր :

Միաբանական աստուածապաշտու-
թիւնը կ'ազդէ ամեն անհատի վրայ՝ հա-
ւասոյ մէջ յառաջագիծելու և կրօնա-
կան ճանաչողութիւնը լուսաւորելու, կը
զօրացնէ բարեպաշտութեան և մարդա-
սիրութեան զգացմունքը, կը մօտեցնէ
եղբայր՝ եղբոր, կ'առաջնորդէ զգալաւ
գործած մեղքերը, կը մխիթարէ յուսով,
կը քաջալերէ հաւատով, և այսպէս կը
բազմապատկի ամենի եռանդը, երբ
միահամուռ կը լսեն Աստուծոյ խօսքը,
որով միացած է զօրութիւնը՝ քաղցրու-
թեան հետ, և երկնաւոր օրհնութիւնը՝
երկրաւոր փառաբանութեան հետ: Ուս-
տի եւ իւրաքանչիւր ճշմարիտ Քրիստո-
նեայ կարող է ասել Դաւիթ մարգարէին
հետ. « Ուրախ եղէ ես, ջր ասէին ցիւ-
'ի տուն Տեառն երթիցուք մեք »: Սաղ.
ՃԻԱ. 1: Այսպէս կը մտածեն ամեն հա-
տուածապաշտ մարդիկ, որոնք կը զգան

Միաբանական ազօժքի քաղցրութիւնը :

Եթէ կը փափաքինք մեծ օգուտ քաղել մեր Եկեղեցի երթալէն, պարտաւոր ենք երթալէն առաջ մտածել Աստուծոյ հաւթեան վրայ, մեր 'ի նմանէ ունեցած լիովին կախման վրայ, նորա պարտութեան վրայ, որուն կարտա ենք, և առհասարակ ամեն բանի վրայ, ինչ որ Աստուած մեզմէ կը պահանջէ : Այսպիսի պատրաստութիւնը կ'օգնէ մեզ ջերմ՝ զգացողութեամբ Աստուծոյն մատուցանելու վայելուչ պաշտօն : Նմանապէս Եկեղեցւոյն մէջ պարտաւոր ենք լինիլ խորին յարգանք , ուշադրութեամբ, հեղութեամբ և ջերմեռանդն ցանկութեամբ ընդունելով Աստուծոյ իտպք մեր սրտին մէջ և անընդմիջապէս 'ի գործ դնելով : “ Որով 'ի բաց թօթափեալ զաւնայն ազտեղութիւն և զյաւելուածս չարեաց , հեղութեամբ ընդունիլիք ըզբանն ընդաբայս , որ կարողն է կեցուցանել զագիս ձեր , զի լինիլիք առնողք բանին և մի լսողք միայն համարեալիք զան ձինս , զի եթէ որ միայն լսող իցէ բանին և ոչ առնող , նման է նա մարդոյ , որ պշուցեալ հայի ընդ երեսս իւր , որ ճիշ

նանիցի ՚ի հայերւոջ, զի հայեցեալ ետեա
 ղինքն և զանց արար, և անգէն մուտ
 ցաւ թէ որսիսի ոք էր 7 : Յակ. Ա. 21-25 :
 Իսկ եկեղեցիէն ելնելով պարտաւոր ենք
 մտածել մեր լուծ կենսատու խօսքերսն
 վրայ, մեր Փրկչի անմահ պատարագին
 վրայ. պարտաւոր ենք առ մեզ ուղղել
 Աստուծոյ խօսքը կամ քարոզը, որ ընդ-
 հանրապէս կը խօսուի. պարտաւոր ենք
 քննել եւ համեմատել մեր գործքերը
 քարոզուած տուաբնութեանց կամ մե-
 լութեանց հետ : Պարտաւոր ենք ազո-
 թել, որ տայ մեզ Աստուծոյ կարողու-
 թիւն և զօրութիւն ընդունելու և գործ-
 դնելու նորա խօսքը, որ կարող է փրկել
 մեր հոգին : Մտադրութիւն չը դարձը-
 նել այս պարտաւորութեանց վրայ, կը
 նշանակէ զրկուիլ ճշմարիտ աստուծոյ
 պաշտութենէ և օգուտ չը քաղել Աս-
 տուծոյ խօսքերէն մեր հոգւոյ փրկու-
 թեան համար, կը նշանակէ հեռանալ
 աստուծապաշտութեան նպատակէն եւ
 երջանիկ ազդեցութենէն :

Քրիստոնեայք, բաց ՚ի կիւրակէից,
 ունին յատուկ տօներ, բայց այս տօնե-
 րը այնպէս պիտի լինին, որ արգելք չը

դառնան ժողովրդի գործունէութեանը :
 Ընդհանուր Քրիստոնէից սօները , որոնք
 Յէրոնիան կը կոչուին , մեր փրկչին վե-
 րաբերելուն համար , գլխաւորապէս հե-
 տեւեալներն են՝ — Մնոնդ և Յայան-Ռի-
 Քրիստի , Միքո-Ռի-ն , Չարչարան , Յարո-
 Ռի-ն , և այլն : Այս սօները նշանակուած
 են այն նպատակաւ , որ մենք յիշենք և
 մտաբերենք այն անօրինական անցքերը ,
 սրոնք մեր Քրիստոնէական հաւատոյ և
 յուսոյ հիմունքն են : Բայց յայսմանէ ,
 իւրաքանչիւր ազգային կամ մասնաւոր
 եկեղեցիներ ունին առանձին յատուկ
 սօներ սրբոց , որոնք մեր միտքը կը բե-
 լեն աւաքինի մարդկանց յիշատակը ,
 սրոնք ի սէր հաւատոյ՝ կենօք և մահ-
 ուամբ որոհած , տարածած եւ պաշտ-
 պանած են քրիստոնէութիւնը իւրա-
 քանչիւր ազգի մէջ , որ եւ եկեղեցին
 նոցա տօնախմբութիւնը կատարելով՝ կը
 յիշեցնէ նոցա փառաւոր ոգիւքը՝ յօրե-
 նակ հաւատասցելոց : Իսկ ինչ որ կը վե-
 րաբերի առտուած ուշադրութեան միւս
 մասերուն , պարտաւոր ենք իմանալ որ
 բարոն եւս մտադրութեան արժանի են ,
 ինչպէս են՝ Աղօթք , Աստուծոյ խօսքը կար-

դալ, եկեղեցական խորհուրդներ, շա-
րականներ, մաղթանք, քարոզ, և այլն :
Նա, որ քարոզին նշանակութիւն կը տայ
միայն եկեղեցւոյ մէջ, շատ կը սխալի :
Վասն զի քարոզը միայն մեր միտքը և ե-
րեւակացութիւնը գոհացնելու համար
է, այլ ջերմեռանդն ցանկութեամբ կա-
տարելու և Աստուծոյն մատենալու : Այլ
որ մարդոց խօսքը կը նախապատուէ Աս-
տուծոյ խօսքէն, նա հրապարակական
աստուածապաշտութիւնը՝ լոկ զուարճու-
թեան տեսարանն կը կարծէ : Ինչպէս Աս-
տուծոյ խօսքը, նոյնպէս և քարոզը պէտք
է որ ունենան եկեղեցւոյ մէջ իրենց
պատշաճաւոր տեղը և նշանակութիւնը :
Պէտք է պաշտել զԱստուած հեզու-
թեամբ արտի, խոնարհութեամբ և ժգ-
շովիդին հասկանալի լեզուով քարոզել,
առանց որոյ, ինչպէս կ'ասէ Պօղոս ա-
ռաքեալն, մեր խօսքը վայրապար կը լի-
նի. «Նոյնպէս և գուք եթէ լեզուօք նը-
շանակիցէք զբանն, զիմիդ ճանաչիցին
խօսքն, զի լինիջիք այնուհետեւ իբրեւ
ընդ օդս խօսեցեալք : Եւ ամենայն ինչ
ձեր պարկեշտութեամբ և ըստ կարգին
լինիցի » : Կրնի. ԺԴ. 9-10 :

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՐՏԱԿՈՐՈՒԹԻՒՆՔ

ԱՌ ՄԱՐԴԻԿ

Մեք պարտաւորութիւնները կամ պարտքերը կը բաժանին երկու — Ընդհանուր, զոր պարտիւք կատարել առ ամենայն մարդիկ, և Յատկ, որ կը վերաբերի յատկապէս մի քանի մարդոց հետ ունեցած կապակցութեանց: Ընդհանուր պարտաւորութիւնները երկու են — Արդարութիւն և Սէր: Արդարութիւն բառը, Ս. Գրոց մէջ, քանի մի տեղ կը նշանակէ Ուղղութիւն և Բարեօրոյթութիւն: Այս քրիտոսնէական առաքինութեանց զարդը կը գտնուի փրկւածներու մօտ, որոնք աւանայն ջերմեռանդութեամբ կ'աշխատին սուրբ պահել իրենց անձը եւ այսպիսի մարդիկն են, զորս Ս. Գիրքը Արդար կ'անուանէ: Իսկ երբեմն Արդարութիւն բառը կը նշանակէ Բարի տվորութիւն, պոպ մեր առ մարդիկ ունեցած ամեն պարտաւորութիւնները կը կատարենք, որ և կ'անուանի Արդարութեամբ կեող: «Որ խրատէ զմեզ զի ուրասցուք զամբարշտութիւն եւ զաշխարհական ցանկութիւն՝ զգառ

տութեամբ և արդարութեամբ և աստուածապաշտութեամբ կեցցուք յաշխարհի ու Տիր . Բ . 12 : Բայց այստեղ Արքայութիւն բառով պարտինք հասկանալ այն առաքինութիւնը , որով պարտաւոր ենք ամենուն հառաքանել ինչ որ պարտ ենք և չը զգէն զոր ոչ կեանքէ , ոչ գոյքէ և ոչ պատիւէ :

Մարդը պարտաւոր է արդար ընել , վասն զի Աստուծոյ օրէնքը ամենաճիշդ կերպով կը պահանջէ այս պարտաւորութիւնը , ինչպէս և Տանաքանեայ պատգամաց երկրորդ տախտակը ընդհանրապէս հիմնուած է արգարութեան վրայ , որով պարտինք հառաքանել մեր բնկերին ամեն օգուտ և երբեք չը վնասել : Պօղոս առաքեալն յայտնապէս կը պատուիրէ . “ Արդ՝ հառաքէ՛ք խրաքանչիւր զպարտադէտս : ԺԳ . 7 : Նա կը յայտնէ նմանապէս , որ անխրաւները կարող չ'են ժառանգել երկնից պարայութիւնը : “ Եթէ ոչ գիտէք , զի անխրաւք զպարայութիւնն Աստուծոյ ոչ ժառանգ ենք : Ա . Կորն . 9 : Եւ այս պատճառաւ զԱստուած կը ներկայացնէ վրէժիմագիր անխրաւներուն . “ Մի՛ զանց առնել և զգնել միմեզ :

յայդմիկ զեղբայր իւր, քանզի վրէժիւն
դէր է ճէր 'ի վերայ ամենայնի պղծորիկ,
որպէս յառաջագոյն ասացաք և եղաք
վկայութիւն 7 : Ա . թէս . 7 . 6 :

Մարդկային միաբանութիւնը կամ
ընկերականութիւնը կարող չէ յարատեւիլ,
եթէ չը կատարէ աստուածային պատ-
ուիրանքները և եթէ միաբանութեան
անդամները մնաս հասցնեն միմեանց և
չը հատուցանեն իրենցմէ պահանջուած
պարտքը : Արդարութիւնն է հիմն կար-
գի և կապ միաբանութեան . Նա է մի-
տքանութեան առաջին առաքինութիւ-
նը, առանց որոյ միւս առաքինութիւն-
ները լոկ ստուերներ են . օրինակի հա-
մար՝ առանց արդարութեան՝ բարերա-
րութիւնը միայն կեղծաւորութիւն կը
լինի, եթէ յառաջացած է զբկողութենէ,
չը տալով այլօց իրենց պատկանաւոր վար-
ձը : Արդարութիւնը պէտք է որ կապ-
ուած լինի սւղղութեան հետ, այսինքն
մարդիկներէն չը պահանջել միշտ այն բա-
նը, ինչ որ քաղաքական օրէնքները և ար-
դարութիւնը իրաւունք կը տան պա-
հանջելու : Շատ դիպուածներ կան, որ
մենք պէտք չ'է գործ դնենք մեր իրա-

ւուները, վասն զի գիտենք մենք որ մարդ-
 կային օրէնքները անկատար են և չունին
 նախատեսութիւն ամեն պատահմանց
 համար : Նոքա մօայն կը զգուշացնեն
 մեծամեծ անիրաւութիւններէ, և շատ
 անգամ ցոյցդութիւն կարող է յառաջ
 գալ, եթէ մենք խտուածեամբ գործ
 դնենք մեր ընկերին նկատմամբ՝ մեզ
 տրուած իրաւունքները : Այս հիման
 վրայ ասուած է Լատինացւոց այս ճրջ
 մարիտ առածը. Յոմամ իոսո, տամմա ինի-
 ուրիս, այսինքն՝ Իիսո իրաւունքը՝ իիսո անի-
 րաւութիւն է : Աւետարանը բացարձա-
 կապէս կը զօրութեամբ մեր մէջ այս
 ուղղութեան հոգին, կը շարժէ մեր սիր-
 տը այնպիսի զգացումներով, որ դադա-
 րեցնենք մեր իրաւունքը, ինչպէս Ս. Գը-
 րոց մէջ օրինակ տրուած է Աբրահամի
 և Լոթիի իրարմէ բաժանումն : Ահա
 այս ուղղութեան հոգին է, որ շատ ան-
 գամ չը թողարտեր մեզ պահանջել մար-
 դիկներէն՝ ինչ որ մարդկային օրէնքները
 կը թողարտեն պահանջելու. « Ասէ Աբ-
 րահամ զԼոթ, մի լիցի հոիւ ընդ իս
 և ընդ քեզ, և ընդ հովիւս իմ և ընդ
 հովիւ քո, զի տղք եղբարք եմք մեք, ոչ

աւաղիկ երկիրդ ամենայն առաջի քո է .
 մեկնեաց յինէն , թէ դու յահեակ , եւ
 յաջ , եթէ դու յաջ , եւ յահեակ ։
 “ Եւ արդ ամենեւին իսկ վառվարու-
 թիւն է ձեզ , զի դատաստանք իսկ գտն
 ՚ի միջի ձերում , ընդէր զդուք զրկիք
 և ոչ դուք փաււել նեղիք ։ Մնդ . ԳԺ .
 8-9 : Ա . Կորն . 2 . 7 :

Քրիստոս տաւա իւր ուշակերտնե-
 ռաւն այս արգարութեան և ուղղութեան
 կանոնը , որ կը վերադերի մեր ամեն
 պարտաւորութեանց առ մարդիկ : Այս
 արգարութեան կանոնը պարզ է և միանշանակ
 գամայն գիւրաւ գործադրելի . “ Զամե-
 նայն զոր միանգամ կամիջիք , թէ արատ-
 ցին ձեզ մարդիկ , այնպէս արարէք եւ
 դուք նոցա , զի այն իսկ են . օրէնք եւ
 մարգարէք ։ Մատ . 5 . 12 : Այսինքն
 կամեցէք մարդկանց ոչ թէ այն՝ ինչ որ
 ձեք կիրքք կամենալ կը ապա , այլ այն՝
 ինչ որ արգար է և ուղիղ . արարէք այն՝
 ինչ որ կը ցանկացիք , որ պէք ձեզ առ-
 նէին ։ Հեթանոսաց մէջ եւս կը նշմար-
 աւէք այս կանոնը , բայց կրճատեալ եւ
 արգելափակն ձեւով . վառն զի հեթանոսք
 կ'առնին . “ Այն ցանկացք և մի առնէք այլ

լոց, ինչ որ չէք ցանկար, որ այլք ձեզ առնեն ։

Արդարութենէն յետոյ՝ երկրորդ ընդհանուր պարտաւորութիւնն է Սէրը : Սէր բառը Ս. Գրոց մէջ շատ անգամ կը նշանակէ սէր մօռ Աստուած և առ ընկերներն, ինչպէս կ'ասէ Պօղոս առաքեալն .
 « Եթէ զեզուս մարդկան խօսիցիմ և ըզհրեշտակաց և զսէր ոչ ունիցիմ, եղէ ես իբրեւ զպղինձ, որ հնչէ, կամ իբրեւ ըզճնծղայս, որք զօղանջն ։ Ա. Կորն. ԺԳ. 1 : Ասան զի՝ այս երկու զգացողութիւնները անբաժան կերպով իրարու հետ կապուած են . իսկ Տօնաբանեայ պատուգումաց մէջ կը նշանակէ միայն սէր առ ընկերն, որ է շերմեռանդութեամբ կամենալ երջանկութիւն ընկերին և առնել բարի : »

Այս սիրոյ կանոնն է, զոր կը տայ մեզ մեր մարդասէր Փրկիչն . « Եւ սիրեալս զքեզ զքեզ քո իբրեւ զանձն քո » : Մատ. ԺԲ. 19 : Սէր ընկերին պէտք է որ լինի այնքան շերմեռանդն և գործնական, որքան կը փափայքիք, որ մեր ընկերները աւելնան առ մեզ : Պէտք է որ փափաքինք և փառարկէք նոցա համար, ամեն

բան , ինչ որ կը ցանկանք ազիզ դատու
ղութեամբ որ կատարեն նորա մեզ հա
մար : Ընկեր ասելով՝ պարտինք հասկա
նալ ամեն մարդ , առանց խտրութեան ,
չը նայելով՝ ոչ հարատւութեան , ոչ առ
տիճանին , ոչ կրօնքին , ոչ աստղանդին , և
ոչ երկրին , ուր նորա կը բնակին . վասն
զի՝ նորա ասելնքը ունին մի և նոյն ծա
գումը , մի և նոյն բնութիւնը , մի և նոյն
ընդունակութիւնը և մի և նոյն կոչումն :
Հիմանաւոր , նաև նոյն խի Երրայեցիք ,
կատարելապէս չին ճանաչեր ընկեր բա
ռի նշանակութիւնը , ուստի եւ ընկեր
կը համարէին միայն իրենց ազգականքը ,
ծնողքը , դրացիքը և իրենց քաղաքացի
ները : Քրիստոս Աւետարանական գեղե
ցիկ առակի մէջ կ'աւտուցանէ մեզ ըն
կերաիրութեան կանոնը : Մամարացին
կ'օգնէ Երրայեցւոյն և նորա կարտու
թիւնը կը լցուցանէ , թէպէտև նա ու
րիշ ազգէ էր , թշնամի Երրայեցիներուն
և միանգամայն կրօնքով կ'որոշուէր նո
ցա կրօնքէն : Այս առակը կը վերջացը
նէ . Քրիստոս պատուիրելով այնպէս . «Քը
նա՛ , որո՛ւ դպնո՛ւ : Ասի՛ . Գ . 29-37» :

Այս սէքն է ճշմարիտ հոգի մարտա

նութեան, ինչպէս կ'ասէ և Պաղոս առաքեալն . « Եւ ՚ի վերայ այսր անկեանցիկ զսէյն , որ է զայդ կատարական » : Եփ. Գ . 14 : Սէրը կը ճնամի հեղութեան , կը բռնէ զի և կը թելթելայնէ անուանեցիկ ներդաւթիւնները : Սէրը կ'օգնէ և կը բանայ մեր ընդունակութեանը կատարել մեր պարտաւորութիւնները յօգուտ հասարակութեան , ինչպէս կ'ասէ . « Եւս է կատարումս արինայ » : Հռով . ԺԳ . Զ-10 :

Մեր հաւատքը կ'աւսուցանէ մեզ , որ սէյն է մեր անկեանստքը պարտաւորութիւն , մեր միտքը բերելով , որ Աստուած ամեն մարդիկ մէկ արիւնէ ստեղծած է . « Այստեղ ՚ի միտքէ աշխնէ զանկեանցիկ ապրում մարդկան , բնակեալս ՚ի վերայ անկեանցիկ երեսայ երկրի » : Գործ . ԺԷ . 17-26 : Այս սիրոյ պատարիւններն հաճար է որ կ'ասէ՝ զԱստուած սիրողը կը սիրէ նոյնպէս և իւր եղբայրը : « Եւ զայս պատուէր առնիմ առ ՚ի նմանէ : զի այս սիրէ զԱստուած , սիրէ նա նա զեղբայր իւր » : Ա . Եփ . Գ . 21 : Մեր հաստատը կը նրա հանդէ մեզմէն ինկեանցիկութեան , որ պէտք ունայ շարհակալութեան . այնտեղ , մեթոնայ հաճար՝ զայս Աստուած իցա .

ցած է մեզ : “ Զգեցարձք պատհեաեա
խաբեա ընտրեալք Աստուծոյ՝ սուրբք և
սիրեցեալք , զգաւթ , զողորմութիւն ,
շնորհութիւն , զերկայեմտութիւն եւ այլ
լին ” : Կող . Գ . 12-15 :

Սուրբ Գիորգ կը յայտնէ մեզ , որ
սէրն է . — Ա . Այն կապը , որ պէտք է
Քրիստոսի բոլոր անդամները գտնենան
միմեանց հետ . “ Այլ գուք մարմին Յը
րիստոսի էք և անդամք անդամոց նորա ” :
Ա . Կորն . ԺԲ . 25 : “ Ես ՚ի նորա և գաւ
յիս , զի եղիցին կատարեալք ՚ի մի ” :
Յով . ԺԷ . 25 . — Բ . Նա է նպատակ Աւե
տարանի . “ Քանզի գլուխ պատուիրանին
սէր է ՚ի սուրբ պատէ , ՚ի մօաց բարեաց
և յանկեղծաւոր հաւատաց ” : Ա . Տիմ .
Ա . 5 . — Գ . Նա է յայտնի նշան Քրիստո
նէի : “ Յայտն զխառացեն ավենեքեան եւ
թէ իմ աշակերտք էք , եթէ սիրիցէք ըզ
միմեանս ” : Յով . ԺԳ . 35 : — Դ . Նա է
նշան , որով կարող ենք ճանաչել զմեզ ,
որ փրկուեալ ենք ճանապարհի վրայ ենք .
“ Մեր գիտեմք ” զի փրկեցաք ՚ի մահաւա
նէ ՚ի կեանս : Քանզի սիրի մի զեղբարս .
իսկ այդ աշն . սիրեմք անգէն ՚ի մահաւա մը
նայ ” : Ա . Յով . Գ , 14 : Ահա զայն և հաւ

ւատը որպէս մարգասիրութեան օրինակ
 կը տայ մեզ զՔրիստոս, որ յանհուն սիրոյ
 շարժեալ անգագար կը շրջէր, որ ամեն
 տեսակ օգնութիւն մատուցանէ մարդ-
 կութեան. «ԶՅիտւա, որ 'ի հազարե-
 թէ, զոր էօծ Աստուած հոգւով սրբով
 և զօրութեամբ, որ շրջեցու բարի աւ-
 նել եւ բժշկել զամենայն ըմբռնեալս 'ի
 սատանայէ, զի Աստուած էր ընդ նմոյս :
 «Քանզի գիտէք զնորհան տեսան մերոյ
 Յիսուսի Քրիստոսի, զի վասն ձեր աղ-
 քատացուն, որ մեծատունն էր, զի դուք
 նորա աղքատութեամբն մեծասէրդդ :
 «Ամենայն որ 'ի նմա է հաստատեալ՝ ոչ
 մեղանչէ և ամենայն՝ որ մեղանչէ՝ ոչ ե-
 տես զնա և ոչ ծանեալ զնադ : «Եւ գը-
 նացէք օիրով, որպէս Աստուած սիրեաց
 զմեզ և մատնեաց զոնձն իւր վասն մեր
 պատարագ և զենաւմն Աստուծոյ 'ի հա-
 տաւելիցդ : «Պատուիրանն նոր տամ ձեզ,
 զի սիրիցէք զմիմեանս, որպէս սիրեցիմեա
 զձեզ եւ դուք սիրեցիք զմիմեանսդ :
 Գործ. Ժ. 33 : Բ. Կորնթ. Ը. 9 : Ա. Յով.
 Գ. 16 : Յով. ԺԳ. 34 : Եփես. Է. 2 :

Այս տեղէն կը տեսնենք ահա որ
 միայն իւր անձը եւ իւր անձի օգուտը

մնածող մարդը հեռի է սիրոյ պատուի
բանէն և կանուանի իննասեր: Հեռի է նա
նայնպէս արքայութենէ, հեռի է կեանքէ
և քրիստոնէական յոյսերէ, ինչպէս հե-
ռի են եղբայրատեացը և չարագործը:

Թէպէտեւ սիրոյ սերմն բնականա-
պէս կար մարդոց սրտի մէջ և Հին Կը-
տակարանի մէջ հաստատուած էր՝ որպէս
պատուիրան, բայց Յիսուս Քրիստոս ա-
ռաւել լուսաւորեց սիրոյ պատուիրանը
և անուանեց նոր: — Ա. Արտվինտեւ հաս-
տատեց առաւել զորեղ պատճառներու-
վից: — Բ. Արտվինտեւ իւր կեանքով
ցոյց տուաւ նոր օրինակ և նոր կատա-
րելութիւն: — Գ. Արտվինտեւ արձառ-
նեց մեր սրտի մէջ բնական սիրոյ զգա-
ցումները, որոնք մոլար կիրքերով թրմ-
րած էին: — Գ. Արտվինտեւ՝ նա հեռա-
ցուց այն մոլորութիւնները, որոնք փա-
թութեամբ էին սիրոյ պատուիրանը, ինչ-
պէս կը տեսնենք այս ամէնը բացատ-
րուած Մատթէոսի Աւետարանի մէջ.
«Լուարունք ապաքէն, զի ասացաւ՝ սի-
րեացեա զքնկեր քո և ասեացեա պէճնա-
միս քո: Այլ ես ասեմ ձեզ՝ սիրեցէք ըզ-
ր չնամիս ձեր և պղն»: Մատ. Ե. 43-48:

Սէր առ ընկերն իւր հասարեալ բա-
 կըզսւնքով պէտք է որ լինի . — Ա . Ձրի ,
 առանց ակնկալութեան , առանց շահա-
 սիրութեան : Պարտաւոր ենք սիրել եւ-
 ծառայել մեր ընկերին շարժաւած լինե-
 լով աւարտ սիրով . «Յիմէ սիրէք դուք ըզ-
 սիրելն ձեր զինչ շնորհ է ձեր . զի եւ
 մեզաւորք սիրեն զսիրելիս իւրեանց , եւ
 եմէ քարի առնէք բարերարաց ձերոց ,
 որ շնորհ է ձեր , զի եւ մեզաւորք զնոյն
 գործեն » : Եւ եմէ տալք վասի այնպիսի ,
 յորոց տին տակնիք առնուլ , որ շնորհ է
 ձեր , քանզի եւ մեզաւորք մեզաւորաց
 վասի տան զի անգրեւն առցեն . զիչում ,
 բոլոր սիրելիք զիշնամիս ձեր եւ այլն » :
 «Սէր առանց կեղծաւորութեան » : Առաջ .
 Զ . 32—35 . Համլ . ԺԲ . 5 : — Բ . Սիրոյ ա-
 ռարեայն պէտք է որ ամստիւն իւր մէջ
 ամեն մարդիկ , ինչ առաքիճանի որ լինին ,
 նսեւ մեր իշնամիքը . Լսենք՝ թէ ինչ
 պէտքը յանգիմանէ Յիսուս եւ կրնամիստի
 Եբրայեցւոց վարդապետները , որոնք Սի-
 ռիոյիս չլինէր ու արատուիրանի հոգւոյն հաւ-
 կառաթի՝ չարմոջեցան աւելցնել՝ Ասիայիս
 զիշնամիս ու համարաւորուիրանը . Պօղոս
 առաքեալն կը արատուիրէ՝ բարի առնել

ամենուն. « Այսուհետեւ մինչդեռ ժա-
մանակս 'ի ձեռս է' գործեացուք զբարիս-
տաւ ամենեւին, մանաւանդ առ ընտանի-
պն հաւատոյ » : Գալ. Զ. 10 :

Գ. Մերը պէտք է որ լինի կորգաւ :
Մենք պարտաւոր ենք նոցա վրայ աւել-
լի հոգ և խնամք ունենալ, արոնց հետ
միացած ենք արիւնով, բնութեամբ եւ
ուրիշ պայմանով : Այս հիմամբ մենք
կապուած ենք մեր ծնոցաց հետ, մեր
բարեկամաց եւ ազգակցանաց հետ, մեր
ազգակիցներու և գրացիներու հետ, ո-
րոնք ունին մեզ հետ մի հաւատ. առ-
տի եթէ սոքա աչոյ չպի կարտանն օգ-
նութեան, նախ իյե՛նցմէ պարտինք տիր-
անլ : « Գործեացուք զբարիս առ ամենե-
ւեան, մանաւանդ առ ընտանիս հա-
ւատոյ » : Գալ. Զ. 10 : Բայ 'ի մերձաւոր
կապակցութենէն՝ պարտինք ունենալ
սէր ընդհանուր օգտի համար. ուստի
մեր ազգայնաց հետ կազմած միաբանու-
թիւնը աւելի նախապատիւ պիտի հա-
մարինք քան թէ այն փոքրիկ միաբանու-
թիւնը, որով կապուած ենք միայն քանի
մի անձանց հետ : Մենք պարտաւոր ենք,
հարկը պահանջած ժամանակ, մասնաւ-

ւորը զոհել ընդհանուրի, փոքրը՝ մեծին
 և այլն: Այսինքն մենք պարտաւոր ենք
 Ազգի օգուտը նախապատիւ համարել
 մեր գերդաստանի եւ բարեկամաց օգ-
 ւտէն, և ընդհանուր մարդկութեան շա-
 հը՝ Ազգի շահէն: Վասն զի՝ ընդհանու-
 րէն փնտրելով՝ չեմք կարող ճշմարտա-
 պէս ծառայել մեր ընկերին: Այս նշա-
 նակութեամբ խիստ գեղեցիկ ասած է ե-
 րեւելի աւուրք մարգիկներէն մէկը, ո-
 րուն կարող ենք ձայնակցիլ: «Ես կը սի-
 րեմ իմ գերդաստանը առաւել քան իմ
 անձը, իմ հայրենիքը՝ առաւել քան իմ
 գերդաստանը, բայց առաւել կը սիրեմ
 մարդկութիւնը քան իմ հայրենիքը:

Դ. Սերը պէտք է որ լինի գործու-
 նեայ, մեծահոգի եւ հաստատ. «Որ-
 դեակք իմ, մի քանիւք եւ լեզուօք սի-
 րեսցուք, այլ արգեամբք և ճշմարտու-
 թեամբ ո: Ա. Յով. Դ. 18: «Այլ լի-
 բարիս գործել մի հեղդասցուք ո: Գալ.
 2. 10:

Ե. Սերը պէտք է որ իւր սկզբամբ
 աստուածային լինի, պաշտօնեալ մարդ-
 կանց սերը բազմովն հիմնուած է նոցա
 համակրութեան վրայ եւ իրենց օգտի

վիսայ, իսկ քրիստոնէական ընկերութիւն-
 թիւնք պէտք է որ իւր ծագումն առա-
 ուած սիրութենէն աւնենայ, պսակնքն մեր
 շնորհակալութենէն՝ Աստուծոյ ցուցած
 սպասմութեանց համար: Պէտք է որ ըմ-
 բռանէք այն մեծ դաղափայլը, որ Աս-
 տուած ընտրած է մեր նման մարդիկը՝
 պնդել ներկայացնելու աշխարհիս վստայե-
 ընդունելու մեղմէն այն սիրոյ վկայա-
 թիւնք, զոր պարտինք ցուցանել, սիրե-
 լով մեր եղբայրը. «Սիրելիք, եթէ Աս-
 տուած, այնպէս սիրեաց զմեզ, ապա եւ
 մեք պարտինք զմիմեանս սիրելո: Ա.
 Յ. Լ. Դ. 11:

Այսպիսի պայմաններով ընկերութիւն-
 թիւնք կը դառնայ սուրբ զգացողութիւն
 եւ սուրբ կապ, որ ամենեւին չը լուծուի
 կամ քակուի: Ահա ոչ թէ մեզ կը հե-
 աւացնէ մեր ներքին հոգեւոր կապակցու-
 թենէն, զոր կ'անուանենք Բարեկամութիւն,
 այլ ընդ հակառակն՝ աւելի կը բանայ մեր
 սիրար քարեկամութեան համար, կազ-
 դէ մեր վստայ քարութեամբ ու քարե-
 կամութիւն, կը ծնանի մեր մէջ հեղու-
 թիւն, ու քախութիւն եւ ցնծութիւն:
 Երիտաս ինքն սիրելի զԼազարոս եւ զՅով

հաննէս յտուռէ սիրով : Նա լացաւ Գա-
լատրոսի վերայ և Հրէայք ասացին , «Տե-
սէք . որչոսի սիրէր զնա » : Յով. ԺԱ. 35
—36 : Յովհաննէս աւետարանիչը կ'ա-
նուանի սիրելի աշակերտ Յիսուսի . «Դար-
ձաւ Պետրոս եւ տեսանէ զաշակերտն ,
զոր սիրէր Յիսուս , զի երթալը զինի նա-
րա » : Յով. ԺԱ. 20 : Յովնաթան կը սի-
րէր զԴաւիթ իւր հոգւոյ պէս . « Եւ ե-
ղիւ իբրեւ վախճանեաց զիսօսին ընդ Սա-
ւուղայ և ոգի Յովնաթանու կապեցաւ .
ընդ հոգւոյ Դաւթի և սիրեաց զնա Յով-
նաթան լսող անձին իւրում » : Ա. Թագ. ԺԸ. 4 :

Բարեկամութիւնը մեծ ազդեցու-
թիւն ունի մեր վարուց եւ երջանկու-
թեան վրայ , ուստի և մենք պէտք չ'է
որ փնտռենք մեր բարեկամաց մէջ բնա-
կան համակրութիւն և որոտորաստոսկան
ծառայութիւն , այլ աւելի պարտինք
փնտռել լուսաւորեալ միտք , առողջ
դատադութիւն , ճշմարիտ հաւատ եւ
սէնտկութիւն առաքինութեան . « Եւ մի-
շինիք լծակիցք անհաւատից , քանզի
զի՞նչ հաղորդութիւն է արդարութեան
ընդ անիրաւմութեան և կամ զի՞նչ հա-

առատորութիւնն է ըստ այ ընդ խառնարի և
կամ զի՞նչ միաբանութիւնն է Գրիգորոսի
ընդ Բեղիարայ և կամ զի՞նչ միաբանութիւն
հաւատացեալն ընդ անհաւատի
և կամ զի՞նչ նահանութիւնն է տաճարի
Աստուծոյ ընդ մեհենեայ . ապաքէն
գուք տաճար Աստուծոյ կենդանւոյ էքոս
Բ . Կորն . 2 . 14-16 . « Աչք իմ 'ի հա-
ւատացեալս երկրի , զի նստցին 'նոքա
ընդ իս » : Սաղ . 2 . 6 :

Թշնամեաց հետ պարտաւոր չ'ենք
ընտանեքար վարուիլ և ըստ ամենայնի
հաւատ ընծայել , քանի որ 'նոքա կ'ատեն
մեզ և կը խորհին մեզ մնասել , այլ պար-
տաւոր ենք ճանաչել որպէս մերձաւոր ,
առնել նոցա բարութիւն , հեղուծեալք
պատառախանել , ներողութեամբ խօսիլ
նոցա միայ , պառտաւոր լինիլ ծառայելու՝
երբ հորկ է , աղօթել նոցա համար , ըն-
գունիլ սիրով՝ երբ կը գիտնն մեզ , ջա-
նալ զարթուցանել նոցա մէջ խաղաղու-
թեան՝ զգացողութիւններ : Սորա համար
է որ կը պատուիրեն մեզ մեր փրկիչն ա-
սելով . « Արեւոյ՛ք զթշնամիս ձեր , արհ-
նեցէ՛ք զանիծիչս ձեր , բարի արարէ՛ք ա-
սելեաց ձերոց » : Մատ . 5 . 44-45 :

Պարտաւորացիք ենք, մենք ընդդէմ առնել
 մեր ընկերներն ենք, մենք հաշիւ ուրապէս և
 թէ մարմնաւորութեամբ, աշխատելով նորոս
 ներքայ և յաւիտեան համար, երջանկաւ թեւոյ
 համար, որչափ մեզմէն կախեալ է : Պարտ
 ւորութեամբ ենք ազնել, մեր կարօտութեամբ
 կամ ներքայութեամբ մեզ են, երբ հիւանդ
 ցաւ թեւոյն կամ երկիւղի մեջ են, որաւ
 սաւոր ենք ազնել, որչափ կարող ենք :

Մարդ օգնելով իւր ընկերին կը կու
 տարէ ևստեման կամքը, որ յայտնած է .
 և . թաճմանը իւր կը կարգաւորէ,
 երբ կը տեսնենք, ապրաւորութեամբ մեջ
 են : Տեսնելով մարդկային անհաւասար
 ակեանքը, որ է հեռակայնէ ընդհանաւ
 մարդկային ընկերակցութեամբ, և շար
 ժաւած ընկերով քաղք գոյացնելու, ապ
 րաւորելու, և գործելու թեւոյն, վա
 րդէն զի ևստեման կեանքն այս է : որ մեկ
 հարապարտութեամբ յորդի միտքի չքաւոր
 յապկեանք : Եւ զի, որ թեւոյն համար կար
 կանակցիւն : Եւ զի, ներքայութեամբ, ապ
 րաւորութեամբ, աշխատեալ, ևստեման, ևստեման
 ձեռք առնալ կը կարգաւորէ ի նորոս արակա
 տութեամբ, զի, եւ նորոս արակաւորութեամբ
 եղիցի ի ձեռք մարդկային թեւոյն, զի, եւ

քիցի հասանարու թիւն՝ արդէաւ և դրեալ
 է թէ՛ որ գլխաւորն էաւ՝ ոչ՝ անապե-
 լաւ և որ զամբարն էաւ՝ ոչ նուազե-
 ցաւ ուր . Կորն . Է . 13-16 : Այսպէս
 կարող է ազգայնապէս մտնելու հարաւին ,
 մէկի բարերարութիւնը և միւսի շնոր-
 հակալութիւնը . կը կապուին քաղաք կա-
 պով , կը կազմուի գեղեցիկ միութիւն և
 ամենքը միասին կը պաշտեն և կ'օրհնեն
 Նախախնամութիւնը : Գ . Ս . Գիրքը ան-
 դադար կը պատուիրէ տանել ողորմա-
 թիւն . “ Եւ եթէ լինիցէ 'ի միջի քում
 կարօտեալ յեղբարց քոց 'ի քաղաքա-
 ցեաց քոց 'ի միւսմ' երկրին զոր ասացե-
 քեզ Տէր Աստուած քո , մի՛ դարձոցաւ
 նիցեա զսիրտ քո և մի՛ կծկիցես դձեռն
 քո յեղբորե կարօտելոց ուր . Օրին . ԺԵ . 7 :
 “ Ոչ զայնպիսի արահա ընծրեցի , տան՝ Տէր ,
 ալ ընծ . զինչիւն անխրատութեան , քա-
 կեա՛ զխորգութեան թիւն . մեծառաց քո ,
 արձակեա՛ն զնեղեալս թողութեամբ . եւ
 զամենայն . մաքհանա խնդրաւութեան
 պատառեա՛ն , բռդեա՛ն քաղցելոց զհաց քո
 և զաղքատս անյարժիս տա՛ն 'ի տուն քո .
 եթէ տանիցես զմերկն՝ զգեցուցանի զնր
 և յընտանեաց զաւտիլի քո զունկն միւսն

կանիցեալս ։ Եսայի . ԾԲ . 6-7 : « Զբարե-
բարութիւն և զհաղորդութիւն մի մն-
աւնայք , զի ընդ այնոցիսի պատարագս
հաճի Աստուած ։ Եբր . Ժ . 16 : Քրիստոս
կ'ուսուցանէ մեզ Աւետարանի մէջ , որ
պիտի յիշէ այն բարութիւնը , զոր մարդ
կ'սունէ ազքատին . « Պատասխանի տայ .
յէ թագաւորն և ասացէ ցնոսա , ամէն
ասեմ ձեզ , որովհետեւ արարիք միում
յեղբարցս այսոցիկ փոքրկանց՝ ինձ արա-
րիք ։ Մատ . ԻԵ . 40 :

Ողորմութիւնն է ամենէն աւելի օգ-
տակար եւ բարի գործք , որով կարող
ենք գործ դնել մեր կայքը : Ի՞նչ զգա-
ցողութիւն կարէ հաւատարիչ այն գգա-
ցողութեանը , զոր կը ծնանի մեր մէջ
ողորմութիւնը . մինչդեռ աշխարհային
ցանկութեան և փարթամութեան հա-
մար գործ դրած կայքը և ստացուածքը
կը տան մեզ միայն տանայն հաճոյք եւ
շատ տեգամ կը թողուն մեր մտաց մէջ
գառն յիշատակ : Բարեբարութիւնն է
պեղեցիկ ճանապարհ , որով կարող ենք
մխիթարել նեղեալները , դժբաղդները
եւ կարօտեալները , որով եւ կարող են
նորա օրհնել Նախախնամութիւնը : Նա

է միջոց՝ նոցա սկսաւ գրաւելու, տարա-
բազմ եղբայրները մեզ համար աղօթքի
հրաւիրելու և այսպիսի ժամանակաւոր
գործքերով Աստուծոյ օրհնութիւնը բա-
տանալու: « Տճէք եւ տացի ձեզ՝ չափ
բարւոյք, թաթաղուն, շարժուն, զեղուն
տացին՝ ի գոգս ձեր, նովին չափով, որով
չափով չափէք, չափեացի ձեզ »: « Այլ
կարող է Աստուած զամենայն շնորհս աւ-
ռաւելուլ ի ձեզ, զի յամենայն յամե-
նայն ժամ զամենայն բաւականութիւն
ընկալեալ՝ առաւելուցուք յամենայն գոր-
ծըս բարութեան, որպէս եւ գրեալ է՝
սփռեաց և ետ տնանկաց, արդարու-
թիւն նորա մնաց յաւիտեան: Այլ այն
որ պարգեւէ սերմն սերմանահանաց և
հաց ի կերակուր պարգեւեացէ և բազ-
մացուացէ զսերմանիս ձեր »: Ղուկ. Զ. 38:
Բ. Կորն. Թ. 8-12:

Արքայպէս կը պատահի որ մենք
մեր հարստութիւնը կը կորուսանենք
կամ կը թողունք մեր մահէն յետոյ,
բայց երբ սպարմութեան համար գործ
դնենք՝ կը տանինք մեզ հետ յաւիտեա-
կան աշխարհը: « Փոխ տաց Աստուծոյ՝
որ ողորմի անանկին և ըստ տրոյ նորա

համառուսցէ նմա » : Առաջ . ԺԹ . 17 : « Այն
 ձին՝ իւրում լաւի գործէ այր ողորմած ,
 հորուստնէ՝ զմարմնէ . իւր այր անողորմ » :
 Առաջ . ԺԹ . 17 : « Գաւաճել . անձանց հիմն
 լաւի » : Ի համագործեալսն , զի լաւն հար-
 կանեցին զճշմարիտ Կենացոյն : Ա . ՏԻԲ . Զ . 1Թ :

Իւրութանցիւք մարդ իւր : Կարողու-
 թիւնն շախտի . արարածսդ որ է՝ արարմուն-
 թիւնն որն ենլ : մանաւանդ : հարուստնէն
 ըր . Մարդ : չը կայ , որ արարածսդ որն է
 չը լինի : Կարողութիւնն . այսպիսի աստուածայն
 հարձայն : արարածսդ որն ենլ , որ օգտակար
 է : միանգամայն : իւր անձինն : Գողոս . աշ-
 ուրիւնն : Կը պատուիրէ : ոչ միայն ծան-
 րութիւնն չը դառնալ այլոց , այլն աշխա-
 տիլ . այլոց օգնելու ջանք : Կարողութիւնն
 ունենալ : « Աստուծոցէ գործել ան-
 ոք իւրովք զլաւիս , զի լաւեան իցէ
 տալ ում պիտոյ իցէ » : Նիկ . Գ . 18 :
 Այս հանգամանաց մէջ եղած տղիքմուն-
 թիւնը : անկէն լաւն թանկագին է , ինչ
 ոյն էր . այրի քնով լուսնան , զոր Գրիգոր
 հարուստներու առիթնն աւելի մեծ հա-
 մարեց : Այս օրինակը մի գեղեցիկ քա-
 ջաղեցութիւն է այն մտորեցանց համար :
 որոնք այսպիսի միջանկի մէջ կը դառնա ինչ

Արդարեւ՝ կան աղքատներ, որոնք տա-
լու բան չ'ունին, բայց կարող են օգնել
կրեւոյ ընկերին՝ ցայտնելով այլոց նորա-
հարստութիւնը եւ միջնորդելով նորա-
համար : Արքայութեանը՝ կարող են մի-
մեանց օգնել աղիւսածութեան մէջ, պահ-
պանել եւ խնամել հիւանդութեան փա-
սնանակ եւ կարողաւոր՝ անհաջակ փառայա-
թիւններ և արտք չ'առնալ անգամա՝ աւելի
մեծ են քան թէ առատ որդիութիւն
ները :

Մարդ պարտաւոր է խոնկման թեւադ-
առնել՝ աղքատութիւն, անհասկացող փա-
րստ անմիտք, որոց համար ողորակել ընա-
րելով միջոցը՝ արտք ապրան է ողորակել, չե-
հաղարատմանը եղբայր, այլ հեղաթեւումը
եւ ողորակութեան մէջ անհեղ արդարութիւն :
«Բարսեղանիւր որպէս եւ յոժարեացի պի-
պատիւ մի՛ առ հորին եւ տրամաբանութեան :
քանզի գրաւքս դաւարեմաւորս օրից եւ
տաւան դաւարեմաւորս յոժարեացիսն ա-
ռաւի կայ : Ըստ գրիս ընդմեջնից եւ զի-
թէ լատ չի գրիւն : Մի՛ ասիցեալ թէ երբե-
ւ երբեմնիք եւ փաղիւստայ, զի կարող եւ
կայեալ թալիք՝ անհեղ քանզի ոչ գիտեա-
ղիւնք վարդան ծնանիցի քեզ : Աստի՛ն Թ :

28. Բ. Կրն. Թ. 7. Ը. 12. Աղորմութեան
 նը պարտաւոր ենք առնել նմանապէս
 Աստուծոյ սիրոյ համար. «Եւ որ ար-
 քաւայտ միտով ի վարդապետաց յայտնեմ
 բաժնակ մի ցարտ քաղ միայն յանուն ա-
 շակերտի, առնեմ ասեմ ձեզ. ոչ կարգա-
 ցեմ զխորհման իւրոյ: «Զոր ինչ առնիցէք,
 որտեղ մտք զարմեալիք, իբրեւ Տեառն
 և ոչ իբրեւ մարդկան ու Մատ. Ժ. 42.
 Կող. Գ. 23:

Աղորմութեան ժամանակ պարտա-
 ւոր ենք մարդկանց գաւառութեանը չը
 նայել, այլ աշխատել միշտ առատ ասու-
 եք յասկում. ասելն զգուշանալ՝ քան ի և
 շատ ասելն, միտ բերելով Պաշտ առա-
 քելուն իւրոյ. «Բանդի որ սերմանեմ ձր-
 անքով՝ ձրանքով և հեծեպէ և որ սերմա-
 նեմ առաւարտութեամբ, առաւարտութեամբ
 և հեծեպէ ու Բ. Կրն. Թ. 6: Պարտա-
 ւոր ենք նմանապէս գրաւանալ, որ ի
 ցոյցս մարդկան և հարգիտապէս չը ընեն
 մեր աղորմութեանը, այլ ի միտաւ Աս-
 տուծոյ: «Եւ յարժան առնիցէաւ. աղոր-
 մութեան: մի զխտապէ մաթ. ք. 1. զինչ
 զարմեալ ալ ք. 1. որպէս զինչ և զինչ որպէս
 մտածեմ ք. ի մտածելու և հարմար որ

անասնէ 'ի ծածուկ՝ հասուացէ քեզ
յայտնապէս 7 : Մար . 2 . 3-4 :

Ողորմութիւն ընդունող մարդիկը ի
րենց կողմէն պարտական են յայտնել
իրենց շնորհամարութիւնը ստացած բա-
րերարութեան համար : հարկը պահան-
ջած ժամանակ խախտ ացոց առջեւ ըն-
դունած ողորմութեան վրայ , պատա-
հած տեղը կամ կարող եղած ժամանակ
կը ցուցանել բարի ծառայութիւն , աղա-
թել միշտ բարեխաբի տերգատտանի հա-
մար : Այսպիսի բարերարութիւն ցոյց
տալու 'Դաւիթ Յովնաթանի որդւոյ Սեմ
փիփաստէին . "Եւ ասէ ցնա 'Դաւիթ . մի
երկնէն , զի ասնելոսէ արարից ընդ քեզ
ողորմութիւն վասն Յովնաթանու հոր քո
և դարձացից քեզ զամենայն անգո Սա-
ւուրաց զհոր՝ հոր , քո եւ դու աւարիցեա
հաց հանապազ 'ի անդանի իմում 7 : Բ .
Սմ . Բ . 7 : Պատիվ առաջարկեց իւր Յու-
դանէ որդւոն բարի առնել Բերաբէի
որդւոցը , որովհետեւ նոցա հոգը հաւ-
ասարմութիւն . եւ անձահալութիւն
ցուցած էր : Եւ զի աղքատացուցանէ -ե-
մէր մեծացուցանէ , իմարհնցուցանէ
և բարձրացուցանէ 7 : Ա . Բով . Բ . 7 :

ցես զեղբայր քո 'ի մտի քում, յանդի-
մանութեամբ յանդիմանեացես զընկերքո
և մի՛ ընդհանդիս փասն նորա զսեղո " :
Գլխ. ԺԲ. 17 :

Այս պարտաւորութիւնը հարկ է որ
կատարենք համարձակութեամբ և ազա-
տութեամբ, բայց միանգամայն և խոհե-
մութեամբ և հեղութեամբ, որպէս զի
չստ չի վիդովներ այն մարդկանց ունձնու-
միտութիւնը, զորս կ'անմիջ խորանել: Այս
եղանակաւ մեր խրատը աւելի է ընդու-
նուի, մահայն Երբեմն հարկ է ձեռք առ-
նուլ նահանայէս զարութիւն և սպասկու-
թիւն թմրած փաղձը զարթուցանելու
համար: Խրատելու ժամանակի պիտուոր
պոյնդան է ահա և հոգին փրկելու փա-
փայրը: ուստի և միշտ պէտք է Աստու-
ծոյ օգնութիւնը: և յոյսը փնտրել, ընդ
նոյն մեծ ու շաղրաթիւնի որ արձնել մեր
պակասութեանց վրայ և ուղղել մեր վար-
քը եւ ընկալքը. «Կամ զխնդ ասես
ցեղայր քո, թող հանդիս զիւզդ յանա-
նէ քաւակէ և սահաւանակի 'ի քում անանդ
գերան փայ: Մարդ է. Էւնա՝ «Եղբայրք,
կենե յանկարճ բռնակնդ որ 'ի փնջ յինչ
և փնջ յանցանիս, զաւր արք հաղթանայք:

էք . հաստատեցէ՛ք զայնպիսին հոգւով
հեղութեան , զգոյշ լինիջկը անձանց , զի
մի և դուք փորձիցիք , զգործ իւր կը
ռեպէ իւրաքանչիւր որ և ապա անձին
իւրում միայն պարծանա տացէ և մի տա
լնկերաւն : Գալ . 2 . 1-5 : « Բայց մի իբւ
րեւ զթշնամի համարիցիք , այլ խրատեա
լիք իբրեւ զեղբայր ո : Թիմ . 4 . 15 . — Գ .
Պատրիկնք օգնել մեր ընկերի հեգեւա
բարութեանք , թեթեւացնելով և միմե
թարեւով Նեղութեան և տառապանաց
մէջ , որպէս զի չը յուսահատի և տղա
տունջ չը բառնայ Նախախնամութեան
դէմ , այլ ընդհակառակն՝ օգնեցիք , որ
օրհնէ Աստուծոյ կամքը . « Ազգալիմ՝ լու
ձեղ , եղբայրք , պատասխարան լերտք աղ
կարաց և սցլն ո : « Երանի ողորմածաց զի
նոքա ողորմութիւն դուցեն ո : Մատ . 6 .
7 : — Դ . Պարտինք՝ տմեն բանի մէջ բարի
օրինակ տալ մեր ընկերին : Սու է տմենէն
հապաատ և անբահով ճանապարհը , ա
րով կարող ենք օգնել մեր ընկերին դիւ
րութեամբ . « Այնպէս լուսնաւորեացե
լցա ձեզ՝ առաջի մարդեան , որպէս զի
տեպցեն իջարծա ձեր բարիք և զնա աւել
լեպցեն զհայր ձեր , որ յերկինս է ո : Մատ .

Յ. 16. Այս տեղէն ահա կարող ենք խմանալ՝ թէ որչափ առատիկ կը մեղանչենք մենք, երբ չար օրինակաւ պատճառ կը գառնանք այլոց կորստեան, կամ բանիւ կամ գործով, որով այլք կը մոլորին, կամ կը հեռանան պարտաւորութենէ։ Այս օրիսի պարագայից մէջ ինչպէս որ մեր ընկերի կորստեան պատճառն ենք, նոյն պէս և պատասխանատու ենք նորա հոգւոյ համար Յառուծոյ առջեւ և նոյրաւ մեն գործած չարութեանց համար. «Այն կ'ասէ Քրիստոս, այն մարդուն որ կը մոլորեցնէ Դ»։ «Ասաց եւ առ աշակերտանիւր, ոչ է մարդ չը գալ գայթակղութեան. բոլոր վայ այնմիկ է, յոր ձեռն գալցէ. լու էր եթէ վէմ երկանաբար կախէր զպարանոցէ նորա և անկանիւր ի ծով, քան թէ գայթակղեցուցանիցէ զմի ի փոքրկանցս յայոցանէ Դ»։ Ղ. Բ. Ժ. 1-2։

Սերբ մեղմէ կը պահանջէ նոյնպէս, որ խաղաղութեամբ կենանք, վստն զի խառնակութեան եւ անհամաձայնութեան մէջ շուտ կարող են մեղքեր ծընանիլ ընդդէմ սիրոյ։ Այս խաղաղութեան համար է, որ կը պատուիրէ Ս.

Գրեք. « Եթէ հնար ինչ իցէ ձեզ ընդ
ամենայն մարդկան զխաղաղութիւն ու
նիջք » : Հռմ. թԲ. 18 : Փրկիչք կ'առա
ջակէ մեզ խաղաղութեան հզօր պատ
ճառներ եւ կը պատուիրէ ամեն միջոց
գործ դնել խաղաղութեան մէջ հաստա
տուն մնալու համար : — Ա. Պարտինք հե
ռանալ անիրաւ , գողոց եւ անպատիւ
պահանջողութենէ և վառ խօսակցութե
նէ , որոնք կարագ են մեր ընկերները վե
րաւորել : Իսկ որքա՞ն հակառակ պահել
մեր ընկերքի հետ ամենայն կանոն ուղ
ղութեան , արգարութեան և սիրոյ , ու
րախութեամբ , զգնելով ամեն պատահ
մանց մէջ . « Եղբայրակցութեամբ առ մի
մեանս գլծածք , ի պատիւ զմիմեանք
խնմել , ի փայտ մի վեհերօտք , հոգւով
եւ քցէք » : Տեառն ծառ պեցէք » : Հռմ.
թԲ. 10-11 : — Բ. Երբ կը թշնամանէ մեզ
մեր ընկերն եւ կ'անպատուէ , պէտք չէ
որ վախարխնենք , այլ պարտինք համբե
րել նորա պակասութեանցը եւ ներել :
« Զգեցարաք ոչսուհեանեա իբրեւ ընտ
րեալք Աստուծոյ , որքոք և սիրեցեալք ,
ղգուի . զազդմութիւն , զքաղաքա
թիւն , զանարհութիւն , զհեղութիւն ,

քերականութիւնն, ներել միմեանց, չը-
 նայեմք իրարուց ու Կող. Գ. 12-13. Երբ
 մեզ կը մնասէ եւ մնապա. շատ մեծ է, թաւ
 զգողութեամբ ամեն ճանապարհները վաղ-
 ձիւէն ղիկի՝ եթէ չը կորուզանանք մեր իւ-
 թաւունքը ստանալ, ապա պառութիւնը կը
 պահանջէ քաղցրիկ գառաւորանաւորան եւ
 եւ մի եւ նոյն ժամանակ մեր իրաւանց հա-
 մար չափաւորութենէ չը հեռանալ: Առ-
 էւտարանի պատուիրածին համեմատ
 այնպէս սխտը է վալուիլ, որ պատճառ
 չը տանք մեր թշնամիւն վրայ գանգաւա-
 լու եւ կամ հաշտութեան ճանապարհը
 դժուարացնելու: Եթէ հնար է, աւելի
 լաւ է մնալ եւ սնարդանքը տանել եւ
 ամեն գանգաւաւ զգուշանալ: Արահա-
 մու հաշտութեան հոգին օրինակ ունե-
 նալով մեզ, ինչպէս յայտնուած է Մկրտ-
 ղայ ԺԳ. գլխոյն մէջ: «Եւ տրդ ամենեւ
 ին իսկ վատթարութիւն է ի ձեզ, զի
 դատաւարան իսկ գոն ի միջի ձերում,
 ընդէք ոչ գուք զոկիք եւ ոչ գուք առաւ-
 ւել նեզիք: Սէր երկայնամիտ է, քաղց-
 րանայ. ոեք ոչ նախանձի, ոչ ամբարշ-
 հաւածի, ոչ հպարտանայ: Բ. Կղն.
 2: 7. ԺԳ. 4:

Այս մասին մեր օգուտը համաձայն է մեր պարտաւորութեանը . վասն զի գանդատը կը դառնայ մեր համար աղքիւր նեղութեան , ատելութեան , շիւթութեան , հակառակութեան և վախճանն ու հետեւանքը կը ստանի շատ անգամ դէպ ՚ի մեծամեծ վնասներ : Այն զոհը , որ մենք կը կրենք խաղաղութեան և սիրոյ համար՝ առ հասարակ մեզ օգտակար է . վասն զի՝ կը լցուցանէ մեր սիրտը ուրախական զգացումներով , կ'ուն գորրայնէ և կը խաղաղէ մեր կեանքը և էր խոտանայ մեզ ամենակարող և խաղաղասէր Աստուծոյ բարութիւնը :

Երբ կը պատուիրէ Քրիստոս չը հակառակիլ թշնամուն , պարտինք խանալ որ խաղաղութիւն պահպանելու համար է : Երբ կը պատուիրէ խաղաղութեամբ և հեղութեամբ համբերել , այս չը նշանակեր թէ իսպառ անձնատուր պիտի լինինք մեր թշնամուն , այլ հաշտութեան եղանակ որոնել : Վասն զի Աւետարանը երբէք չարգելուր մեր անձի արդար եւ կարեւոր պահպանութիւնը : Պօղոս առաքելոյն հետ անիրաւութեամբ կը վարուին և նա իւր անձը պահպանելու հա-

մար կը յիշէ իւր Հռովմայ քաղաքացի լինելն : Նոյն ինքն Քրիստոս պատուիրեց իւր աշակերտներուն , երբ կը նեղէն և կը չարչարեն զձեզ , փախէ՛ք միւս քաղաքլն : Մար . Ժ . 23 : Յիսուս ինքն դատաւորի առջեւ խօսեցաւ . « Եւ Յիսուս ստէ ցնա , եթէ չար ինչ խօսեցայ , վրկայեա՛ վասն չարին , իսկ եթէ բարի , ընդէր հարկանես զիս » . Յով . ԺԸ . 23 :

Երբ խաղաղութիւնը վրդովուած է , պարտաւոր ենք ջանալ վերահաստատելու՝ հաշտութեամբ և ներողութեամբ : Այս պարտաւորութեան համար Յիսուս կ'ստէ թէ՛ Աստուած չընգունիր ձեր պաշտօնը , եթէ անհաշտ էք ձեր ընկերներու հետ : Աստուած պաշտութեան ամենէն ապահով ճանապարհն է երբէք թշնամութեան և բարկութեան տեղի չը տալ Աստուծոյ ոիրոյ համար : « Եթէ մատուցանիցես զպատարագն քո 'ի վերոյ սեղանոյ եւ անդ յիշեցես , եթէ եղբայր քո ունի ինչ խէթ զքէն , թող զպատարագն քո 'ի վերայ սեղանոյն եւ երթ նախ հաշտեաց ընդ եղբօր քում և ապա եկեալ մատուցիր զպատարագն քո » : Մար . Ե . 23-24 : Եթէ մենք աւ

Նարգած ենք մեր ընկերներն , պարտաւոր ենք աճապարել խոտովանիլ և զըզջալ . իսկ եթէ այլք անարգանք հասուցած են մեզ , բաւական չէ միայն ընդունիլ և մեծահոգութեամբ վարուիլ մեզ դիմած ժամանակ , այլ պարտաւոր ենք կանխապէս մեր կողմէն խաղաղութիւն առաջարկել , որով աւելի կը դիւրացնենք հաշտութիւնը :

Խաղաղութեան սէրը պէտք է որ շորժէ զմեզ ամեն տեղ խաղաղութիւն վերահաստատելու , ուր որ վրդովուած է և այս պարտաւորութիւնը կատարելու համար պարտական ենք . — Ա . Մեր կեանքով ճարել այս բարեհոգութիւնը եւ իմաստուն անունը , որ մեր ասած խօսքը 'ամենուն առջեւ պատուով ընդունուի : — Բ . Ամեն մեր միջամտած գործքերուն մէջ լինիլ առանց կրից եւ նախապաշարման . — Գ . Հաշտեցնել տարբեր բնաւորութիւնները և այս մասին գործ դնել ամեն միջոց , որոնք հակառակ չեն խահեմութեան և սիրոյ : Եթէ այս ջանքերը ունին իրենց ծանրութիւնը , ունին նմանապէս եւ իրենց քաղցրութիւնն ու վարձը , :

Այսպիսի մեծ բարութիւններ առ-
նելով և առաջուց ամեն մեղքէ հեռանա-
լով՝ մարդ կը կատարէ Աստուծոյ գործ
և կը լինի նորան նմանող որդի, որուն
համար կ'ասէ Քրիստոս. «Երանի՛ խա-
ղաղարարաց, զի նպա որդիք Աստուծոյ
կաշխարհն »: Մատ. Ե. 9 :

ՅԱՏՈՒԿ ՊԱՐՏԱԻՈՐԻԹԻԻՆՔ ԱՌ ՀԱՍԱՐԱԿ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

« Պատուեա՛ զհայր քո և
զմայր . զի բայի և երկայ-
նակեաց լիցիս 'ի վերայ երկ-
րի » :

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ պատուիրանը կը հրա-
մայէ կատարել այն պարտաւորութիւն-
ները, զորս ունին որդիք առ իւրեանց
հայրն և մայրն : Այս խօսքերու մէջ —
Պատուեա՛ զհայր քո և զմայր, զի բայի և եր-
կայնակեաց լիցիս 'ի վերայ երկրի — կը պարու-
նակին ամեն պարտաւորութիւններ առ
հայր, առ մայր և առ ամեն մարդիկ ,

որոնք ծնողաց տեղ կը բռնեն : Այս
պարտաւորութիւնները կարելի է բա-
ժանել չորս — Յարգանք, Սէր, Հնազանդու-
թիւն և Օգնութիւն :

Յարգանքն է ճանաչել ծնողական իշ-
խանութիւնը, մտադրութիւն դարձը
նել նոցա վրայ, լինիլ երախտագէտ,
յայտնել նոցա բարի զգացումներ,
վարուիլ նոցա հետ քաղցրութեամբ,
հեղութեամբ և խոհեմութեամբ, ըն-
դունիլ նոցա խրատները և խորհուրդ-
ները, խօսիլ նոցա հետ պարկեշտ եւ
արատաւոր խօսքերով, միշտ բարի լի-
նիլ վարքով և երբեք ծնողաց վատահու-
թիւնը և սէրը սու չարն չը գործադրել,
բնաւ չը յայտնել ծնողներէն տեսածնե-
րը և լուծները, պահպանել միշտ ծնո-
ղական պատիւը գերդաստանի մէջ, զոր
կարող են նոքա թուլութեան, ծերու-
թեան և ընդունակութեան նուազելուն
պատճառաւ կորուսանել այլ տեղ : Այս
յարգանքը գերդաստանի մէջ միշտ տն-
փոփոխ և լրիւ պէտք է որ մնայ : Արդիք
պարտաւոր են յարգել իրենց ծնողքը,
որոնք, Աստուծոյն յետոյ, իրենց առա-
ջին տէրն կը կոչուին. վասն զի ծնողացն

և ու տրուած է համարեալ թէ մասն իշխա-
 նաւ թէ Աստուծոյ, և որդւոց համար ամե-
 նամեծ և սուրբ կը համարուին իրենց հայ-
 րն ու մայրն: Հին ազգերը Բաբելոնացի-
 աներով կը հասկանային Աստուծոյ եր-
 կիւզը և որդիական յարգանքը առ ծնո-
 զըս, վասն զի երկոքեան եւս նոյն ծա-
 գումն ունին: Նա որ կը պատուէ երկ-
 նաւոր Հայրն, միթէ չը սարսափիր ա-
 նարգել այն անձինքը, որոնք զԱստուած
 կը ներկայացնեն աշխարհիս վրայ: Մով-
 սէսի օրէնքը մահուամբ կը պատժէր այն
 որդիքը, որոնք կ'անիծէին կամ կը հար-
 կանէին իրենց ծնողքը, կամ կ'ապստամ-
 բէին նոցա դէմ: « Եթէ ուրուք որդի
 իցէ խեռ և անզգամ և ոչ լսիցէ ձայնի
 հօրն և մօրն իւրոյ և խրատեսցեն զնա
 և ոչ անապցէ նոցա, կալցեն զնա հայր
 և մայր նորա և տարցեն զնա առ ճերաւ
 կոյտ քաղաքին իւրեանց եւ 'ի դուռն
 տեղւոյ իւրեանց և աստացեն ցարս քա-
 ղաքին իւրեանց՝ որդին մեր այս խեռ է
 եւ անզգամ և ոչ լսէ ձայնի մերում,
 հանգանակող է և արբշիռ և քարկոծեա-
 ցին զնա աղք քաղաքին նորա և մեռցի
 և բարձրք դարն 'ի միջոյ ձերմէ »: Օրին.

ԻԱ . 18 — 21 : Նոյի որդիքներէն Քամ
Աստուծոյ անիծից տակն ընկաւ , որով
հետեւ իւր հօր վրայ ծիծաղեցաւ : Եւ
նողաց պակասութիւնը իրաւունք չը
տար որդւոց նոցա պատիւը անարգելու :
Որդիք պարտական են համբերել ծնու
ղական պակասութեանցը , ներել նոցա
և ծածկել նոցա թերութիւնները որքան
կարելի է : Եւ եթէ ստիպուած լինին
խօսիլ նոյն պակասութեանց վրայ՝ պար
տական են խօսիլ քաղցրութեամբ և պատուով ,
միշտ աղօթելով նայա համար և վայելուչ
խոնարհութեան մէջ մնալով :

Ինչ վիճակի և կացութեան մէջ որ
գտնուին որդիքը , երբեք պէտք չ'է , որ
մոռանան իրենց ծնողաց մեծութիւնը ,
որ բնութեան և կրօնի օրինաց վրայ հաս
տատուած է : Որդւոց հարստութիւնը
և պատիւը կարող չեն ունենայնել ծնու
ղաց մեծութիւնը : Յովսէփ Գեղեցիկ
իշխանութեան համեմատ Յովսէփի
մէջ բնաւ չը մոռացաւ իւր ծնողաց պա
տիւը , յարգեց իւր հայր Յակոբը , որ
հասարակ հովիւ էր և նոյա՝ առաջը ե
լաւ . « Եւ ասէ Իսրայէլ , Յովսէփ , ահա
երեսաց քոյ ոչ կարօտ եղէ և եցոյց ինձ

Եւ Աստուած զգաւակ քո: Ծն. ԽԸ. 11:

Արդիւնս սերն առ ծնողս է ցանկալ սրտով նոցա երջանկութեանը, աղօթել առ Աստուած, որ տիռէ նոցա վրայ ողորմութիւն և գթութիւն, գրաւել առ ինքն նոցա սերը և հաւատարմութիւնը և յամենայն զօրութենէ աշխատիլ նոցա բարեխաւութեան համար, հեռանալ առ մեն ըանէ ինչ որ կարող է տխրութիւն պատճառել, չը ձեռնարկել այնպիսի գործի, որով կարող են ճնողք վշտանալ: Այսպիսի որդիական սիրոյ օրինակ կը տեսնենք մեք, երբ Յակոբի որդի Յուդան կը խնդրէ Յովսէփէն, որ Բենիամինը արձակէ, օրպէս զի նեղութիւն չը պատճառէ իւր հօրը. «Եւ արդ կացցից եւ ծառայ քո փոխանակ մանկանդ, ստորակ տեսան իմոյ, և պատանեակդ ելլէ ընդ եղբարս իւր, քանակ զիմնդ եղանիցեմ առ հայր իմ, եթէ պատանեակդ չիցէ ընդ մեզ. զի մի տեսից ըզջարիսն, որք գտանիցեն զհայր փոխ»: Ծն. ԽԹ. 33-35:

Ծնողքը սիրելի այնպիսի մեծ պարտաւորութիւն է, որ որչափ յարգեն և պատուեն որդիք, դարձեալ չեն կա-

րող լիովին վճարել հրախտագիտութեան
 տրիսուրը : Նոքա չեն կարող այն գո-
 րովանքը և այն սիրոյ ղեղմունքն ունե-
 նալ, զոր ունին ծնողք առ որդիս : Երբ
 մտաբերենք միանգամ մեր ծնողաց կը-
 րած հոգները, նեղութիւնները, ամեն
 կերպ համբերութիւնները, խնամքները
 և ծանր աշխատանքները մեզ մեծացնե-
 լու համար, կը տեսնենք որ անհուն կեր-
 պով սրտառաւորուած ենք մեր ծնողքը
 սիրել եւ պատուել : Արդիական սէրը
 այնքան բնական է և ճշմարիտ, որ անա-
 ռակ որդիքը, ծնողքը չը պատուող որ-
 դիքը համարուած են միշտ իբրեւ հրէշ-
 ներ : Այն որդին որ կը մոռանայ իւր
 հայրն ու մայրն, իւր Աստուծոյ՝ կար-
 դուած առաջին բարերարները, նա կա-
 րող չ'է երբէք Աստուծոյ բարութիւնը
 վայելել, որ միայն ծնողապէս որդւոյ
 խոստացած է : Ծնողաց խոսութիւնը
 և վատ սովորութիւնը ամենեւին իբա-
 ւունք չեն տաք որդւոյ՝ չը սիրել իրենց
 ծնողքը . — Ա . Վասն զի՝ որդիական սե-
 րոյ սրտառաւորութիւնը հիմնուած չ'է
 ծնողաց բարոյութեան վրայ, այլ գիտա-
 ւորապէս նոյա բարերարութեան վրայ :

դոր երբէք հնար չէ ոչնչացնել. — Բ. Եթէ
 ծնաղքը խատուծիւն աւնին, այս խրս-
 տուծենէն կարելի չէ գուշակել, որ նու-
 քա չին սիրեր իրենց որդիքը: Այս պա-
 կասուծիւնը կարող է յառաջ գալ նեղ
 վիճակէ կամ թուլութենէ, որուն պար-
 տաւոր են որդիք համբերել: — Գ. Եստ-
 անգամ այս խատուծիւնը կը ծագի որ-
 դուց վատ բնաւորութենէն կամ թե-
 լութիւններէն, որոց ազդութեան հա-
 մար ծնողք կը պարտաւորին խիստ եւ-
 տաստիկ միջոցներ ձեռք առնուլ: — Դ. Ե-
 թէ հայրն բնականապէս խիստ է, միեւն
 որդուց պարտքը չէ սիրով մեղմել նոցա
 խատուծիւնը եւ գրաւել նոցա սիրար-
 քազցրութեամբ եւ հաճոյական վար-
 մունքով:

Որդիական հնազանդութիւնն առ ծնողք է
 վարուիլ նոցա կամաց համաձայն, ամեն
 գործ նոցա խորհրդով եւ հրամանաւ կա-
 տարել եւ նոցա արդիւած բաներէն հե-
 ռանալ: Այլ նշանակէ նմանապէս առանց
 ծնողաց համաձայնութեան ձեռնամուխ
 չը լինիլ այնպիսի գործերու, որոնք ուզ-
 ւուի: Գերդատաւանի բարեշուքութեանը
 կը վերաբերին, ինչպէս եւ՝ ամբաստու-

Թիւն , և այլն : Արդիւական հնազանդու-
 թիւնը նոյն սահմանն աւնի , ինչ որ ա-
 նի հայրական իշխանութիւնը , այսինքն
 երկուսն եւս որդարութեան վրայ պէտք
 է որ հիմնուած լինին , համաձայն սա-
 աւածային կամայ . « Արդիք հնազանդ-
 լերուք ծնողաց ձերոց , զի այն է արեւանդ :
 Եփե . 2 . 1 : Երբ երախայն կատարելու-
 թեան հասակին համի եւ պարտաւորի
 իւր խղճի համոզմամբ չը հնազանդիլ ծը-
 նողաց , պարտաւոր է հեղութեամբ եւ
 քողցրութեամբ առաջարկել անհնազան-
 դութեան առիթ տուող պատճառները ,
 բայց միշտ յարգելով և երբէք չը խոտու-
 բելով ուրիշ իրողութեանց մէջ աւնեցած
 հնազանդութենէն : Թէպէտեւ որդիա-
 կան յարգանքը ամեն հասակի մէջ մի և
 նոյն պէտք է որ լինի , բայց հնազանդու-
 թիւնը 'ի հարկէ մանկութեան հասակի
 մէջ աւելի է , քան թէ կատարելութեան :
 Կատարելութեան հասակի հնազանդու-
 թիւնը բանաւանութեան ծնունդ լինե-
 լով աւելի քողք է , քան թէ երկխոս :
 Այս հասակին մէջ աշխարհային կամ
 քաղաքական օրէնքը կ'ազատէ որդիքը
 ծնողական իշխանութենէ , սակայն նորա

դարձաւոր են դարձեալ մի կերպով կա-
խումն պահպանել, շարժումս լինելով
աւելի զօրեղ զգացողութեամբ քան թէ
աշխարհային օրէնքը : Պարտաւոր են միշտ
խորհուրդ հարցնել, նոցա հաճութիւնն
ստանալ, չը վարուիլ նոցա կամաց հա-
կառակ՝ վիշտ պատճառելով : Եսաւի
ամուսնութիւնը փռացուց Իսահակի և
Ռեբեկայի սիրտը . « Եւ էր Եսաւ ամաց
քառանից եւ էառ իւր կին զՅուզիդ
գուսար Բէերայ Բետացւոյ և զՄասեմայ
գուսար Ելովմայ Իեւացւոյ եւ գառնա-
ցուցին զԻսահակ և զՌեբեկայ » : Ծնն.
ԻԶ . 34-35 :

Որդիք պարտին հնազանդիլ ծնողաց :
— Ա. Վասն զի՝ Աստուած ինքը պատուի
րած է . « Որդիք հնազանդ լերուք ծնո-
ղաց ձերոց 'ի Տէր , զի այն է արժանի » :
Եփես . 2 . 1 . Արդարութիւնն եւս այս կը
պահանջէ , որովհետեւ հնազանդութիւ-
նըն է անհրաժեշտ հետեւանք յարգելոյ
և սիրելոյ , ինչպէս եւ մեր Փրկիչն կ'ու-
սուցանէ մեզ երկու որդւոց տառիւս ,
յորում մեծ սրգին կը կատարէ հօր կամ-
քը , իսկ փոքր որդին անհնազանդ կը
գանուի , եւ առանց հնազանդութեան

անհնարին է ճշմարտապէս պատուել
հայրը : — Բ . Վասն զի մանկական հասու-
կի մէջ որդիք կարողութիւն չունին ի-
մանալու թէ ի՞նչ պէտք է առնել , ի՞նչ
պէս պէտք է վարուիլ . իսկ ծնողք կ'աշ-
խատին միշտ նոցա երջանկութեան հա-
մար և գիտեն թէ ի՞նչ է որդւոց համար
վայելուչը եւ օգտաւէտը : Որդին ապա-
բաղդ կը լինի , երբ ինքնագլուխ գոր-
ծէ և ապաբաղդութիւնն կը կրկնապատ-
կուի , երբ ծնողաց յանդիմանութիւնն
եւս տտանայ : — Գ . Որդիական պար-
տաւորութիւն է պահպանել ծնողքը ա-
մեն հանգամանաց մէջ , երբ կարօտու-
թիւն ունին , կամ միտքարեւոյ , կամ
հոգւոյ , կամ խնամելոյ , կամ թեթե-
ւացնելոյ նոցա վիճակը , կամ մեղմացը
նելոյ նոցա թշուառութիւնը և բարե-
զարգելոյ նոցա ծերութիւնը , որպէս զի
նոցա կեանքը լինի երջանիկ : Բնութիւ-
նը , երախտապիտութիւնը և կրօնքը մե-
տաւայն կը հրաւիրեն որդիքը իրենց պարտ-
քը կատարելու Զերմեռանդութեամբ և
մեծ քաղցրութեամբ : Որդւոց վարձը
արդէն այն քաղցր զգացման մէջ է , զպ-
կըզգան , երբ կ'օգնեն ծնողաց , որոնցմէ

կեանք ստացած են : Յիսուս Քրիստոս
պարզ կը հասկոյնէ որդիական պարտա-
ւորութեան արբութիւնը , երբ կը յան-
դիմանէ Փարիսեցիները , որոնք թիւր կը
մեկնէին՝ պարտեա՛ զհայր քո և զմայր պա-
տուիրանը : Փարիսեցիք Աստուծոյ պա-
տուէրը կը զոհէին իրենց աւանդութեա-
նը , այսինքն բաւական կը համարէին հա-
րըն ու մօրը տուրք տալ և ասել՝ ահա՛
դործ դիրքեզ համար և ուրիշ պատիւ
մի՛ պահանջեր . բայց Յիսուս յանդիմա-
նեց ասելով . « Զի ասաց Աստուած . պա-
տուեա՛ զհայր քո և զմայր , և որ բամբ-
բասէ զհայր կամ զմայր՝ մահու վախճա-
նեսցի . և դուք ասէք . որ ասիցէ ցհայր
իւր կամ ցմայր իւր , թէ պատարագ է
զոր յինէն օգտիցիս և ոչ պատուիցէ ըզ-
հայր իւր և զմայր իւր . և խոտէք զբա-
նըն Աստուծոյ վասն ձերոյ աւանդու-
թեան » : Մար . Ժ Ե . 4-5 :

Հինգերորդ պատուիրանի մէջ եղած
խոտտումը , որդւոց երկար սուրբերու մա-
տին , կը վերաբերի իսկապէս Եբրայեցւոց
Աստուած կը խոտտանայ տալ նոցա եր-
կար և խաղաղ փեանք Բանանացւոց երկ-
րի մէջ և այս յարմար էր իրենց կացու-

Թեանք և վիճակին : Իսկ մեզ Քրիստոս
 ներքո հեա կապած սատուածային շը-
 նորհայ դաշնագրութիւնը կը բարձրա-
 ցնէ մեր յոյսը նիւթական աշխարհէն
 'ի վեր , ժամանակաւոր խոստմունքէն
 դէպ 'ի յաւիտենական խոստումը : Այս
 պատուիրանը նախագահ է ամեն պա-
 տուիրանաց , որք կը վերաբերին առ լն-
 կերն , և Պօղոս առաքեալն կ'ասէ , որ այս
 առաջին պատուիրանն է , որոյ հետ Աս-
 տուած կապած է իւր խոստումն . « Պա-
 տուեա՛ զհայր քո և զմայր , որ է առա-
 ջին պատուիրան յաւիտեան . զի քեզ
 բարի եղիցի և երկայնակեաց լինիցիս 'ի
 վերայ երկրի » : Եփես . 2 . 2-4 : Այս տե-
 ղէն կարող ենք հասկանալ , որ որդիա-
 կան սէրը մեծ նշանակութիւն ունի Աս-
 տուծոյ առջեւ և ծնողքը պատուող որ-
 դիքը կարող են յաւալ առանձին օգ-
 նութեան երկնաւոր Հօրէն : Պարտա-
 ւոր ենք հաւատալ , որ այս պատուիրա-
 նի կատարելն շատ կ'օգնէ մեզ կատարել
 միւս պարտաւորութիւնները : Այս ե-
 ղանակաւ կարող են որդիք գրաւել ա-
 մենուն սէրը և յարգանքը և պատճառ
 լինիլ . ինչպէս գերդաստանի , նայնպէս և

ընկերականութեան երջանկութեանը :
 Վերջապէս , եթէ նիւթական կերպով
 այս աշխարհիս մէջ Աստուծոյ հովանա-
 ւորութիւնը չ'երեւի ծնողատէր որդւոյ
 վրայ , այս որդէն հաւաստի է , որ պար-
 տաւորութեան կատարումն կը տայ նու-
 ցա ներքին հոգւոյ խաղաղութիւն եւ
 յայտ յաւիտենական կենաց , զոր Աստ-
 ուած խոստացած է իւր կամքը կատա-
 րողներուն :

Ինչպէս որ որդիք պարտաւորութիւն
 ունին առ ծնողս , նոյնպէս և ծնողք պար-
 տաւորութիւն ունին առ որդիս : Ծը-
 նողք պարտին սիրել իրենց որդիքը , իղ-
 նամբ ունենալ նոցա վրայ , հսկել նոցա
 կրթութեան և վարույ վրայ , առաջնոր-
 դել գէպ 'ի լուսաւորութիւն , ոչ թէ մի-
 այն խրատով , այլ եւ իրենց օրինակով :
 Պարտին խրատել և զգուշացնել չարու-
 թենէ , ուղղել նոցա բարքը քաղցրու-
 թեամբ , աշխատիլ ամեն կերպով , որ
 քնին նոքա , արժանաւոր և օգտակար
 անդամ ազգի , լինին բարի մարդ
 եւ բարի քրիստոնէայ : Պարտին օգ-
 նել որդւոյ ամեն կերպով , մինչեւ որ
 կարողանան նոքա իրենց անձը կառա-

վարել, պահել կարգ և միութիւն ընտանեաց մէջ և աղօթել առ Աստուած նոցա երջանկութեան համար : Սուրբ Գիրքը կը խօսի սոյն պարտաւորութեան վրայ . «Եւ ուսուսի՛ք որդւոց ձերոց խօսիլ զոտա՛ 'ի նստիլ 'ի տան , 'ի գնալ 'ի ճանապարհ , 'ի ննջել և 'ի յառնել եւ գրեսցի՛ք զոտա՛ 'ի վերայ սիւնոց տանց ձերոց և 'ի դրունս ձեր , զի բազմօրայք լինիցի՛ք 'ի վերայ երկրի » : Օր . ԺԱ . 19—21 : «Հարբ , մի՛ զայրացուցանէք զորդիս ձեր , այլ սնուցանիցի՛ք զնոսա խրատու և ուսմամբ Տեառն » : Եփե . 9 . 4 : «Խրատեա՛ զորդիքս և հանգուսցէ՛ զքեզ և տացէ՛ զզարդ անձինքում » : Առաի . ԻԹ . 17 : «Իսկ եթէ՛ որ իւրոց եւ մանաւանդ ընտանեաց խնամ ո՛չ տանիցի , 'ի հաւատոցն ուրացեալ է և չար եւս քան զանհաւատօրն է » : Ա . ՏԻՄ . Ե . 8 :

Ծնողական պարտաւորութիւնն առ որդիս պարտական են կուտարել նաեւ այն մարդիկը , որոնք հօր և մօր տեղ կը բռնեն , ինչպէս են հօրեղբայր , հօրաքոյր , մօրեղբայր , մօրաքոյր , գերդաստանի անդամներ , կնքահայր , հոգաբարձու և ուսուցիչ , իւրաքանչիւրն համե-

մտտ իւրեանց ունեցած յարարերու-
թեան, նոյնպէս և երեխայքն կամ որ-
դիքն պարտաւոր են պատուել այս ան-
ձինքը իրենց հօր նման :

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՐՏԱԿՈՐՈՒԹԻՒՆՔ

ՄԱՐԴ իւր ծնողքը պատուելէն 'ի
զատ՝ պարտաւոր է պատուել նաեւ իւր
մեծը և ծերը, որպիսի են, քաղաքական
ընկերակամութեան մէջ՝ իշխանք, դա-
տաւորք, ծերք, և կրօնական միաբանու-
թեան մէջ՝ քահանայք, վարդապետք,
տաաջնորդք, իսկ ընտանեկան շրջանին
մէջ՝ տանուտեարք, նախահաւք, որոնք
պատկառելի պիտի լինին ծառայից եւ
թողանց համար : Այսպէս պարտաւոր
են պատուել և աշակերտք այն անձինքը,
որոնք գիտութիւն կամ արհեստ կ'ու-
սուցանեն :

Այս պարտաւորութիւնը պարտին
կատարել հետեւեալ պայմաններով. —
Ա. Յարգելով. — Բ. Հնազոնդելով նոցա
ամեն բանի մէջ, ինչ որ հաճածոցն է բա-

րոյակհանութեան և կրօնի . իսկ եթէ հա-
 մաձայն չէ նոցա պահանջողութիւնը ,
 պարտաւոր են յայտնել նոցա՝ պատուով ,
 ինչպէս որ Պետրոս և Յովհաննէս առա-
 քեալները պատասխանեցին դատաւոր-
 ներուն . «Իսկ Պետրոս և Յովհաննէս պա-
 տասխանի ետուն և ասեն զնոսա , եթէ
 արժան իցէ ձեզ լսել առաւել՝ քան Աս-
 տուծայ , ընտրեցէք » : Գործ . Դ . 19 : — Գ .
 Լինելով նոցա հաւատարիմ . — Դ . Համ-
 բերելով նոցա պակասութեանցը . — Ե .
 Աղօթելով նոցա համար , փառն զի ինչ-
 պէս որ իշխանները պարտաւոր են հայր
 լինիլ իրենց կառավարած ժողովրդին ,
 նոյնպէս և ժողովուրդը պարտի լինիլ իբ-
 րեւ մի գերդաստան : Այս պարտաւո-
 րութեան կատարումէն կախուած է հա-
 տարակոյց բարութիւնը , ընդհանուր կար-
 գապահութիւնը , մեր օգուտը եւ մեր
 ապահովութիւնը : Բայց այս պարտաւո-
 րութիւնները կատարելու համար մարդ-
 պարտական է շարժուած լինիլ իւր խրդ-
 մրտանքէն Աստուծայ . կամքը կատարելու
 և նորան հաճոյանալու պայմանաւ : «Հը-
 նազանդ ըրուք . ամենայն մարդկեպէն լու-
 տեղծուածոց փրկան Տէրառն » : « Ամենայն

անձն , որ ընդ իշխանութեամբ է 'ի հընադանդութեան կայցէ . քանզի ոչ յուստեքէ է իշխանութիւն , եթէ ոչ յԱստուծոյ , և որք ենն՝ յԱստուծոյ կարգեալ են . այսուհետեւ որ հակառակ կայ իշխանութեան , Աստուծոյ հրամանին հակառակ կայ , և սրբ հակառակ կան , անձանց դատաստանա ընդունին , վասն որոյ հարկ է հնազանդ լինիլ , ոչ միայն վասն բարկութեան , այլ վասն մտայն խղճիդ : Ա . Պէք . Բ . 13 : Հով . ԺԳ . 1-5 :

Կառավարիչները եւ դատաւորները պարտաւոր են պաշտպանել կրօնքը եւ հսկել ժողովրդի բարի վարույ ու բարուց վրայ , ջանալ , որչափ կարելի է , յառաջեցնել Աստուծոյ արքայութիւնը , կառավարել ժողովուրդը արդարութեամբ և քաղցրութեամբ , իրենց անձր օրինակ տալ և ընծայել այս մեծ պարտուց կատարմանը , միշտ յիշելով , որ իրենց պարտաւորութիւնն է մեծ յանձնառութիւն , այսինքն մեծ բեռն , զոր պարտին սիրով ասնիլ եւ տրուած է իրենց այս բարձր կոչումը , ոչ թէ իրենց սեպհական , այլ ընդհանուրի օգտին համար : Նոքա են կառավարիչներ Աստուծոյ կողմէն ժողու

վերդի բարութեան համար և պատաս-
խանատու են Աստուծոյ առջեւ այս մեծ
պաշտօնի կատարման համար . « Զի Աս-
տուծոյ պաշտօնեայ է քեզ 'ի բարիս » :
Հով. ԺԳ . 4 :

Մարդ ունի պարտաւորութիւններ
առ իւր հայրենիքը : Նա պարտական է՝
— Ա . Սիրել իւր հայրենիքը և ազգը , ո-
րուն անձամբ օրինակ տուած են Մով-
սէս , Դաւիթ և այլք . « Եթէ մոռացայց
զքեզ , Երուսաղէմ , մոռացի զիս աջ
իմ , կցեսցի լեզու իմ 'ի քիմն իմ , եթէ
ոչ յիշեսցից զքեզ , եթէ ոչ նուագեցից
զքեզ , Երուսաղէմ , սկիզբն ուրախու-
թեան իմոյ » : Սաղ . ԶԼԶ . 5—6 : Մեր Փրու-
կիչը լացաւ Երուսաղէմի ապագայ դժ-
բաղդութեան վրայ , թէպէտ և Երու-
սաղէմ յանցաւոր էր . « Եւ իբրեւ մեր-
ձեցաւ , տեսեալ զքաղաքն ելաց 'ի վե-
րայ նորա » : Ղաւ . ԺԹ . 4 : Մեր Փրկիչը
կը ցանկար , որ Աւետարանը նոսխ տա-
րածուի խորայէլի տան կորստեամբ ոչխար-
ներուն մէջ : « Նա պատասխանի ետ և
ասէ . ոչ ուրեք առաքեցայ , եթէ ոչ առ
ոչխարս կորուսեալս տանն խորայէլի » :
Մատ . ԺԵ . 24 : — Բ . Հնազանդիլ հայրե-

նեայ օրէնքին, եթէ հակառակ չեն աւ-
 տուածային օրինաց: Եթէ մնաս և ընդ-
 դէմ են իւր անձնական օգուին, դար-
 ձեալ պարտաւոր է սիրով ընդունիլ: —
 Գ. Տալ հարկ ճշտութեամբ, տէրու-
 թիւնը պահպանելու եւ բարելաւելու
 համար. «Հատուցէք իւրաքանչիւր ըղ-
 պարութ, որում զհարկ՝ զհարկն, որում
 զմաքս՝ զմաքսն, որում զերկիւղ՝ զերկիւ-
 ղըն, որում զարատիւ՝ զպատիւնդ: Հոով.
 ԺԳ. 7: — Դ. Հեռանալ ամեն չարագրու-
 գիւ պատահմունքներէ և ամեն բանէ,
 ինչ որ կարող է երկրի խաղաղութիւնը
 վրդովել. իսկ ընդհակառակն՝ աշխատիլ,
 որ վերանորոգութիւնը ամեն բանի մէջ
 լինի խաղաղ և օրինաւոր ճանապարհաւ:
 — Ե. Վերջապէս պարտինք աշխատիլ ընդ-
 հանուր ազգի համար, աշխատիլ մեզ-
 մէն կախեալ ամեն տեսակ զոհաբերու-
 թեամբ, եթէ անշուշտ կարեւոր է անձ-
 նագահութի, ինչպէս օրինակ ունինք՝ մեզ
 Ս. Վարդանանք, Ղեւոնդեանք, Ատով-
 մեանք, և ուրիշ ազգաց մէջ՝ Կողբոս⁽¹⁾,

(1) Կողբոս էր վերջին Բագաւոր Աթենացւոյ եւ
 յայանի է իր անձնագոհութեամբ: Երբ Աթենացիք
 իր պատերազմէին Դորէացւոյ դէմ, պատգամաւորսն

վերդի բարութեան համար և պատաս-
խանատու են Աստուծոյ առջեւ այս մեծ
պաշտօնի կատարման համար . « Զի Աս-
տուծոյ պաշտօնեայ է քեզ 'ի բարիս » :
Հով. ԺԳ . 4 :

Մարդ ունի պարտաւորութիւններ
առ իւր հայրենիքը : Նա պարտական է՝
— Ա . Սիրել իւր հայրենիքը և ազգը , ո-
րուն անձամբ օրինակ տուած են Մով-
սէս , Դաւիթ և այլք . « Եթէ մոռացայց
զքեզ , Երուսաղէմ , մոռացի զիս աջ
իմ , կցեսցի լեզու իմ 'ի քիմն իմ , եթէ
ոչ յիշեսցից զքեզ , եթէ ոչ նուագեցից
զքեզ , Երուսաղէմ , սկիզբն ուրախու-
թեան իմոյ » : Սաղ . ԶԼԶ . 5—6 : Մեր Փլը-
կիչը լացաւ Երուսաղէմի ապագայ դժ-
բաղդութեան վրայ , թէպէտ և Երու-
սաղէմ յանցաւոր էր . « Եւ իբրեւ մեր-
ձեցաւ , տեսեալ զքաղաքն ելաց 'ի վե-
րայ նորա » : Դավ . ԺԹ . 4 : Մեր Փրկիչը
կը ցանկար , որ Աւետարանը նոսխ տա-
րածուի խորայն լի տան կորստեամբ ոչխար-
ներուն մէջ : « Նա պատասխանի ետ և
ասէ . ոչ ուրեք առաքեցոյ , եթէ ոչ առ
ոչխարս կորուսեալս տանն խորայն լի » :
Մար . ԺԵ . 24 : — Բ . Հնազանդիլ հայրե-

նեայ օրէնքին, եթէ հակառակ չեն աւ-
 տուածային օրինաց: Եթէ վնաս և ընդ-
 դէմ են իւր անձնական օգուին, դար-
 ձեալ պարտաւոր է սիրով ընդունիլ: —
 Գ. Տալ հարկ ճշտութեամբ, տէրու-
 թիւնը պահպանելու եւ բարելաւելու
 համար. «Հատուցէք իւրաքանչիւր ըզ-
 պարտոս, որում զհարկ՝ զհարկն, որում
 զմաքս՝ զմաքսն, որում զերկիւղ՝ զերկիւ-
 ղըն, որում զպատիւ՝ զպատիւնդ»: Հոով.
 ԺԳ. 7: — Դ. Հեռանալ ամեն չարագրո-
 գիւ պատահմունքներէ և ամեն բանէ,
 ինչ որ կարող է երկրի խաղաղութիւնը
 վըդուիլ. իսկ ընդհակառակն՝ աշխատիլ,
 որ վերանորոգութիւնը ամեն բանի մէջ
 լինի խաղաղ և օրինաւոր ճանապարհաւ:
 — Ե. Վերջապէս պարտինք աշխատիլ ընդ-
 հանուր ազգի համար, աշխատիլ մեզ-
 մէն կախեալ ամեն տեսակ զոհաբերու-
 թեամբ, եթէ անշուշտ կարեւոր է անձ-
 նագահութի, ինչպէս օրինակ ունինք՝ մեզ
 Ս. Վարդանանք, Ղեւոնդեանք, Ատով
 մեանք, և ուրիշ ազգաց մէջ՝ Կողբոս⁽¹⁾,

(1) Կողբոս էր վերջին Թագաւոր Աթենացւոց եւ
 յայանի է իր անձնագործութեամբ: Երբ Աթենացիք
 կը պատերազմէին Դորէացւոց դէմ, պատգամաբոսէն

Դէցիուս (1) և այլք : Թէպէտ և Աւետարանը այնքան չը յիշեր հայրենասիրութիւնը, բայց եւ ոչ երբէք կը մերժէ : Հին ազգերը աւելի կ'արօտութիւն ունէին, որ իրենց հայրենասիրութիւնը ուղղութիւն ստանար և չափաւորութիւն, քան թէ զօրանար. վասն զի, հայրենասիրական զգացմունքը արդէն շատ զօրեղ էր հին ազգաց մէջ ամեն զգացումներէ, որով շատ անգամ կը մնասուէր արդարութեան և մարդասիրութեան իրաւունքը : Նոքա կը սիրէին իրենց հայրենիքը՝ վրասելով այլոց : Ս. Գիրքը առաջին ունեցած ամեն պարտաւորութիւնները կը պատուիրէ եւ օրինակ կը տայ

(Արտիուս) պատգամ ելաւ, որ այն կողմը պիտի յաղթէ, որոյ թագաւորը զոհուի : Առջրոս այս պատգամը լսելով՝ ազատութեամբ մղեցաւ պատերազմի մէջ և զոհեց իւր անձը իւր ազգին համար : Աթենացիք յաղթող հանդիսացան, բայց վճռեցին միանգամայն վերջացնել իրենց թագաւորութիւնը՝ Կոդրոսին տրժանաւոր ժառանգ և յաջորդ ոչ մէկը տեսնելով իրենց ազգին մէջ :

(1) Դէցիուս-Մուս էր հիւպատոս Հռովմէացւոց, որ ազատեց Կուռնէլիոս Կասար Սամիթացւոց պատերազմին մէջ : Պատերազմեցաւ Լատինաց գէմ և իւր անձը զոհեց, որով և Հռովմէացիք յաղթող հանդիսացան :

ձեզ : Եւ Ս . Գրոց ամեն պատուէրները հիմնուած են ընդհանուր արդարութեան եւ մարդասիրութեան վրայ , որով եւ սրբադպրոցուած է հայրենասիրութեան պարտաւորութիւնը :

Եկեղեցականաց առ ժողովուրդն և ժողովրդոց առ եկեղեցականները ունեցած պարտուց վրայ այսպէս կը խօսի Ս . Գիրքը . « Աղաչեմ զձեզ , եղբարք , ճանաչել զփաստակաւորս եւ զվերակացուս ձեր 'ի տէր , և զխրատիչս ձեր եւ համարեցարուք զնոսա արժանիս առաւել սիրոց վասն գործոց նոցա » : « Ունկրն դիր լերուք առաջնորդաց ձերոց եւ հպատակ կոչէք նոցա , զի նոքա սքնին վասն հոգւոց ձերոց , որպէս թէ համարաւ տալոց խղեն ընդ ձեզ . զի խաղաղութեամբ արասցեն զայն և մի յոգւոց հանելով , զի այն ոչ օգուտ ձեր է » : « Հաղարդութիւն արասցէ աշակերտն վարդապետին » : Թիւ . Ե . 12-13 , Եբր . ԺԳ . 17 : Գալ . 2 . 6 :

Սուրբ Գիրքը կը պատուիրէ եկեղեցականաց ասելով . « Արածեցէք որ 'ի ձեզ հօտդ է յՅատուծոյ , վերակացու լինիլ մի իբրեւ ահամայ , ոչ կամաւ , մի

զօշարագութեամբ, այլ յօժարութեամբ,
մի՛ իբրեւ տիրելով վեճակաց, այլ լինի
օրինակ հօտին, զի յերեւիլ հօտապետին՝
ընդունիցիք զանժառամ փառացն պը-
սակո՛ւ։ Ա. ՊԵՄ. Ե. 6։

Սուրբ Գիրքը առն և կնոջ պարտա-
ւորութեանց վրայ սցապէս կը խօսի .
“Արք սիրեցէք զկանայս ձեր, որպէս և
Քրիստոս սիրեաց զեկեղեցի և զանձն իւր
մատնեաց վասն նորա”։ “Թողքէ այր
զհայր և զմայր իւր և երթիցէ զհեռ կը-
նոջ իւրոյ և եղեցին երկօրեան ի մարմին
մի”։ “Ա՛րք, սիրեցէք զկանայս ձեր եւ
մի՛ զայրացուցանէք զնոսա։ Սոյնպէս և
արք իմատարութեամբ բնակեացին ընդ
նոսա, իբրեւ տկար անօգոյ առնիցեն ոյա-
տիւ կանանց իբրեւ ժառանգակցաց շը-
նորհացն կենաց, զի մի՛ խափան լինիցին
աղօթիցն”։ “Կանայք իւրեանց արանցն
հնազանդ լինիցին իբրեւ Տեառն, զի այր
է գլուխ կնոջ, որպէս և Քրիստոս գլուխ
է եկեղեցւոյ և ինքն է Գրկիչ մարմնոց”։
“Այլ և գուք մի ըստ միօջէ, զի իւրա-
քանչիւր սք զիւր կին սոյնպէս սիրեացէ
իբրեւ զիւր անձն և կին երկնիցի յառ-
նէ իւրօք”։ Եփես. Ե. 25—31։ Կոլ. Գ.

19 : Ա . ՊԷԳ . Գ . 7 : Եփե . Ե . 21—22
—31 :

Տանաիրոջ և ծառայի պարաաւու-
րութեանց վրայ այսպէս կը խօսի Ս . Գիւ-
քը . “ Տեա՛յք , զիրաւունս և զհաւատար-
մութիւն ծառայից ձերոց շնորհեցէք ,
գիտասցի՛ք զի և ձեր Տէր գոյ յերկինս ” :
“ Եւ դուք , տեա՛րք , զնոյն առնիջիք առ-
նոսա , ներելով առնուլ զպատուհասն ,
գիտասցի՛ք զի և ձեր Տէր գոյ յերկինս և
ականաւութիւն ոչ գոյ առաջի նորա ” :
“ Ծառայից իւրեանց տերանց հնազանդ-
լինիլ և հաճոյս յամենայնի , մի՛ հակառա-
կողս , մի՛ հատուս , այլ զամենայն հաւա-
տըս ցուցանել բարութեամբ , զի զվար-
դապետութիւն Փրկչին մերոյ Աստուծոյ
զարդարեացեն յամենայնի ” : “ Ծառայք
հնազանդ լըրուք տերանց ձերոց յամե-
նայնի , մի՛ առ ականէ ծառայութեամբ ,
իբրեւ մարդահաճոյք , այլ միամտու-
թեամբ սրտի երկնչիլ ՚ի տեառնէ ” : “ Զոր-
ինչ առնիցէք , սրտի մտօք գործեալիք ,
իբրեւ Տեառն և ոչ իբրեւ մարդկան ” :
Կող . Դ . 14 : Եփե . 2 . 9—10 : Տիմ . Բ . 9 :
Կող . Գ . 22 :

Մերոց և երիտասարդաց առ մի

մեանս ունեցած պարտաւորութեանց վրայ այսպէս կը խօսի Ս. Գիրքը. «Յերոց զգաստս լինիլ, պարկեշտս, ցածունիւս, ողջամիտս, 'ի հաւատս, 'ի սէր, 'ի համբերութիւն, 'ի ժաշկալութիւն. պառաւանց նոյնպէս 'ի զգաստութեան, 'ի սուրբ վայելչութեան. մի՛ բանաւորիւս, մի՛ գինեմոլս, սյլ բարեխորատս, զի ըզգաստացուսցեն զմանկամարդսն այրատէրս լինիլ, որդեսէրս, ցածունս, սուրբիւս, տնտրարո, բարեգործս, հնազանդաբերեանց արանց, զի մի՛ բանն Աստուծոյ և վարդապետութիւն հայոյեսցի ո՞ Տիգ. Բ. 2-6: «Զի բազում ժամանակաւ իմաստութիւն և բազում կեանս՝ հանճար ո՞ Յով. ԺԲ. 12: «Սոյնպէս և երիտասարդք հնազանդ լերուք ծերոց, ամենեքեան ընդ միմեանս զխաղաղութիւն ունիլիք ո՞ Պէպ. Ե. 5: «Զերիտասարդս նոյնպէս աղաչեալիք ցածունս լինիլ ամենեցուն զանձն օրինակ կացուցանել գործոց բարութեան վարդապետութեամբ զանեղ ծութիւն ունել, զօրբութիւն, զպարկեշտութիւն, զբան ողջմտութեան, անպարտաւ լինիլ, զի որ հակառակորդն իցէ, յամօթ լիցի և մի՛ ինչ ունիցի ասել

գմէնջ չարութիւնն » : Տիգ. Բ. 6 : « Այլ
յերիտասարդական ցանկութեանց փա-
խիր և երթ զհետ արդարութեանն » :
Բ. Տիգ. Բ. 22 :

Իսկ ինչ որ կը փերաբերի եղբօր եւ
քրոջ պարտաւորութեանց, սորա գըլ-
խաւ որ պայմանն է հեռանալ ամենակերպ
հակառակութիւններէ, բաժանմունքէ,
չը խնդրել լոկ անձնական օգուտ, այլ
ճանաչել, որ նոցա ամենամեծ շահը բո-
լոր գերդաստանի շահն է. ուստի եւ
պարտաւոր են պատրաստ լինիլ միմեանց
համար զոհուելու, երբ հարկը պահան-
ջէ. համբերել իրարու թերութեանց.
ուրախացնել միմեանց սիրտ. միշտ հաւ-
սատուն մնալ սիրոյ կապակցութեան մէջ,
որպէս զի հաճոյ լինին երկնաւոր Հօրը,
ուրախացնեն իրենց ծնողքը և այսպէս
որժանանան աստուածային օրհնութեք :
« Զի՞ բարի կամ զի՞ վայելուչ, զի բնական
եղբարք ՚ի միասին » : Սաղ. ԶԼԲ. 1 :

Բարեկամաց պարտաւորութիւնն առ
միմեանս օրինաւոր և շահաւէտ լինելու
համար, հարկ է որ բարեկամները ընտ-
րուած լինին խոհեմութեամբ և քրիս-
տոնէական սիրով : Նոքա պարտաւոր են

լիովին և կատարեալ վատահաւթիւն ու
 նենալ իրարու վրայ, օգնել միմեանց ա-
 մեն կերպով, յանդիմանել միմեանց հա-
 մարձակ աղատութեամբ, երբ սխալ-
 մունք կը նկատեն, գործ դնել իրենց
 բարեկամութիւնը միմեանց ուսուցանե-
 լու և ազատելու համար, ամենայն ինչ
 ունենալ ընդհանուր կերպով, հաղորդել
 միմեանց փիշտ և ուրախութիւն: «Այս
 պէս Ս. Կոյան Մարիամ գնաց իր բարե-
 կամ ու ազգակոյն Նղիսաբէթը տեսնե-
 լու և նորա հետ խօսելու աստուածային
 Աւետեաց վրայ. «Յարուցեալ Մարիամ
 յաւուրսն յայնուսիկ գնաց ՚ի լեռնակողմն
 փութապէս ՚ի քաղաքն Յուդայ և եմուտ
 ՚ի տուն Զաքարիայ և ետ ողջոյն Նղիսա-
 բէթի: Եւ եղև իբրեւ լուաւ զողջոյն
 Մարիամու Նղիսաբէթ՝ խաղաց մանուկն
 յորովայնի նորա և լցաւ Նղիսաբէթ Հո-
 գաով Սրբով»: Առի. Ա. 39-41: Մար-
 թայի և Մարիամու բարեկամութիւնը
 Քրիստոսի հետ առիթ եղաւ, որ Փրկչի
 կենսաստու. խօսքը լսեն. «Եւ էր նորա
 քոյր մի, որում անունն էր Մարիամ, որ
 եկն և նստաւ առ զառ Տեառն, և լսէր
 զգան նորա: Առի. Ժ. 39:

Մարգկանց միմեանց հետ ունեցած
սոյնպիսի գեղեցիկ կապակցութիւնն է
հիմն երջանկութեան և խաղաղութեան
գերդաստանի, եկեղեցւոյ և քաղաքա-
կան միաբանութեան: Այս էր պատ-
ճառն, որ Առաքեալք իրենց թղթերով
միշտ կը պատուիրէին սրբութեամբ եւ
ջերմեռանդութեամբ պահել բարեկա-
մութիւնը, իբրեւ միջոց մեր Փրկչի վար-
դապետութիւնը ամեն ժամանակ պատ-
ուելու. «Զի զվարդապետութիւն Փրկչի
նման մերոյ Աստուծոյ զարդարեացեն յա-
մենայնի»: Տիգ. Բ. 10:

Մենք պարտաւոր ենք ամեն ժամա-
նակ և ամեն պատահման մէջ կատարել
մեր պարտաւորութիւնը, չը նայելով
բնաւ այլոց զանցառութեանը, վասն զի,
մեր պարտաւորութիւնները հիմնուած
են Աստուծոյ հրամանի վրայ, իրենց իս-
կական գեղեցկութեան և միաբանական
բարութեան վրայ, և ոչ թէ մարգկանց
գործոց վրայ, որոնց հետ յարաբերու-
թիւն ունինք, ինչպէս կ'ասէ Սողոմոն,
«Մի ասիցես թէ զոր օրինակ արար նա
ինձ՝ արարից նմա և հաւաքեցից նմա, որ-
պէս զըկեայն զիս»: Աւակ. ԻԴ. 29. ՊՁ

զոս տուրքեալն այսպէս կը պատուիրէ
ծառաներուն . « Ծառայք , հնազանդ լե-
րուք յամենայնի երկիւղիւ տերանց՝ ոչ
միայն բարերարացն և հեզոց , այլ և կա-
մակորացն » : Ա . Պէք . Բ . 18 :

Երբ մարդիկ իրենց օրինակաւ կը
քաջալերէն մէկզմէկ , այն ժամանակ պար-
տաւորութեանց կատարումը կը դիւրա-
նայ : Իսկ եթէ նոքա չը կատարեն , մեր
պարտաւորութիւնը կատարելը աւելի
սուրբ է , որոյ վարձքը եւ պտուղը կը
վայելենք երկնքի մէջ : Զը դադարինք ու-
րեմն բարի առնել . վասն զի անշուշա-
րի ժամանակին կը հնձենք արդիւնքը .
« Այլ ղգարիս գործել մի՛ ձանձրասցուք
զի՛ թամանակի իւրում՝ հնձեսցուք ա-
ռանց լքանելոյ » : « Այտուհետեւ մինչ
գեռ ժամանակս ՚ի ձեռս է գործեսցուք
զգարիս առ ամենեւեան , մանաւանդ
առ ընտանիսն հաւատոյ » : Քաղ . Զ . 9-10 :
Արդէն այս կենաց մէջ կը զգանք մենք
ուրախութիւն , երբ կը կատարենք մեր
պարտքը Աստուծոյ սիրոյ համար :

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

« Մի ուղանա՛նք » :

ԱՅՍ պատուիրանը կ'որգե՞րու սպառնութիւնը կամ՝ մարդասպանութիւնը , որ է կամ անձնական և կամ այլոց ձեռքով , ինքնակամ անիրաւութեամբ կեանքէ զրկել ընկերը , կամ խել նորա ասրելոյ միջոցը , կամ սառլ այնպիսի նեղութիւն , որոյ հետեւանքը մահ է :

Կան այնպիսի դէպքեր , որով մարդասպանութիւնը յանցանք չը համարուիր , այսինքն երբ անիրաւութեամբ կը յարձակին մեր վրայ և մեզ անհնարին կը լինի մեր կեանքը պաշտպանել , առանց այլոց կեանքը բառնալու : Եւ կամ այնպիսի պատերազմ կայ մեր առջեւ , որոյ շարժառիթը մենք չենք , ուստի և պարտաւորուած ենք ամենայն զօրութեամբ ընդդիմանալ մեր հայրենիքը պաշտպանելու համար : Կան նմանապէս դէպքեր , երբ դատաւորը արգարութեամբ ՚ի մահ կը դատապարտէ յան

ցաւորր, որուն համար և կ'ասէ Ս. Գիրքը. « Ապա եթէ զգար գործիցես, երկիր, զի ոչ վայրապար ածեալ է սուսեր ընդ մէջ, Աստուծոյ սպասաւոր է, վրէժ խընդիր 'ի բարկութիւնս այնմ, որ զգարն գործիցէ »: Հով. ԺԳ. 4: Վերջապէս, երբ մենք պատահեալք եւ ոչ ազատ կամքով մահ պատճառած ենք մէկուն, կը տեսնենք, որ սորա համար ամեն ազգաց մէջ ապահովութեան ապաստանութեաններ կային իրաւունքներ, ուր փախչելով՝ կ'ապրուինէր տկամոյ ապանողն: Սորա համար հիմնուած էին երայեցւոց մէջ քանի մի տեղիք. « Այս աստիճան եղիցի ամենայն սպանողի, որ փոխիցի անդ և ապրեսցի, որ ոք հարկանիցէ զընկեր իւր ակամայ, և նա ոչ ատեացր զնա երէկն և եռանգն »: Օրին. ԺԺ. 4: Սորա վրայ հիմնուած է այն իրաւունքը, որ կը կոչուի իսկապէս, այսինքն իրաւունք ապաստանի: Տգիտութեան եւ նախապաշարման դարերուն մէջ այս իրաւունքը կը տային իսկապէս յանցաւորներուն, որոնք այն տեղերը կը փախչէին, որք Սուրբ գիրքը կ'անուանէին: Արբեցութենէ յառաջան սպանու-

Թիւնը կտրելի չէ ակամայ օպանու-
թեան շարժումն համարիչ , այլ մեծ
յանցանք :

Մարդասպանութիւնն է մեծ յան-
ցանք հետեւեալ պատճառներով . ա. Նա
կը զրկէ ընկերը կեանքէ , որ ամեն բանէ
Թանկագինն է : Նա կը զրկէ ամեն սեպ-
հականութենէ , ամեն պատուէ և ամեն
վայելչութենէ : — Բ . Այս յանցանքը ան-
յետագարձ է և անդառնալի : — Գ . Սպա-
նութեան հետեւանքը և հանգամանքը կա-
րող են աւելի ծանրացնել այս յանցանքը :
Մարդասպանութիւնը կը զրկէ ընկերա-
կանութիւնը այնպիսի անդամէ , որ կա-
րող էր օգտուէտ լինիլ , կը զրկէ գեր-
գատանք պահող և պաշտպանող գը-
լուխէ , կամ այնպիսի անդամէ , որ ճրշ-
մարտապէս սիրելի էր : Մարդասպանու-
թիւնն այնպիսի հետեւանք ևս կարող
է ունենալ , որ հոգւոյ կարստեան պաա-
ճառ կը լինի : — Դ . Մարդասպանութիւնը
ոչ միայն յանցանք է ընկերին և բոլոր
հասարակութեան դէմ , զոր 'ի հիմանց
կը քայքայէ , ընկերական խաղաղութիւ-
նը և ապահովութիւնը իրանդարելով ,
այլ և ամենամեծ յանցանք է ընդդէմ

Աստուծոյ , որոյ արարածը կ'ոչնչացնէ
 առանց պատճառի , իրեն կը սեպհակա-
 նէ իւր ընկերի կենաց իրաւունքը , որ մի-
 այն Աստուծոյ կը սրտոկանի և կամ նու-
 ցա , որոյ յանձնած է Աստուած ընկե-
 րութեան կամ միաբանութեան բարու-
 թիւնը : — Ե . Համարձակ կարող ենք ա-
 սել , որ մարդասպանութիւնն է կծկած
 արսափելի թշեր , վասն զի , առ ոտն կը
 կոխէ մարդիութիւնը , քաղցրութիւնը ,
 մարդասիրութիւնը , բարեպաշտութիւ-
 նը և արդարութիւնը , և այս պատճա-
 ռաւ Աստուած յայտնապէս կ'արգելու
 մարդասպանութիւնը եւ կը սպառնայ
 սասանիկ տատիւներ : « Որ հեղու զարիւն
 մարդոյ , փոխանակ արեան 'նորս' հեղցի
 արիւն նորս , զի 'ի պատկեր Աստուծոյ'
 արարի ես զմարդն » : Ծննդ. Թ . 6 : Զը կայ
 այնպիսի մեծ յանցանք , որ այնքան տառ-
 աիկ խոցէ մարդոյ խիղճը , լնչոյէս մար-
 դասպանութիւնը : Եղած են դէպքեր ,
 որ մարդասպանները ինքեանք խղճի սառ-
 աիկ խայթէն ստիպուած՝ եկեր են դա-
 տուելու իրենց յանցանաց համար , յու-
 տարով որ պատժուէլով կորիւղ են աղա-
 տուիլ խղճի խայթոցէն :

Աստուած մարդաստանութիւնն արդիւնելով՝ կ'արգելու միանգամայն ամեն բան, ինչ որ կարող է տանիլ դէպ'ի ըստ արանութիւն, ինչպէս են, բռնակալութիւն, ոխ եւ ստոյգութիւն, և այլն։

Աստուած կը քննէ արդարը և մեղաւորը և կ'ատէ այն մարդը, որ բռնութիւն կը սիրէ։ Աստուած կ'արգելու նմանապէս անարգական խօսքերը, կռիւը, վէճը, տանելութիւնը, նախանձը, բարկութիւնը և վրէժխնդրութիւնը։ Վասն զի սոյն օրինակ զգացումները կարելի է հաւմարիլ ճանադարհ դէպ'ի մարդաստանութիւն։ Յիսուս Քրիստոս յայտնապէս կ'ուսուցանէ և կը յանդիմանէ Նբրայէցի դպիրները, որոնք թիւրած էին այս վեցերորդ սրտուիրանի իմաստը, յաւելցնելով իրենց անկնութիւնը թէ՛ ով որ կը սպանանէ՝ արժանի է տառժոյ դատաւորին։ «Լուարուք զի ասացաւ առաջնոցն՝ մի սպանաներ, զի որ սպանունիցէ՝ պտրտաւոր լիցի դատաստանի ու որպէս թէ մարդաստանութեան գործը միայն արգիլուած է և արժանի է պատժոյ դատաւորին։ Իսկ Քրիստոս կը յաւելու ասելով. «Այլ եւ ասեմ ձեզ, թէ

ամենայն որ բարկանայ եղբոր իւրում տարապարտուց՝ պարտաւոր լիցի դատաստանի, և որ ասիցէ ցեղբայր իւր՝ մարոս, պարտաւոր լիցի գեհեն հրոյն ։ Մատ. Ե. 22-23 : Յովհաննէս առաքեալն մարդասպան կ'անուանէ եղբայրասեւցը . « Ամենայն որ ատեայ զեղբայր իւր՝ մարդասպան է » : Ա. Յով. Գ. 15 : Ատեւութիւնը մարդասպանութիւն է Աստուծոյ առջեւ . վասն զի նա կը տուչորէ մեր սիրտը և ահա՛ սիրտն է, որ աւելի սպանութիւն կը գործէ, քան թէ ձեռքը : Ով որ իւր եղբայրը կ'ատէ, նա խաւարի մէջ է, կ'ատէ Յովհաննէս առաքեալը, վասն զի խաւարէն կուրացած լինելով՝ չք գիտէ թէ ո՛ւր կ'ընթանայ : « Իսկ որ ատեայ զեղբայր իւր, 'ի խաւարի է և ընդ խաւար չըջի, և ոչ գիտէ յո՞ւր թայ, զի խաւարն կուրացողց զաչս նորայո : Ա. Յով. Բ. 11 :

Բարկութեան մասին պէտք է տեսլ, որ նա է բնական շարժումն սրտի, որ առանձին կապ ունի մեր բնութեան հետ, և կը բորբոքէ զմեզ, երբ կը տեսնենք որ և իցէ անարժան գործ, կամ չարութիւն, թէ՛ մեզ հասուցած և թէ՛ այլ

լոյ : Աստուած ինքնին ընդունակ ստեղծած է զմեզ այս զգացողութեան մէջ, պարէս զի աւելի արդու կերպով կարենանք ցոյց տալ մեր մտպահութիւնը ամեն շար գործքի դէմ և զինուորիներ մեր հոգւոյ բոլոր զօրութեամբ : Բարկութիւնը գտնելի է, երբ մեր անձնական օգտին դպչելէն չ'է յառաջացած : Նա, եթէ օրինաւոր է, կը պահէ զմեզ խաղաղութեան մէջ և սաստիկ կը շարժէ ըզմեզ որ ընդդիմանանք ամեն բանի, ինչ որ ներհակ է Աստուծոյ փառայր և ընկերի օգտին : Ա. յոպէս էր Մովսէս մարգարէի բարկութիւնը, որ Իսրայելացւոյ կռապաշտութիւնը տեսնելով՝ խորտակեց օրինաց տախտակը : Ա. յոպէս էր և մեր Փրկչի զայրոյթը, որ լուսնայափսիներու սեղանները ցրուեց և ամենքը տաճարէն դուրս հանեց, ասելով. « Տունն իմ՝ տուն աղտօտից կոչեացի և դուք արարիք զդա այրս տաազանաց » :

Բայց բարկութիւնը ապօրինի է, երբ շարժուած է առանց արդար պատճառի և կամ թեթեւ բռնկիւտ համար : Ապօրինի է : գարձեօղ, երբ մերջին ծայրը զայրանալով՝ հակառակ կը գործէ արեւ

գարութեան և մարդասիրութեան : Ապօրինի է վերջապէս , երբ երկար ժամանակ կը տեւէ և ատելութեան կը փոխուի : Պօղոս առաքեալն բարկութիւնը զանազանելով՝ այսպէս կ'առէ . « Բարկունայք , և մի՛ մեղանչէք , արեգակն 'ի վերայ բարկութեան ձերոյ մի՛ մտցէ » : « Անողորմ է արտմտութիւն եւ սաստիկ է բարկութիւն , այլ նախանձ և ոչ խմիք ժուժէ կեալ » : Եփես . Գ . 26 : Առակ . Ի Է . 4 :

Բարկութիւնն է տեսակ մի կառաւ զուժիւն , որ կարող է մինչեւ անգամ մահ պատճառել բարկացողին և առողջութեանը վնասել : Նա սարսափելի նշաններ կը թողու բարկացողի վրայ , կը շփոթէ մարդոյ միտքը , կը խլացնէ և չք թողուր իրատուց անաւ : Պօղոս առաքեալը բարկութենէ կը զգուշացնէ , որպէս զի մարդ ժամանակ ունենայ սիրել ընկերը : « Ամենայն գառնութիւն եւ բարկութիւն և արտմտութիւն և աղաղակ և հայհոյութիւն բարձցի 'ի ձէնջ , ումենայն չարութեամբ հանդերձ » : « Լեւրո՛ւք ընդ միմեանս քաղցուեք , գթածք , շնորհել միմեանց , որպէս և Աստուած Քրիստոսիւ շնորհեաց մեզ » : « Գիտաւ

չիք, եղբայրք իմ սիրելիք, եղևցի ամենայն
մարդ երազ առ 'ի լսել և ծանր առ 'ի
խօսել եւ ծանր առ 'ի բարկանալ, զի
բարկութիւն մարդոյ զարդարութիւն
Աստուծոյ ոչ գործէ ո: Եփե. Գ. 31—32:
Յով. Ա. 19—20:

Մարդ սխարտական է զգուշանալ և
պահել իւր անձը ամեն անկրաւ և չա-
փազանց բարկութենէ, որուն համար
սխարտաւոր է հետեւեալ պայմանները
կատարել. — Ա. Հեռանալ ամեն բանէ,
ինչ որ կարող է բարկութեան մնասակար
կիրքը բարոքել, ինչպէս են՝ վէճ, գինի,
ընկերութիւն վատ մարդկանց, և այլն:
« Մի լինիր ընկեր առն բարկացողի եւ
ընդ բարեկամի զայրացողի մի՛ բնակիր,
պուցէ աւսանկցիս զճանապարհս նորա:
տռնուցուս խեղդ անձին քու մո: Առաի.
ԻԲ. 24: — Բ. Օրէնք և կանոն դնել իւր
անձին՝ բարկութեան առաջին շարժու-
մին բնաւ չը հետեւելու, եւ առաջին
յուզման միջոցին ինքզինքը զայելու եւ
խորհելու յարմար առաջկայ գտնել: —
Գ. Առաջաւց վարժեցնել իւր անձը բա-
րեխոհութեան, սանձել անձնասիրու-
թեան զգացմունքները եւ իշխող լինիլ

իւր անձին : — Դ . Ուսանելով մեր ֆրէզէն՝
 լինի հեղ և խոնարհ քրտիւ . « Ուսա-
 րուք յինէն , զի հեղ եմ եւ խոնարհ
 քրտիւ . » : Մատ . ԺԱ . 29 . — Ե . Խնդրելով
 Աստուծմէ որ պահէ մեր տղաատոնքը ,
 պարգեւէ մեզ շնորհք և հագի հեղու-
 թեան և խոնարհութեան , որով կարա-
 զանանք պահպանել զմեզ ամեն ապօրի-
 նի և չափազանց բարկութենէ :

Վրէժխնդրութիւնը բացարձակա-
 պէս արգիւտած է Աստուծմէ : Վրէժ-
 խնդրութիւնը պէտք չէ շփոթել անձի
 արդար պաշտպանութեան հետ : Վրէժ
 խնդրութիւնն է չարիք հասաւցանել
 ընկերին , որ արգիւտած է տառաւծա-
 յին օրէնքով : « Մի՛ զանձանց վրէժ խնդ-
 րէք , սիրելիք , այլ սուք տեղի բարկա-
 թեան : Բունզի գրեալ է՝ իմ է վրէժ-
 խնդրութիւն եւ եմ հաւուցից , ասէ
 Տէր . » : Մի՛ չար փոխանակ չարի հաւու-
 ցանել , կան բանբասանս ընդ բաւրա-
 ւանաց , այլ վնդին հակառակն օրհնել , զի
 յայս իսկ կաշեցարուք , զի պահութիւն
 ժառանգիցէք . » : Սորա համար օրինակ
 ունիցք մեզ Քրիստոս . « Որ բանբասեալ
 և ոչ փոխադէմ բանբասէր , չարչարեալ

եւ ոչ պահէր սպառնալիս, բայց իրաւ
ւամբ մասնէր դատաւորին ։ Հով. ԺԲ.
19 ։ Ա. ՊԵԿ. Գ. 9 ։ Բ. 23 ։

Երրոյնցեոյ վարդապետներէն ու
մանք կը թոյլատրէին վրէժինդիւ լինիլ
տառելով ։ « Ահն ընդ ական եւ ասամն ընդ
ատաման » ։ Բայց դպիրները թիւր կը
մեկնէին այս խօսքերը, որովհետեւ այս
օրէնքը միայն տրուած էր դատաւորներ
ուն, որ արդարութեամբ գործ դնեն
իրենւ ոլորտի ։ Եւ ինչ ԻԱ ։ Անհատ մարդ
կանց երբէք իրաւունք տրուած չէր ակն
ընդ ական եւ ատամն ընդ ատաման փոխ
խարխիւտել ։ Ինչպէս չարամտութեամբ
կը մեկնէին դպիրները, որուն համար եւ
Յիսուս կը յանդիմանէր եւ կը պատուի
րէր՝ համբոյնել եւ խաղաղութեան հաւ
մար ամեն ներութիւն կրել ։ « Այլ ես
ասեմ ձեզ, մի կալ հակառակ շարին,
այլ եթէ որ անիցէ ապտակ յաջ ծնտա
քո, գործո՛ւ նմա եւ զմիւսն » ։ Մատ. Ե.
39 ։ Մէկ վրէժանդրութիւն կայ միայն,
որ թոյլատրուած է քրիստոնէին, այն է
չորին՝ բարի հարաւորանել, փոքրութեան
փոխորէն՝ լաւութիւն անել ։ « Այլ ես
թէ քաղցեալ իցէ թշնամին քո՝ հայ աւեր

նմա և եթէ ծարաւի՝ ջուր տուր նմա ,
 զայս արտօրեալ՝ կպցնակուենա հրոյ կու-
 տեոցես ՚ի գլուխ նորադ : “ Մի՛ յաղթիր
 ՚ի չարէն , այլ յաղթեա՛ բարեաւն չա-
 րինդ : Հով. ԺԲ . 20—21 : Պարախնք հե-
 տեւիլ առաքելաց օրինակին , արոնք հա-
 ռատարիմ մնալով իրենց վարդապետի
 հրամանին՝ կարողացան ասել , “ Բամբա-
 տէին զմեզ՝ օրհնէաք , հալածէին՝ յանձն
 տանուաք , հայհոյէին՝ աղաչէաք , իբրեւ-
 առակ նշաւակի եղաք ամենայն աշխար-
 հի՝ ամենեցուն փարելի լինիլ մինչեւ յայ-
 ժըմդ : Ա . Կորն . Դ . 12 : Յիսուս կ'աղա-
 թէր իր հալածիչներուն համար . “ Հայր ,
 թող գոցա , զի ոչ գիտեն զինչ գոր-
 ծենդ : Աստուած իւր ողորմութիւնը կը
 տիպէ ամենուն վրայ , “ Զի զարեգակն
 իւր ծագէ ՚ի վերայ չարաց և բարեաց և
 ածէ անձրեւ ՚ի վերայ արդարոց և մե-
 ղաւորացդ : Ղուի . ԻԳ . 34 : Մատ . Ե . 45 :

Վրէժխնդրութիւնը արգիլուած է
 հետեւեալ պատճառներով . — Ա . Վասն
 զի հակառակ է համբերութեան և մար-
 դասիրութեան , որով պարտական է գե-
 րապանցիլ քրիստոնէացն : — Բ . Վասն զի
 վրէժխնդրութեան միջոցները կասկած

Են անարդարութեան հետ : Մարդը կա-
րող չէ դատաւոր լինիլ իւր գործքերուն ,
որովհետեւ սովորաբար կը մեծացնէ եւ
կը ոտու արայնէ իրեն հասած անարդանք-
ները և չարիքները : Այս պատճառաւ է ,
որ հիմնուած են դատարանները , որպէս
զի անաչառ մարդկանց ձեռքով քննուին
և լիւրջանան ամեն դատեր : Նոքա են որ
Աստուծոյ կողմէն կարգուած են անի-
րաւները պատժելու և արգարներուն ի-
րենց հատուցումը տալու : — Գ . Այսին
զի վրէժխնդրութիւնը կը շփոթէ ընկե-
րական կեանքը և խռովայոյզ կրից տե-
ւարան կը դարձնէ : — Դ . Արէժխնդրու-
թեամբ թշնամութիւնը , ասելութիւնը
և անարդարութիւնը կ'արմատանան հու-
սորակաւթեան մէջ , մինչդեռ , եթէ մենք
չորին բարի հատուցանելիք , պիտի յա-
ջողէինք խաղաղութիւնը թագաւորեցը-
նել և մեր թշնամեաց սիրան անգամ տու-
մեղ գրաւել : Այս կամի հասկացնել
Պողոս առաքեալն ասելով . « Եթէ քաղ-
եալ իցէ թշնամին քո , հաց տուր նմա ,
և եթէ ծարաւի՝ ջուր տուր նմա , զայս
արարեալ կայծակունա հրոյ կուտեացես
ի գլուխ նորա » : — Ե . Արէժխնդրու-
թիւնը

Նոր արգելուած է , վասն զի , վրէժխնդրութիւնը կը թշուառացնէ զվրէժխնդրին , Ծանր և սխառ զգացմամբ բացանելով նորա հոգին , մինչդեռ սերը և ներողութիւնը ուրախութեամբ կը լցուցանեն : — Զ . Վրէժ չառնուլն ամենեւին փոքրուութիւն չէ . իսկ ընդհակառակն ո՞վ որ վրէժ կը խնդրէ , յայտնապէս կը ցուցնէ , որ իւր տնձը մատնած է թշուառութեան և յաղթուած է 'ի չարէն : Թէպէտ 'ի սկզբան դժուար կ'երևի մեզ յաղթել մեր դէմ՝ եղած անպատուութեանը , բայց խիստ մեծ առաքինութիւն է ներել թշնամւոյն , շարժեալ լինելով մեծահոգութենէ և կրօնական վրասեմ զգացմանքէ :

Այդ Աւետարանը կ'արգելաւ վրէժխնդրութիւնը , պարտինք խնանալ որ վրէժ առնուլն հակառակ է ամեն յարգելի և մարդասէր կրօնական զգացման և աւելի կը փնտէ վրէժխնդրողին , քան թէ վրիժույ ենթարկուածին :

Վերջերոց պատուիրանը կ'արգելաւ նախնադէս մեծամարտութիւնը (Յռել) , որ նոյնպէս արքանութիւն կը համարուի , վասն զի այն գործողութեամբ ոչ թէ

մարդ ինքզինքը կը պաշտպանէ յարձա-
կողին դէմ, այդ կ'որոնէ իւր թշնամին և
'ի մեծամարտութիւն կը հրաւիրէ : Մե-
նամարտութեան մէջ գտնուած անար-
դարութիւնը և ատելութիւնը լու հաս-
կանալու համար՝ հարկ է հետեւեալ
քանի մի դիտողութիւնները աչքի ա-
ռաջ առնենալ : — Ա . Մենամարտու-
թիւնը համեմատութիւն չունի պատ-
ժոյ հետ և շատ անգամ ամենաթեթեւ
անարդանքը կամ անպատուութիւնը կը
պատժուի մահուամբ : — Բ . Որչափ ա-
նիրաւ հատուցումն է այն հատուցումը ,
ուր ոչ թէ իրաւունքն է , սր դատը կը
վճռէ , այլ ոյժը կամ զօրեղութիւնը , ա-
րաւ շատ անգամ անմեղը մահով կը պատ-
ժուի : — Գ . Ի՞նչ կարող է այնպէս հակա-
ռակ լինիլ ընկերական կեանքին եւ չփո-
թել հատարակութեան անդորրութիւնը ,
ինչպէս ինքնակամ զրաւելն իւր և կամ
իւր ընկերի կեանքը : — Դ . Հին աշխար-
հի լուսաւորեալ եւ իմաստուն աղգաց
մէջ ամենեւին մեծամարտութիւն չը կար-
այ նորա պատիւ կը համարէին միայն զ-
րինաց հնազանդիլ և հայրենեաց համար
արիւն թափել : Մենամարտութեան առ-

վորութիւնը յառաջած է վայրենի եւ
 բարբարոս ազգերէ : Նոցա դատաւորք
 այնպէս կը կարծէր՝ թէ Աստուած կը մէ
 ջամսէ մտրդկանց կռուին եւ կը զօրացը
 նէ արդարը՝ մեղաւորին յաղթելու : Իսկ
 մեր ժամանակին մէջ մենամարտութիւ
 նը հակառակ է օրինաց , հակառակ է կը
 րօնքի եւ հակառակ է ընկերական կամ
 միաբանական կենաց : Մենամարտու
 թեան առաջարկութիւնը չնդունելով
 շատ անգամ ամենեւին չը կորուսաներ
 մարդ իւր պատիւը . եթէ կանխապէս
 հաստատ եւ քաջ գործքերով ցուցած է ,
 որ իւր վրայ ամենեւին ցածութեան եւ
 թուրամորթութեան նշան չը կայ : Երբ
 պարզապէս կը յայտնէ , որ ինքը կը մեր
 թէ մենամարտութիւնը իւր խղճմտանքի
 համոզմամբ եւ պատրաստ է իւր անձը
 պաշտպանել յանիրաւի յարձակողին դէմ
 այն ժամանակ ամենեւին անպատուու
 թիւն չը կայ : Մանաւանդ որ հասարակ
 ութեան կարծիքը այժմ խիստ սքաւ
 ցուած է մենամարտութեան նկատմամբ :
 Շատ խոհեմ եւ խմառուն օրէնքներ հը
 րատարակուած են զանազան տէրու
 թեանց եւ ժողովրդոց մէջ մենամարտու

Թիւնը դադրեցնելու համար, ինչպէս
 Հիւսիսային Ամերիկայի և Անդղիտի մէջ
 Նրբ մարդ կը վարուի քաղցր չափաւո-
 րութեամբ և խոհեմութեամբ, առանց
 դիպչելու այլոց պատուոյն և առանց ու-
 նայն բանի համար ուրիշներէն նեղանա-
 լու, այն ժամանակ կարող է շատ ծանր
 պարագաներէ հեռանալ, իւր պարտաւո-
 րութեան սուրբ զգացումը եւ ունայն
 պատուասիրութիւնը իրար հետ չը չը-
 փոթել եւ այսպէս աւելի աղնիւ վար-
 մունք ունենալ: Եթէ մեզ հասած սնն-
 ւապատուութիւնը շատ ծանր է, դարձեալ
 պարտինք համբերել Աստուծոյ սիրոյն և
 մեր պարտաւորութեան համար, քաջ
 իմանալով, որ աշխարհիս մէջ ինչպէս
 սուտ պատիւ կայ, նոյնպէս կայ և սուտ
 ամօթ: Աշխարհը չոր հողիէ շարժեալ,
 իւր իշխանութեամբ ինչպէս կամի այնպէս
 կը բաժանէ գովեստը և պարտաւը, պա-
 տիւք եւ անորատուութիւնը, բայց այս
 կերպով մեզ աւելի միջոց կը տայ նահա-
 տակ վնդի առաքելութեան համար, ինչ-
 պէս և կրօնքի համար: Այս նահատա-
 կութեամբ մենք մարմնակից կը լինինք
 Քրիստոսի անարգանացը, քաջի նախա-

տանաքը եւ կը հալածութիւնք արդարութեան համար, մեղ վերադարձելով Փլընչի սոյն միւլթարիչ խօսքը. « Երանի ոյք հալածեալ ք իցեն վասն արդարութեան, զի նոցա է արքայութիւն երկնից » : Մատ. Ե. 10 :

Այսպէս պարտինք մենք պահել եւ պաշտպանել մեր ընկերի կեանքը, բարի խորհրդով, օգնութեամբ եւ առհասարակ ջերմեռանդութեամբ սիրելով : վասն զի Քրիստոնէի համար՝ չը պշտանէն՝ ինչ նշանակէ զիբել :

ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

« Մի շնար » :

ԱՅՍ պատուիրանքով Աստուած կ'արգելու շնանալն, որ է կորուսանել այն հաւատարմութիւնը, զոր պք եւ կին խոստացած էին սուրբ և անխախտ սրահպանել, ու խտելով ամուսնութեան սուրբ կասկով :

Շնութիւնը մեծ յանցանք է, վասն զի կը քակուի Աստուծոյ անուամբ կա-

տարուած սուրբ խոստումը : Շնութիւնըն է ուխտազանցութիւն, վասն զի առոտն կը կոխէ ամուսնական հաւատարմութեան սուրբ ուխտը : Այս անհաւատութիւնը ունի սոսկալի հետեւանքներ, որ է ամուսնական կռիւ, բաժանումն, վէճ, ատելութիւն, անհամաձայնութիւն, որով ընտանեկան խաղաղ կեանքը կը խառնակուի, կը շփոթուի, շատ անգամ գործքերը կը դադրին, զաւակները անկանամ կը մնան եւ անանունդ : Շնութիւնը աղբիւր կը գառնայ ստութեան, նախանձ եւ ատելութիւն կը գրգռէ, արտերը կը խառնուին եւ շատ անգամ մահուան պատճառ կը լինի : Եթէ այս սոսկալի յանցանքը ու վորական դառնայ հասարակութեան մէջ, իսկոյն ընկերականութեան հիմունքը կը քայքայի եւ կորստեան կը մատնուի : Առտուած հրամայած է Հին օրինաց մէջ, որ շնացողը մահաւամբ պատժուի : «Եւ պրեթէ շնացի ընդ առնակնոջ, կամ շնացէ ընդ կնոջ ընկերի իւրոյ՝ մահու մեռցի, եւ շնացողն եւ շնացեալն » : Դէպքայ. Ի. 10 : Պօղոս առաքեալն կը յայտնէ, որ շնացողները կարող չեն Աստուծոյ ար-

քայուծիւնը ժառանգել . «Ո՛չ պոռնիկ
կըք , ո՛չ շունք . . . զարքայուծիւնն Առ-
աւածոյ ոչ ժառանգեն » : Ա . Կորն . 2 . 10 .
«Պատուական է ամուսնաւծիւն ամենե-
ւին և սուրբ անկողին , բայց զշունտ եւ
դպրոնիկս ատէ Աստուած » : Եբր . ԺԳ .
4 : Յովսէփ Գեղեցիկը լաւ կըրէար թէ
ի՛նչ չար հետեւունքներ ունի շնուծիւնը ,
սւստի երբ կը բռնաբարուէր , աղաղա-
կեց . «Զիամբռ անիցիմ զքանս զայս
չար և զվեծ , և մեղանչիցեմ առաջի Աս-
տուծոյ » : Ծնն . ԼԹ . 9 : Բոլիւ մեծ եւ
ստատիկ պատժոյ արժանի յանցանք կ'ա-
նուանէ շնուծիւնը երբ պոռնիկուծիւնը .
«Զի սրտմտուծիւն և անժուժ բարկու-
ծիւն է պղծել զկին առն » : Յովբ . ԼԱ . 11 :

Մի՛ շար պատուիրանով պարտինք
հասկնալ նոյնորէս ամեն անաուրք և ա-
մօթալի կառաւելցուծիւն , որ արտաքոյ է
ամուսնական սրբութեան , ամեն տեսակ
պղծութիւն , ամեն դարչուծիւն , ամեն
ցոփութիւն , ամեն զաղրալի գործ , ամեն
անարժան խօսք եւ վավաշ խորհուրդ ,
որոնք հակառակ են սրբութեան և պար-
տուց :

Ախաւս Քրիստոս յայտնապէս կ'առ-

սուցանէ՝ թէ որչափ պէտք է զգուշա-
նալ յանցաւոր ցանկութենէ . « Լուա-
րութեան քաղաքէն , զի ասացաւ առաջնոցն՝
մի շնոր . բայց ես ասեմ ձեզ՝ թէ ամենայն
որ հայի 'ի կին մարդ առ 'ի ցանկանալոյ
նմա , անդէն շնացաւ ընդ նմա 'ի սրտի
իւրում » : Մատ . Ե . 27-28 : Պօղոս առա-
քեայն կը դատապարտէ ամեն տեսակ
անարքութիւն և անուէր տալէն անգամ
կը զգուշացնէ . « Այլ պոռնկութիւն և
ամենայն պղծութիւն , կամ ագահութ-
իւն անուանեացի մի 'ի միջի ձերում ,
որպէս և վայել է սրբոց , և զազրութիւն ,
կամ խօսք յիմարութեան , կամ խեղկա-
տակութիւն , որ ոչ վայել է , այլ մոռնա-
ւանդ գոհութիւն » : « Իբրեւ 'ի տուրն
ջեան զգաստացեալք չըջեցուք , մի ա-
նառակութեամբք և արբեցութեամբք ,
մի խառն անկողնովք և պղծութեամբք ,
և մի նախանձու և հակառակութեամբք ,
այլ զգեցարուք զՏէր Յիսուս Քրիստոս ,
և մարմնոյ խնամ մի տանիք 'ի ցանկու-
թիւնս » : Եփե . Ե . 3-4 : Հռով . ԺԴ . 13
-14 : Անարքութիւնն է աղբիւր զանա-
զան մեղաց և անկարգութեանց , որով
մարդ ստութեան կը վարժի և երդմնա-

ղանցութեան , կը թողու իւր զաւակնե-
 րը , կը խաբէ իւր անձը , ամօթալի վի-
 ճակի կը մատնէ և խղճի տառապանաց ,
 և այսպէս կ'առաջնորդէ դէպ 'ի կորուստ :
 Անարբութիւնը դառնութիւն կը սեր-
 մանէ գերդաստանի մէջ , կը շփոթէ հա-
 սարակութեան կարգը եւ խաղաղու-
 թիւնը : Անսուրբ մարդը կը վնասէ իւր
 անձին , կը ստրկանայ իւր կիրքերուն , կը
 նուաստացնէ իւր հոգին , որոյ հետե-
 ւանքն է հիւանդութիւն , թուլութիւն ,
 ամօթ , անարգանք և շատ անգամ մեծ
 թշուառութիւն : Անարբութիւնը կը
 թմրեցնէ , կը փոխէ , կը վատթարէ ու
 կ'ոչնչացնէ մարդոյ հոգւոյ ընդունակու-
 թիւնները , կը ձգէ խաւարի մէջ և կը
 մատնէ չար հոգւոյ իշխանութեան , զոր
 Քրիստոս կ'անուանէ պիղծ հոգի . « Քանզի
 ասէր ցնա , ելլ այսդ պիղծ 'ի մարդոյ
 այդի » : Մարկ . Ե . 8 : Անարբութեամբ
 մարդ կը դժուարացնէ իւր հոգւոյ փր-
 կութիւնը և կը պատրաստէ իւր անձին
 համար ամօթալի կորուստ , վասն զի
 Ս . Գիրքը կը հեռացնէ Աստուծոյ արքա-
 յութենէն , ինչպէս շնացողը , նոյնպէս
 և պիղծը . « Փախերո՛ւք 'ի պոռնկութենէ ,

զամենայն մեզս, զոր և գործէ մարդ, արւ
տաքոյ մարմնոյ իւրոյ է, իսկ որ պոռնկի՝
յիւր մարմին մեզանչէ Դ. Ա. Կորն. 2. 18:

Ենութեան և անսրբութեան հա-
կառակ Ս. Գիրքը կը պատուիրէ մեզ ող-
ջախոհութիւն կամ սրբութիւն սրտի,
որ հեռի է ամեն աղտեղութենէ: Ող-
ջախոհ մարդը խօսելու ժամանակ պատ-
կառելի է, գործոց մէջ՝ չափաւոր, հա-
գուստի մէջ՝ պարզասէր, վաքուց մէջ՝
սուրբ, և ընկերականութեան մէջ՝ ակ-
նածելի: Ս. Գիրքը կը պահանջէ մեզմէն
ողջախոհութիւն. « Զի են կամքն Աս-
տուծոյ՝ սրբութիւն ձեր, 'ի բաց լինիլ
ձեզ 'ի պոռնկութենէ, գիտել իւրաքան-
չիւր ումէք 'ի ձէնջ զիւր աման ստանալ
սրբութեամբ և պատուով Դ. Ա. Թէս.
Ե. 3: « Արդ լոյս էք 'ի Տէր, իբրեւ զօր-
դիս լուսոյ գնացէք, զի պտուղ լուսոյ
ամենայն բարութեամբ է և արգարու-
թեամբ եւ ճշմարտութեամբ Դ. Եփե.
Ե. 8: « Ոչ գիտէք, եթէ մարմինք ձեր՝
անդամք են Քրիստոսի: Արդ՝ առեալ
զանդամն Քրիստոսի առնիցէք զանդամն
պոռնկի, քան լիցի: Եթէ ոչ գիտէք, զի
մարմինք ձեր տաճար են Հոգւոյն Սրբոյ,

զոր ունիմք յԱստուծոյ : Արդ՝ գնոց գլխեցայք, փառաւոր արարէք զԱստուած ՚ի մարմինս ձեր և յողիս, որ է յԱստուծոյ ո : Ա . Կրն . 2 . 15—20 :

Հետեւելով այս սուրբ կանոններուն՝ պարտաւոր ենք մենք հեռանալ ամեն չարութենէ, յորմէ առաջ կը գտայ անարգութիւն, և այսպէս կարող ենք սրահել առողջ հոգի առողջ մարմնոյ մէջ . կարող ենք պահպանել մեր տունը, մեր գոյքը, մեր հանգստութիւնը, նմանապէս և օգնել ընկերութեան, որ թագաւորէ կարգաւորութիւն և բարոյականութիւն : Այս ճանապարհուլ կը հաճայանիք ամենասուրբ Աստուծոյն և կը սրտորաստենք մեզ համար երջանիկ յարութիւն : Միով բանիւ, կը վարուինք ինչպէս իմաստուն մարդ և բարի Քրիստոնէայ, ինչպէս բարեկիրթ քաղաքացի և անմահ էակ :

Ողջախոհութեան մէջ կենալու համար պարտաւոր ենք . — Ա . Հեռանալ ամեն բանէ, ինչ որ կարող է զարթուցունել մեր մէջ վատ խորհուրդներ, չար մտքեր եւ անսուրբ յանկուծիւններ, որպիսի են՝ չկոփ իօսակցութիւնք, ըն-

Կերակցութիւն չար մարդկանց հետ ,
 վատ առարկայից տեսութիւն , որք ներ-
 հակ են ամօթխածութեան , վատ և ա-
 նորոք տեղեր յաճախել , անգործութիւն ,
 անժուժկալութիւն , չափազանց ուտել
 խմել և քնանալ , անպարկեշտ տեսա-
 րաններ , երեւակայութիւնը պղտորող
 գրեւորց ընթերցանութիւն , յաճախ և
 պարուպորտ աչցելութիւն կամ տեսակ-
 ցութիւն երկու սեռին իրարու հետ :
 Վասն զի , այս ամենը տեսակ մի ճանա-
 պարհներ են , որոնք թէ զգալի և թէ
 անզգալի կերպով մարդը կը մղեն դէպ 'ի
 մեղքը , յորմէ պէտք է փախչել : Յան-
 ցանապ պատճառներէն հեռանալով՝ կը
 հեռանանք նոյն իսկ յանցանքէն : Բայց
 այս ամենը բաւական չէ : — Բ . Պարտա-
 ւոր ենք գործ դնել ամեն միջոցներ , ո-
 ռոնք կարող են հաստատ պահել զմեզ
 սրբութեան մէջ , ինչպէս է արթուն և
 աշխատասէր կեանք ունենալ , իջիւել
 ցանկական կրիայ վրայ , տեսակցիլ առա-
 քինի մարդկանց հետ և ամենէն աւելի
 Աստուծոյ ներկայութիւնը միշտ մեր աշ-
 քին առաջն ունենալ : Երբ թագաւորէ
 մեր սրտին և մտքին վրայ այն մեծ գա-

զափարը, որ Աստուած է մեր դատաւորը, նա կ'ապահանջուի թիւնք և չոր գործքերը, նա կը վարձատրէ ողջախոհը և կը պատժէ ցանկաւորը. այնուհետեւ կը զգանք թէ իրաւի քաղցր է ողջախոհութիւնը և սրբութիւնը: «Աստուած կան է ամուսնութիւն ամեն ինչ և սուրբ անկողին, բայց զուհի և զպտենիկս դատի Աստուած»: «Մի՛ որ զձեզ խաբեացէ բանիւք սնտեօք, զի վասն այսորիկ իսկ գայ բարկութիւնն Աստուծոյ՝ ի վերայ որդւոցն անհաւանութեան»: Եբր. ԺԳ. 4: Եփե. Ե: 6: Վերջապէս ողջախոհութեան մէջ հաստատ և յարասեւ մնալու միակ միջոցն է միշտ աղօթել և Աստուծոյ օգնութիւնը խնդրել: Վասն զի նա է, որ կարող է զօրացնել զձեզ ամեն փորձութեան յաղթելու: Նորա ձեռքն է մեր սիրտը, և նա է որ կը պահէ եւ կը պաշտպանէ զձեզ ամեն վատութենէ:

Ամուսնութեան եւ ցանկութեան վերաբերեալ բառերը Ս. Գրոց մէջ շատ անգամ գործ դրուած են հոգեւոր նշանաւոր, ինչպէս է Աստուծոյ միութիւնը իւր ժողովրդեան հետ, Գրիստոսի միութիւնը հաւատացելոյ հետ: Յորդ

հաննէս կ'ասէ Յայանութեան մէջ. « Ե՛կ
ցուցից քեզ զհարանն և զկին Գառինն »
« Կացուցէ փառաւոր զեկեղեցի, զի մի՛
ունիցի ինչ արատ կամ աղտեղութիւն,
կամ այլ ինչ յայսպիսեաց. այլ զի իցէ
սուրբ և անարատ »: Յայ. ԻԱ. 9: Եփե. 6.
Ն. 27: Այս պատճառաւ ահա՛, ամեն
արտաքին գործ, ամեն խօսք, ամեն սրախ
չարժումն, որ հակառակ է ամուսնա-
կան խոստման և կը խղէ այն սուրբ կա-
պլն ու մարդոյ սիրտը կը խլէ օրինաւոր
ամուսինէն՝ ուրիշին տալաւ համար, կ'ու-
նուանի հոգեկան շնորհիւն: Ս. Գրոց մէջ
Եբրայեցւոց կռապաշտութիւնը կ'ան-
ուանի շնութիւն. « Զի պսոնկեցան բոլ-
հետ աստուածոց օտարաց և երկիրպա-
գին նոցա և բարկացուցին զՏէր »: Դադ. Բ. 17:

ՈՒՓԵՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

« Ե՛կ գողանար »:

ՍՊԱՏՈՒԱԾ կը պատուիրէ չք գողա-
նալ, չը պահել կամ չը ծածկել այլոց

պատկանած իրը, հակառակ նույա կա-
մաց, միտա չը պատճառել ընկերին և չը
զքկել իւր գոյքէն : Այս յանցանքը, որ
գողութիւն կամ աւաղակութիւն կ'ա-
նուանի, պարտինք հասկանալ ընդհա-
նուր առմամբ, առանց զանազանելոյ
անձը, նիւթը և ձեւը : Ամեն կերպով և
ամեն մարդոյ համար արգիլուած է գո-
ղանալը, յուժմէ որ լինի, ինչ որ լինի և
ինչպէս որ լինի (1) :

Հին օրինաց մէջ, այս ոլատու իրանին
նկատմամբ, ամենակարեւոր հարկի ըս-
տիպմուն ժամանակ, բացառութիւն կը
տեսնուի : Այս բացառութիւնը կը մե-
քաբերէր Ներսիսեցւոյ առանձին հան-
գամանքներուն, ինչպէս որ գրուած է
Օրինաց մէջ. « Եթէ մտանկցես 'ի հուն-
ձրս ընկերի քս, քաղկցես ձեռօք քովք
զհասկն եւ մանգաղ մի արկանիցես յոճ
ընկերի քս : Եւ եթէ մտանկցես յայդի
ընկերի քս, կերկցես խազող մինչեւ ցը
յադել անձին քում, բայց աման մի ա-

(1) Գողութիւն բառը Ներսիսեցերէն կ'ասուի Գա-
նաթ : որ կը նշանակէ որոշ գնել, վաճել ալոց վա-
տակը : պահել կամ ծածկել ալոց սեպհականու-
թիւնը :

մանեոցես Դ : Օրին . ԻԳ . 24—25 : Բայց այս
 բայառութիւնը կը վերաբերէր միայն
 Յբրայեցւոյ ազգին և ունէր իւր պատ-
 ճառը՝ նոցա առանձին հանգամանոց
 մէջ : Այս բացատրութեան հոգին մենք
 եւս պիտի պահենք քանի մի պարագայ-
 ից մէջ, երբ կը տեսնենք թէ սաստիկ
 հարկէ ստիպուած որ և իցէ մարդ կ'առ-
 նու մեր սեպհականութիւնը : Քրիստոս
 նէական կարեկցութիւնը կ'առուցանէ
 մեզ ներողութեամբ դատել այս բանը,
 որ գուցէ ամենասաստիկ խղճութենէ
 յառաջ եկած է : Այս խօսքերը միայն
 կարեկցութեան համար է, և ո՛չ թէ իբ-
 րեւ կանոն : Այսին դի՛մէ խղճութիւնը,
 ո՛չ աղքատութիւնը և ո՛չ կարօտութիւ-
 նը իրաւունք չեն տար գողանալու : Նոյն
 իսկ աղքատները արդարաւոր են իրենց
 ձեռքով իրենց սպարաւորը ձարել . « Ար-
 գողանային, մի՛ եւս գողացի, այլ մա-
 նաւանդ վաստակեացէ գործել ձեռք իւ-
 րովք զքարիս, զի բաւական իցէ տալ՝
 ում պիտոյ իցէ Դ : Նիկ . Գ . 28 : Խեղճե-
 րն և կարօտեալներն, եթէ իրենց աշ-
 խատանքով կարող չեն իրենց քոլոր պի-
 տոյքը հոգալ, պարտաւիան են օգնու-

Թիւն խնդրել կարողութեան տէր մարդիկներէն :

Գողութիւնը կը համարուի Ռժկամ փոք , նայելով թէ մի է որ կը գողանայ եւ յուսմէ կը գողանայ : Հետեւապէս , գողացող խեղճը կամ աղքատը կարող չէ անմեղ համարուիլ , բայց այնքան յանցաւոր չէ , որչափ գողացող հարուստը : Յանցանք է , ասացինք , աղքատի գողութիւնը , որովհետեւ կարող է ունենալ մնասական հետեւանքներ , փան զի գողանալ հարստէն կամ մեծատունէն՝ կը նշանակէ յուսահատեցրնել և դադարեցնել նորա բարերարութեան ոգին , զոր կարող է ունենալ պատուաւոր աղքատաց համար : Բայց այս յանցանքը աւելի մեծ կը համարուի , եթէ աղքատէն գողացուի , որոյ կորուստը խիստ զգալի է :

Ոչ մի կապակցութիւն , ոչ մի ընկերական յարաբերութիւն կարող չէ արդարացնել այն մարդը , որ առանց այլոց կապքին նոցա սեպհականութիւնը կ'իւրացնէ : Որոշիքն անգամ , եթէ առնուն իրենց հօր սեպհականութիւնը , պատճառ բերելով թէ օր մի իրենց ժառանգ

գութիւն պիտի մնայ, դարձեալ կարող
 չին արդարանալ, եթէ առանց հօր գի-
 տութեան եւ համաձայնութեան գոր-
 ծած են: « Բր մերժէ զհայր իւր կամ ըն-
 մայր և համարի չմեղանչել, կցորդ է նա
 արանց ամբարշտաց »: Առաի. ԻԷ. 24:
 Այսպիսի որդին կը կորուսանէ ծնողաց
 վստահութիւնը և երախտեաց փոխարէն
 կը հատուցանէ ապերախտութիւն: Այս
 կը վերաբերի նմանապէս ծառաներուն
 և մշակներուն, որոնք ծածուկ կ'իւրացը-
 նեն իրենց տեարց որ և իցէ գոյքը: Կը վե-
 րաբերի նմանապէս այն մարդկանց, ու
 ընդ կ'աշխատեցնեն ծառանները կամ
 գործաւորները և աշխատանաց վարձէն
 կը զրկեն:

Այն մարդիկը, որոնք անիրաւաբար
 կը վարուին հասարակութեան դէմ եւ
 յօժարութեամբ չեն վճարեր տէրու-
 թեան կամ կառավարութեան հարկը, ու
 ընդ կը փախչին պարտաւորութենէ և
 ընդհանուր օգտի համար եղած աշխա-
 տութենէ, շատ մեծ մտրութեան մէջ
 են: Այս վարմունքը եւս անսակ մի գո-
 ղութիւն եւ յանցանք է, որովհետեւ
 կընդդիմանայ ընկերականութեան և կը

իռառնէ ու կ'ոչնչացնէ հասարակութեան
կարգաւորութիւնը : Մեր փրկիչը կը պա-
տուիրէ որ մօքսեր խղճմտանքով վճա-
րենք մեր պարտքը . «Երթայք անք ըզ-
կայսերն՝ կայսեր և զՅատուծոյն՝ Աստու-
ծոյ » : « Արդ՝ հաստուցէք իւրօքրանչիւր
զպարտս , որում զհարկս՝ զհարկն » : Մատ-
թ. 7 : Հով. ԺԳ . 7 :

Ընդհանրապէս ամեն գողութիւն ար-
գիլուած է , բայց գողցուած նիւթին և
առարկային համեմատութեամբ՝ յան-
ցանքն եւս մեծ կամ փոքր կը համարուի :
Յրինակի համար , աւանդ տրուած եւ
պահ տուած իրը գողանալն խիստ մեծ
յանցանք է , որովհետեւ գողութեան
հետ ուխտազանցութիւն և երդմնազան-
ցութիւն եւս խառնուած է : Նմանա-
պէս մեծ յանցանք է հասարակութեան
վերաբերեալ կամ հասարակութենէն
յանձնուած իրեղէնը գողանալ , ինչպէս
են , բարեպաշտութեան , հաւատոյ եւ
մարդափրութեան համար որոշուած ի-
րեղէնները կամ գումարները : Այսպի-
սի գողութիւնը համարուած է սրբա-
պղծութիւն : Սրբապղծութիւն է նմա-
նապէս այն մարդկանց արարքը , որոնք

կարօտութիւն չունին և ողորմութիւն կը
խնդրեն, վասն զի սյու եղանակաւ կը
զրկեն ճշմարիտ կարօտեալները ողորմու-
թիւն ստանալէ :

Գողութիւնը զանազան կերպեր կամ
տեսակներ ունի, ինչպէս է՝ սւժով կամ
բռնութեամբ գողանալ. օրինաց կամ
արդարութեան դիմակով գողանալ, եւ
այլն եւ այլն : Բայց առհասարակ ամեն
կերպիւ եւս արգիլուած է : Բռնի գողու-
թիւնը, որ աւագակութիւն կամ յա-
փրշտակութիւն կը կաչուի, ամեն ժա-
մանակ պատժով դատուած և դատապար-
տուած է օրինաց առջեւ : Այս կարգի
գողերուն կը պատկանին նաեւ այն մար-
դիկը, որոնք առ չարն գործ կը գնեն
հասարակութենէն կամ կառավարութե-
նէն իրենց յանձնուած կամ հաւատու-
ցած իշխանութիւնը և ծառայութիւնը,
որոնք փոխանակ պաշտարաններս՝ կը նե-
ղեն խեղճերը, արքայաները, ծանր զու-
հողութիւններ, կը բարդեն հասարակաց
վրայ և կը զրկեն ծառաները և մշակնե-
րը իրենց արդար վաստակէն, որ խիստ
մեծ մեղք է Ա. Գրայ խօսքով. « Ահա-
ւասիկ վարձք մշակացն, որք գործեն զան-

դրա ձեր, առ ձեզ են, զքեանն ՚ի ձէնջ
աղաղակէ և բողոք հնձողացն եհաա յա-
կանջս Տեառն զօրութեանցոյ։ Յակ. Ե. 4։
Վայ կը կարգայ Երեմիա մարգարէն զըր-
կողներուն վրայ, «Ո՛հ, որ չինէ զտուն
իւր և ոչ արդարութեամբ եւ զվերնա,
յարկս իւր և ոչ իրաւամբք, եւ ՚ի մեր
ձաւարէ իւրմէ գործի նմա գործ ձրի, և
զվարձս նորա ոչ հատուցանէ նմա»։ Ե-
րեմ. ԻԲ. 13։ Մի հարստահարէր զտը-
նանկն, վասն զի աղքատ է և մի անաղ-
գեր զակարն ՚ի տուրս»։ Ասակ. ԻԲ. 22։

Գողութեան կերպը բաղձառեալ է։
Ամեն տեսակ բռնութիւն ու խաբէու-
թիւն առնելու եւ ծախելու մէջ, փոխ
առնելու և փոխ տալու մէջ, ամեն զըր-
կողութիւն, ամեն խաբագխութիւն չա-
փելու, կշռելու, ձեւելու մէջ, ամեն
անհաւատարմութիւն դաշնակցութեան
մէջ, անխղճաբար կրկնադատութիւն
իւր շահուն, միամիտ մարդիկ խաբել և
մէկի տեղ՝ երկու տառնուլ, անիրաւու-
թիւն իրաւանց և վէճի մէջ, վատ վա-
ճառքը՝ լաւի տեղ անցնել, միով բանիւ,
ամեն տեսակ չահամղութիւն, զոր չ'ե-
րեք ուղեր, եթէ այլք մեր գէմ գործէ-

ին , այս ամենը կ'անուանի Գողթիւն ։
 « Ապա թէ վաճառեացէ որ վաճառ ըն-
 հերի իւրում և ստացի յընկերէ իւրմէ ,
 մի՛ ծեղեացէ այր զընկեր իւր » Դէպ . ԻԵ .
 14 : « Մի առնէք անիրաւութիւն 'ի գաւ-
 տաստանի , 'ի չափս և 'ի կշիռս և 'ի զոյ-
 գըն և զոյգք տրդարք և չափք տրդարք » :
 Դէպ . ԺԹ . 35-36 : « Մի զանց առնել և
 զրկել յիրիդ յայդ միկ զեղբայր իւր՝ քան-
 զի Աստուած վրէժխնդիր է 'ի վերայ ա-
 մենայնի այդ որիկ » : Ա . Թէս . Կ . 6 : Տո-
 կոսաւութեան համար եւս կարող ենք
 ասել , որ արդարութեան սահմանէն
 դուրս չափազանց մոկած որահանջելը՝
 դարձեալ գողութիւն է : Ո՛րչափ նախա-
 տինք , ամօթ եւ անգթութիւն է մեզ
 համար , երբ մեր ընկերը նեղութենէ և
 դժբաղդութենէ տոխալուած , եւ կամ
 վատ վարմունքէ և յիմարութենէ ճա-
 րահատութեան դուռը հասած , մեզ կը
 դիմէ մօտի առնելու , և մենք տոկոսը տու-
 հասի վրայ դիզելով , կողոպտելով , տու-
 նէ և կայքէ զրկելով կը հարստանանք և
 անգթաբար մեր ընկերը դէպ 'ի կորուստի
 կը տամբնք : Այս տեսակ օգնութիւն
 կարծուած վարմունքը աւտզակութենէ

վատթարագոյն է : Երանելի է այն մարդը , որ Նաւիթ մարդասէսն առածին պէս . « Զարծաթ իւր 'ի վարձու ոչ տայ և կաշառս 'ի վէրաց իրաւանց ոչ առնու , որ զայս պատուցէ , նա մի սառաներցի . յաւիտեան Դ . Սող . Ժ Ե . 5 : Այսպիսի գողութեան կարգը կը համարուի նաեւ այն պարքը , երբ մարդ , առանց ակրօջ կաւմաց կամ գիտութեան , կը պահէ կամ կը ծածկէ նորա որ և իցէ առացուածը , կամ բան մի կը գտնէ և ծածկելով՝ կ'իւրացնէ առանց նայելու՝ որ տէրը կը փնտռէ և կամ կը պահանջէ : Գողութիւն է նմանապէս , երբ մարդ ուրիշի գողցածը կը պահէ , թէեւ գիտէ որ գողցուած է , կամ անիրաւութեամբ ժողովուած : Վերջապէս , երբ մենք կ'ուրանանք տալու՝ ինչ որ պարտաւոր ենք , եւ կամ հնարքներ կը հնարենք , որ չը տանք , այս մեր անմիտ հնարագիտութիւնը դարձեալ գողութիւն է : Այս պատուիրանը կ'արգելու նմանապէս աւմեն վնաս , որ կը հասցնենք մեր ընկերին առանց մեր անձնական օգտի . օրինակի համար , կամ նորա աւանդը չը պահպանելով , կամ մեր ձեռքէն եկած օգ

նութիւնը զանալով, և կամ վառնդաւոր վիճակին տնտեսագիտութիւնը : Առհասարակ ամեն գործողութիւն, որոյ հետ կապուած է անհատատարմութիւն և չար կամք, թէ աշխատութեան մէջ, թէ ուրիշներուն խոտաւայած և անկատար թողած ծառայութեան մէջ, թէ մշակաց և ծառայից անհոգութեան և թուլութեան մէջ, այս ամենը գողութիւն կը համարուին : Անիրաւութիւնը, գողութիւնը պաշտպանելը, գողունի իրաց բաժանարար կամ բաժանորդ գտնուիլը, Սողոմոն իմաստունի ասածին պէս, կը նշանակէ հագին ասել. « Ար բաժանակից լլցի գողցն՝ ասեայ զանձն իւր » : Առախ. ԻԹ. 24 :

Գողը ո՛չ միայն անիրաւ է ընկերակառնութեան մէջ, որ զրկանք կը հասցնէ այլոց և շատ անգամ մեծ նեղութեան մէջ կը ձգէ, այլ և ապատամբ է աստուածային նախախնամութեան դէմ, որ հոգացողութիւնը եւ խնամքը կ'ուրանայ. ապատամբ է հաւարակութեան դէմ, որ միայն փոխադարձ վատահոլութեան մէջ կը վայելէ աշխատանոց պլուտոքը խաղաղութեամբ : Գողութիւնը

յայտնապէս կը քանդէ սիրոյ իրաւունքը
 և միտցած է բազմաթիւ մեղքերու հետ։
 Գողութեամբ մեծ դժուարութեան կ'են-
 թարկուի նոյն իսկ գողը, հեռանալով
 տատուաւոր և բարի մարդկանց ընկե-
 րակցութենէն, որոնք համարձակ կարող
 են ասել. Մէն, ոչ ոքի փասած չիմք։ Գո-
 ղութիւնը անպատուութեան նշան կը
 դնէ գողին վրայ։ Գողը ոչինչ այս կենաց
 մէջ անգամ կը կրէ ամենափիստ պատիժ-
 ներ նաեւ այն ժամանակ, երբ այլոց առ-
 ջեւ գող համարուած չ'է. վասն զի՝ շա-
 րունակ երկիւղի, շփոթութեան և ան-
 կարգութեան անդունդին մէջ կը տա-
 տանի. « Որ ժողովէ զվեժութիւն առանց
 իրաւանց՝ 'ի կէս աւուրց իւրոց թողցէ
 զնա և 'ի վախճանի իւրում եղիցի ան-
 զգամ »։ Եբեմ. Ժէ. 11։ Գողութիւնը
 մեծ դժուարութեան մէջ կը անդէ զգողն,
 իրը կը ստիպուի գողցածը յետ դարձը-
 նել, վասն զի կը տեսնէ իւր արարմանց
 մէջ անխոհեմութիւն, յիմարութիւն և
 զնա իւր ժամանակաւոր օգտին, որպէս
 և յաւիտենականին։ « Եթէ ոչ դիտէք,
 զի անիրաւք զարքայութիւն Աստուծոյ
 ոչ ժառանգեն »։ . . . ոչ գողք, ոչ տը

գահք . . . Թ . Ա . Կորն . Զ . Գ 10 :

Աստուած գողութիւնը արգելելով՝
կ'արգելու. ամեն բան, ինչ որ դէպ ՚ի
գողութիւն կը մղէ զմարդ : Գողութեան
առաջին և գլխաւոր աղբիւրն է անգոր-
ծունեութիւնը, ուստի և Աստուած կը
պատուիրէ աշխատասիրութիւն, որով
կարող ենք հեռու մնալ ամեն անասկ
անիրաւութենէ : « Որ գողանայրն՝ մի
եւս գողացի, այլ մանաւանդ վատա-
կեացի գործել ձեռք իւրովք դարիս,
զի բաւական իցէ տալ, ում պիտոյ իցէ » :
Եփե . Գ . 28 : Գողութեան երկրորդ
աղբիւրն է անբարոյականութիւնը եւ
չապղութիւնը : Աղքատը եթէ չը կանո-
նաւորէ իւր պիտոյքը իւր կարողութեան
չափով և ծախքերը չը չափաւորէ, շու-
տով գողութեան ճանապարհի մէջ կը
մանէ : Գողութեան երրորդ աղբիւրն է
ապահութիւնը. կամ չափազանց շահա-
սիրութիւնը, որով շուտով կ'ոչնչանան
արդարութեան կանոնները : Գողութեան
չորրորդ աղբիւրն է թեթեւ կարծուած
յանցանքները. օրինակի համար՝ պտուղ
ծառ, փայտ և այլ այսպիսի բաներ գո-
ղանալն : Թաքեցայութիւնն եւս, զոր

երբեմն կը Թոյլատրեն մանկանց, ասիւ-
րական դառնալով՝ կը տանէ գէպ 'ի մե-
ծամեծ գողութիւններ։ Այս իրողու-
թիւնը շատ անգամ խոտաւորանած են
նոյն իսկ դատաւարատութեան մատնը
ւած գողերը։ Գողութեան հինգերորդ
աղբիւրն է զԱտուլած ուրանալն, որ աւ-
մենայն չարեաց արմատն է, որով կը ծը-
նանին խղճի մէջ տգոհութիւն և ա-
մենակերպ փորձութիւններ։

Ատուլած գողութիւնը արգիլելով՝
կը պատուիրէ երկու ընդհանուր պար-
տաւորութիւններ, որոց մէկը պարտաւ-
որ են կտաարել արդարութեան գէմ
մեղանշող մարդիկը և միւսը առհասա-
րակ ամեն մարդիկ։ Ասանկէ պարտա-
ւորութիւնն է գողցած բանը իւր տի-
րաջը դարձնել և կամ մնաան աւ զրկանքը
տուժել։ « Իսկ եթէ որ տալցէ ընկերի
իւրում արծաթ կամ այլ ինչ կարասի
զիւր յաւանդ եւ գողանայցի 'ի տունէ
առնն, եթէ գողցի որ գողացաւն, կրկին
տուժեացի »։ « Եկն եկաց Զարէ և տա-
ցճէր։ Տէր, ահա զիէս ընչից իմաց տաց
աղքատաց և եթէ զոր զրկեցի՝ հատու-
ցից չորեքկին »։ Եւէյ. ԻՌ. 7. Ղուկ. ԺԹ. 8.

Գողցածը . յետ դարձնելով մարդ կը
յայտնէ իւր ճշմարիտ զղջումը , առանց
որոյ անհնար է մեղաց թողութիւն գրա-
նել : Իսկ ով որ անկարող է յետ դար-
ձնելու , պէտք է որ գիտէ Աստուծոյ ո-
ղորմութեանը , խնդրելով Թողութիւն
Քրիստոսի անուամբ եւ խոտանալով՝
հասուցանել , երբ կարողութիւն կամ
միջոց ունենայ : Յետ դարձնելու միակ
արայմանն է լիազին եւ ամբողջապէս յետ
դարձնել , նաեւ յաւերժ այն շահը կամ
վատանքը , զոր կարող էր ունենալ գող-
ցուած ստացուածքը , եթէ իրեն տիրող
մետ մնար : Որչափ կարելի է մարդ պար-
տաւոր է շուտով կատարել այս գործը ,
որովհետեւ որչորի ուշանայ , այնքան կը
ծանրանայ եւ մանաւանդ որ գուցէ մա-
հը վրայ հասնի եւ գատապարտութեան
տակ մնայ : Երբէք պէտք չ'է փախչիլ
վճարմունքէ , այլ հասուցանել կամաւ ,
կատարեալ զղջմամբ եւ ճշմարիտ ցան-
կութեամբ , որով կարող է մարդ իսկաւ
ջնջել իւր անփրօւտութեան հետքերը եւ
հաշտուիլ Աստուծոյ հետ : Եթէ գողը
չը գիտէ թէ ո՛ւմ պէտք է դարձնել
գողցածը , այնքան չը ճանաչեց տէրը

կամ նորա ժառանգները, այն ժամանակ
պարտաւոր է փոխադարձը հատուցանել
Աստուծոյ, այսինքն բարեբարութեան
համար գործ գնել. «Ապա եթէ չիցէ
որ առն մեքձաւոր ինչ հատուցանել նը-
մա գլանցանաց նորա, և ընդ յանցանա-
ցին որ ինչ ընծայի Տեառն, քահանային
եղևցի ու թուոյ. Ե. Ծ. Նմանապէս պէտք
չ'է վատ ճանապարհաւ ստացած բանք
մեզ մօտ պահել: Երկրորդ՝ ընդհանաւ
պարտաւորութիւն է պահել և պահպա-
նել մեր ընկերի սեպհականութիւնը,
հեռացնելով փնասներէ, իւր օգուար ի
մացնելով և կամ անձամբ օգնելով:...

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

« Եթ սուտ վկայէր ու »

ԱՅՍ պատուիրանը կ'արգելաւ փնա-
տել ընկերին կամ հասարակութեանը, կը
դիմաւորէ ճշմարտութեան գէշ չլիկա-
յնը դատաւորի առաջ, յանցանալը չի
պաշտպանել և անմեղք դատաւորանել:

Ս. Գրոց մէջ սուտ վկայութեան քանի մի
 օրինակներ կան, ինչպէս են Ս. Ստեփա-
 նոսի նահատակութեան եւ Գլխաւոր
 չարչարանաց ժամանակի սուտ վկայքը :
 “Իսկ քահանայապետքն եւ ամենայն աւ-
 տեանն խնդրէին սուտ վկայութիւն չծի-
 սուսէ, զի սպանցեն վնաս, և ոչ գտանէ-
 ինն ի բողոքաց սուտ վկայիցն մատուցե-
 լացոյ” : Մատ. ԻԶ. 60 : Այլ որ սուտ վկա-
 յութեամբ կ’արդարացնէ յանցաւորք,
 նոս պատասխանատու է ամեն չարեաց,
 զոր հասարակութիւնը կը կէ յանցաւո-
 րի անարատիւ մնալէն, պիտի կը շփոթուի
 ընկերակիանութեան կարգը, երբ անմե-
 ղը կը գատապարտուի եւ մեղաւորը կը
 պարծի : Սուտ վկայքը ուստի կը կսխեռ-
 այն մեծ նպատակը, որուն կը կամի հաւե-
 նիլ մարդկային արդարութիւնը : Այս
 յանցանքը միշտ ծանր է, վասն զի կու-
 տուած է երգմնադանցութեան հետ :
 Ամեն ժամանակ եւ ամեն ազգաց մէջ
 սուտ վկայքը միշտ անարժան համա-
 լուած են և արտաժող գատապարտուած :
 “Եւ քննեացեն գատաւորքն ճշմարտու-
 րեամբ և ահա վկայ անիրաւ վկայեաց
 զանիրաւութիւն և եկաց հակառակ եղ-
 ք” :

բոր իւրում, արասցիք նմա, որպէս խորհեցաւ չոր ասնել ընկերի իւրում եւ բարձրիք պարն ՚ի միջոյ ձերմէդ։ Օրին. ԺԹ. 18—19։ Սուտ վրայութիւնը, սա վորական խօսակցութեան մէջ, Բամբասանի կ'անուանի, որ կը նշանակէ վնասակար բաներ խօսիլ ընկերի վրայ, կամ, առանց հիմնովին տեղեկանալու՝ կրկնել այլոց խօսածները եւ այսպէս ճշմարտութեան դէմ մեղանշելով՝ աներկիւղ տարածել ստութիւնը։

Թէ եւ բամբասանքը չը պարունակէր իւր մէջ երդմնազանցութիւն, բայց աւելի չար եւ վնասակար է, քան թէ սուտ վկայութիւնը, եւ ահա պատճառները։ — Ա. Բամբասանքը անիրաւ եւ վնասակար է, որովհետեւ բամբաստողը առանց յստի յանդիման խօսելու՝ միշտ կը թուրջի եւ ծածկաբար կը յարձակի իւր ընկերի վրայ, որով բամբաստողը միջոց չունենար իւր անձը եւ պատիւը պաշտպանելու եւ արդարանալու։ — Բ. Բամբաստողը այս գաղտնի ճանապարհաւ անուանարկելով իւր ընկերը կը սրկէ պատիւէ, որ ամեն բանէ թանկագին է մարդոց համար եւ պատուաւորանալայն քան զանկար

արատուականս և բամբասանքէն և սնուաւ
 նաչկու թենէն կարող են մեծ վնասներ
 հասնիլ մարդուն, և սորա համար է, որ
 Դաւիթ մարգարէն չափ լեզուն կը նսնա
 նեցնէ սաւր ամեւելոյ: « Որպէս զածելի
 սուր՝ որեաց զնենգութիւն, սիրեաց ըզ-
 չարութիւն քան զբարութիւն, զանորէ-
 նութիւն, քան զխօսաւ արդարութեան 7:
 Սաղ. ԾԱ. 4: « Սոցնպէս և լեզու փոքր
 ինչ անգամ է և մեծամեծս բարբառի,
 ահա՛ սակաւ ինչ հուր ոյրպիսի անատուս
 հրդեհէ 7: Յակ. Գ. 5: — Գ. Բամբասան-
 քը այնպիսի անարդարութիւն է, որոյ
 փոխադարձը հատուցանելը դժուարին է
 և համարեալ թէ անկարելի, պատկէտեւ,
 թէ՛ շատ շուտ կը տարածուի և թէ՛ մար-
 գիկ բամբասանքին տուելի կը հաւատան
 քան թէ բամբասանքէն յետոյ արդա-
 բանալուն: — Դ. Բամբասանքը ինչ ազ-
 բիւրէ որ լինի, թէ՛ նախանձէ, թէ՛ ա-
 տելութենէ, թէ՛ չարութենէ և թէ՛ թե-
 թեւամտութենէ, միշտ ատելի է և սա-
 տանայական գործ, փասն զի, Ս. Գրաց
 մէջ չար հաղտան արուած սարանայ անա-
 նը կը նշանակի, անարիտաւ, բամբասաղ:
 « Գուր ՚ի հորէ աստանայէ էք, և զքան

կուժիւն՝ հօրն ձերոյ կամկը առնել, զի
 նա մարդասպան էր 'ի սկզբանէ և 'ի ճրջ
 մարտութեան ոչ եկաց, յորժամ խօսեա
 յի սուտ, յիւրոյ անտի խօսի, զի սուտ
 է և հայր նորադ: Յով. Ը. 44. — Ե. Բումբ
 բատողը միշտ հասարակութեան ախտ
 համարուած է և օրինաց դատօյն տը
 ժանի, ուտտի և Ս. Գիրքը այնպիսի մե
 ղաւորաց կարգը կը դնէ զբամբատուն,
 որոնք կարող չ'են Աստուծոյ արքայու
 թիւնը ժառանգել:

Բումբատողը եթէ կամի չը զսկսիչ
 Աստուծոյ տեսութենէն, պարսաւոր է
 քերմեռանդն զղջմամբ Աստուծոյ ողոր
 մածութեանը դիմել Յիսուսի անուամբ,
 ճշմարիտը խառտովանիլ այն մարդկանց
 առջեւ, որոնք խաբուելով հաւատ ըն
 ծայոժ են նորա ստախօսութեանը և
 բամբատանացը, մերժել անմիտ հարա
 րտութիւնը և խոնարհիլ ստուգութիւնը
 վիայելու, որ ամենեւին անպատու
 թիւն չէ մարդոց համար, այլ մեծ ան
 թը ստախօսութիւնն է և բամբատանքը,
 որ ուրիշ բանով անհնարին է որ բնաջինջ
 լինի, եթէ ոչ ստութեան գոխարէն՝ ճրջ
 մարտութիւնը հրաշարակաւ խառտովա

հելլով, ինչպէս Քրիստոնէութեան առաջին դարերուն մէջ ապաշխարողը կը կանդներ Յիւդեցւոյ մէջ և մաղավազի առջեւ բարձր ձայնով կը դղնար իւր մեղքը, ինչպէս և այս հնաւանդ սովորութիւնը կամ հրապարակական գղժուճը պահպանուած է մեր Հայաստանեայց Սուրբ Եկեղեցւոյ մէջ, որ է Մեղան։

Երբ կը բամբասեն զմեզ, պարտինք ջանալ արդարացնել զմեզ, բայց խողալ հոգւով և առանց նեղանալու, առանց փոխադարձաբար զմեզ բամբասալն բամբասելու և դատաւարանելու։ Վասն զի եթէ բամբասենք, աւելի տեղի կը տանք մեր մեղաւորութիւնը հաստատելու։ Պարտինք արդարացնել զմեզ առանց մեղանշելու ոիրոյ և արդարութեան։ Գէմ պարտինք չը նկատել զմեզ բամբասողը, այլ բարձրացնել մեր հոգին առ Աստուած, որ երբեմն մեզ խոնարհեցնելու և սրբելու համար կը թողատրէ, որ չարիքներ հանդիպին մեզ և ինչպէս և Դաւիթ իմ կը բամբասուէր Աբակէն։ «Ահա շահաւորդ իմ, որ ելեալ է յորովայն իմէ, ինդրէ զանան իմ։ Որչափ եւս որ գին եմենեայ, քնոյ տունք նմա անխնայ»։

զի Տէր առաջ նմա ր : Ա . Թագ . ԺԶ . 11 .

Մեր անձը արդարացնելու համար պարտաւոր ենք մեր անակղութեան գաղափարով միտքարել զմեզ եւ միայն Առաւծոյն հաճոցանալը մեզ համար մեծ տխրանք համարիլ , յուսալով , որ վաղ թէ անագան անշուշտ ճշմարտութիւնը կը յայտնուի . “ Այլ ինձ եւ այս անարգանք են , եթէ 'ի ձէնջ գառեցայց , կամ բնաւ իսկ 'ի մարգկանէ , նաեւ զանձն իմ ոչ քննեմ , զի աչինչ գիտեմ զանձին իմոյ , այլ աչ եթէ այսաւ արդարանամ , զի որ քննէն զիս , Տէր է ր . Ա . Կորն . Դ . 3-4 : “ Եւ արդ ահա՛ յերկինս է վկայ իմ եւ ի բաւառգետն իմ 'ի բարձաւնա ր : Յով . ԺԶ . 19 : Երբ կը անասնէք մեր արդարանալուն՝ պարտաւոր ենք աւելի խոհեմ եւ արթուն լինիլ մեր գործոց մէջ եւ քննել մեր անձը , մի գուցէ անպատուութեան կամ բամբասանաց տուիմ տուած լինինք : Երբէք թողապաւած չէ մեզ չար խափ մեր ընկերի վրայ , եթէ ճշմարիտ անգամ լինի մեր խօսուածն : Բայց եթէ տախտղական հարկ կայ եւ դատաւորը կը պահանջէ , այն ժամանակ պարտաւոր ենք ճշմարտութիւնը յայտնել : որով կա-

քեզ է գգուշացնել կամ արգելուլ ընկե-
 րը չարութենէ : Պարտինք նմանապէս
 մեծաւորին յայտնել իւր ստորագրելոյն
 պակասութիւնը , որպէս զի գգուշացնէ
 անկարգութենէ , պարտի՛ք անմեղ դա-
 տապարտեալը պաշտպանել և փառասել
 ամեն կասկած և ստորակուսանք , յայտ-
 նելով մէկուն և միւսին ընդունակութիւ-
 նը : Վերջապէս , եթէ մէկը հարցնէ մեզ
 մէն որ և իցէ մարդոյ բնաւորութիւնը ,
 եթէ կը ճանաչենք , պարտինք ճշմարիտը
 յայտնել , որպէս զի առ բարին գործ
 դրուի մեր յայտարարութիւնը : Եթէ
 մենք առանց ստիպողական պատճառի ,
 առանց ընկերական օգտի պահանջման ,
 ընդդէմ արդարութեան եւ սիրոյ , կը
 յայտնենք մեր ընկերի պակասութիւնը ,
 առաւել չարամտութեամբ քան թէ բա-
 րեմտութեամբ , այն ժամանակ մենք
 չարութիւն կը փնինք : Ուստի այսպիսի պա-
 րագաներէն խուսափելու համար , պար-
 տաւոր ենք լաւ քննել՝ թէ արդեօք գո-
 վելի խոհեմութիւնն ու սիրոյ հոգին է
 որ զմեզ կը խօսեցնէ , թէ չարութեան հո-
 գին : Երբ խոհեմութիւնն ու սէրն են
 մեր խօսելու շարժառիթն , այն ժամա-

նակ մենք կը յայտնենք մեր ընկերի պա-
կասութիւնը՝ խղճալով և զգուշութեամբ
առելով ինչ որ կարեւոր է : Իսկ եթէ չա-
րախօսութիւնն է շարժառիթն, այն ժա-
մանակ մենք չափազանց կրիւք և ներքին
ուրախութեամբ կը խօսինք մեր ընկերի
թերութեանց վրայ :

Մուրթ Գիրքը կը դառնապարտէ չա-
րախօսութիւնը . — Ա . Որ հակառակ է
մարդասիրութեան և ներողութեան ող-
ւոյն, որով պարտաւոր էինք ներել եւ
ծածկել յանցաւորի թեթեւ պակասու-
թիւնները : — Բ . Կը քանդէ արդարու-
թեան օրէնքը, որովհետեւ չարախօսու-
թիւնը սովորաբար միացած է աւելոր-
դաբանութեան և ստութեան հետ : —
Գ . Չարախօսութիւնը պատճառ է ատե-
լութեան, շփոթութեան եւ խռովու-
թեան, թէ՛ գերդաստանի մէջ և թէ՛ ըն-
կերակիանութեան : Չարախօսութիւնը
կ'արատաւորէ պատիւը, առաւել քան
բամբասանքը, և կը դժուարացնէ յան-
ցաւորի ուղղութեան ճանապարհը :
Վասն զի, յանցանքը ծածկուած ժամա-
նակ աւելի դժարութեամբ կ'ուղղուի :
քան թէ հրատարակուած : — Դ . Չարա-

խօսութիւնը ծնունդ է ատելութեան եւ
 թշնամութեան, որով ցած մարդիկ չը
 կարենալով բարձր մարդկանց մեծու-
 թեանը եւ լաւութեանը հաւատարիլ,
 միակ զէնք կ'ընտրեն վատահամբաւու-
 թիւնը: Չարախօսութիւնը ծնունդ է բը-
 ծախնդրութեան, որով վատ մարդիկ կրն-
 տելանան այլոց մէջ միշտ սրակասութիւն
 փնտռել, և կ'ուրախանան վիրաւորելով
 և կրծելով այլոց անձնաւորութիւնը: Չա-
 րախօսութիւնը ծնունդ է երբեմն թե-
 թեւամտութեան, որով տկարամիտնե-
 րը, առանց մտադրութիւն դարձնելու
 իրենց խօսածներուն վրայ, առանց վը-
 նասակար հետեւանքները գուշակելու,
 մերթ իրենց հանձարը եւ մերթ իրենց
 սրամտութիւնը ցոյց տալու համար, կը
 չարախօսեն, զանազան դոյնելով չարը
 նկարագրելով: — Ն. Ս. Քիրքը կը դա-
 տապարտէ զչարախօսն. «Մի բամբասէք
 զմիմեանս, եղբայրք, որ բամբասէ զեղ-
 բայր կամ դատի զեղբայր իւր, զօրէնս
 բամբասէ և զօրէնս դատի, իսկ եթէ զօ-
 րէնս դատիցես, ոչ առնելի օրինացն ես,
 այլ դատաւոր »: Յակ. Դ. 11: Դաւիթ
 մարգարէն բարի մարդոց բնաւորութիւն

նը , գործքը եւ առ Աստուած ունեցած
յայտը նկարագրելով այսպէս կը խօսի .
« Որ ոչ նենգաւորեաց լեզուաւ իւրով եւ
չար ընկերի իւրում ոչ պարտ » : Սաղ .
ԺԴ . 3 : Պօղոս առաքեալն շարախօսու-
թիւնը այն մեղքերու կարգը կը դնէ ,
որոնք կը զրկեն զմարդ արքայութենէն
Աստուծոյ : Ա . Կորն . 2 . 10 : Պետրոս առ-
աքեալն նոյն իսկ մեր ներկայ կենաց օգ-
տի եւ հանգստութեան համար կը պա-
տուիրէ հեռանալ շարախօսութենէ . « Զի
որ կամիցի զկեանս սիրել եւ տեսանել
զաւուրս բարութեան , լռեցուցի զլե-
զու իւր 'ի շարութենէ եւ չրթունք իւր
մի խառնեցին զնենգութիւն » : Ա . Պիտ .
Գ . 10 :

Չարախօսութիւնը աւելի դատա-
պարտելի է մանաւանդ այն ժամանակները
կ'արատաւօրումի այնպիսի անձանց պատիւ-
ւը , որք աւելի յարգանաց արժանի էին ,
իրենց իշխանութեան մէջ , ինչպէս ե՞ն
գաւաւորներ , եկեղեցականներ , գեր-
դաստանի հայրեր եւ տանուաէրներ .
« Զաստուածս մի բամբասեացես եւ զիշ-
խան ժողովրդեան մի հայհոյեացես » :
Եւբ . ԻԲ . 28 : Բառապարտելի է նմանա-

պէս չարախօսել այնպիսի մարդկանց առջեւ, որոց բարերարութիւնը և պաշտպանութիւնը կարեւոր է չարախօսուած մարդոց համար: Դատաւարտելի է չարախօսել՝ շատախօս եւ թեթեւամիտ մարդկանց առջեւ, որք ընդունակ են չորութիւնը ընդունելու և վաղվաղակի տարածելու: Եթէ կը փափաքինք չարախօսութենէ զգուշանալ, պարտինք հեռանալ պարապօրդութենէ, վայրապար և անզգոյշ խօսակցութենէ, և խօսելէն առաջ միշտ լաւ մտածել, փախչիլ չարագրգիռ եւ ստախօս մարդիկներէ, որոցմէ կարող ենք վարակուիլ: Պարտինք մտածել մեր տեպհական պակասութեանց վրայ և ներողամտութեան ու մեծահոգութեան վրայ, որուն կարօտ ենք, միշտ յիշելով Փրկչի խօսքը, թէ ինչ չափով չափենք, նոյն չափով կըստանանք. «Զի ուրով չափով չափէք, չափեսցի ձեզ» Մաթ. 23: Դաւիթ մարգարէն կըզգուշանայ և կը խոստանայ լեզուով չը մեղանչել իւր կենաց մէջ. «Ասացի թէ պահեցից զճանապարհս քո, զի մի մեղայց լեզուաւ իւմով» Սաղ. 133: 1: Պարտինք զգուշանալ անմիտ դատողութենէ, կասկածաւ

ւոր և չարամիտ զգացողութենէ և վեր-
ջապէս պարտաւորութիւն համարել մեզ
համար՝ ներողութիւն ինդրելու այն
մարդիկներէն, որոց դէմ չարախառած
ենք:

Չարախտութենէ զերծ մնալու հա-
մար պարտաւոր ենք ունենալ. — Ա. Սուրբ
կեանք, համաձայն աստուածային օրի-
նաց. — Բ. Լինիլ ազատասիրտ ու պար-
զասիրտ և ոչ նենգաւոր, չարախոհ եւ
երկմիտ, լինիլ հեզ և պատուաւոր եւ
մեր պարտաւորութիւնը կատարած ժա-
մանակ՝ միշտ հեռանալ հպարտ և ար-
համարհոտ հոգիէ, վառն զի աններելի
յանցանքներ են այն օրինակ պակասու-
թիւնները: Իսկ մեզ վրայ չարախոսող
ներուն հետ ամենեւին պէտք չէ որ թքա-
նամանանք և սրտաքեկ լինինք, այլ պար-
տինք այլոց չարախոսութենէն օգուտ
քաղել, ուղղելով մեր անձը, հաստատ
իմանալով որ միշտ կարելի է ուղղուիլ, ե-
թէ ջերմեռանդութեամբ, հեզութեամբ
և հաստատամտութեամբ որոշենք մեր
պարտաւորութիւնը կատարել, որով կը
մոռացուին մեր անցեալ թերութիւննե-
րը, և եթէ մարդիկ մեզ չքնենք, ան-

չուչոս Աստուած կը ներէ :

Իններորդ պատուիրանը կ'արգելու նոյնպէս հետեւեալ մեղքերը. — Ա. Չար առաջարկութիւններ, որոց վրայ հիմնուելով և մեր եռանդը առիթ բռնելով՝ կը յայտնենք այնպիսի վատ բաներ, ուր լսողներու միտքը կը աղտորեն և ատելութիւնը կը վառեն այն անձանց դէմ, որոց հետ մինչեւ ցայն վայր խաղաղութեամբ կը կենային : « Ի բազում փայտից զուարթանայ հուր, և ուր ոչ գոյայր երկմիտ՝ դադարի կռիւ » : « Բանք առուտակասպասաց կակուղք են, բայց արկանեն 'ի շտեմարանս մարտի » : Առաի. Զ. 20—22. — Բ. Անմտութեամբ դատելը, երբ առանց խոր քննելու, մէկ հասարակ տիպի ման համար կը վատաբանենք զմարդ իբրեւ կատարեալ չարաբարոյ, կամ ծուռ կը մեկնենք մարդոց գործը, որ բարի պատճառներ կ'ունենայ, ինչպէս Եբրայեցիք կը մեկնէին մեր Փրոկէի դործքերը, որ մեղաւորներու և մաքաւորներու հետ կ'ուսէր ու կը խմէր յուղղութիւն անելու համար : Շատ առիթաւ է սոյն օրինակ դատաստանը : Եթէ դատաւորները այս եղանակաւ վա-

րուէին , շատ կը մեղանչէին արդարութեան և մարդասիրութեան դէմ , որովհետեւ սէրը չար գործիք չունի . “ Ոչ խորհի զչար , ոչ խնդայ ընդ անիրաւութիւն , այլ խնդայ ընդ ստուգութիւն , յամենայնի տեւէ , յամենայնի հաւատայ ” : Ա . Կորն . ԺԳ . 5 : Ա յայիսի վնասակար դատողութիւնները կը գոյանան մարդոյ սրտի մէջ անհաւատարմութենէ և թշնամութենէ , որք կ’առաջնորդեն ’ի չարախօսութիւն եւ ’ի բամբասանո . “ Մի դատէք , զի մի դատիցիք , զի որով դատաւորանաւ դատէք , դատելոց էք և որով չափով չափէք , չափեսցի ձեզ ” : Մատ . Է . 1—2 : “ Զի անողորմ դատաստան լինելոց է այնմ , որ ոչ առնէ զողորմութիւն , քանզի բարձրագլուխ պարծի ողորմութիւնն առ դատաստանաւ ” : Յակ . Բ . 12 : — Գ . Նախատական և չար խօսքերը , արհամարհելը և ծաղրելը , որ ընդդէմ են ընկերական և միաբանական նուիրական , ունին ամօթալի շարժառիթներ և վնասակար հետեւանքներ : — Դ . Ստուգութիւնը , որով ընկերին վնասելու համար կը նենգեն , կը խաբեն և այնպէս կը ձեւացնեն , որ ստախօս չեն , ինչպէս

և շատ անգամ ձեռով կամ նշանով խօսակցութեան մէջ կը փոխեն խօսքի պարզ նշանակութիւնը, և կամ գաղտնի նշաններով կը ծաղրեն ընկերականութեան որ և իցէ անդամը, խիստ ամօթալի են այս արարքները :

Ստախօսութիւնը կը համարուի մեծ յոնցանք — Ա. Վասն զի հակառակ է այն վեմ նպատակին, որուն համար Արարիչը տուած է մեզ խօսելու լնդունակութիւն, մեր միտքը հազորդելու կարողութիւն և մեր պիտոյքը պլոց զեկուցանելու միջոց : — Բ. Հակառակ է արդարութեան և մարդասիրութեան, որով պարտինք վարուիլ մեր ընկերաց հետ : Ստախօսութեան մեծ մասն խաբեքայութիւն է, որով կը վիրաւորենք մեր ընկերի սիրտը, պատիւը եւ բարի կամքը : Այս խաբեքայութիւնքը աւելի ծանր են մանաւանդ այն ժամանակ, երբ կը գործուին բարեկամութեան, ջերմեռանդութեան և բարեսրտութեան դիմակաւ, որով կը յարձակին ընկերի վերայ և կը վնասեն : Ամեն խաբեքայութի տա հասարակ միտս կը արտքծառէ հասարակութեան, սերմանելով երկիւղ եւ անհաւատարմութեան :

Թիւն : Հասարակութիւնը կարող չէ երկարատեւ և հաստատ մնալ, եթէ անդամոց մէջ թափաւորած չէ ճշմարտութիւն և հաւատարմութիւն : — Գ. Այտախօսութիւնը գուշակ եւ յայտարար է ստախօսի ներքին և հոգեկան վատութեան, վասն զի սուտ խօսողներու նըպատակն է ծածկել որ եւ իցէ չարութիւն, զոր կամ գործած են և կամ գիտաւորութիւն սենին գործելու, չը մեաքերելով բնաւ, որ յանցանքը աւելի աններելի կը դառնայ և կը բազմապատկի : Ստախօսութիւնը անարգ միջոց դառնալով աւելի համարձակութիւն կը տայ մարդուն մեղանշելու, յուսալով, որ կարող է ծածկել իւր յանցանքը : Զարասիրտ եւ ստախօս մարդը ամեն չարութեան կը հասնի, որոյ զարհուրելի օրինակները կը տեսնենք Յովսէփ Գեղեցիկ պատմութեան մէջ, զոր եղբայրները հորի մէջ կը ձգեն եւ տոութեամբ քանահնար կը լինին ծածկել իրենց յանցանքը . « Եկայք սպանցուք զնա և ընկեացուք 'ի մի 'ի գիւղաց աստի և ասացուք՝ գազան չար եկեր զնա եւ տեսցուք զի՞նչ լինիլն երազքն, նորա » : Ծննդ. Էջ. 20 :

— Դ . Մուտ խոտելու վնասն այս է, որ մարդիկ շուտով կ'ընտելանան և այս վատ սովորութիւնը ուղղելն խիստ դժուարին կը լինի : — Ե . Ստախօսութիւնը վատ հետեւանք ունի նոյն խիստ ստախօսի համար, վասն զի միշտ անպատիւ է եւ երկիւղեատակ, որ մի գուցէ մարդիկ իմանան իւր ստուերութիւնը և ճշմարտութիւնը վաղ թէ անադան յայտնուի : Ստախօսը կը կորուսանէ իւր յարգն ու հաւատարմութիւնը հասարակութեան մէջ և մարդիկ կը զգուշանան այնուհետեւ գործ բռնել նորա հետ՝ նաեւ ճշմարիտ խօսած ժամանակ : Ստախօսը կը չարչարուի, որով հետեւ մարդ չը հաւատար իւր խօսքին և անպատիւն մէջ կը սխառտուի : Ստախօսը Ս . Գրոց խօսքով չարագործաց և աւաղակաց կարգը դասուած է . « Մուլացն և անհաւատից, ապանդաց և արդրեկաց և եպիսարդաց և կռապաշտից և դեպատուաց և ամենայն սպոյ և ամբարշտաց, որոց բաժինն իւրեանց 'ի լճէն այրեցելոյ հրով եւ ծծմբով որ 'ի մահն երկրորդ » : Յայտ . ԻԱ . 8 : — Զ . Ս . Գիրքը յայտնապէս կ'արդելու ստախօսութիւնը և կը սխառտուի իրէ հաւատարմութիւն :

ուղղութիւն սրտի և պարզութիւն : Ս .
 Գիրքը կը ներկայացնէ մեզ ստութիւնը ,
 օրպէս գործ ստուանայի , որ հայր ստու-
 թեան կ'անուանի . « Դուք 'ի հօրէ սա-
 տանայէ էք և զգանկութիւն հօրն ձերոյ
 կամիք առնել » : Յով . Ը . 44 : « Պիղծ են
 առաջի Տեառն շրթունք սուտք , իսկ օր
 առնէ զհաւատարիմ և ընդունելի է նը-
 մա » : Առաջ . ԺԲ . 22 : « Վասն որոյ 'ի
 քաց ընկեցէք զստութիւն , խօսեցարուք
 զճշմարտութիւն իւրաքանչիւր ընդ ըն-
 կերի իւրում , զի միմեանց անդամք եմք » :
 Եփե . Դ . 25 : Դաւիթ մարգարէն այս-
 պէս կը նկարագրէ ճշմարիտ և աստուա-
 ծահաճոյ մարդը . « Ար գնայ ամբիժ , գոր-
 ծէ զարդարութիւն , խօսի զճշմարտու-
 թիւն 'ի սրտի իւրում : Սաղ . ԺԴ . 2 : Իսկ
 Թրիապոս , նախնայելը գովելով կ'ա-
 սէ . « Ահա՛ արդարեւ իսրայէլացի , յորում
 նենգութի՛ ոչ գոյ » : Յով . Ա . 47 : Եւ Պետ-
 րոս , օրինակ առնով մեզ զՅիսուս , կ'ա-
 սէ . « Եւ ոչ գտաւ նենգութիւն 'ի բե-
 րան նորա » : Ա . Պիտ . Բ . 22 : Զաւիա-
 զանցօրէն խօսիչն եւս մնասակար է եւ
 օտարիտութիւն կը համարուի հետե-
 ւեալ պայմաններով . — Ա . Ար ճշմար-

ստուծեան սէրը պէտք է որ հեռացնէ զմեզ առաւելախօսութենէ : — Բ. Անհնարին է հաւատալ, որ ստախօսութիւնը չը մնասէ ընկերին : — Գ. Դժուարին է չը հաւատալ ինչ որ կը լսէ մարդ, եւ չը մտածել, որ խօսողը պարտաւորուած է ճշմարտութիւն խօսիլ, ըստ որում ճշմարտութիւնը մեծ նշանակութիւն ունի մարդոյ համար : — Դ. Քեթեւ կարծուած ստուծիւնները շուտով առաջ կը բերեն մեծամեծ ստուծիւններ և ունակացած ստախօսութիւնը կը զօրանայ եւ կը դառնայ գործի մարդկային շահասիրութեան և չարութեան :

Եթէ ստախօսութիւնը ընկերի օգտին համար է, որչափ որ ներելի կը կարծուի, դարձեալ պէտք է իմանալ, որ ոչ մի պատահման մէջ թող տրուած չ'է ստուծիւնը, և այս մասին Ս. Գրոց մէջ ամենեւին բացատրութիւն չը կայ : Որչափ որ ստիպողական կարեւորութեան, կամ մեծ չարեաց առաջն առնելու համար և կամ առանց մտածութեան ճշմարտութիւնը ծածկելը ներդաժնութեան քան թէ խիստ գաղաւթ

տանի է արժանի, այնու ամենայնիւ ընդ հանուր կանոնն այս է, որ մարդ կամ պէտք է որ լռէ և կամ ճշմարտութիւնը վկայէ, թէեւ ցած և նենգ լռութիւնն իսկ տեսակ մի դաւաճանութիւն է ճշմարտութեան դէմ: Ստախոսութեան կերպարանք ունի երեսպաշտութիւնը կամ մարդերու զութիւնը:

Երեսպաշտութիւնն է գովել ինչ որ արժանի չ'է գովութեան, գովել արժանաւորութենէն աւելի, գովել պակասութիւնները և չարութիւնները ներելով և ծածկելով: Երեսպաշտութիւնը նոյն պէս յանցանք է. — Ա. Արովհետեւ կապուած է իտաքերայութեան և ստութեան հետ. — Բ. Արովհետեւ երեսպաշտութիւնը սովորաբար անձնական օգուտ և շահուց համար կը լինի. — Գ. Արովհետեւ երեսպաշտութեամբ հպարտութեան հոգի կը զարթուցանենք մեր ընկերի մէջ և կ'արգելունք իւր թերութիւնները ճանաչելու և ուղղելու. «Այս պատրաստէ յերեսա բարեկամի իւրոյ զորոգայթ, շուրջ արկանէ զայն զոտիւք իւրովք »: «Սատակէ Տէր զամենայն չրթունս նենգաւորս և զեղուս մեծա»

բանս Դ : Առաջ . ԻԹ . 5 : Առջ . ԺԱ . 4 :
 Զերմեռանդութիւնը և պարզմասութիւ-
 նը չեն պահանջեր , որ ասենք մենք ա-
 մեն բան , ինչ որ կը մտածենք և գիտենք ,
 վասն զի այնպիսի դիպուածներ կան ,
 ուր խոհեմութիւնը , պարկեշտութիւնը
 և մարդասիրութիւնը կը պահանջեն լը-
 ոել , բայց մի և նոյն ժամանակ այս ա-
 ռաքինութիւններն եւս կը պահանջուին
 մեզմէն . — Ա . Հաղորդել մեր ընկերին
 այն բանը՝ ինչ որ միայն իրեն կը վերա-
 բերի և կարեւոր է իմանալու . — Բ . Գիւ-
 թութեամբ յայտնել մեր սխալմունքը .
 — Գ . Սիրով յանդիմանել մեր ընկերը .
 — Դ . Ունենալ բաց և մաքուր սիրտ , ո-
 րով կ'ապացուցանենք որ մենք կը սի-
 րենք մեզ հետ կենակցողները և պար-
 զութեամբ կ'երեւինք նոցա առջեւ :
 Այս գեղեցիկ բնաւորութիւնը մեզ ճշ-
 մարիտ Աստուծոյն կը նմանեցնէ . վասն
 զի պարզութիւնը նշան է հոգւոյ վե-
 մութեան , որով մարդ կը ջանայ զինքն
 ուղղել և կատարելագործել , միայն բա-
 րութիւն թողլով իւր մէջ , որով և կը
 գտնէ հաւատարմութիւն , համբերու-
 թիւն , լինելով իրաւաւ եւ վայելելով

մեծ հանգստութիւն և անդորրութիւն հոգւոյ :

Մարդ պարտաւոր է զգաստ լինիլ խօսակցութեան մէջ, վաճառ զի շատախօսութիւնը պատճառ եւ աղբիւր է բազմութիւ չորեաց . « Շատախօս լինելով ոչ գերծցիս 'ի մեղաց , եթէ խնայեա 'ի ջրթունս քո , իմաստուն լինիս » : Առակ . Ժ . 19 : Շատախօսութիւնը կը յոգնեցընէ և կը զգուեցնէ ունկնդիրը : Շատախօսը ինքնին կը հաստատէ որ իւր միտքը ունայն է և թէթեւ և դժուարին է իրեն հետ կապակցութիւն ունենալ : Շատախօսին տնհնարին է հաւատալ և վստահիլ , մինչդեռ լռող անմիտը առաւել իմաստուն համարուած է , « Զանմիտըն հարցին՝ թէ իմաստութիւն իցէ ինչ , և իմաստութիւն համարիցի՝ պապանձեցաւ և համարեցաւ թէ իմաստուն իցէ » : Առակ . Ժէ . 28 : Շատախօսութիւնը շատ կը տգեղացնէ մանաւանդ կանայքը , զրկելով պարկեշտութենէ , զգաստութենէ և խոհեմութենէ , որք վայելուչ զարդ են կանանց : Վերջապէս , շատախօսութիւնը մնաստկար է , ինչպէս հոգւոյ , նոյնպէս և մար-

մնայ գեղեցկութեանը, կը զօրկէ Երիտաւր
սարդները իրենց անձը զարգացնելու և
անդելու ամենահաստատ միջոցէն, որ
կը կայանայ ապիաւ խօսելու, շտա լսելու
և ամեն բան մտադրութեամբ նկատելու
մէջ: Ս. Գիրքը կը զգառաացնէ և կը
պատուիրէ սակաւ խօսիլ, վասն զի մենք
պատասխանատու ենք մեր ամեն խօս-
քերուն: «Բայց ասեմ՝ ձեզ, ընդ ամե-
նայն դատարկ բանից, զոր խօսիցին մար-
դիկ, տացեն համարս յաւուրն դատաս-
տանի»: Մատ. ԺԲ. 36: Յակոբոս առա-
քեաղն կ'առէ թէ՛ լեզուն կարող է շատ
բարիք և շատ չարիք գործել և այս տե-
ղէն կը հետեւցնէ, որ կատարեալ մարդն
նա է, որ խօսքով չը մեղանչեր եւ կը
սանձէ իւր մարմինը. «Եթէ որ բանիւ
ոչ յանցանիցէ, նա է մարդ կատարեալ,
որ կարող է սանձահարել զամենայն մար-
մին իւրո: Յակ. Գ. 26:

Սուրբ Գիրքը իններորդ պատուիրա-
նով արգիլած յանցանքներուն գէմ կը
պատուիրէ գեղեցիկ պարտաւորութիւն-
ներ, որ է պահել և պաշտպանել ընկե-
րի բարի անսւնը, ընդդիմանալ բամբա-
սողներուն և չարախօսներուն և ոչ յօժաւ

քու թեամբ լսել և կրկնել նոցա ասած-
ները . « Հողմ հիւսիսոյ զամպա յարու-
ցանէ և երեսք լիքք՝ պեզու գրգռեն » :
Առաջ . ԻԸ . 23 : Կը պատուիրէ լաւ խո-
սիլ ընկերի վրայ , եթէ արգարեւ գի-
տենք որ լաւ յատկութիւններ ունի :
Կը պատուիրէ խրատ տալ ընկերին զին-
քը արգարացնելու՝ երբ յանցաւոր կար-
ծուած է այլոց առջեւ : Կը պատուիրէ
միշտ սիրել ճշմարտութիւն , խօսիլ եւ
խոստովանիլ ճշմարտութիւնը ջերմե-
ռանդութեամբ թէ՛ դատաւորի առջեւ
և թէ՛ այլ դիպուածոց մէջ : Կը պատ-
ուիրէ ներողամտութեամբ դատել մեր
ընկերը և միշտ խօսիլ եւ առնել այն ,
ինչ որ կը ցանկայինք , որ այլք մեզ վրայ
խօսէին և մեզ համար գործէին :

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

« Մի ցանկանար » :

ՍՏՈՒԱԾ այս պատուիրանով ցան-
կութիւնը արգիլելով՝ կը յայտնէ թէ

մինչեւ մը աստիճանն պարտաւոր ենք մեր սիրաբ հեռացնել մեր ընկերի ու նեցածներէն : Կը յայտնէ , որ բաւական չ'է միայն հեռանալ չարագործութենէ , չը մնասել ընկերին , չը չարախօսել ընկերի վրայ , զոր միւս պատուիրանները կ'արգելուն , այլ պարտաւոր ենք չը ցանկալ մեր ընկերի ունեցածին և մեր մշտաց մէջ անդամ չար խորհուրդ չը յղանալ նորա մնասելու համար : Աստուած այս պատուիրանով կը յայտնէ , թէ մինչեւ մը աստիճանն կատարելութիւն ունի իւր օրէնքը , որ ոչ միայն մեր կենաց և արտաքին գործոց ուղղութեան կրօնունն է , այլև մեր ներքին մտրդոյն , մեր սրտի զգացման , մեր կոմսոց շարժման և մեր մտաց խորհրդեան , որով եւ կը տարբերի մարդկային օրէնքներէն , որոնք միայն մեր արտաքին գործքերուն կը վերաբերին եւ այն իրողութեանցը , զոր մարդիկ կարող են տեսնել և իմանալ , առանց սրտի զգացողութեանն ուղղութիւն տալու : Աստուած՝ որ մեր հոգին կը ճանաչէ , նա ինքն միայն կարող է դնուել մեր հոգին եւ ուղղել : « Ամենայն պահպանութեամբ ողահեան զսիրտ քո ,

զի ՚ի նոցանէ եւե ելք կենացն: Աստ. Դ. 23. Տասներորդ պատուիրանի վեր-
 մութիւնը տեղի պարզ կ'երեւի Աւե-
 տարանի մէջ, որ կ'ստեղծուի զմեզ առ քե-
 ւ հաստատա պատգմութեամբ, կը խառ-
 տանայ երկնից արքայութիւնը այն մարդ-
 կանց, որք առ քե եւ պատիւք. « Երանե-
 ցանցիկ, որ առ քե եւ սրտիւք, զի նոքաք
 զԱստուած տեսցեն: Աստ. Ե. 8: Եւ
 այն ընկերքն ունեցածներուն ցանկանալն
 չէ, որ արդիրաւած է. այլ արդիրաւած է
 ամեն ցանկութեամբ եւ ամեն ժամանա-
 թիւն. որոնք հակառակ եւ Աստուծոյ
 որ եւ իցէ պատուիրանին: Աստ. Զ. 1. Աս-
 տուած ճանաչելով մեզ սիրաւ եւ միտքը՝
 կը արահանէ մեզմէն հոգւոյ ներքին. հը-
 նազանդութեան, այսինքն մեր կտակքը
 համաձայնեցնել իւր կամեաց. հետ, մեր
 սիրաւ իւր պարտեան հետ եւ մեր
 միտքը իւր իմաստութեան հետ: Հետե-
 ւապէս, երբ մենք տեղի կըսանք, որ
 չորք ցանկութիւններ սկսեն մեր պատին
 վրայ եւ կը հաւանինք ու կ'ունականանք
 նոյն ցանկութեանց հետ, առ սոն կը
 կոխենք Աստուծոյ օրէնքը եւ կը ընկնիք
 արդիւք շարտեան: Այս ընդհանուր

ցանկութեանց վրայ խիստ բացայայտ
 կերպով կը խօսի Յակովբոս առաքեալն .
 « Ապա այնուհետեւ ցանկութիւն յղա-
 ցեալ զմեզ ծնանի եւ մեզքն կրտա-
 րեալ՝ զմահ ծնանի » : Յակ . Ա . 15 :
 Մեր Փրկիչը կ'ասէ . « Զի 'ի սրտէ ելա-
 նեն խորհուրդք չարք » : Մատ . Ժ Ե . 19 :
 Տառներորդ սրտուիրամբին մէջ արգիլ-
 ուած ցանկութիւնն՝ ընկերի ունեցած-
 ներուն անիրաւօրէն ցանկանալն է : Ըն-
 կերի ունեցածին ցանկանալն եթէ յան-
 ցանք համարուած է , պատճառն հե-
 տեւեալներն են . — Ա . Երբ մեր ընկերը
 լիովին իրաւունք չ'ունի ապա մեզ՝ ինչ որ
 ինքն ունի : — Բ . Երբ մեր ընկերը կամք
 չ'ունի , որ իւր ունեցածը ձեռքէն խլուի
 կամ յափշտակուի : — Գ . Երբ կարող
 չ'ենք օրինաւոր ճանապարհաւ ձեռք
 բերել : Ահա այս պատճառներով մեր
 ընկերի ունեցածին ցանկանալն անար-
 դարութիւն է եւ յանցանք :

Ընկերի ունեցածին ցանկանալն կար-
 ծածէն աւելի յանցանք է . — Ա . Հակա-
 ռակ է բարեպաշտութեան եւ խոնար-
 հութեան , զոր պարտինք ունենալ առ
 Նախախնամութիւնն . հակառակ է իրա-

ւանց եւ արտունջներ կը բարձրացնէ
 Աստուծոյ դէմ. հակառակ է երախտաւ
 դիտութեան եւ կը թուլացնէ ու կ'ոչըն-
 չացնէ շնորհակալութեան ոգին, զոր
 պարտինք ունենալ պա Աստուած մեր
 ընդունած բարութեանց համար:—Բ. Հա-
 կառակ է մարդասիրութեան, որ կը պա-
 հանջէ ուրախութեամբ սրտի նայիլ մեր
 ընկերի բախտաւորութեան վրայ, մաւ-
 նակցիլ նորա երջանկութեանը, ուրա-
 խանալ նորա ուրախութեամբ:—Գ. Հա-
 կառակ է արդարութեան, որ կ'արգե-
 լու ցանկալ ամեն բանի, ինչ որ կարող
 չ'ենք օրինաւոր ճանապարհաւ ստանալ.
 կ'արգելու ամեն մտածութիւն, որով
 կը ձգտինք մեր ընկերի ունեցածը մեզ
 խրացնել:—Դ. Հակառակ է հասարա-
 կաց երջանկութեան, վասն զի պատճառ
 կը լինի մեծամեծ անկարգութեանց եւ կը
 ծնանի աղմուկ, կռիւ, շփոթութիւն եւ
 ամեն տեսակ անիրաւութիւն: «Ուստի
 պատերազմունք եւ ուստի կռիւք ՚ի
 ձեզ, ոչ յայսպիսի ցանկութեանց ձերոց,
 որ զօրացեալ են յանգամա ձեր, ցան-
 կայք եւ ոչ ունիք, սպանանէք եւ նախան-
 ձիք եւ ոչ կտրէք հասանիլ, պատերազ

միջ, կռուիք և ոչ ունիք, վասն զի ոչ
խնդրէք ո: Յւ. Գ. 1-3: Ընկերի ունե-
ցածին ցանկալու զարհուրելի օրինակը
կը տեսնենք Դաւիթ մարգարէի արար-
մանց մէջ, որ ապանել կը տայ Աւրիայ
Քեռացին, նորա կինը յափշտակելու հա-
մար և վերջը կը ապագուի դառն արուս-
տուքներով և հեծեռամիքներով իւր յան-
ցանքը ապաշխարել:

Զոր ցանկութեան հետ կապուած է
երկու կէդք — Ախ և Նախանձ, որք կը նե-
ղեն զմարդ, երբ կը տեսնէ այլոց ար-
տանութիւնը, որոնք ինքն զգուած է: Նա
կ'ուրախանայ այլոց հանդիպած մեասու-
վոյ, և այս կիրքն է, որով խաղառ բնա-
ջինք կը լինի աէրը: Այս կիրքն է, որ
կընտելացնէ զմեզ ամեն շարադործու-
թեան: Այս կիրքով Կայէն կը սպանանէ
իւր արդար և հարազատ եղբայրն Աբել:
Սոյն կիրքով Յափոբի որդիքը կը վաճա-
ռեն իրենց անմեղ եղբայրն Յովսէփ և
Սաւուղ կը զինի: Դաւթին դէմ: Այս
կիրքն է որ անմեղ Դանիէլն առիւծներ
բու գուրը կը ձգէ և մեր Քրիստոսն ի
խաչ կը հանէ, և այլն: Եւթէ նախանձու-
տը ամեն ժամանակ այս տեսակ չարիք

չը գործեր, պատճառն այն է, որ կամ
 կարգադրութիւն չունի և կամ համարձա-
 կութիւն: Սակայն նախանձը միշտ կը
 մտնէ նախանձատի սիրտը և կը կրծէ նա-
 ըս հոգեկան կենդանութիւնը: Նախան-
 ձտը կ'ապստամբի նոյն խի մեր պար-
 գեւաւորը Արարչին դէմ. « Եթէ չիցէ
 ինձ իշխանութիւն չիմա առնէք զմիշ և
 կամիմ, կամ թէ ակնքա չար է, զի ես
 ազատս եմ »: Մատ. Ժ, 15: Նա նեղու-
 թեամբ և դառնութեամբ կը քուցանէ
 նախանձատի սիրտը: Նա է, Ադամիւնի
 ատածին պէս, զի ոսկերաց: Առաի. ԺԾ. 30:
 Նախանձն անտեմայլ է ամեն կերպով,
 վասն զի չունի ոչ լաւութիւն իւր ու-
 ջեւ և ոչ ձգտողութիւն առ ինքն: Նա
 միայն չարութիւն կը խնդրէ եւ չարու-
 թիւն կը գտնէ և աստանայրիքն է քու
 լըրտիքն, և այս աստանայրիքն նախան-
 ձով էր, որ մահն աշխարհ մտար: Վեր-
 ջապէս, նախանձն է այնպիսի մեծ յան-
 ցանք, որ խիստ մեծ դժուարութեամբ
 կ'ուղղուի: Վասն զի շատ մարդիկ նա-
 խանձը կամ լոկ Թուլութիւն կը համա-
 րին, իբր թէ հեռեւանք չունի, կամ
 չեն խոտովանիր իբրեւ պակասութիւն

եւ կամ չեն կարողանար ստնձել . « Մի
 ընդոք սնապարծք , միմեանց ձայն տալոյ
 եւ ընդ միմեանս նախանշելոյ » : Փռչ . Ե .
 26 : Նախանշաւոր կը նեղի եւ կը սառնու
 ալի նստեալն ժամանակ , եղբւր կը տեսնէ
 որ աղք եւս աւնին . եւ կը փայելեն իր ու
 նեցած արտօնաթիւնը : Այսպէս կը նա
 խանձէին . Երբայցիք : Երբ կը տեսնէին
 որ Աստուած յայտնած է հեթանոսե
 րուն եւ Աւետարանը կը քարոզուի նոցա
 մէջ : Նախանշը հախառակ է սիրոյ եւ
 հակառակ է սրտարտութեան . քոյց մար
 ցասերը միշտ կը հետեւի . Մալմեւ մար
 ցարէի օրինակին . որ ինչ փառքեր սր
 բողոր աղգերը եւ ժողովուրդները մար
 ցարէ չենին . « Եւ ո՞տայր զաւանայն ժո
 ղովաւորածեալն մարգարէստութեանց ժ .
 28-29 : Նախանշու աղբիւրն է հարա
 առթիւնը եւ չափազանց անձնափրու
 թիւնը , որ կը թալանցի եւ երբեմն փա
 րսու կը խեղդէ թնակած զբողոքու
 թիւնները եւ կ'առաջնորդէ , ցեպ'ի մե
 ծաւեծ յանցանքներ : Ո՞վ կարող է դի
 մոդրել նախանշին . կ'առե Սաղմունի Ի
 մաստանն : « Նախանշ եւ ոչ քիֆ թու
 ժե կեող » : Առաջ . Ինք . 4 :

Տաճնեցորդը պատուիրանով արգիլուած նախանձու փրքը մեղմէն հեռալլնելու համար՝ պարտաւոր ենք . Ա. Արթուրն լինիլ որ չար ցանկութիւններ չը յղանան մեր սրտի մէջ, իսկ եթէ յղացած են, ջանալ հեռացնել և մեր սիրտը հաստատուն եւ բարի բաղձանքներով լցնելով՝ մեր կամքը միացնել Աստուծոյ կամաց հետ : . Բ. Հեռանալ ամեն բանէ, ինչ որ կարող է զարթուցանել կամ զօրացնել մեր մէջ չար ցանկութիւն : . Գ. Քրիստոսէական աչքով նայիլ աշխարհիս ամեն արտօնութեանց և վաշխութեանց վրայ և ջանալ բարձրացնել մեր հոգին դէպ ՚ի բաւազայն, հազեւոր և անձա՛հ բարութիւնը : . Դ. Հա՛նապազ աղօթել ապ. Աստուած, որ ղերձ պահէ զմեզ ամեն չար և ապօրինի ցանկութիւններէ, կրկնելով. Դաւիթ մարդարէին հետ . « Իմարհեցն՝ զսիրտ իմ ՚ի վնասութիւնս քո և մի յազա՛հութի ո » . « Սիրտս ետքը հաստատեալ յիս, Աստուած, և զհոգիս քեզիդ նորոգեալ՝ Կրօնի իմեւմի » . Ասլ . ԺԺԸ . 36 . Ե . 18 :

Տաճնեցորդը պատուիրանը կը պարտաւորէ զմեզ, մէջ միայն չը ցանկալ եւ

չը նախանձիլ մեր ընկերի ունեցածին վերայ, այլ ընդ հախառակն խնդահցիլ նորա հետ եւ փափայքիլ նորա երջանկութեանը: Ար պարտաւորէ գոհ լինիլ Աստուծոյ մեզ պարգեւուած տուրքով, առանց չար աչքով նայելու այլոց ունեցածին, համոզուելով, որ նախախնար մութիւնը մեզմէն աւելի լաւ գիտէ թէ ի՞նչ է մեզ պատշաճ եւ վայելուչ: Վերջապէս կը պարտաւորէ մեր ցանկութիւնն անխոփել աւելի գովելի, օգտուկար եւ արդար բաներու մէջ եւ մեր վիճակը բարւոյցել ազնիւ եւ օրինաւոր ճաշնապարհաւ:

ՀԱՄԱՌՅՈՒՅԹԻՒՆ ԹԻՆԱՑ

ԱՅՍ երկու պատուիրանքը — Սէր առ Աստուած եւ Սէր առ ընկերն — կ'անուանին Համառօտութիւն Թրինաց: Այս պատուիրանները տրուած էին Ցասնաբանեայ պապդամներէն առաջ, որոնք կը յիշուին Թրինաց եւ Ղեւտապուայ Գրքերուն մէջ. «Եւ սիրեցեալ զՏէր Աստուած քաջամէն նայն պատէ քուսմէ եւ յամենայն անձնէ

քումմէ և յամենայն զօրութենէ քումմէ և յամենայն մտայ քոյ ։ « Եւ սխալեացեա զքնիկի քո իբրեւ զանձն քո ։ Օրին . 2 . 5 . Ղեւր . ԺԲ . 18 . Այս երկու պատուիրանները բարոյական օրինաց գրք խաւոր . մասը կը կազմեն , զօրս և մեր ֆրիկիչն անբաժան կերպով իրարու հետ օրացուց . մասն զի աւնին մի և նոյն նշանակակ : Երբ Եբրայեցի օրինակներ հարկ ըստ Եփեսոսին : « Ապրդապե՛տ , ո՞ր պատւիրանն է մեծ յօդնա ։ Յիսուս պատախանեց , « Սքեւցեա զճէր Աստուած քա յամենայն արտէ քումմէ և յամենայն անձնէ քումմէ և յամենայն զօրութենէ քումմէ և յամենայն մտայ քոյ . այս է մեծ և առաջին պատուիրան . երկրորդ նման օմին սխալեացեա զքնիկի քո իբրեւ զանձն քո , յայս երկուս պատուիրանս ամենայն օրէնք եւ մարդարէք կախեալ կան ։ Մար . ԻԲ . 36-38 : Փոշոս առաքելայն իւր քարոզութեանը նպատակ կ'անուանէ՝ սէրն առ Աստուած և սէր առ մարդ : « Քանզի գլխի պատուիրաննին սէր է ։ Ա . ՏԻՄ . Ա . 5 : « Լքումն օրինաց սէր է ։ Հրով . ԺԳ . 10 : Նա է խաղաղութեան ամենագլխաւոր կապն .

« Ի վերայ պար ամենայնի զսէրն , որ է
 զօգ. կատարման » : Մտ. Գ. 14. Մեր
 Փրկչի աւելցուցած այս խօսքերը — Յայտն
 էրի՞ս քաղաքի մեջ ամենայն օրին և մարգարէի
 հախճապ իսկ — կը նշանակեն , որ այս օրու
 աստիճանաց պահպանութեան և կատար
 ւումն կը տան ճաշակ. եւ քաղաքութիւն
 բարոյական Օրինաց : Ասան զի , ով որ
 ոչ եւարուած է սիրով , նա կը պարտա
 ւորի լիակէն տեղեկանալ բովանդակ բա
 րոյականութեան . պատճառն , որ , զէր
 ունենալով՝ նորա սիրուն արդէն ըլլած
 է բարոյականութեամբ , ինչպէս և խոստ
 ւելուցիկ , կ'տան Ոգտամբնութիւն . « Յիշեալ
 զկատարած և արիւն զինչ և կատարու. Ասան
 զի , սիրելն զԱստուած . աղօթիւր է ամեն
 պատգիւնութեան , և ինչ որ Եստիք մար
 քարէն երկիւ զածներուն . զիցայ կ'տան ,
 նոյնը կարող ենք տեսլ աստուածատէրնե
 րու վրայ , « Զգրութիւն է Տէր երկիւ զա
 ճաց իւրաց և զկատարանս իւր ուրու
 ջանէ նոցա » : Մտ. ԻԳ. 14. Այս օրին
 ակն համարաւորութեան մէջ կը պարտա
 ւորեն նաեւ առ մեզ անձն աւելցած պար
 տաւորութիւնները , ինչպէս և պար
 տաւոր վրայ յայտնապէս իջալ տուի : Ա

բովնեաւեւ օխելով զԱստուած յամենայն
սրտէ և զընկերն յամենայն անձնէ՝
կը պարտաւորինք ընդ նոնն չը ցանկալ
աշխարհի ունայնութեան եւ վայելա-
սիրութեան, չընծայել մեր սիրտը ան-
տեսաց, չ'որոնել յայտակէջ երջանկութիւն
եւ չը յաւալ կատարեալ միաբարութեան,
այլ պատրաստ լինիլ ամենայն
ինչ զոհել 'ի սէր Աստուծոյ և համբե-
րութեամբ տանիլ ամեն զոհանաց :

Փրկիչը պատուիրելով մեզ սիրել զԱս-
տուած յամենայն սրտէ և զընկերն յա-
մենայն անձնէ՝ կ'արդելու բաժանել մեր
սիրտը Աստուծակէ և նուիրել ուրիշ ա-
ռարկաներու, որոնք հակառակ են Աս-
տուծոյ : Մենք կարող ենք սիրել ամեն
բան Աստուծով, Աստուծոյ մէջ եւ Աս-
տուծոյ համար : «Այս մտին է որ կ'ա-
նէ Յովհաննէս առաքեալն . «Մի սիրէք
զաշխարհ և մի որ ինչ յաշխարհի է » :
Ա . Յով . Բ . 15 : Յիսուս կը պատուիրէ
սիրել զընկերն, ոչ թէ Աստուծոյ պէս,
այլ մեր անձի պէս : Ար պատուիրէ մեր
սիրոյն արժանացած արարածները սիրել
ծայրադոյն ետեմ ամենամեծ սիրոյն հա-
մար : Յիսուս կ'ըւսուցանէ մեզ չ'որոնել

որ և իցէ արարածի մէջ՝ հանդատութիւն
և երջանկութիւն, որ միայն Աստուծոյ
մէջ կը գտնուի: Կ'աւագանէ տիրել մեր
ընկերը: աշխատելով նորա երջանկու-
թեան համար, ինչպէս որ կ'աշխատինք
մեր անձնականին համար:

ՊԱՐՏԱԽԱՐՈՒԹԻՒՆՔ ՄԱՐԴՈՅ

ԱՌ ԱՆՁՆ

ՄԱՐԴՈՅ առ իւր անձն ունեցած
պարտաւորութիւններն պէտք է. — Ա.
Պահպանել իւր անձը, կեանքը, գոր-
ծիւնը եւ առողջութիւնը, խնամ տա-
նելով ինչպէս մարմնոյն, նոյնպէս և հոգ-
ւոյն, չը մոռանալ, որ եթէ կոչուի մարդ՝
պարտաւոր է զոհել ինչպէս առողջու-
թիւնը, նոյնպէս և կեանքը, չը թողաւ-
րել որ իւր մարմնոյ խնամքը մեծիւ փափ-
կասիրութեան հասնի եւ ինքն անձնա-
տուր լինի միայն մարմնոյ յովարութիւ-
նը կատարել եւ մարմնական ջանկու-
թեան մէջ խորասուզել: Պէտք է տիրել

մարմնոց վրայ և խառնու վարուիչ, որպէս
 զի մտորմնն Հնազանդի և հոգին իշխէ,
 նիւթը խոնարհի և բարոյականութիւնը
 թագաւորէ, որով եւ մարդ կարենայ
 մարմնն իբրեւ գործիք հոգւոյ բանէ,
 ցընել: «Այլ ես խի այնպէս ընթանամ,
 ոչ որպէս յաներեւոյթս, այնպէս մրցիմ,
 ոչ թէ զհողմս ինչ կածելով, այլ ճնշեմ
 զմարմնս իմ և հնազանդեցուցանեմ, զի
 Կուցէ որ այլոցն քաղաքացի՝ ես անպի-
 տան գտանիցիմ»: Ա. Կորն. Թ. 26-27:
 — Բ. Մարդ պարտական է բանեցնել և
 կատարելագործել իւր հոգւոյ ընդհանա-
 կութիւնները, որ, առաւել լինելով
 քան զմարմնն, կը պահանջէ մեծ ուշադ-
 րութիւն եւ հագացողութիւն: Մարդ
 պարտական է կատարելագործել իւր միտ-
 քը, ունականալով բարի մտածութեան,
 բարի դատողութեան և իւր դատողու-
 թիւնը համաձայնեցնելով աւետարանա-
 կան լուսոյն, որպէս զի կարենայ ճանա-
 ճել ամենէն կտրելոր ճշմարտութիւննե-
 րը և չը ջանալ լուծել այն խորհուրդնե-
 րը, որոնք մարդկային մտքէն բարձր են:
 Պարտաճան է հեռանալ այն մեղրու-
 թիւններէն, որոնք կը յառաջանան վատ

և թիւր համարացողութեան: Պարտական
 է կտուարեղապարծել իւր կամքը: Եղևոր,
 բելով միշտ բարին, արդարեւ և կատա-
 լելան, և այնպէս բոթճրանար և միանալ
 Աստուծոյ հետ: Արտիկեանեւ, երբ ճիշ-
 մարտութեան ծանաչու մն և առաքելու-
 թեան տէրն իրարու հետ միանան, այս
 միութեան մէջ կը բուխնեցակի և հոգւոյ
 առողջութիւնն աւելանալով իրանը:

— Գ. Մարդ պարտական է առ շարն պարծ-
 չը գնել աշխարհային այն բաներն, որոս
 Աստուած պարգեւած է մեր բարութեան
 համար: Այսպէս փարտելով մարդ
 կը կատարէ այն պարտքը, որ ուզ-
 ակի իւր անձին կը վերաբերի: Եւ իւր
 սեպհական բարութեանը: Այս արտա-
 ծառաւ մարդ կը քողէ զգալի օգուտ
 ներ ներկայ կենաց մէջ և կը մանկ այն
 սկզբնական վիճակին մէջ, որուն մէջ կը
 գտնուէր երբ Աստուծոյ հետ էր, երբ
 իւր հոգին հեղ էր: Բունարհ և կը հնա-
 ղանդէր կամայն Աստուծոյ, ինչպէս որ
 մարմինը կը հնազանդէր հոգւոյ: Առ-
 անձն տանելոյն մէջ այս պարտաւորու-
 թիւնները Ս. Յրոյ մէջ ընդհանուր և
 հաւասար կը կոչուի Զգաստութիւն:

Քրիստոնէական գիտութիւնն է իմաստուն և բարեպաշտ չափաւորութիւն , զոր պարտինք ունենալ ամեն ժամանակ երբ կը ցանկանք , երբ կ'որոնենք , երբ կը վայելենք և երբ կը զրկուինք մեր երկրաւոր կենաց մեջ , որով եւ կարող ենք հաճոյանալ Աստուծոյ և մեր կամքը համաձայնեցնել նորա կամեցը : Քրիստոնէական զգաստութեան կանոններուն հետեւելու համար՝ պարտաւոր ենք նախ հեռանալ ամեն բանէ ինչ որ արգիլուած է և մեղանշական : Երբորդ՝ ներկայ կենաց բարութեանց մեջ կատարեալ եղջանկութիւն չը գնառել , այլ միայն բարի ճանապարհաւ վայելել անցաւոր՝ բայց անմեղ և քաղցր բարիքները : Երբորդ՝ ամեն ժամանակ պատրաստ լինիլ խոնարհութեամբ թողնելու ամեն բան , երբ Աստուած կը հրամայէ և երբ մեր տնտեսած պաշտութեան պարտաւորութիւնը կը պահանջէ : Քրիստոնէական զգաստութեան պարտաւորութիւնները խիստ մեծ են մարդոց համար : — Ա. Որ մարդ կարող չէ առ օտն կոխել այս պարտաւորութիւնները , առանց շեղելու իւր կենաց նպասակէն , առանց դժբաղդանա-

լու և առանց կատարելութենէ հեռա-
նալու : — Բ . Մարդ չը կատարելով իւր
անձնական պարտաւորութիւնները՝ ոչ
թէ միայն իւր անձին կը վնասէ , ինչ-
պէս կ'աւզեն համոզել ոմանք , այլ հա-
սարակաց . վասն զի անհնարին է անվա-
յիլ կեանք վարել , առանց վնասելու իւր
հետ յարաբերութիւն կամ կապակցու-
թիւն ունեցող անձանց , որք իրաւունք
ունէին օգնութեան սպասել՝ քան թէ
վնասու : Անհնարին է նմանապէս կատա-
րել առ Աստուած ունեցած պարտքն , ե-
թէ սանձուած չեն աշխարհային ցան-
կութիւնները մարդոյ սրտի մէջ : — Գ .
Աստուած ինքն , որ մեր կենսատուն է
և հոգեւոր պարգեւատուն , կը պատուի-
րէ չափաւորել և ազնուացնել մեր ամեն
ցանկութիւնները : Վասն զի յատուկ
եւ ընդհանուր պարտաւորութիւնները
միացած են իրարու հետ : Զգաստու-
թիւնը միացած է արդարութեան և առ-
տուածաբաշտութեան հետ , այսինքն ան-
ձին վերաբերեալ պարտաւորութիւնը մի-
ացած է առ ընկերն և առ Աստուած ու-
նեցած պարտաւորութեան հետ : « Զգաս-
տութեամբ և արդարութեամբ և առ-

տուած արաշտու թեամբ կեցցուք յաշխարհի
 Կի Դ : Տի Գ . Բ . 12 : — Դ . Հեթանոսներն
 անգամ կրճանաչէին անբարոյական կեանք
 քէ յառաջ եկած ամօթը և կը յորդո
 րէին ունենալ խոհեմութիւն , ողջախո
 հութիւն , զգաստութիւն և համբերու
 թիւն իբրեւ սգտակար առաքինութիւն
 ներ : Քրիստոմեայք աւելի պարասաւոր
 են գործ գնել այս առաքինութիւնները ,
 որովհետեւ նորա աւելի լոյս և շնորհք
 ստանալով Յատուծմէ , հաշուած են ա
 ւելի հզօր կերպով գիմել 'ի սրբութիւն
 կենաց , 'ի սրբութիւն սրտի և 'ի սրբու
 թիւն վարուց , որպէս զի կարենան հառ
 նիլ Քրիստոսի քարոզած եւ խոստացած
 ծայրագոյն և յաւիտենական երջանկու
 թեանը : « Միտելիք , աղաչեմ իբրեւ ըզ
 րանդուխտս և զնժդեհս , 'ի բաց մեր
 ժել 'ի մարմնաւոր ցանկութեանց , որ
 զինուորին ընդդէմ սգւոց Կ : Ա . Պէ Գ . Բ .
 11 : Յովհաննէս առաքելոյն այս խօսքե
 րը — Մի սիրէք զաշխարհ և մի որ ինչ
 յաշխարհի է՝ եթէ որ սիրէ զաշխարհ ,
 ոչ է 'ի նմա սէր հօր , զի ամենայն որ
 ինչ յաշխարհի է՝ ցանկութիւն է մարմ
 նոյ և ցանկութիւն ոչաց և ամբարտա

ւանութիւնն աստի կենացս Դ : Յով. Բ .
 15_17. — կարող ենք անուանել Համառո-
 տութիւն պարտաւորութեանց առ անկն . վասն
 զի առաքեալն պարզապէս կ'որոշէ մեր
 անձնական պարտուոյ սահմանը : Նախ
 կը ցուցնէ երկու առարկայ , որոց մէջ
 մարդ կը բաժնէ իւր սէրը և կը փնտռէ
 երջանկութիւն , այսինքն կը բաժնէ Աս-
 տուծոյ մէջ եւ աշխարհի մէջ : Սակայն
 Աստուած և աշխարհ ոչ միայն իրարմէ
 տարբեր են , այլ և իրարու ներհակ եւ
 անհնարին է երկուսը միասին սիրել եւ
 երկուքին միասին ծառայել : Եթէ կը սի-
 րենք զԱստուած և կ'որոնենք նորա մէջ
 երջանկութիւն , պարտաւոր ենք աշ-
 խարհն 'ի կիր առնուլ բարի ճանապարհ-
 հաւ , այսինքն հետեւիլ քրիստոնէական
 զգաստութեան կանոններուն , իշխել
 մեր յօժապութեանց և սովեր հնազան-
 դեցնել Աստուծոյ կամքին : Մեր օգուտն
 եւս կը պահանջէ անշուշտ հետեւիլ այս
 կանոններուն . վասն զի հանգստութիւնը
 և երջանկութիւնը միայն Աստուծոյ մէջ
 է : Սիրել զաշխարհ՝ կը նշանակէ սիրել
 սունայն եւ անցողական բաներ : Սիրել
 զԱստուած՝ կը նշանակէ սիրել այն ամե-

նաբարի էսկը , որոյ հովանաւորութիւնը , որուն մօտենալը և զոր ժառանգելն կը տայ մեզ յաւիտենական կեանք : Եթէ կամքնք հեռի պահել զմեզ ամենայն ցանկութենէ , որ անվայել է մեր օրգիւ ութեան , որուն արժանացած ենք Յիսուսի շնորհիւ , պարտաւոր ենք . — Ա . Սանձել մեր ցանկութիւնները , հնազանդիլ Աստուծոյ , հեռացնել մեզմէն ամեն սանձարձակ ունակութիւններ եւ մեզ կանոն ունենալ միշտ առաքելոյն օրինակը . “ Այլ ճիշեմ զմարմինս իմ և հնազանդեցուցանեմ , զի գուցէ որ այլոց քարոզեցի , ես ինքնին անպիտան դռանիլ ցիմ ” : Ա . Կորն . Թ . 27 : Պարտաւոր ենք հեռանալ ամեն բանէ , ինչ որ մնասկար է մեզ , որպէս զի կարենանք մօտենալ այն բաներուն , ինչ որ օգտակար է : “ Սպանէք այսուհետեւ զանդամս ձեր զերկրաւորս , ՚ի բաց ընկեցէք զպոռնկութիւն , զպղծութիւն , զբիծ , զցանկութիւն չարեաց ” : Կոր . Գ . 5 : “ Պատրաստել զմարմինս ձեր պատարագ կենդանի , սուրբ , հաճոյ Աստուծոյ , զիօսուն պաշտօնդ ձեր ” : Հռով . ԺԲ . 1 : — Բ . Պարտաւոր ենք զգուշանալ և զազել մեր

երեւակայութիւնը, վասն զի, ինչ որ աշխարհային է, ունի չափուցիչ զօրութիւն եւ իւր ազդեցութեան ներքեւ կը գրաւէ այն մարդիկը, որոնք անձնատուր կը լինին երեւակայութեան : Ռատի աշխարհային վայելչութեան վրայ մտածելու ժամանակ՝ պարտաւոր ենք ՚ի միտածել որ ամենը անցաւոր է եւ անհատաւոր, ինչպէս որ Սողոմոն իմաստունը կ'աղաղակէ . «Ունայնութիւն ունայնութեանց ամենայն ինչ ընդունայն է Դ : Ժող . Ա . 2 : Այսպէս քարոզած են եւ ամենայն Ս . Հարք՝ ունայնութիւն ամենայն վայելչութեանց, ունայնութիւն ամենայն մեծութեանց, ունայնութիւն հարստութեանց եւ ամենայն իրաց : —Գ . Պարտաւոր ենք սրբել մեր ճաշակը, վասն զի երբ մեր անձը աշխարհային վայելչութեանց կը մտնենք, այնուհետեւ իսպառ կ'անդգայանանք հաւատոյ տուած միտքարութեանց համար, եւ կը բթուցնենք մեր հոգւոյ ճաշակը : Բայց երբ հաւատոյ ներշնչած վայելչութիւնը եւ ճաշակը կը փնտռենք, երբ ամենէն մեծ վայելչութիւնը կը գտնենք Աստուծոյ վերայ մտածելով եւ աղօթելով, Աստուծոյ

խօսքը լսելով կամ կարդալով և մեր հաւատոյ և յուսոյ մէջ ամրանալով, երբ կարող կը լինինք համարձակ ասել ոյ մեր միակ ուրախութիւնն և երջանկութիւնն է մօտենալ Աստուծոյ, այն ժամանակ կը սրբուի մեր ճաշակը և կ'ուսանինք սիրել, ինչ որ Քչմարտապէս սիրելի է: Սուրա համար օրինակ ունինք մեզ շատ սուրբ և երջանիկ մարդիկ, որք ուրախութիւն և կեանք համարած էին իրենց՝ Աստուծոյ կամքը կատարել և նորա պատուիրանքները ոսկիէն ցանկալի համարել եւ մեղրէն քաղել. «Ցանկալի է նա քան զսուկի եւ քան զականա պատուականա եւ քաղցր է նա քան զմեղսւ խորիսի»: Սաղ. ԺԸ. 11: — Գ. Պարտաւոր ենք ազօթել Աստուծոյ, որպէս զի լուսաւորէ մեր միտքը և հնազանդեցնէ մեր կամքը Աւետարանին, ուսուցանէ եւ զօրացնէ մեզ զգալ և ճանաչել, որ ինքն է մեր Տէրը և մեր ծայրագոյն բարութիւնը և ինքը միայն կարող է ունակացնել մեզ այսպիսի չլքնող կենաց: «Աստուած իմ, կ'ազաղակէ սուրբն Օգոստինոս, տո՛ւր ինձ քո քաղցրութիւնը, դու, որ աղբիւր ես ճշմարիտ վայելչութեան, դու, որ

միայն կարող ես զմեզ երջանկացնել, դու
եւս միայն միշտ յաւիտենական, կոչէ՛ դէպ
'ի քեզ և ամփոփե՛ քո մէջ իմ բոլոր բաղ-
ձանքս, որոնք ցարգ սիրտս բաժանե-
րն քեզմէն. տա՛ւր ինձ ճաշակել քաղց-
րութիւնդ, որպէս զի գերազանցէ քան
զամենայն գեղեցկութիւն, որ կարող է
զիս ապրեցնել. օգնէ՛ ինձ, որ կարենամ
սիրել զքեզ յամենայն ջորութենէ, կա-
րենամ բռնել ձեռքդ և կապուիլ նորա
հետ այնպիսի ամուր կապով, որ քո ձեռ-
քդ հանէ զիս ամեն վտանգէ, և ազա-
տէ ամեն չար ճանապարհէ, որ կ'առաջ-
նորդէ զիս դէպ 'ի վտրձութիւնս ։

Այս զգաստութեան կանանները
այէտք է պահպանել սւտեղութեւ և խմելու
մէջ, վայելելու, պատուոյ եւ ճոխու-
թեան մէջ։ Կերակուրի կամ ուտելեաց
վերաբերեալ զգաստութեան կանանք կ'ա-
նուանի Հսկող-Բիւն կամ ԶԳողա՞Բիւն, որ
կը նշանակէ բնութեան պիտոյքէն տու-
լի չ'սւտեղ և չ'լմայել, չը փնտռել ա-
ռանձին համադրամ և փափկացուցիչ կե-
րակուցմեք և իւր ճաշակասիրութեանը
գերի չը լինիլ։ Այս կանանք կ'ուզդէ եւ
կը չափաւորէ թէ՛ կերակուրի գործածու-

Թիւնը, Թէ քանակութիւնը՝ և Թէ որ
պիսութիւնը: Սոյն կանոնին ներհակ կըլլա-
քերը կ'անուանին Արկամուղ-թիւն և Զեղ-
թիւ-թիւն: Այս հակադրութիւնը կը համա-
րուի իբրեւ մասն քրիստոնէական պար-
տաւորութեան, որ անհրաժեշտ հար-
կաւոր է Աստուծոյն հաճոյ լինելու հա-
մար: « Զգոյշ լերուք անձանց, դուցէ
ճանրանայցեն սիրտք ձեր շուայտու-
թեամբ և արբեցութեամբ »: Դու. ԻԱ.
34: « Արթուն լերուք և հսկեցէք »: Ա.
Պեպ. Ե. 8: Պօղոս առաքեալն ամեն ան-
բարոյական կեանք՝ կը համարէ իբրեւ
հետեւեալն հեթանոսական խաւարի: « Ի բաց արասցուք այսուհետեւ զգործս
խաւարի և զգեցցուք զգէնն լուսոյ՝ իբ-
րեւ ՚ի տունջեան զգաստացեալ շրջիւ
ջուք, մի՛ անառակութեամբք եւ արբե-
ցութեամբք և մի՛ խառն անկողնովք և
պղծութեամբք »: Հու. ԺԳ. 12-14: Արկամուղները և արբեցողները այնպիսի
մեղաւորաց կարգն են, որոնք կարող
չեն Աստուծոյ արքայութիւնը ժառան-
գել: « Ո՛չ որկրամուղք եւ ո՛չ արբեցողք
զարքայութիւնն Աստուծոյ ո՛չ ժառան-
գեն »: Գալ. Ե. 21: Հակադրութիւնը մեծ

օգուտ ունի, ինչպէս հոգւոյն, նոյնպէս
 և մարմնոյն համար և հոռի կը պահէ
 զմեզ թուլութենէ և տկարութենէ, որք
 ցառաջ կը դան անդգտաստութենէ: Այլ
 բեցութեան և որկրամոլութեան փնա-
 ները խիստ բազմաթիւ են և կարելի է
 ասել թէ՝ սուրէն աւելի մարդ սպանած
 են: Հսկողութիւնը կ'ազատէ զմեզ թը-
 շուառութենէ, կ'օգնէ մեզ պահել մեր
 տնեցածը, մինչդեռ արբեցուք եւ որկ-
 րամոլը կը ժառնեն ինչ որ ունին և դիւ-
 րութեամբ թշուառութեան կը մասնը-
 ւին: Հսկողութիւնը մեր հոգին խաղաղ
 կը պահէ, մեր միտքն ու դատողութիւ-
 նը առողջ, իսկ ընդհակառակն՝ որկրա-
 մոլութիւնը և արբեցութիւնը կը թմրե-
 ցնեն հոգին և մարմինը միասին, կը
 խառարեցնեն միտքը և կը կատաղեցնեն
 մարդը իբրեւ գաղան: Հսկողութիւնը
 կարեւոր է մեզ՝ մեր տնձր սուրբ պա-
 հելու համար. ժամն զի կը հեռացնէ ա-
 մեն մեզ քերէ, որոյ մէջ կարող է ձգել
 անդգտաստութիւնը, ինչպէս են՝ բռնա-
 թիւն, կռիւ, տղմուկ, ամենակերպ աղ-
 տեղութիւն և ամբարշտութիւն: Այլ
 բամոլութեան և զինեմոլութեան մտա-

նուած մարդը յայտնի նիւթադաշտ է , որուն համար կրօնքը և հաւատքը ամենեւին գրաւիչ զօրութիւն չունին : Հսկողութիւնն է ամենահաստատ և ամենակարեւոր միջոց , որով կարող ենք իշխել մեր ցանկաւան կիրքերուն և զգացումներուն : Նա կը տայ մեզ կամք և զօրութիւն , որով կարող ենք օգտակար լինիլ մեր եղբարցը : Նա արթուն կը պահէ զմեզ մեր վիճակին մէջ և կը պարտաւորէ աղօթել ամեն ժամանակ :

Հսկողութեան գէմ եղած կիրքերէն մեր անձը պաշտպանելու համար , պարտաւոր ենք խոր մտածել և զգուշանալ այն ցածութենէն , որուն մէջ կարող են գլորել զմեզ նայն կիրքերէն յառաջ եկած շարութիւնները : Պարտաւոր ենք մտնելութենէ վարժեցնել զմեզ կանոնաւոր և վայելուչ կենաց և հետեւապէս միշտ փախչիլ անբարոյականութենէ , որ կալող է մեր ճշմարիտ վայելքները դառնացնել : Պարտաւոր ենք արթուն լինիլ և հեռանալ անբարոյական մարդկանց ընկերակցութենէն և միշտ ընդգիմանալ նոցա մնաստկար յորդորներուն : Ամենէն աւելի պարտաւոր ենք զգուշանալ մեզ

քի առաջին անգամ սկսուելէն, վասն զի սկզբնաւորութիւնը կ'արատաւորէ արդէն մեր հոգւոյ ամբժութիւնը: Այս մասին պէտք է որ հսկողութիւնը մեզ համար հանապազօրեայ և անքակտելի կանոն լինի, նմանապէս և ջերմեւանդ աղօթքն առ Աստուած, որ միայն կարող է օժանդակել մեզ հսկողութեան կանոնը գործադրելու, մեր սրտի շարժումը առ բարին բարձրացնելու և մեր ճաշակը սրբելու:

Արօնքը իսպառ չ'արգելուր մեր ըզգացողութեան բոլոր վայելչութիւնները, վասն զի Աստուած կապած է մի քաղցր զգացողութիւն մեր զգացմանց կանոնաւոր եւ կարեւոր գործադրութեան հետ: Արօնքը չ'ուզեր արմատէն իղել և իսպառ ոչնչացնել մեր բնական զգացողութիւնը, այլ կը պատուիրէ ուրանել և գործել այն, ինչ որ կը պահպանէ մեր առողջութիւնը, կը զօրացնէ մեր մարմինը և հոգին: Արօնքը միայն կ'ուղղէ և կը կանոնաւորէ մեր զգացողութեան գործադրութիւնը, կը հաստատէ սրբութեան և ճշմարիտ օգտակարութեան մէջ, կը հեռացնէ անհան-

գրառութենէ եւ ապօրինի ընթացից
զղջման տեղի չը թողուր : Զգաատու-
թեան կանոնները , որք կը վերաբերին
վայելչութեան եւ զուարճութեան կը
պահանջեն . — Ա . Հեռանալ ամեն վայել-
չութենէ , զորս կ'արգելու առտուածա-
յին օրէնքը եւ որոնք փտանդաւոր եւ
փնասահար են թէ՛ մեզ եւ թէ այլոց :
— Բ . Հեռանալ ամեն վայելչասիրութենէ ,
որ անուպատշաճ է մեր կարգին , մեր հա-
սակին եւ մեր վիճակին , վասն զի անվա-
յիլ բարքը շուտով կը կուրացնէ եւ կը
թմրեցնէ մեր առաքինասէր զգաատու-
թեան ոգին : — Գ . Զը վատնել վայելչու-
թեանց համար մեր թոնկադին ժամա-
նակը , որ պարգեւուած է մեզ մեր մեծ
եւ ծանր պարտաւորութիւնները կատա-
րելու համար : Վայելչութիւնը պէտք է
որ լինի մարդոյ համար իբրեւ հանգրս-
տութիւն եւ նոյրագութիւն հոգւոյ :
— Դ . Սաստիկ կիրքով եւ բաղձանքով չը
փնտռել այն վայելչութիւններն անգամ ,
որոնք արգիլուած չ'են եւ անմեղ են :
Որովհետեւ նոյն վայելչութիւնները կա-
րող են միայն տալ ունայն եւ անցաւոր
բաւականութիւն , հետեւապէս չափա-

զանց հետամանէն կը ծնանի՝ ապաշու-
ն և զգո՞ւմն :

Աշխարհասէր եւ բազմադրագ կեան-
քը կը յափշտակէ մեզմէն մեր պարտա-
ւորութիւնները կատարելու թանկագին
ժամերը և խալաւ կը զրկէ մեր կոչման
իրական աշխատանքէն : Կը կորուսանէ
մեր հոգեկան վարչութիւնը եւ սրտի
ճաշակը, որոնք աւելի ապնիւ են և մի-
այն կարող են երջանկացնել զմեզ : Կ'ան
զգայացնէ մեր բարեպաշտութեան քաղ-
ցրը զգացողութիւնը, կը ագեղացնէ
բարեգործութեան գեղեցկութիւնը եւ
կը դառնացնէ ընտանեկան կենաց քաղց-
րութիւնը : Միով բանիւ, աշխարհասէր
կեանքը կը հալածէ մեր սրտէն Աստու-
ծոյ սէրը . « Եթէ որ սիրէ զաշխարհ, ոչ
է 'ի նմա սէր Հօր, զի ամենայն որ ինչ
յաշխարհի է, ցանկութիւն է մարմնոյդ » :
Պ. Յով. Բ. 17. : Աշխարհասէր և ցըր-
ուած կեանքը կը պատրաստէ մեզ ապա-
շու՝ ծերութեան ժամանակ, և տիրու-
թիւն՝ մեր մահաւան վայրկենին : Աշ-
խարհս կ'անցնի իւր ցանկութեամբ եւ
միայն Աստուծոյ կամաց համաձայն ե-
ղած գործքերը կը մնան . « Եւ աշխարհս

անցանէ և ցանկութիւն նորա , իսկ որ
 առնէ զկամս Աստուծոյ , նա մնայ յա-
 լիտեան Դ . Ա . Յով . Բ . 17. Իսկ մարմնա-
 մարդական խաղուց գաղով՝ հարկ է իմա-
 նալ , որ նոյն տեսակ խաղերը թողատը-
 ուած զուարճութեանց կարգը կը հա-
 մարուին : Զափաւոր խաղը հանգստու-
 թիւն է մարմնոյ համար : Բայց հարկ է
 իմանալ , որ խաղալն եւո շատ անգամ
 յանցանք համարուած է , նայելով իւր
 պարագաներուն եւ հետեւանքներուն :
 Օրինակի համար , երբ խաղալը կը խլէ
 մեր ձեռքէն Աստուծոյն ծառայելու եւ
 մեր գործքերը կատարելու թանկագին
 ժամերը . երբ խաղը կը մղէ զմեզ դէպ
 ի շահասիրութիւն եւ կը վասնէ մեր
 կամ այլոց գոյքը . երբ խաղը կապուած
 է խաբեքայութեան , բարկութեան ,
 կռուոյ , աղմուկի և այլ մեղքերու հետ .
 երբ խաղը միացած է մանաւանդ չար
 սովորութեան և ասպնկանեալ բարուց
 հետ . երբ խաղալու հետեւանքն է հո-
 գին թմրեցնել , այն ժառանգի խաղը
 յանցանք է :

Արծիքը կ'արգելու երջանկութիւն
 և հանգստութիւն որոնել փափկասիւ

բութեան եւ զգայական հեշտութեան
մէջ : Այլ պատուիրէ զգուշանալ չափաւ
զանց քնանալէ , հեռանալ ծուլութենէ
և խնամք չը տանիլ մարմնական վայել-
չութեան : « Եւ մարմնոյ խնամ մի տու-
նիք 'ի ցանկութիւնս » : Հով. ԺԳ . 14 :
Մեղի և մարմնասէր կեանքը կը թուլա-
ցնէ հոգին և մարմինը , կը տկարացնէ
մեր զօրութիւնը՝ փորձանաց ընդդիմա-
նալու եւ հարկ եղած ժամանակ , մեր
հաւատոյ եւ առաքինութեան համար
անձնազոհ լինելու : Մեղի կեանքը մեծ
արգելք է նոյնպէս մեր սրբութեանը և
փրկութեանը : Հարստութեան մէջ պար-
տինք զգաստ լինիլ : Ս . Գիրքը կարգելու
մեզ՝ սիրելի հարստութիւն և կամ բոլոր
բաղձանքով հարստութիւն փնտռել :
Բայց Ս . Գիրքը կարգելու ոչ թէ օրինա-
ւոր հարստութիւն աւնենալն , այլ կը
դատապարտէ անյադ սիրով հարստու-
թեան սիրահարկն : Հարուստը կարող է
սուրբ լինիլ , եթէ իւր սիրտը մաւնած
չ'է հարստութեան . նոյնպէս և աղքա-
տը կարող է իւր հոգին կորսւսանել ,
եթէ անձնատուր եղած է ագահու-
թեան :

Զգաստութեան հաճառակ կիրքերն
 են — Ժլատութիւն, այսինքն տէր աշխարհ-
 հային իրաց եւ անբաժան կապակցու-
 թիւն, Ժլատութեան գլխաւոր նշան-
 ներն են — Ա. Սաստիկ կիրքով ցանկալ
 հարձատութեան և ամբարել ճոխութիւն:
 — Բ. Հարստանալու համար գործ դնել
 ամեն ապօրինի միջոցներ, անիրաւու-
 թիւն, երգժնազանցութիւն եւ այլն:
 — Գ. Շարունակ երկիւղի, անհանգրու-
 տութեան եւ ասոզնապի մէջ լինիլ՝ չք
 կորուսանելու համար, կարեւոր ծախ-
 քերէն երկնչիլ եւ իւր ունայնասիրու-
 թիւնը լցուցանելու համար մի կողմէն
 փախնել իւր հարստութիւնը: Կարեւո-
 րի համար խնայել, և անկարեւորի հա-
 մար շռայլել, ահա՛ ժլատութեան նկա-
 րագիրը: Ժլատութիւնը մեծ յիմարու-
 թիւն է և մոլորութիւն, փսան զի աշ-
 խարհային իրերը կարող չ'են մեր երջան-
 կութեան բաղձանքը լցուցանել: Նոքա
 միայն կ'օգնեն մեզ երջանկութեան հաս-
 նելու, եթէ 'ի բարին գործ դնենք:
 Նոքա ամեն րոպէ մեր ձեռքէն կարող
 են փախչիլ և կամ մենք կարող ենք մա-
 հուամբ զրկուիլ մեր ունեցածէն: Բայց

Աստուծոյ պահած է մեզ համար երկրն-
քի մէջ անսահման և յոյժ թանկագին
բարութիւն , որ բոլոր աշխարհային բա-
րիքներէն հաստատուն է և ճշմարիտ :
Աստուծոյ պատրաստած այս բարու-
թեան սէրն է , որ պէտք է գրաւէ մեր
սիրտը . այս բարութիւնն է որ երբեք
սակեայ հետ չը փոխանակուի . այս բա-
րութիւնն է հոգւոյ խաղաղութիւն ,
Աստուծոյն հաճոյանալու ուրախական
զգացմունք , առողջութիւն , ցիտութիւն ,
և այլն . « Եւ ասէ յնոսա , տեսէք և ըզ-
գոյշ լերուք յամենայն ագահութենէ ,
քի ոչ եթէ 'ի մթերից ընչից ուրուք ի-
յեն կեանք նորա » : « Մի գանձէք ձեզ
գանձս յերկրի , ուր ցեց և ուտիչ ա-
պականեն և ուր գողք ական հատանեն
և գողանան » : Առ-ի . ԺԲ . 15 : Մատ . 2 .
19 : Ժլատութիւնն է աղքիւր զանազան
մեղաց և դժբաղդութեանց , որովհետեւ
բնաջինջ կ'առնէ մեր զգացմանց քնքշու-
թիւնը և մեր սպասիւր . կը սպառէ եւ
կը տոչորէ մարդասիրութիւնը . կը խան-
գարէ պատուոյ կանոնը և կը գործէ ա-
մենակերպ ցածութիւն եւ անիրաւու-
թիւն : Կ'ասուի թէ՛ այն մարդը , որ կը

հաւատոյ թէ ամեն բան կարելի է գործածել, նա դրամ ճարելու համար կը գործէ ամեն բան : Այս բանին ապացոյց է Յուդայի սոսկալի օրինակը : Ժլատութիւնը երբեք չը միանար բարութեան ճաշակի հետ, բարեպաշտութեան և մարդասիրութեան զգացման հետ և ժլատութեամբ անհնարին է սխրել զԱստուած, հաստատ հաւատալ Աստուծոյ, և պատրաստ լինիլ ամեն ինչ զոհել 'ի սէր Աստուծոյ : Երբ մեր սէրը հարստութեան տուած ենք և մեզ համար զայն կուռք շինած ենք, կը նշանակէ որ Աստուծոյ ծառայութենէն դուրս եմք : Այս մասին է, որ կ'ասէ Փրկիչն. « Ոչ որ կարէ երկուց տէրանց ծառայել, կամ զմին ատիցէ և զմիւսն սիրիցէ, կամ զմին մեծարիցէ եւ զմիւսն արհամարհիցէ. ո՛չ կարէք Աստուծոյ ծառայել եւ մամոնայի » : « Եթէ սիրէ զաշխարհ, ո՛չ է 'ի նմա ուր Հօր » : Մաթ. 23, 24 : Ա. Յով. 8, 15 : Երբ մարդ անձնատուր եղած է ժլատութեան և մամոնասիրութեան, նա կը պատրաստէ իւր համար տանջանք : Նա կը յանկոյ հալածատութեան, որպէս զՔրիստոս թեամբ

և հանգիստ ապրի աշխարհիս մէջ, և
 ստեղծելու իւր բոլոր կեանքը և առողջու-
 թիւնը կը զոհէ նոյն հարստութիւնը գի-
 ղելու համար: Գուցէ հարստութիւնը
 կը գիզուի, բայց իւր կեանքը կը նուաղի
 և կը սալառի: Երբ մարդ կը սկսի աւելի
 և աւելի ցանկալ հարստութեան, նա կը
 սկսի ընդ նմին ապրիլ երկիւղի և անհան-
 գլատութեան մէջ: Բայց որչափ զար-
 հուրելի տեսարան է, երբ յանկարծ ժը-
 լատը մահուամբ կը թողու իւր բոլոր
 ունեցածը և իւր չարաչար աշխատանաց
 ու սնտախոյսերուն մէջ յանկարծ կը լսէ
 այս ողբալի ձայնը. «Անմիտ, յայտ գի-
 շերի, զոգիդ 'ի քէն 'ի բաց պահանջի-
 ցեն, և զոր պատրաստեցերն, ում լի-
 նիցի»: ՂԻ՝ ԺԲ. 20: Ս. Գիրքը կը յայտ-
 նէ որ ագահութիւնը կամ ժլատութիւ-
 նը կռապաշտութիւն է. «Զայս տեղե-
 կացեալ գիտառիք թէ ամենայն սրու-
 նիկ, կամ սխիլծ, կամ ագահ, որ է կը-
 ռապարիշտ, ոչ ունի ժառանգութիւն
 արքայութեան Քրիստոսի Աստուծոյ»: Եփե՝ Ե. 5: Վասն զի, ագահը կամ
 ժլատը ապագայի համար չ'աշխատիր,
 այլ անյագ սիրով կ'ապուած է ներկայ կե-

նաց անցաւոր բարեաց դեղեցիութեան հետ և այն տեղ կը փնտռէ իւր երջանկութիւնը։ Այս ծուռ և մոլար բարութիւնն է կամ հարստութիւնն, որ արդէն այս կենաց մէջ կատարեալ դժօխք է ագահին համար։

Ս. Գիրքը ագահութեան ծանր հետեւանաց վրայ խօսելով՝ կը յայտնէ, որ հարստութեան սիրով վառուած մարդիկ կը փորձութեան մէջ կ'անկանին. «Իսկ ուրք կամին մեծանալ, անկանին 'ի փորձութիւն և յորոգայթ և 'ի բազում ցանկութիւնս անմիտս և մլասակարս, որք ընկղմեն զմարդիկ 'ի սատակումն և 'ի կորուստ, զի արմատ ամենայն չարեաց արծաթախրութիւնն է, որում ոմանց ցանկացեալ վըիպեցան 'ի հաւատոցն և զանձինս արկին ընդ բազում ցաւովք »։ Ա. ՏԻՖ. Զ. 10-11։ «Վայ որ ագահէ զագահութիւն չար՝ տան իւրոյ, դնել 'ի բարձունս զբոյն իւր կորզել 'ի ձեռաց չարաց »։ Ամբ. Բ. 9։ «Որդեակ, ուր չափ դժուարին է յուսացելոց յինչս մը տանել յարքայութիւնն Աստուծոյ »։ Մարկ. Ժ. 24։ Հարուստները պարտաւոր են զգուշանալ հարստութենէ յառաջ ե-

կած վտանգներէն և պահել այն առա-
քինութիւնները, որոնք անհրաժեշտ կա-
րեւոր են նոյն վտանգներուն մէջ չը գլ-
լորուելու համար: Այս վտանգներու գլը-
խուարներն են — Ամբարբաւանութիւն եւ
Հպարտութիւն: Հարուստները կը մեծամը-
տին իրենց բախտաւորութեամբ և իրենց
վիճակը կը համարեն իբրեւ վարձատ-
րութիւն կամ արդիւնք իրենց հմտու-
թեան և այս պատճառաւ միշտ իրենց
տնձր նախամեծար կը համարեն աղքատ-
ներէն, որոնք կը դեգերին նոցա դրանց
առջեւ: Այս մեծամտութեամբ հա-
րուստները կը մոռնան մարդոյ ճշմա-
րիտ և արժանաւոր փաստքը: Ս. Գիլբը
այս վտանգներէն զգուշացնելու համար
կը յուշածէ հետեւեալ խօսքերը. «Մե-
ծառունն և աղքատն միմեանց պատա-
հեցին և երկոցունց պղծելութիւն առ-
նէ Տէրո: Առաջ. ԻԲ. 24: Հարստու-
թեան վտանգ. կը համարուի նոյնպէս Խը-
տարտութիւնը, զոր առակաւ կը յայտնէ
Քրիստոս: Լուի. ԺԲ. ԺԶ: Հարստու-
թեան վտանգ է դարձեալ Զոարժութիւնը,
վասն զի հարստութիւնն աղքիւր է ա-
նպապաւ, զուարճութեանց եւ վայելու-

Թեանց , որոնք իբրեւ փուշ կը հեղձուցանեն և չեն թողուր , որ զօրանայ հոգին . “Եւ այլն անկաւ ’ի մէջ փշոց , ելին փուշքն և հեղձուցին զնա և պտուղ ոչ ետ ” : Ղուի . Բ . 25 : Հարստութեան վրտանդ են նաև հաապ ընծայել և յոյս Գնէլ երկրորդական պատճառներու վրայ , և ուրանալ առաջին պատճառն , որ է Աստուած : Այսպէս կը մեծամտին երբեմն հարուստները , համոզելով իրենց անձը , որպէս թէ անասան են իրենց մեծութեան մէջ . “Ես ասացի ’ի բարեկենդանութեան իմում թէ ոչ աստանեցոյց յաւիտեան ” : Սաղ . ԻԹ . 7 : Հարստութեան վտանգ է մանաւանդ Աղբարի սէրը : Այս տխուր մարդկանց համար կ’ատէ Սողոմոն իմաստունը : “ Թուլութիւնը կը սպանաւ նէ յիմարները և բազդաւորութիւնը կը կորուսանէ անմիտները ” :

Յատկապէս հարուստներուն վերաբերեալ առաքինութիւնները կարելի է երէք բաժանել . — Ա . Շնորհակալութիւն առ Աստուծոյ և այս գոհունակութենէն կը ծնանի անշուշտ հեղութիւն , և հոգւոյ աղքատութիւն , որովհետեւ հարստութիւնն է առաջ Աստուծոյ կամ

բարիք, զոր Աստուած կը պարգեւէ կա-
ռաւարդութեամբ համար և իրենք չունին և
ոչինչ, որով կարենան հպարտանալ. —
Ե. Մփաղդո-Յիւն առ աղագոս : Սոցն աղնիւ
և ամենաքաղցր յատկութեամբ կարող
են մեծատունները գործ դնել իրենց հա-
րստութիւնը, որով և կը կատարեն Աս-
տուծոյ նպատակը և համարատու կը լի-
նին Աստուծոյն՝ իւր պարգեւած բա-
րութեանց համար : — Գ. Բարի օրինակ,
փան զի գործնական բարի օրինակը մեծ
տղգեցութիւն ունի այլոց վրայ : Այս
բոլոր պատուէրները կը պարունակին Պա-
ղոս առաքելոյն հետեւեալ խօսքերուն
մէջ. «Մեծատանց, որք են յայսմ աշխար-
հի, պատուէր տալիս մի հպարտանալ,
և մի յուսալ ՚ի մեծութիւն անուոյի, այլ
յԱստուած : որ տայ մեզ զամենայն ա-
ռատապէս ՚ի վայելել, զբարիս գործել,
մեծտնալ գործովք բարութեան, առու-
տրս, սիրանս, հաղորդս լինիլ, գան-
ձել անձանց հիմն բարի ՚ի հանդերձեալ-
սոյն, զի բռնն հարցեն զճշմարիտ կե-
նացո : Ա. Տիմ. Բ. 17-20 : Ուրեմն մե-
ծատուններն եւս, անենալով հարատու-
թիւն, կարող են հանդիմանալ Աստուծոյ :

Աղքատներն եւս պարտաւորութիւններ ունին, որք են, — Ա. Առանց արտոնջանաց, առանց նախանձու և ապահովութեան, համբերել և ամենայն դժուրութեամբ հոգւոյ կրել իրենց չբաւոր վիճակի լուծը, միտմարիչ բարեւոյճութեամբ, յուսով և հաւատով, չմոռանալ երբեք այս վսեմ օրինակն, որ ինքն Տէրն մեր Փրկիչն չբաւորութեամբ ապրեցաւ աշխարհիս մէջ։ — Բ. Արիւրար ջանալ իրենց պատգաբ իրենց ձեռքով հոգալու, իրենց վիճակը բարւոյն լու եւ ամենայն հսկողութեամբ իրենց կենցաղաւարութիւնը քաղցրացնելու։ — Գ. Զ. Բաւորութենէ ելնելու համար երբեք սնիրաւ միջոցներու չը դիմել և միշտ նախապաշու համարել աղքատութիւնը ունիրաւութենէն։ — Դ. Ենթահակալ եւ երախտագէտ լինել բարեպարներէն և ի բարին գործ գնել իրենց ստացած բարիքները։

Ապրից առնապանկայի, ամենափայլեալ և ամենահաւասար վիճակն է՝ միշտ վիճակն, փայտն զի չափաւոր կարողութիւնը միշտ հեռի կը պահէ փութ ձանքներէ և աւելի յաջմար է մարդը

պահանջողութեանը : « Այլ ունիմք զկե-
րակուր և զհանդերձ , և այնու շատաւ
ցուք » : Ա . ՅԻՖ . Զ . Տ : Ուստի և մենք
պարտինք գահ լինիլ և խնդրել Աստուծմէ
այս պատուաւոր և միջակ կարողութիւ-
նը , ինչպէս կը խնդրէր եւ Սողոմոն ի-
մասառէնը . « Զմեծութիւն և զաղքաւ-
աութիւն մի տար ինձ , այլ կշտեա ինձ
զարժանն բաւականութեամբ , զի մի մե-
ծացացց և տեցից , և ասիցեմ ' ո՞ւ տեսանէ
զիս կամ աղքատացացց և գողացոյց և
երկեայց յանուանէ ճեառն Աստուծոց
խնայ » : Առաի . Ի . Տ : Ս . Գիրքը պարտք
կը դնէ մեր փայլ լինիլ բաւականասէր :
« Բայցք անարժարժասէրք լինիցին , բա-
ւական համարիլ որչափ ինչ ' ի ձեռս իշ-
ցէ » : Եբր . ԺԳ . Ծ : Պօղոս առաքեալն
օրինակ է մեզ . « Իբր ոչ առ կարօտաւ-
թեան ինչ ասեմ , զի ես ուսայ , որով
կարձմ բաւական լինիլ , գիտեմ նաւա-
զիլ , գիտեմ առաւելուել , յամենայնի ա-
մենեւին խեղամուտ եմ և յապիլ և քող-
ցենալ և առաւելուել և նաւագիլ » : Փիլ .
Դ . 11-12 : Սոյն հարեկոնք բաւականութե-
նը անհրաժեշտ կարեւոր է մեզ՝ մեր
կեցանկութեան համար և առ ինքնին մի

երջանկութիւն է աշխարհիս զիտյ : Վասն
զի՝ շատերը կը ջարջարուին , կը նեղուին ,
կը տապնաւորին երջանկութեան հասնելու
համար և սակայն կը մոռանան որ եր-
ջանկութեան սկիզբը մեր մէջն է , մեր
հոգւոյ խաղաղութեան և ճշմարիտ ու-
ր ախուժեան մէջ . Վր մոռանան , որ ա-
ւելի դիւրին է աշխատիլ արտի համար
և ունեցածով գոհացնել , քան թէ իլրնդ-
րել և որոնել ինչ որ չունին , ինչ որ պըտ-
նել գժաւորին է և ինչ որ գտնելէն զկնի՝
կարող չեն երջանկութիւն համարել , ե-
թէ սիրտը ուղղութեան մէջն է :

Հոգւոյ ոցա երջանիկ վիճակը կարող
ենք գտնել . — Ա . Մանկութենէ վարժե-
լով պարզ , պղտատ և աշխտութեան ին-
նայ , և այն ժամանակ սակաւն եւս կը
գոհացնէ մեր սիրտը և ամենեւին չենք
երկնչիլ ձախորդութենէ : — Բ . Միշտ աշ-
խատիլ բարի և արթուն խիղճ ունենալ :
Այս անմահական գտնածով կարող ենք
միշտ գտնել խաղաղութիւն . եւ երջան-
կութիւն : Իսկ ընդհանրապէս՝ ամենից
ճութիւնը կը թունաւորէ մեր բաղդա-
ւորութիւնը և կը ծանրացնէ մեր թըշ-
ուառութիւնը : — Գ . Է ցնելով մեր սիր-

ար կրօնի ճշմարտութեամբ եւ յուսով.
 վասն զի այս միայն կարող է մեր սիրտը
 սրբել եւ խղճմանքի խաղաղութիւն եւ
 միսիթարութիւն տալ: Հաստատուն հա-
 մոզմամբ պարտինք հաւատալ, որ մեր
 Տէրը որք չը թողուր զմեզ. «Ո՛չ թողկց
 զձեզ որքս եւ ո՛չ ընդ վայր հարկց, որպէս
 զի համարձակ լիջէք ասել. «Տէր է իմ
 օգնական եւ ես ոչ երկեայց, զի արասցէ
 ինձ մարդ» : Եբր. ԺԳ. 5 : «Եթէ որոց
 տիրեն զԱստուած յամենայնի գործակից
 լինի ՚ի բարիս, որք հրաւիրանաւն կու-
 չեցան» : Հով. Բ. 28 : Պարտինք կեն-
 դա՞նի հաւատ ունենալ մեր մեղաց թո-
 ղութեան համար, հաւատալ Աստուծոյ
 խոստմանցը եւ նորա հուշտութեանը, որ
 կատարուեցաւ Միածին Որդւոյ անարատ
 սրտարանգաւը, հաստատ յուսով եր-
 ջանիութեան, որ խոստացած է երկնքի
 մէջ, եւ այս ամեն օգնութիւնները կա-
 թող ենք ստանալ աղօթքով: Ահա սոքա
 են որ կարող են սլահել, արջառայանել
 եւ ուրախացնել մեր սիրտը, ինչ վիճակի
 մէջ որ լինինք : Գրիտոսի վարդապետ-
 ութեամբն էր եւ ոչ թէ մարդկային
 խնամութեամբ, որ Գրիտ առաքեալն

ուրած էր գոհանալ իւր վիճակէն . « Յա-
մենայնի կարող եմ այնու , որ զօրացոյցն
զիւ » : Փիլ . Ե . 13 : « Այլ շահավաճառ
մեծ՝ աստուածաբաշտութիւնն է բաւա-
կանութեամբ հանդերձ » : Ա . Տիմ . Զ . 6 :

Ա Շ Խ Ա Տ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ՔՐԻՍՏՈՅԵԱԿԱՆ զգաստութիւնը
պէտք է որ կանոնաւորէ և ուղղէ մեր
աշխատանքը , վասն զի՝ աշխատանքը ե-
լժէ առ չարն գործադրուի՝ կարող է
գառնալ մարգուտ համար գառապար-
տութեան և անկման պատճառ : Աշխա-
տիլը սուրբ և վսեմ պարտաւորութիւն
է մարգոյ համար : Այս ճշմարտութիւնը
պարզապէս կ'երեւի — Նախ՝ մարդուն
տրուած ընդունակութենէն , հոգւոյ ու-
մարմնոյ գործունէութենէն , մեր բնա-
կան ձգտութիւններէն քանի մի աշ-
խատանաց համար , մեր մտաց և յիշե-
լութեան օրէնքներէն և այլն : Այս ընդ-
գունակութիւնները կը թմրին և կ'աչքե-
լանան՝ ելժէ զգործադրելը , և ընդհա-

կառակն՝ կը բացուին և կը զօրանան երբ
գործադրենք : — Բ . Կ'երեւի մարդոյ
կենաց պիտոյքներէն : Երկիրը մեզ չը
կերակրեր՝ եթէ չը մշակենք : Մեր պի-
տոյքները և ճաշակները բաղմատեսապէ
են և աւելի բաղմապատիկ քան ուրիշ
կենդանեացը : Մենք ենթարկուած ենք
բաղմաթիւ պատահմանց և չենք կարող
ապահովել եւ պաշտպանել մեր կարու-
թիւնը . եթէ ոչ աշխատութեամբ
և իմաստուն կառավարութեամբ , որ կը
սահանջէ արթնութիւն և յարատեւու-
թիւն : — Գ . Կ'երեւի այս պայմանէն , որ
աշխատանքը Աստուծմէ տրուած է մար-
դուն իբր պարտաւորութիւն , վասն զի՝
մարդը ծնանելով հասարակութեան մէջ
պարտաւորուած է զգալ և իմանալ , որ
մարդկային ընկերականութիւնը միայն
կարող է երջանիկ լինիլ բոլոր անդամոց
աշխատասիրութք , և այս ճանապարհով
միայն կարեն լրանալ մեր բաղմաթիւ
պիտոյքները : Մենք պարտական ենք
օգնել հասարակութեանն մեր տաղան-
դով , մեր լուսաւորութեամբ , մեր հըմ-
տութեամբ եւ զօրութեամբ , ինչպէս
ուրիշներն եւս կարեն օգնել նիւթա-

կան աշխատութեամբ : Այս ճանապարհ
հաւ հասարակութեան իւրաքանչիւր ան-
գամը կը պահպանուի , կը սնանի , կը
աննդուի , կը պաշտպանուի և նախա-
նամութեան բարիքը կը վայելէ :—Դ . Աս-
տուած պարզ կը յայտնէ մեզ իւր կամ-
քը այս խօսքով . «Եւ էառ Տէր Աստուած
զմարդն զոր արար և եղ զնա 'ի դրախ-
տին փափկութեան , գործել զնա և պա-
հել » : Ծննդ . Բ . 15 : Առաջին մարդը իւր
անհնազանդութեամբ հեռացնելով իւր
կամքը Աստուծոյ կամքէն՝ ինքն եւս հե-
ռացաւ Աստուծմէ , և 'ի պատիժ իւր
անհնազանդութեանն ենթարկուեցաւ
ամենածանր աշխատանաց եւ ընկալաւ
այս վճիռը թէ՝ «Բրտամբք երեսաց քոյ
կերիցես զհաց քոյ » : Ծննդ . Գ . 19 : Տա-
նաբանեաց սրտառւիրանաց չորրորդը կը
հրամայէ մեզ . « Զվեց որ գործեսցես և
արասցես զամենայն գործս քո » : Եւեյ .
Ի . 9 : Սողոմոն իմաստունը միջիւններու
մօտ կը դրկէ ծոյլ մարդը , որ աշխատա-
սիրութիւն ունանի . «Երթ առ միջիւնն ,
ով վատ , և նախանձեաց ընդ ճանապարհ-
հրս նորա , լեր իմաստնագոյն եւս քան
զնա » : Առաջ . 2 . 6 : Աեր Գրկիչը կը

դատարարուէ պէս անդործ ծառայն, որ
 առանց գործադրութեան կը թողաւ իւր
 տաղանդը: Պօղոս առաքեալը կ'ասէ.
 «Որ ոչն կամիցի գործել, և կերիցէ մի:
 Արդ լսեմք զոմանց ՚ի ձէնջ՝ թէ ստահաւ
 կութեամբ գնան, գործ ինչ ալ գործեն,
 ալ յուլացեալ հետաքրքիր չըջին, այն
 պիտեայն պատուէր տամք և ազաչեմք
 ՚ի Տէր Յիսուս Քրիստոս, զի հանդար-
 տութեամբ գործեացին եւ զիւրեանց
 հաց կերիցեն »: Բ. ԹԷ. Գ. 10 — 12:
 Դարձեալ կը պատուիրէ նոյն առաքեալ-
 քն՝ աշխատել ոչ միայն իրենց պիտոյքը
 լցուցանելու, այլ և կարօտելոց տալու
 կարողութիւն ունենալու: «Որ գողա-
 նային, մի՛ էս գողասցի, ալ մանաւանդ
 վաստակեացէ գործել ձեռօք իւրովք
 զբարիս, զի բաւական իցէ տալ՝ աւմ
 պիտոյ իցէ »: Եփե. Գ. 25: «Ա. Դ. ԸԷ
 նոյն միմեանց հոգայցեն անդամքն »:
 Ա. Կորն. ԺԲ. 25: Վերջապէս, Ս. Գիրքը
 կը նմանեցնէ մարդը՝ երբեմն երկրագոր-
 ծի, որ էր ցանէ հնձելու համար. եր-
 բեմն զինուորի, որ պարտաւոր է միշտ
 շարժողութեան մէջ լինիլ, երբեմն ծա-
 ռալի, որ պարտաւորուած է տիրոջը

ուղատելու համար արթուն լինիլ և իւր
պաշտօնը կատարել :

Աշխատութիւնը եւ գործունէութիւնը մեր կեանքին շատ օգտաւէտ է : Նախ՝ մարմնոյ աշխատանքը և հոգւոյ գործունէութիւնը շատ կ'օգնեն կամ լու ևս ասել՝ շատ կարեւոր են մարմնոյ և հոգւոյ առողջութեանը և կրնայտունն մեզ կատարելագործուելու : Բ. Աշխատանքն է մի միայն հնարք մեր կենաց պիտոյքը լցուցանելու եւ ունեցածը պահպանելու , որմէ կախեալ է օրինաւոր հարստութիւնը . « Աղքատութիւն զոյր խոնարհեցուցանէ , ձեռք ժրաց մեծացուցանեն » : Առաջ . Ժ . 4 : Գ . Աշխատանքն է մեր բաւականութեան աղբիւրը : Նա գեղեցիկ կերպով կը պահպանէ զմեզ ձանձրութենէ : Զուարճութիւնքը քաղըր են միայն այն ժամանակ , երբ որ կապուած են աշխատասիրութեան հետ : Գործունի , աշխատասէր եւ իւր պարտքը կատարող մարդը , որ օգտաւէտ է հասարակութեան , միշտ յարգուած և սիրուած է ամենէն : Նա ուրախութեամբ և գոհութեամբ սրտի կը տեսնէ իւր գերդաստանի բաւական

նութիւնը : Իսկ ընդ հակառակն՝ ճողու-
 թիւնը եւ անգործութիւնը կը մնան
 գերդատասինն եւ կ'ապականեն : Անգործ
 եւ պարապորդ մարդը անօգուտ է եւ ան-
 օգիտան եւ ծանրութիւն է հասարակու-
 թեան : — Դ . Աշխատանքը կը թեթեւ-
 ցնէ մեզ համար առաքինութիւնը ,
 վասն զի՝ մեր պարտաւորութեանց մեծ
 մասը գործունէութիւն կը պահանջէ եւ
 երբեմն ծանր հոգացողութիւններ : Աշ-
 խատանքութիւնը կ'ամփոփէ մեր միա-
 քը առ հասարակ սգումէն բաներու
 վրայ , եւ կը հեռացնէ զմեզ փորձութենէ
 եւ վատ ընկերութենէ : Իսկ ընդ հակա-
 ռակն՝ անգործութիւնը կը մոլորեցնէ մեր
 երեւակայութիւնը , կը զարթուցանէ զու-
 նազան կրքեր , գգնաղդ վիճակէն կը ձը-
 գէ յանցանալ մէջ , եւ կը մօտեցնէ ամեն
 տեսակ չարութեան , որոյ համար իրա-
 ւամբ պսուած է թէ՝ «Անգործութիւնն
 է մայր ամենայն չարեաց » : — Ե . Երբոր
 մենք կ'աշխատինք հնազանդիլ Աստուծոյ
 եւ մեր հոգին նորա կամօքը խոնարհեցը-
 նել , տարակոյտ չը կայ որ Աստուած կը
 տայ մեզ եւս օրհնութիւնը եւ կը վար-
 ձաւորուի մեր աշխատանքը :

Աշխատանքը պարտաւորութիւն է ամեն մարդոյ համար, ոչ միայն չքաւորները, այլ առհասարակ ամեն մարդ, որուն Սասունած պարգեւած է զօրութիւն և հարստութիւն, հոշուած է տշխատելու: Նոյն իսկ հարուստները իշաւունք չունին աշխատանքէ հեռանալու, վասն զի աշխատատիրութեան մասին բերած ապացոյցները կը վերաբերին նահանապէս եւ հարուստներուն: Նոքր եւս պարտին վախենալ ձանձրութենէ և անհանդատութենէ: Այս հիւանդութիւնը, կարելի է ասել, բուն հարուստներու հիւանդութիւն է: Նոքր սրտաւոր են անգործութենէ վախշիլ, որ այս հիւանդութեան գլխաւոր պատճառն է: Նոքր պարտական են պտհորանել և կաւաւարել իրենց կայքը. և որչափ մեծ է կայքը, այնչափ կարեւոր է մեծ հոգացողութիւն, կարգ եւ մտադրութիւն: Անգործութիւնը պատճառ կը դառնայ հարուստներուն վատնել իրենց ատացուածքը մոլութեամբ և աւելի վնասել հասարակութեան քան թէ չքաւորները: Արովհետեւ հասարակութիւնը հարուստներէն աւելի օգուտ չա-

պանելու է. և ոչ զնա, բաւական չէ որ
հարուստը օգնէ հասարակութեան մի-
այն գրամով, նա պարտաւոր է օգնել
նոյնպէս ծառայութեամբ. և աշխատու-
թեամբ: Աերջապէս Ս. Գիրքը առանց
բացատրութեան ամեն մարդոյ վերայ
պարտք կը դնէ աշխատելու: Հարուստ-
ներու արածութիւնը աշխատանաց մէջ
այն է, որ նոքա կարող են իրենց ընդու-
նակութեան և կամաց համեմատ գործ
ընտրել, որ աւելի պատուաւոր լինի և
վայելուչ:

Այն ծնողքը, որոնք մտադիր են և
հետամուտ իրենց որդիքը այն աստիճա-
նին հասցնելու, որ ամեն աշխատանքէ
ազատ լինին, նոքա կը հակառակին ի-
մաստութեան և հաւատոյ հոգւոյն, վա-
սըն զի՝ ամենաժեծ մառանգութիւնը,
զոր կարող են ծնողք թողուլ իրենց որդ-
ւոցը, է նախ՝ Յատուծոյ օէրը և ապա
աշխատասիրութիւնը: Աշխատասիրու-
թիւնն աղքատ տուներ կը կանգնէ, հա-
րուստը կը պահպանէ. իսկ ընդհակա-
ռակն՝ անգործութիւնը չինած տուներ կը
քանդէ, հարստութիւնը կը վաանէ, և
այս պատճառաւ ահա մատաղ հասա-

կէն հարկաւոր է մանուկները վարժեցը-
նել աշխատարարութեան, որ կարենան
նեղութեանց համբերել, իրենց անձին
և աղոց ծառայել: Հարկաւոր է կրթել
մանուկները որ եւ իցէ արուեստի կամ
կամ կոչման մէջ, որ համաձայն է նոցա
բնութեանը և ընդունակութեանը: Այս
ամեն խնամքներուն հետ հարկաւոր է.
— Ա. Հեռանալ ամենակերպ չար և վը-
տանգաւոր կեանքէ: — Բ. Հարկաւոր է
յարմարիլ գերդաստանի պիտոյիցը եւ
կարեւոր պահանջողութեանը: Զքաւոր
ներն եւս պարտաւոր են շուտով ճարել
իրենց հացը իրենց աշխատանքով: Եր-
բէք անհաղութեան կամ ունայնասիրու-
թեան պատճառաւ սէտք չէ յետ քա-
շուին ծանր աշխատանքէ, կամ այնպիսի
աշխատանքէ, որ թէեւ աշխատէի առ չեւ-
նչանակութիւն չունի, բայց իւր գեր-
դաստանի համար շատ օգտաւետ է: —
Գ. Պէտք է արհեստը ընտրել որքան կա-
րելի է ընդունակութեան համեմատ: Այս
ղգուշութեամբ ընտրուած արհես-
տի մէջ մարդ կարող է բաւել օգտակար
լինիլ, և այս ընտրողութիւնը համաձայն
կը լինի նախախնամութեան կոչմանը:

Եթէ կը փախապիտիք, որ մեր աշխա-
տանքը ճշմարտապէս օգտակար և փրկա-
բար ընէ, պարտաւոր ենք հետեւիլ այն
գլխաւոր կանոնին, որով կախումն են
միւսները : — Ա. Պարտինք աշխատիլ
ոչ թէ աշխարհի որդւոց նման ենթար-
կուիլ մեր հաճոյքին կամ ազատութեամբ
հետեւիլ մեր փարթամութեան կամ ցան-
կութեան պահանջողութիւնները բա-
ւականացնելու, այլ պարտինք աշխատիլ
որդիական հնազանդութեամբ և Աստու-
ծոյ օրինաց համեմատ, ՚ի բոլոր խղճե-
շարժումն մեր պարտաւորութիւնը կա-
ռարելու եւ դառնալու օգտակար մեր
անձին և հասարակութեանը, և ոչ թէ
որովէս անպիտան անդամ ծանրանալու
հասարակութեան վրայ: Միով բանիւ
պարտաւոր ենք աշխատիլ Աստուծոյ հա-
մար և Աստուծոյ առջեւ, բարձրացնե-
լով մերս մեր հագին և մեր սիրտը առ
մեր երկնաւոր Հայրն, և նորա փառացը
նուիրելով մեր գործքը և աշխատանքը :
— Բ. Մեր աշխատանքը պէտք է համա-
ձայն ընէ բարութեան կանոններուն : —
Գ. Պարտաւոր ենք աշխատիլ սիրով եւ
հաւատարմութեամբ առ Աստուած, որ

նա օրհնէ մեր աշխատանքը և միշտ ճա-
 նաչենք և խոստովանենք այն ճշմարտու-
 թիւնը . « Եթէ ոչ Տէր չիմէ զառն՝ ի
 նանիր զանառակին չինողք նորա » : Սաղ .
 ԺԹ . 25 : Մեր երկնաւոր Հայրն է , որ
 կը տայ մեզ մեր ամենօրեայ հացը , եւ
 նորա օրհնութիւնն է՝ որ կը հաղթանայր
 նէ զմեզ : « Օրհնութիւն Տէրառն ի գլու-
 խրա արդարոց և ի նոյն անճացուցանէ ,
 եւ ոչ եւս առաւելու արտօմութիւն ի
 սիրտ նորա » : Աւակ . Ժ . 22 : Այն առա-
 զանգները , այն համութիւնները և այն
 գործունէութիւնը , որոց վրայ աշխարհի
 օրդին կը դնէ իւր յոյսը և հաւատը , ոչ
 այլ ինչ են՝ եթէ ոչ միշտ , զոր Աստուած
 ի գործ կը դնէ զմեզ պահելու և պաշտ-
 պանելու համար : — Դ . Պարտաւոր ենք
 աշխատել հանգիստ և խաղաղ հոգւով ,
 առանց նեղանալու , և եթէ մեր հոգա-
 ցողութեանը համեմատ չը յաջողի մեր
 աշխատանքը , պիտի իմանանք որ այս
 յաջողութիւնը մեզմէն կտրուած չէ , և
 մեր երկնաւոր Հայրն ունի հաղաւթաւոր
 միջոցներ մեզ օգնելու : Աստուծոյ եր-
 կիւղած օրդին կարող է ամենագործու-
 նեայ կենաց և հոգացողութեան մեջ

հասկանալ և գործ դնել ֆրիչի այս որո-
ւումերը : «Այն պատահեաւ հոգացէք և
ապիցէք . զի՛նչ կերփցուք , կամ զի՛նչ պիտ-
յուք , ... կամ զի՛նչ զգեցցուք , զի զայդ
ամենայն հէթանոսաց խնորուն . քանզի զի-
տէ Հայրն ձեր երկնաւոր՝ թէ պիտոյ է
ձեզ այդ ամենայն » : Ամբ . 2 . 31-32 :
— Ե . Պարբիւնք աշխատիչ շարունակ եւ
հաւատարմութեամբ , բայց միշտ խնա-
տութեամբ և չափով : Զերմեռանդ բա-
րեպաշտութիւնք երբէք ներհակ չէ մեր
գործունէութեանը և բնաւ չաւանար
մեր աշխատասիրութիւնք , այդ ընդհա-
կառակն կը զօրացնէ մեր կարարութիւնը
և գգնատութիւնը :

Աշխարհի սրգին աշխատելով միայն
խորանձի համար՝ կը աւհամեայտիակէ իւր
աշխատանքը իւր պիտոյից եւ ցանկու-
թեան հասկումաւ եւ աշխատութենէ կը
գտգրի . երբ որ ծանրութիւնն աւելի է
քան թէ քաղած օգուտը : Իսկ ընդհա-
կառակն՝ Աստուծոյ սրգին կ'աշխատի . ա-
ւելի պատուածային փառաց համար , իւր
ընկերի օգտի համար և երբեք իրաւունք
չը համարէր աշխատութենէ դադարելու ,
քանի որ մտադիր է բարեգործութիւն

առնել : Ինչպէս աշխարհի բազմաշահաւ
 ակր որդին կը ջանայ ըստ աշխարհի ճա-
 խանալ, նոյնպէս Աստուծոյ երկիւղած
 որդին կը յառաջի անտուածահաճոյ
 պարծօնքով հարստանալ և միւս փողկէն
 կ'աշխատի չափաւորել և կանոնաւորել
 իւր աշխատանքը այն տեղ, ուր Աս-
 տուած սահման դրած է : Նա ուշադ-
 րութիւն կը դարձնէ իւր հոգւոյ եւ
 մարմնոյ զօրութեան վրայ և չը կաճիր նա-
 ջաւ առողջութիւնը մաշել հարստա-
 թեան ճանապարհի վրայ : Նա կը սրբէ
 և կը պատուէ այն հանգստեան արք, որ
 նշանակուած է Աստուծոյն պաշտօն տա-
 լու համար և մեր հոգին հագարու հա-
 մար : Նա ժամանակէն բաժին էր պա-
 հէ իւր պարտաւորութիւնները կտաւ
 քերու համար և հպեալ բարութիւն-
 ներ շնորհարաներու համար : Ահա ասքա-
 նն իմաստ գլխաւոր պարտաւորները, իմ-
 աս մեն օգնուող և անկեղծութեամբ պի-
 տոյքը : « Զ. Պէտք է աշխատիլ հեղու-
 թեամբ և զգոնան հոգւով, միտ բերե-
 լով որ մեր ծանր աշխատանքները և մեր
 կենաց գոյաւորութիւնները մասն են այն
 պայծառն, որ աստուած էր անդաւոր մար-

դոյն եւ արեւոր է շարժեն զմեզ դէպ 'ի այն
երջանիկ փեանքը , ուր մենք պիտի հանե-
դրատանանք մեր աշխատանքէն , ինչպէս
կ'ասէ Յովհաննէս առաքեալն . « Երանի
մեռելոցն՝ որք 'ի տէր ննջեցին , այժմիկ
փառլաղակի զայս ասէ հոգին , քանզի
հանգեան յաշխատութենէ իւրեանց ,
բայց միայն գործք իւրեանց չորան զհետ
նոցա » : Յայտ . ԺԴ . 13 :

Քրիստոնեայն հետեւելով այս կա-
նոններուն կը պահէ ազատ սիրտ աշխա-
տանայ մէջ եւ կ'իմանայ խնդրել նախ
քան զամենայն փառածոյ արքայութիւ-
նը եւ արդարութիւնը . « Խնդրեցէք նախ
զարքայութիւնն Աստուծոյ եւ զարդարու-
թիւնն նորա » : Մատ . Զ . 13 : Այսպէս
կարող է քրիստոնեայն աշխատիլ եւ պար-
տաւորութիւնը համաձայնեցնել Յօսե-
թէոս եւ Նուհիա Աւետարանչաց խոսքե-
րու հետ , Մատ . ԻԳ . 28 : Դուի . ԺԴ . 16 ,
որոնք խիստպէս կ'արգելուն միայն ան-
գուտ , չափազանց եւ կամ անտեղի հո-
գացողութիւնքը : Այսպէս ահա մեր
հոգեւոր աշխատանքը պարտաւոր ենք
գործ դնել մեր փրկութեանը հասնելու
համար եւ ոչ թէ միայն փառնաւոր կե-

բակուրի և պիտոյից համար : « Երբ ոչք
 փորձեցէք մի՛ պիտոտական կերակուրն ,
 ալ զկերակուրն , որ մնաց ի կէտնս յա-
 ճիտեանականաց : Յով . 2 . 27 . »

ԶԳԱՍՏՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏՈՒՅՑ ՄԷՋ

ՔՐԻՍՏՈՆԻԱԿԱՆ զգոտաութիւնը
 չ'որոշելուք սրատուաւոր ճանապարհաւ
 փնտռել այն տրտմութիւնը կամ պաշ-
 տօնը , որուն պարտաւոր ենք : Քրիստոս
 նշական զգոտաութիւնը կ'արգելու մի
 այն մեծ նշանակութիւն տալ աշխարհաւ
 յին պատուոյն և փառաւորութեան , և
 զայն որոնել բուն կիրքով և անվաղել
 միջոցներով : Այսպիսի չափազանց ցանկ-
 կութիւնը կ'անուանի փառախոսութիւն , որ
 է վտանգաւոր կիրք , որոյ ազդիւրդ մարդ
 կային մեծամտութեան մէջ է , կամ այն
 թիւր դատադու թեան մէջ , որով կը պարզ-
 ծին ոմանք թէ մարդոյ արժանաւորա-
 թիւնը պաշտօնի և մեծութեան մէջ է :
 Փառախոսութիւնը կը խաբէ զմեզ եւ
 մենք կը կարծենք թէ՛ պատուոյ հասնել

լալ՝ կը գտնենք երջանկու թիւն, մինչդեռ
 ընդհակառակն աւելի կը նեղինք, կը զգ-
 աինք, կը պատգուինք եւ կ'անկանինք :
 Փառասիրութիւնը կը ըսւոյանէ մեր սիր-
 տը խռովութեամբ եւ տապնապաւ, ա-
 դանց անդորրացնելու : Նա կը շիջուցա-
 նէ մեր մարդասիրութեան զգացումն եւ
 կը տանի գէպ 'ի անիրաւութիւն, որով
 կը յառաջանան հասարակութեան մէջ
 կռիւներ, պատերազմներ, յեղափոխու-
 թիւններ, եւ ավերակերպ թշուառու-
 թիւններ : Միով բանիւ, փառասիրու-
 թիւնը կ'անդամալուծէ կրօնքի ավերա-
 պարզ օրէնքները, որոնք կը պատուիրեն .
 « Խնդալ ընդ խնդացողս, լալ ընդ լա-
 ցողս, զնոյն միմեանց խորհեցիք, մի
 ամբարտաւանիք, այլ ընդ խանարհս զի-
 ջանիցիք, մի լինիք խնատուն յանձինս
 ձեր, մի ումէք չարին՝ չար հալոսացա-
 նէք, խորհեցարիւք զգարիս առաջի ա-
 մենայն մարդիմն . » Հատվ. ժԲ. 17. « Մի
 լիցաւք անապարծ միմեանց ձայն տուր
 եւ ընդ միմեանս նախանձելոյ . » Գող.
 Ն. 26 :

Մարդկային պատուոյ ավերացանկա-
 լի նշաննայն է, երբ յառաջ եկած է

բարի գործքէ և բարի անունէ, երբ իւր
 բարանչիւր որ կը վերցնէ որ այս ինչ անձը
 պատուաւոր մարդ է, բարի Գրիգորանեաց
 և ընկերականա թեան օգտակար անդամ:
 Այս պատուանշանը կամ բարի համա
 բաւը չք ստացուիլ առաքինութեան լոկ
 արտաքին երեւոյթներով, այլ սրտի ճշգ
 մարիտ ազնուութեամբ և բարի ճանա
 պարհաւ դարձ գնելով և շահեցնելով
 մեր տաղանդը, զոր Աստուած աւան
 դած է մեզ: Այս մասին է, որ կը պա
 տուիրէ Առաքեալն. «Այսուհետեւ,
 եղբայրք, որ ինչ ճշմարտութեամբ է, որ
 ինչ պարկեշտութեամբ, որ ինչ արդա
 լութեամբ, որ ինչ սիրով, որ ինչ համ
 բաւ բարեաց, որ ինչ քաջութեամբ, որ
 ինչ գովութեամբ, զայն խորհեացէք ու
 Փիլ. Դ. 8: Երբ այսպէս կը վարուինք,
 առանց կոյր, կքրոս եւ անիրաւ մարդ
 կանց հաւանութիւնք գրաւելու, այն
 ժամանակ կը մոխթարուինք աւելի բար
 ձրո՛ւ եւ աւելի թանկագին հաւանու
 թեամբ, զոր պարտինք որոնել մեր խղ
 ճի և Աստուծոյ վկայութեան մէջ, կըրկ
 նելով Պողոս առաքելոցն հետ. «Այլ ինձ
 և այս անարգանք են, եթէ ՚ի ձեզնի դաւ

անցաց, կամ բնու ինչ 'ի մարդկանէ, նաեւ զանձն իմ ոչ քննեմ, զի ոչ ինչ գիտեմ զանձին իմոյ, այլ ոչ եթէ այսու արդարեանամ, զի որ քննէն զիս, Տէր է ուս. Ա. Կորն. Դ. 3-4: Հշմարիտ և ամենայն հաստատ փառաց հասնելու միակ միջոցն է՝ ճշդութեամբ կատարել մեր բոլոր պարտաւորութիւնները, հնազանդելով և փափաքելով հաճոյանալ Աստուծոյ, առ ոչինչ համարելով մեր տնձը, եւ խառտւանելով, որ ամենայն տուրք բարիք եւ ամենայն պարգեւք կատարեալք 'ի վերուստ են իջեալք, և ընդամին մեզ վերաբերելով այն ամեն յոյսերը և պատկները, զորս Աւետարանը կը խոստանայ մեզ: Այս է ահա փառաց ամենամեծ աստիճանը, որուն կարող ենք հասնիլ աշխարհիս մէջ եւ 'ի հանդերձեալն. «Բայց մեր ամենեցուն բացաւ երեսք զփառսն Աստուծոյ իրեւ ընդ հայեցի տեսեալ՝ 'ի նոյն պատկեր նորոգիւք փառաց 'ի փառս, որպէս և Տեառն հոգւոյ յ: Բ. Կորն. Գ. 18:

Հարգութիւնն է մեծամիտ դատողութիւն կամ համարումն, զոր ունին հրապարտները իրենց վրայ, ծածկելով իրենց

պակասութիւնները և մեծայնելով Կը-
 բենց տաղանդները և առաքինութիւն-
 ները, հռչակելով այնպիսի յատկու-
 թիւնք, զոր չ'ունին, և մոռանալով փաշ-
 աւաորել զՍատուած, որ պարգեւիչ է
 ամեն կոտորելութեանց: Հպարտու-
 թիւնը կը ճանաչուի շատ նշաններով,
 բայց այդ նշանները ամեն ժամանակ ծիշդ-
 ու պորզ չ'են, այլ փափոխական ըստ
 բնականութեան իւրաքանչիւր մարդոյ:
 Այս նշանները արժանի են դիտողու-
 թեան, որպիսի են՝ իւր անձին վրայ խոշ-
 սիլը սիրել, գովեստի ցանկալ և գովեստ
 ինդրել, այս գովեստներով խնդալ եւ-
 ուրախանալ, թուլանալ եւ ցածանալ
 պատուանշան եւ աստիճան ատմեալու
 համար, չը կամիլ իւր պակասութիւնքը
 տեսնել, չը համբերել կրած յանդիմա-
 նութեան կամ նախատանաց, յաճախ
 այլոյ թերութիւնքը քննել և խնդամիլ-
 տիլ, իւր անձը ամեն մարդկանցմէ նա-
 իապատիւ համարիլ և փափաքիլ ար-
 տաքուստ շքեղ և փարթամ երեւիլ:
 Հպարտութիւնը կը ծագի և կը զօրանայ
 թիւր դատողութենէ եւ կոպիտ միլո-
 թութենէ: Հպարտութիւնը կը պատրէ

զմեզ ճանաչել մեր տնձը : Հպարտութեամբ կը մոռանանք մեր պահպութիւնքը , մեր յանցանքները և մեր ամեն ցածութիւնքը , որպէս զի կարենանք քաղել քանի մի ունայն անապարծութիւնք լնչափ են՝ գեղեցիութիւն , հարստութիւն , ազգաբանութիւն , որոնք ունայն են և անցողական և կարող չ'են երբէք ճշմարիտ արժանաւորութիւն համարուիլ մարդոց համար . վստան զի իրենց մէջ չ'ունին հաստատուն և վայելուչ պարծանաց հիմնական տարերք : Հպարտութիւնը մարդոց համար չ'է , կ'ասէ Յուդան իմաստունը :

Հպարտութիւնը ունի խիստ կորուսական հետեւանքներ : Հպարտութիւնը յանցաւոր և անպարտաւոր կը կացուցանէ զմեզ Աստուծոյ առջեւ , որմէ անուշած ենք ամեն բարիք և զոր պարտաւոր ենք փառաւորել ի բոլոր սրտէ : Հպարտութիւնը մեծ արգելք է կրօնական դպացման , վստան զի , քրիստոնէական բարեպաշտութիւնը կը պահանջէ չը մեծամեղ երբէք , այլ մեր սիրտը , մեր միտքը և կամքը հնազանդեցնել աստուածային կեանսոյ , ճանաչել մեր մեղ-

պահասութիւնները և մեծայնելով Կը
րենց տաղանդները և առաքինութիւն
ները, հռչակելով այնպիսի յատկու
թիւնք, զոր չ'ունին, և մոռանալով փաշ
աւաւորել զԱսատուած, որ պարգեւիչ է
ամեն կոտարելութեանց: Հպարտու
թիւնը կը ճանաչուի շատ նշաններով,
բայց այս նշանները ամեն ժամանակ ճիշդ
ու պարզ չ'են, այլ փոփոխական ըստ
քնաւորութեան իւրաքանչիւր մարդոյ:
Այս նշանները պիտանի են դիտողու
թեան, որպիսի են՝ իւր անձին վրայ իտ
սիլը սիրել, գովեստի ցանկալ և գովեստ
խնդրել, այս գովեստներով խնդալ եւ
ուրախանալ, թուլանալ եւ ցածանալ
պատուանշուն եւ աստիճան ստանալու
համար, չը կամիլ իւր պահասութիւնքը
տեսնել, չը համբերել կրած յանդիմա
նութեան կամ նախապաշտօնաց, յաճախ
այլոյ թերութիւնքը քննել և խնդամբ
տիլ, իւր անձը ամեն մարդկանցմէ նա
խապատիւ համարիլ և փափաքիլ ար
տաքուստ շքեղ և փարթամ երեւիլ:
Հպարտութիւնը կը ծագի և կը զօրանայ
թիւր դատողութենէ եւ կոպիտ մոլո
րութենէ: Հպարտութիւնը կը պատրէ

զմեզ Ճանաչիլ մեր անձը : Հայարաու-
թեամբ կը մոռանանք մեր պահպաւթիւն-
քը , մեր յանդերձները և մեր ամեն ցո-
ծութիւնքը , որպէս զի կարենանք քա-
ղել քանի մի ունայն անապարծութիւնք ,
ինչպէս են՝ գեղեցկութիւն , հարստու-
թիւն , ազգաբանութիւն , որոնք ունայն
են և անցողական և կարող չ'են երբէք
ճշմարիտ արժանաւորութիւն համար-
ուիլ մարդոց համար . վստահ իրենց մէջ
չ'ունին հաստատուն և վայելուչ պար-
ծանայ հիմնական տարերք : Հայարաու-
թիւնը մարդոց համար չ'է , կ'ասէ Յուդ-
ան իմաստունը :

Հայարաութիւնը աւելի խիստ կորու-
տական հետեւանքներ : Հայարաութիւ-
նը յանցաւոր և ապերախտ կը կացուցա-
նէ զմեզ Աստուծոյ առջեւ , որմէ ատու-
ցած ենք ամեն բարիք և զոր պարտա-
ւոր ենք փառաւորել 'ի բոլոր սրտէ :
Հայարաութիւնը մեծ արգելք է կրօնա-
կան դժացման , զիսն զի , քրիստոնէական
բարեպաշտութիւնը կը պահանջէ զը մե-
ծամտիլ երբէք , այլ մեր սիրտը , մեր
միտքը և կամքը հնազանդեցնել աստ-
ուածային կեանսոյ , ճանաչել մեր մեղ-

քերլը և այն դատաստարտութիւնը, որուն արժանացած էինք, գիտել Աստուծոյ ոչորմութեանը և շնորհացը Յիսուսի Քրիստոսի անուամբ: Հպարտ և ամբարտաւան սիրտը կ'ընդդիմանայ այս կանոններուն եւ նոյն խիւ ամբարիշտն ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ անսանձ և կատաղի հպարտ, որ չուզեր կրել և ոչ մի լուծ, չ'ուզեր ճանաչել ոչ մի իշխանութիւն և կամի հեռելիք միայն իւր ցանկութեանը և կրից: Հպարտութիւնը անկրաւ կ'առնէ զմարդ առ իւր ընկերն: Հարտար սառնութեամբ կը նայի ինչ որ բարձր է իրմէն, եւ կ'ատէ չարաչար. նա անխնայ կ'աշխատի նուաստացնել ինչ որ բարձր է, եւ այս մասին ցործ կը դնէ ամեն անարդ միջոց, չարախառութիւն, բամբասանք, կռիւ, վեճ եւ խռովութիւն: Նա միայն կը ձգտի բարձրանալ, ինչ ճանապարհաւ որ լինի: Հպարտը ամենեւին իրաւունք չը տաք տաղանդին և արժանաւորութեանը, այլ անդադար կը վառէ և կը բորբոքէ անվերջ վեճեր և դանդաւորներ: Նա կը խլէ քաղցրութիւնը և պատելը գերդաստանի միութենէն և ինքն գիւրագրգիռ է ամեն

Թեթեւ անպատուութեան համար :
 Հպարտը խառութեամբ կ'իջիւն և զըզ-
 ուանօք կը հնազանդի, և ուրեմն պատիժ
 է նա հասարակութեան : Հպարտը միա-
 սակաբ է նոյն իսկ իւր անձին, անմիտ
 ձեռնարկութիւններ հնարելով կ'են-
 թարկէ՝ թէ իւր անձը եւ թէ պիտոյ
 մեծ դժբաղդութեան : Մանաւանդ ար-
 ցելք կը լինի ուղղութեան և զղջման,
 որով կարող են մարդիկ գտնել Աստու-
 ծոյ որդարութիւնը 'ի ձեռն Յիսուսի Քրի-
 ստոսի : Ս. Գրքը այսպէս կը խօսի
 հպարտութեան վրայ . « Զի խնդայ ընդ
 ամենայն զոր ասէ Տէր, և խոտորի վանն
 պղծութեան անձին իւրոյ » : « Վայ այ-
 նոցիկ որք զանձինս առ իմաստունս ու-
 նիցին և յաջա անձանց իւրեանց խորհրդ
 դաւանիք » : « Այսպէս ասէ Տէր, մի պար-
 ծեցի իմաստունն յիմաստութիւն իւր,
 և մի պարծեցի հզօրն 'ի զօրութիւն
 իւր, և մի պարծեցի մեծն 'ի մեծու-
 թիւն իւր, սոք յայն պարծեցի որ պար-
 ծիցին իմանալ եւ ճանաչել զիս՝ թէ ես
 եմ Տէր որ առնեմ զկրօնաւորս և զողոր-
 մութիւն » : « Զի՞նչ աւելիս զոր ոչ իցէ
 առեալ և թիւ տակ որք պարծիս իբրեւ

դառնալ՝ Տէր տաքարտաւանից հակա-
 ռակ կայ տայ շնորհս խոնարհացու. Ա. Պիտ.
 Ե. 5. Առակ: 2. 16. Եւայի Ե. 21: Երեմ.
 Բ. 23-24: Ա. Կրն. Դ. 7: Սուրբ Գիրքը
 պարզապէս կը հաստատէ՝ թէ ինչպէս
 Աստուած տառիկ կը պատժէ հպարտ
 փառաւօնը, հարաւգոյ մնասորը: Հպարտը
 շատ անգամ սրտոքուստ կ'երեւի շը-
 ապը, հագուատի մէջ՝ արձնաւէր, տան
 մէջ՝ շքեղասէր, ձի եւ կոռք պահելու
 մէջ՝ դարդասէր, հիւրասիրութեան եւ
 մեծարանաց մէջ՝ չափադանց մոխող: Շը-
 ապըութիւնը մեր կարողութենէն փեր
 ծախուց կ'ենթարկէ զմեզ, կը փտունէ
 մեր հարստութիւնը եւ չքաւորութեան
 դուռը կը հասցնէ: Եռապըութենէ հե-
 աանալու համար պարտինք հետեւիլ
 այս կանոններուն: — Ա. Մեր ծախքը
 պէտք է սր մեր եկամտաբէն աւելի
 լինի եւ կամ հաւատարմ, որովհետեւ մեր
 եկամտի մէկ մասը պարտաւոր ենք գործ
 գնել մարդասիրութեան համար, իսկ
 միւս մասը մեր ձախորդ օրուան եւ կամ
 անակնկալ պատահարաց համար պահ
 պահել: — Բ. Պէտք է մտադրութիւն
 գործնել մեր ընդունակութեան եւ փը

Ճակինս վրայ, մեր կացութեան և աստիճանի վրայ, որպէս զի չը կարենան նախատել զմեզ, որպէս թէ մեր անձն չենք ճանաչեր, եւ մեր կարողութենէն վեր գործ կը բռնենք: Այս կարող է հասարակութեանը վնասել, նախանձ ու ատելութիւն պարթուցանել մեզ հաւասար մարդկանց մէջ և խանգարելով ընկերականութեան կարգը՝ զգուանք պայտառել մեզմէն մեծերուն: — Գ. Պարտինք յարգել մեր բնական երկրի սովորութիւնը և ընդհանրապէս սիրել եւ պատմուել ինչ որ օգտաւէտ է և վայելուչ, որպէս զի վնասակար օրինակ չը տանք մեր հայրենակիցներուն. որովհետեւ մարդասիրութիւնը կը պահանջէ հեռացնել մեզմէն ամեն բան, ինչ որ կարող է փայթակշռութիւն պատճառել մեր ընկերին:

Շռայլութիւնը կը զօրացնէ փափկասիրութիւնը, մարմնապաշտութիւնը և հարստութիւնը: Նա առիթ կը տայ մեզ չափազանց հոգալ մեր մարմնայն համար և փափկասիրութեան մէջ ընկրդմիլ, որմէ ազատիլը խիստ դժուարին կը լինի, երբ կամենանք ուղղուիլ: Նը

ռապիդութիւնը հասարակութեան մէջ կը
 սերմանէ անդործութիւն , ունայնասի-
 րութիւն , սնտոփ և վարանցուի զուար-
 ճութիւններ : Նա կը թուլացնէ և կ'ա-
 սրականէ ժողովրդի փարքը , մեծ նշանա-
 կութիւն կը տայ հարատւութեան և սա-
 կայն ամենեւին չ'օգնէր չքաւորներուն
 և չ'սփոփէր նոցա տառապանքը : Վեր-
 ջապէս , ռապիդութիւնը կը զբաղեցնէ ներ-
 կայ կենաց խաբուսիկ աւնայնութեամբ
 և կը շիջուցանէ մեր առ Աստուած և առ
 հոգեւորս ունեցած սէրը : Ս . Գիրքը կը
 դատաւարտէ ռապիդութիւնը այս իստ-
 քերով . “ Մի հարաւանար առաջի թա-
 դաւորի եւ 'ի տեղիս մեծամեծաց մի
 մատչիր ” : Առաջ . ԻԵ . 6 : Պօղոս առա-
 քեալը կը յորդորէ կանայքը՝ պարզ հա-
 փուստներ հագնելի . “ Նոյնպէս և կանայք
 'ի զարդ խոնարհութեան , ակնածու-
 թեամբ և զգատտութեամբ զարդարել
 զանձինս , մի 'ի հիւսս ակեմանա ընդե-
 իւրեալս մարգարատի , կամ 'ի հանգեա-
 ծրս պաճուճեալս . այլ որպէս վայելէ
 կանանց՝ զատուածորոշութիւն յանձն
 առելոց գործովք բարութեան ” : Ա . Տիմ
 Բ . 9-10 : “ Արայ ընկոյի ոչ արտապուտտ

հիւսիսք և ոսկեհաւ ծառակալք՝ կամ
 պաճուճեալ զգետաւք զարդ . այլ ծա-
 ծակ սրահն զմարդն . անկեղծութեամբ
 հնազանդութեան և հանգարտութեան
 հոգւոյն , որ է առաջի Աստուծոյ բազ-
 մաբառիկ . քանզի այսոգէս երբեմն եւ
 կանայք որ յաւաստեալ էին յԱստուած ,
 զարդարեին զանձինս հնազանդիլ իւր-
 եանց արանցս : Ա . Պիպ . Գ . 3-6 . — Եր-
 ուայրութիւնը բոլորովին հակառակ է Ա-
 լեւտարանի հոգւոյն . վասն զի Ալեւտա-
 րանը կ'առաջարկէ մեզ մեր փրկչի ահ-
 րը , որ իւր կեանքը անցուց աշխատա-
 նաց մէջ , հեռացաւ զգացողութիւնները
 փազարշոյ իրերէ , հեղութեամբ և իտ-
 նարհութեամբ յանձն առաւ տառա-
 պանք և չարչարանք : Ալեւտարանը կը
 յարդարէ զմեզ որ մեր միակ փառքը Աս-
 տուծոյն հաւատարիմ լինելն է , նորա
 ողորմութեանը յուսպն և միայն նորա
 խաչով պարծիլն . “ Այլ ինձ քան լիցի
 պարծիլ ” բայց միայն ՚ի խաչ Յեառն մե-
 րոյ Յիսուսի Քրիստոսի , որով ինձ աշ-
 խարհ ՚ի խաչ ելեալ է և ես աշխարհի ու
 Գալ . Զ , 14 : Անհնարին է որ Աստուծոյ
 ահրը կապուի այս կենաց ունայնութեան

հետ . և միթէ կը վայելէ Յիսուսի հետեւողներուն զԱստուած թողուլ եւ զաշխարհ սիրել : « Մի սիրէք զաշխարհ և մի որ ինչ յաշխարհի է , եթէ ոք սիրէ զաշխարհ՝ ոչ է 'ի նմա սէր Հօր Կ: Ա. Յով. Բ. 15 : Մեր ֆրկիչը մեծատան առակով կը պատկերացնէ մեր առջեւ շուտըլութեան վտանգը : Կը օգտակերացնէ թէ ինչպէս ծիրանի հագուստներ կը հագնէր և զեղիտութեան մէջ կը տապալէր , մոռանալով աղքատները և ամենեւին չը մտածելով իւր հոգւոյ փրկութեան համար : Դոմ. Ժ. 19 : Ս. Գիլքը շուտըլութեան և հպարտութեան հակառակ կը պատուիրէ մեզ . — Ա. Հեղ-Ռիան , որ է մեր ունեցած տաղանդները եւ բութութիւնները չափէն դուրս չը մեծացունել , այլ ճանաչել և խոստովանիլ մեր պահասութիւնները : « Տառապեցարուք , ագացարուք եւ լացէք , ծաղր ձեր 'ի սուգ դարձցի և ուրախութիւն ձեր 'ի տրտմութիւն . խոնարհեցարուք առաջի Տեսուն և բարձրացուցէ դձեզ Կ: Յով. Գ. 9-10 : « Խոստովան եղերուք միմեանց զմեզ և աղօթա արարէք 'ի վերայ միմեանց , որպէս զի բժշկեալիք , քանզի

յոյժ զօրաւոր են ազօթք արդարոյց յօղ-
նականութիւն ու Յակ. Ե. 16 : — Բ. 2ը
հպարտացնել մեր սիրտը մեր ունեցած
արտօնութեամբ . այլ ընդ հակառակն
նպն արտօնութիւնը մեզ համար գեղե-
ցիկ միջոց համարելով՝ գոհանալ Աս-
տուծմէ : — Գ. Միշտ պատրաստուիան
լինիլ այլոց առջեւ խոնարհիլ և սնա-
պարծութեան ամենեւին տեղի չը տալ :
« Մի՛ ինչ ըստ գրգռութեան և մի՛ ինչ
ըստ անսպարծութեան , այլ խոնարհու-
թեամբ զմիմեանս լաւ համարիլ , առա-
ւել քան զանձինս , մի՛ զանձանց և եթ
գիտիլ այլ իւրաքանչիւր որ բնկերին ու
Պիլ . Բ . 3 :

Խոնարհութիւնը պոռաքուստ կ'ե-
րեւի հեզ վարժունքով և վայելուչ խօ-
սակցութեամբ , այսինքն երբ մեզմէ մե-
ծերը կը պատուենք , հաւատարմերու
հետ համաձայն կ'ընթանանք , մեզմէ
սատրիկներու հետ քաղցրութեամբ եւ
հեզութեամբ կը վարուինք , այլոց խը-
րատները չիլ ըսենք և առ հարաբարակ այն-
տէս կը գրաւենք : ուրիշներուն սիրտը ,
որ եղբայրսիրութեան փապը կ'ամրա-
նայ , այս է որ կ'անուարմի ճշմարիտ քա-

դաքսավարութիւն։ Իսկ եթէ խոնարհութիւնը կեղծ ու պատիր է, խօսակցութեան ձեւերը խաբէքայ, հեղութիւնը լսի դիմակ է, որոյ տակ կը սքողի հպարտութիւնը. այս կ'անուանի մարգախարութիւն՝ քան թէ քաղաքավարութիւն։ Ս. Գիրքը կը պատուիրէ խոնարհութիւն ունենալ առ միմեանս. « Ամենեքեան ընդ միմեանս զխոնարհութիւն ունիցիք, զի Աստուած ամբարտաւանից հակառակ կայ, տայ գնորհա խոնարհացոյ։ Ա. Պիտ. Ե. 5։ Աւետարանն օրինակ կը առայ մեզ մաքաւորը, որ խոնարհութեամբ եւ զղջմամբ արդարացաւ եւ գնաց իւր տունը, « Էջ սա արդարացեալ ՚ի տուն իւր քան զնա. զի ամենայն որ բարձրացուցանէ զանձն՝ խոնարհեցի, եւ որ խոնարհեցուցանէ զանձն՝ բարձրացի ու Դոմի, ԺԸ. 14։ Խոնարհութիւնը առեթ յարմար եւ միայելուչ է երիտասարդներուն, պատճառն որ նոքա փորձուած չեն, չապ արգելքներ ունին եւ մեծամեղութիւնը կարող է խափանել նոցա սաւաքինութիւնը եւ առաջնորդել ՚ի ազիւ տութիւն։ Բայց եթէ երիտասարդները շատ չը վառահին իրենց անձինքից, այդ

հեղութեամբ և սրարկեշտութեամբ ընդունին իրենց ծնողաց, իրենց ուսուցչաց և ամեն բարեմտաց բարի խորաները, շուտով կատարելութեան կը հասնին և շատ առաջ կ'երթան. « Սյնպէս և, երիտասարդք, հնազանդ լերուք ծերոց, ամենեքին ընդ միմեանս գիտնար հովիւն ունիցիք ո: Պէտք. Ե. Ծ. Խոնարհութեան ամենայնարմար միջացն է Քրիստոնէական կրօնքը, որ կարելի է աւել թէ մի գեղեցիկ դպրոց է խոնարհութեան: Քրիստոնէական կրօնքը հզօր կերպով կը պատուիրէ խոնարհութիւն և մեծամեծ խառնակներ կը խոտաւնայ և Քրիստոնէական հաւատոյ բոլոր մասունքը խոնարհութեան գործքեր են: Երբ կը խոստովանինք որ մեր փրկութիւնը Աստուծոյ ձեռքն է, երբ կը հաւատանք որ Աստուծակէ կախեալ ենք, երբ կը խոստովանինք որ մեր ապրութեան զօրացուցիչը, մեր մեղքերուն բաւիչը և մեր դժբաղդ միճակի բարւոյթիչը՝ Աստուած է. երբ կ'ընդունինք որ մենք միշտ կարստ ենք Աստուծոյ ոգրմութեանը և օգնութեանը. երբ կը ծանաչենք որ մենք ամենքս հաւատար

ենք Աստուծոյ առջեւ, և երբ մեր ժա-
 մանակաւ որ արտօնութիւններն առ ոչ
 ինչ կը համարենք և միայն յաւիտենա-
 կանք կը փնտռենք, ահա այս ճանաչո-
 զութեամբ կը յայտնենք մեր խանութա-
 թիւնը: Քրիստոնէական կրօնքը կ'ուսու-
 ցանէ մեզ, որ մենք գործակից ենք Նա-
 խափանամութեան, և ամեն վիճակի, ու
 մեն պաշտօնի մէջ պարտաւոր ենք կու-
 տարել մեր պորտաւորութիւնները, հը-
 նազանդելով Աստուծոյ կամքին և իմա-
 նայով որ ճշմարիտ աւարքնութիւնը և
 իսկական փառքը հնազանդութեան մէջ
 կը բաժանուի: Աւետարանը կ'ուսու-
 ցանէ մեզ ասել աշխարհային ունայնա-
 թիւնները, որով դաւադրած են շատ
 մարդիկ, և ճանաչել մեր անձը իրրեւ-
 ոյանդուիտ և ճանապարհարգ աշխար-
 հիւ մէջ. կ'ուսուցանէ մեզ աշխատիլ
 երկնային հայրենեաց դուռն բանալ,
 ուր միայն պահուած է աւարքնեաց հա-
 մար հաստատուն փառք և յաւիտենա-
 կան երջանկութիւն: Մեր խանութա-
 թեան ամենամեծ օրինակն է մեր թշու-
 կիւնը, որ մեր սիրայ համար չարչարողք
 յանձն առաւ, որպէս զի մենք և անոնք

խոնարհութեան քաղցր զգացումները
կրելով և աշխարհի ունայնութիւնը առ-
աջ ինչ համարելով, կարենանք նորա ա-
շակերտ համարուիլ : « Զայն խորհեացի
խրաւքանչիւր որ 'ի ձէնջ, որ և 'ի Քրիս-
տոս Յիսուս . որ 'ի կերպարանս Աստու-
ծոյ է . ոչ ինչ յափշտակութիւն համա-
րեցաւ զլինիլն հաւասար Աստուծոյ . ալ
զանձն ունայնացոյց զկերպարանս ծառա-
յի առեալ՝ 'ի նմանութիւն մարդկան ե-
ղեալ, և կերպարանօք գտեալ իբրեւ ըզ-
մարդ : Խոնարհեցոյց զանձն, լեալ հնա-
զանդ մահու շափ . եւ մահաւ խաչի ո :
Փիլ . Բ . 5-9 : Այսպէս ուրեմն որչափ
որ աւետարանական հագին կը զօրացնենք
մեր մէջ, այնչափ գիւրին կը լինի մեզ
համար խոնարհութիւնը :

Հպարտութեան գլխաւոր դեղն է
Քրիստոնէական կրօնը : Պարտինք մեր
կողմէն անորադար աշխատիլ հպարտու-
թեանը յաղթելու համար՝ ամեն օր յա-
ռաջագիւտել խոնարհութեան մէջ : Մեր
դէմ եղած հակառակութիւնները պէտք
է օգտաւէտ համարինք մեզ համար, և
բոլոր կարող ենք մեզ պակասութիւններն
զգալ, գոռոզութեան հոգւոյն զօրու-

Թիւնք նուաճել, տրիշներէն խրատ խնդ-
րել, մեր գործքը ճշմարիտ խրատներուն
համաձայնեցնել և շատ չը վատահիշ մեր
անձին վրայ, որ խրքեմն ինքնասիրութեան
ախտով կը ճարակի։ Պարտինք փախչիլ
այն մարդկանց ընկերակցութենէն, որոնք
ցած են և երեսպաշտ և ամեն բարե-
կամութիւն միայն իրենց օգտի համար
գործ կը դնեն։ Մեզմէ բարձր մարդկանց
հետ ունեցած կապակցութիւնը խիստ
օգտաւէտ է այս նկատմամբ, որ նոքա
աւելի լուսաւորութեամբ և փորձառու են։
Պարտինք մանկութենէ վարժուիլ սա-
կաւ խօսելու մեր անձին վրայ և ուրա-
խութեամբ հնազանդելու ամեն բարի
խորհուրդներու։ Պարտինք չը յամառիլ
երբէք մեր կարծիքներուն վրայ, այլ միշտ
հեռանալ ունայնասիրութենէ և այսպէս
հպարտութեան ոտմասները խել։ Երբ
ի ներքուստ պարզ սիրտ կ'ունենանք և
արտաքուստ համեատ կեանք կը վարենք,
այնուհետեւ կարող ենք ամբարտաւառ
նութեան և գառազութեան հոգին իւր
պառ նուաճել, գործունի և օգտաւէտ
կեանք աւանդալ եւ մեր անձին համար
շատ չը հոգալ։ Այս ամեն միջոցները

եւ ընդունակութիւնները պարզեւորը
 Աստուած է, ուստի և պարտաւոր ենք
 ամեն ժամանակ նորա օգնութիւնը խնդ-
 բել, որ կարող է մեր սիրտը փոխել, մեզ
 կամք և գործադրութիւն տալ և խր-
 հօգւորլ յաջողել՝ ինչ որ բարի է և օգ-
 տուէտ. « Զի Աստուած է, որ յաջողէ
 'ի մեզ գկամելն և զառնելն վասն հա-
 ճութեան » : Փիլ. Բ. 13 :

ԶԳԱՍՏՈՒԹԻՒՆ ՆԵՂՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԻՆՁՁԳԵՍ որ աշխարհային բաները
 վնասուելու, գործածուելու եւ վայելելու
 համար կարեւոր է զգաստութիւն, նոյն
 պէս կարեւոր է եւ նեղութեան մէջ.
 Թէ՛ բազդաւորութեան և թէ՛ գժբազ-
 դութեան մէջ մարդ պարտական է հա-
 ւասար հոգի կրել և երբեք բանակա-
 նութեան և արդարութեան տահմանը
 չ'անցնել. Քրիստոնէական զգաստու-
 թեան այս մասը, որոյ կանոններուն պար-
 տինք հետեւիլ գժբազդութեան ժամա-
 նակ, կ'անուանի չիղութիւն, Հասարակութիւն

և Համբերութիւն : Հեղութիւնը հակառակ է յամառութեան, նեղարտութեան : Եւ բարկութեան : հաստատութիւնը հակառակ է երկչոտութեան : իսկ համբերութիւնը հակառակ է թուլութեան : յուսահատութեան և տրանջման : Հեղութեան հոգին կ'երեւի գլխաւորապէս անուատուութեան և հակառակութեան մէջ . հաստատութեան հոգին կ'երեւի վտանգի մէջ . իսկ համբերութեան հոգին՝ նեղութեան եւ ձախորդութեան մէջ :

Քրիստոնէական հեղութիւնն է հանգիստ և խաղաղ հոգի պահպանել ամեն անհաճոյ և տխուր վերաւորող պատահարաց մէջ, երբէք կրից անգի չը տալ և վշտացած ժամանակ բանիւ կամ գործով բռնապետութեան դէմ չը մեղանշել, և այս ամենը կատարել Աստուծոյ կամայ և օրինաց հնազանդելու համար : Ճշմարիտ Քրիստոնեայն միշտ այս հեղութեան հոգին կը կրէ . նա չը նեղանար և չը բարկանար, երբ միշտ կամ կորուստ կը պատահի իրեն . նա ոչ միայն չ'անարգել և չը բարկացնէր ուրիշները, այլ և ուրիշներէն անարգանք կրած ժամանակ

փոխարէնը չը հատուցունէր : Նա իւր
 հեղութեամբ կը մեղմայնէ թշնամեաց
 բորկաւթիւնը , կը խաւրողէ նոցա սիրտը
 և կը ներէ իւր անձին գէժ եղած անալը-
 գտնացը : Նա կը հետզանդի խրատնե-
 րու եւ յանդիմանութեան , կը յարգէ
 իրմէ մեծերը եւ քաղցրութեամբ կը
 վարուի իրմէն ստորիններու հետ : Հե-
 ղութիւնը ամենադեղեցիկ առաքինու-
 թիւններէն մէկն է : — Ա . Նա սերտ կա-
 պով կապուած է միւս առաքինութեանց
 հետ , ինչպէս են , բարեպաշտութիւն ,
 խոնարհութիւն , մարդասիրութիւն եւ
 այլն . որովհետեւ ինչպէս բարեպաշտու-
 թեամբ , նայնպէս եւ հեղութեամբ կը
 պարտաւորինք Նախափնտամութեան ուր-
 նօրէնութեանը և հրամանին անատլ : Բա-
 րեպաշտութեամբ կը բարձրացնենք մեր
 սիրտը առ Աստուած մեզ պատահած
 ճակատդութեանց մէջ եւ այսպէս կ'առ-
 սենք . « Տէր իմ և Աստուած իմ , քեզ
 կը նուիրեմ նեղութիւնս և լիջտս . ուստի
 ինձ կամիչ , ինչ որ դու կ'ամիսդ : Խոնար-
 հութիւնը կը պահանջէ բժափնդրու-
 թեամբ չը նայիլ մեր ընկերքի արարմանց
 վրայ , այլ մտաբերել մեր սրտիստե-

Թիւնները : Մարդասիրութիւնը կը պա-
տուիրէ ներել մեր ընկերին եւ իաղա-
զուծեամբ վարուիլ նորա հետ : Իսկ մեր
հոգւոյ նորոգութեան ամենահաւուստ
նշանն է հեղուծիւնը : Երբ մեր հոգին
խաղաղ է և կը վայելենք բարի խղճմը-
տանքի ճշմարիտ բարութիւնը, երբ գոհ
է մեր սիրտը և ամենեւին դառնութիւն
չը կայ, այն ժամանակ միայն կ'իմացուի
որ հեղուծիւն ունինք ընկերի համար և
գոհութիւն նախախնամութեան բա-
րեաց համար : — Բ. Հեղուծիւնը անհը-
րաժեշտ կարեւոր է մեր հանգստու-
թեան համար, որովհետեւ տուանց հե-
ղութեան մենք միշտ տրտունջի մէջ ենք,
և այս տրտունջն է, որ ընդդէմ է Աս-
տուծոյ կամացը եւ կը զրկէ զմեզ նորա
օգնութենէն և մոխթարութենէն : Ա-
ռանց հեղութեան բռնութիւնը և ան-
խոհեմութիւնը կը թագաւորեն մեր վը-
րայ և կորստեան ճանապարհ կը բանան,
չիտթեքով մեր մերձաւորներու հետ ու-
նեցած բարեկամութիւնը և հաւատար-
մութիւնը : — Գ. Հեղութիւնը կարեւոր
է հասարակաց բարութեան համար .
վասն զի եթէ հասարակութեան ան-

դառնեցրը վառուած չեն հեղութեան հո-
 ւաւով, ամեն խռովութիւն, կռիւ, աղ-
 մուկ և սպանութիւն կը տիրեն ընկերա-
 կանութեան մէջ: Ինչ տեղ հեղութիւնը
 և խոնարհութիւնը աջակից են, ինչ տեղ
 սէրը արդարութիւնը և խոհեմութիւնը
 կը տիրեն, և ինչ տեղ բանականութեան
 ձայնը կը լսուի, այն տեղ ամեն խռովու-
 թիւն, աղմուկ և կռիւ կը դադարին:
 — Ե. Հեղութեամբ Աւետարանի հոգին
 մեր մէջ կը բնակի, որ կը պատուիրէ ոչ
 միայն հեղ լինիլ, այլ և ամեն տեղ և ամ-
 են ժամանակ հեղութեան ճշմարիտ
 պատկերը՝ Յիսուս Քրիստոս մեր աչքի
 առաջն ունենալ. «Ուսարո՛ւք յինէն զի
 հեղ եմ եւ խոնարհ սրտիւ »: «Երանի
 հեղօց, զի նոքա ժառանգեսցեն զերկիր:
 Երանի ողորմածաց, զի նոքա զողորմու-
 թիւն գտցեն »: Մատ. Ե. 5 — 7: Սո-
 ղոմոն իմաստունը կ'ասէ որ, հակառակ
 կութիւնը կը տիրէ այն արտերու մէջ, ո-
 րոնք հեղ չեն. «Մի փութար յոգիս քո
 բարկանալ. վասն զի բարկութիւն 'ի ձոց
 անզգամաց դադարի »: Թոմ. Ե. 9:

Հեղութեան հոգին կը ծնուի և կը
 զարգանայ մեր մէջ. — Ա. Երբ վանկու-

Թե՛նէ կ'ուսանիմք զայնէ հայտնութիւնը և անձնասիրութիւնը և աւելի մշտագրութիւն կը դարձնենք, ոչ թէ ինչ որ այլք մեզ պարտին, այլ ինչ որ մենք այլոց պարտական ենք. ոչ թէ ինչ որ մեզմէն առնուած է, այլ ինչ որ Աստուած մեզ պարգեւած է: — Բ. Պարտինք ոգեւորիլ հեղութեամբ եւ լաւ զննել այն նեղութիւնները, որոնցմէ Աստուած պահպանած է զմեզ, լաւ նկատել այն ունայնութիւնները, որոց կորուստը աւմենեւին սրժանի չէ ապաշաւանաց: — Գ. Աստուծոյ հոգին միայն կարող է զօրացնել մեր մէջ ճշմարիտ հեղութիւնը. նա միայն կարող է հեղութիւնը թագաւորեցնել մեր սրտի վրայ: Մեր Քրիստոսիկը, յորդորները, մեզմէն պահանջած շնորհակալութեան առհաւատչեայն, մեր փոքր եղբայրներուն հատուցած բարիքը, ահա՛ ոյս է որ կարող է զգուշի առնել մեզ համար հեղութիւնը և քրիստոնէական մարգասիրութիւնը. «Որովհետեւ արարիք միւսմ 'ի փոքրկանցս յայսցանէ, ինձ արարիք ո: Պօղոս առաքեալը եր յորդորէ ասելով. «Զգեցար՞ո՞ք այսուհետեւ իբրեւ լիարեւոյք

յԱստուծոյ՝ սուրբք և տիրեցեալք , ըզ-
 րու թ , զգոյրմութիւն , զքաղցրութիւն ,
 զխանարհութիւն , զհեղութիւն , զեր-
 կայնմտութիւն , ներել միմեանց , շնոր-
 հել իրերաց , եթէ ուրուք զուսկեք տըր-
 առնջ ինչ իցէ , որպէս Աստուած Քրիս-
 տոսիւ շնորհեաց ձեզ , նայնպէս և դուքո՛ւ
 «Ամենայն դառնութիւն և բարկութիւն
 և սրամտութիւն և աղաղակ և հայհո
 յութիւն բարձցի 'ի ձէնջ ամենայն չա-
 րութեամբ հանդերձ , լեքուք ընդ մի-
 մեանա քաղցունք , գթածք , շնորհել մի-
 մեանց՝ որպէս և Աստուած Քրիստոսիւ
 շնորհեաց մեզ » . Կող . Գ . 12 . Եփես . Դ .
 31—32 . Մեր Փրկիչը կը յորդորէ . «Առէք
 զլուծ իմ 'ի ձեզ և սւսարուք յինէն , զի
 հեզ եմ և խոնարհ սրտիւ , եւ գաջկք
 հանգիստ անձանց ձերոց , զի լուծն իմ
 քաղցր է՝ և բեռն իմ փոքրագի » . Մատ .
 ԺԱ . 29—30 :

Բաւական չէ միայն հպարտութենէ
 հեռանալ , այլ հարկ է նայնպէս չարա-
 հոգութենէ վախճիլ . Զարահոգութիւնը
 առ ի թ կը տայ մեզ ամեն բան չար միտ-
 քով մեկնել , ամեն անցք չար կողմէն
 նկատել , նեղանալ . և գանդատիլ : Նա

կը յամբեցնէ մեր սիրտը և կը դառնա-
ցնէ մեր դատողութիւնը և այլոց հետ
ունեցած խօսակցութիւնը և վարմունքը:
Զարահոգութիւնը թէպէտ այնքան զօ-
րեղ չ'երեւիր, բայց իւր գործքը և հե-
տեւանքը բարկութեան պէս կորստա-
կան են: Նա կ'ատէ և կը խանգարէ եր-
ջանկութիւնը, թէպէտ սակաւ կը գործէ
եւ սակաւ կը մնասէ, բայց շարունակ
գործելով՝ կը զգուեցնէ և կը չափազան-
ցէ: Զարահոգութիւնը ծնունդ է կար-
ճամտութեան, անձնասիրութեան եւ
դատարկաբանութեան, որ ամենեւին
համբերել չը գիտէ հակառակութեան
և զրկողութեան: Զարագոհութիւնը ըստ
մեծի մասին ծերունեաց ախտ համար-
ուած է, բայց կը գտնուի նոյնպէս երի-
տասարդաց մէջ, որոնք առողջութեամբ
և կենաց արտաքին վայելչութեամբ զար-
դարուած են եւ սակայն գործառնու-
թեան մէջ փոքրիկ դժուարութիւն տես-
նելով կը փռանան կը բարկանան և այս-
պիսի նեղսրտութեամբ կը դառնացնեն
իրենց երիտասարդութիւնը: Զարահո-
գութիւնը բոլորովին հակառակ է Աւե-
տարանին, որովհետեւ Քրիստոնէի պար-

անառարարութիւնն է վառուած լինիլ բա-
 րեհոգութեամբ առ ընկերն և հեռացը-
 նել նախանձ, նեղութիւն և տրտունջ:
 Բարեհոգութենէն կը ծնանին համբե-
 րութիւն, հաւատարմութիւն և քաղց-
 րութիւն: Քրիստոնեայն պարտական է
 խալտու հեռանալ չարահոգութենէ, ու
 րովհետեւ կը ճանաչէ աշխարհը և գի-
 տէ իւր ցանկութեան չափը և սահմա-
 նը: Քրիստոնեայն պէտք է ունենայ ու-
 րախ և խաղաղ հոգի: Վասն զի լցուած
 է Աստուծոյ ողորմութեամբ և Աւետա-
 րանի խոստմունքներով: «Եւ զայս գը-
 րեմք ձեզ, զի ձեր ուրախութիւնն կա-
 տարեալ լիցի »: «Յուսով խնդացէք,
 նեղութեան համբերեցէք »: Ա. Յով. Ա. 4:
 Հով. ԺԲ. 12: Այս ուրախութիւնը
 պէտք չէ բաժանել այն խօսքերէն, զորս
 Առաքեալն իբրեւ ուրախութեան միջոց
 կը ներկայացնէ — Ազօրից սրէոյ խոցէ: Սուրբ
 Գիւրքը կը ներկայացնէ մեզ նոյն խակ նե-
 ղութիւնները իբրեւ առարկայ ուրա-
 խութեան: «Ամենայն ուրախութեան
 արժանի համարիջիք, եղբարք: յորժամ
 'ի պէս պէս փորձութեան 'ի մէջ անկա-
 նիջիք »: Յով. Ա. 2:

Զարագոհութենէ հեռանալու հա-
 մար առաջին միջոցն է հեռանալ երկու
 ընդհանուր մոլութիւններէ . — Ա . Զը
 կարծել երբէք՝ թէ այն պակասութիւն,
 ներք թեթեւ են , որոնք յառաջ կը պան
 մեր անձի վրայ իշխանութիւն չունենա-
 լեն , և ճանաչել որ նոյն պակասութեանց
 համար ոչ միայն մարդկանց պատասխա-
 նատու ենք , այլ և առաջի արդար դա-
 տաւորին : — Բ . Զը կարծել երբէք՝ թէ
 չարահոգութիւնը մտքի բնական շար-
 ժում է և մենք իշխանութիւն չունինք
 ուղղելու : Այս կարծիքը յանցանքէն
 տուելի յանցանք է : Այս կարծիքը միայն
 թուլամարտ մարդկանց կարծիքն է , ո-
 ռոնք կա՛մք չունին իրենց անձը ուղղելու :
 Իրաւ է , որ կան բնութենէ ստացած
 գրգռիչ բնաւորութիւնք , հիւանդու-
 թիւնք , աշխարհային հոգացողութիւնք ,
 որանք կը փոխեն մեր գեղեցիկ յատկու-
 թիւնները : Բայց կան մեզ համար նմա-
 նապէս բիւրաւոր միջոցներ չարահոգու-
 թեանք յաղթելու , ինչպէս են բանա-
 կանութեան և կրօնի օգնութիւնը և պա-
 րաստած . ապաւինութիւնը , վրան զի ,
 ինչ որ անհնար է մարդկանց համար ,

հնարաւոր է Աստուծոյ համար :

Չարահոգութենէ հեռանալու երկ-
րորդ միջոցն է յաղթել մեր անկանոն
անձնասիրութեանը, որ գլխաւոր աղ-
բիւր է չարահոգութեան : Այս գեղե-
ցիկ յաղթանուիր տանելու համար՝ պար-
տաւոր ենք համբերել պատահած նե-
ղութեանց, հակառակութեանց և զըր-
կողութեանց եւ ամենեւին ուշադրու-
թիւն չը դարձնել շնչին դորձքերու վը-
րայ, որոնք շատ անգամ չարագոհու-
թիւն գրգռելու առիթ կը լինին : Մեծ
եւ վսեմ պարապմունքով զբաղուած
մարդիկը ամենեւին չեն գրգռիր և բոր-
բոքիր պատահած շնչին վնասներէն եւ
հակառակութիւններէն : Երբ Բրիտան
նէապոլեոն վսեմ կոչմամբ մեզ գլխաւոր
որարար կը համարինք ճշմարիտ և յաւի-
տենապան բարին որոնել, յաւտով եւ
հաւատով յերկրաւորէս յերկնաւորն
բարձրանալ, ազօթելով՝ Աստուծոյ հետ
միանալ, հանապազ Հոգւոյն Սրբոյ ա-
մենակարող օգնութիւնը խնդրել, ա-
նադժան բաներուն արժանաւորութիւն
չը տալ, մեր կենոց մեծ նպատակը հաս-
կանալ եւ ժամանակաւոր նեղութիւն

ները առ ոչ ինչ համարել, այնուհետեւ չարագոհութիւնը երբէք չը մօտենար մեզ: Պարտինք իմանալ, որ չարահոգութիւնը մուտք կը գտնէ նաեւ այն ժամանակ, երբ կիրքերը կը դադարին, երբ աշխարհային վայելքերը կը կորուսանեն մեզ համար իրենց գեղեցկութիւնը եւ գրաւիչ յասկութիւնը, այն ժամանակ ևս հարկ է զգուշանալ չարահոգութենէ, որովհետեւ որչափ մօտենանք գերեզմանին, այնչափ պարտաւոր ենք հաստատուն կալ յաւիտենական փառաց և երջանկութեան ըղծին մէջ: Այս է որ կարող է մեր ծերութիւնը միտմարական եւ գեղեցիկ յոյսերով պլասկել: Եթէ մենք պարտաւորուած ենք չարահոգի մարդկանց հետ ապրիլ, և եթէ այս մարդիկը մեր մեծաւորներն են, հարկ է որ նոցա չարութիւնը իբրեւ մրրիկ համարելով՝ համբերենք առանց գրգռելու՝ թէ՛ բաւնիւ և թէ՛ գործով. հարկ է որ մեր լռութեամբ և հնուզանդութեամբ հանդարտեցնենք նոցա խռովայոյղ բնաւորութիւնները, ինչպէս կը պատուիրէ Պօղոս առաքեալն. «Մտաւայք հնազանդ լինիլ յամենայնի երկիւղիլ՝ տերանց, ո՛չ մէ-

այն բարերարացն և հեզոց, այլ և կամակորացն : Զի և այս ճշմարիտ շնորհք յԱստուծոյ են, եթէ բարւոք ինչ մտօք տանիցէ որ փտաց յանիրաւի : Քանզի, զինչ երախտիք իցեն, եթէ յորժամ մեղանչիցէք՝ տանջիցիք և համբերիցէք, այլ եթէ զբարիս գործիցէք՝ չարչարիցիք՝ և համբերիցէք, այն շնորհք յԱստուծոյ են » : Ա. Պէպ. Բ. 18—20 : Եթէ չարուհոգի մարդիկը մեզ հաւասար են աստիճանաւ, հարկ է խոհեմութեամբ համբերել մինչեւ անցնի չարութիւնը և ասպա հեզութեամբ մեղմացնել, որով կը փափկանան ամենակատաղի բնութիւններն անգամ. « Պատասխանի ողորցածուցանէ՛ զբարկութիւն, բան խիտ յարուցանէ զբարկութիւն » : Առակ. ԺԵ. 1 : Իսկ եթէ մեզմէ սաօր մարդիկ են և մեզմէ կախումն ունին, հարկ է յանդիմանել նոցա չարահոգութիւնը, ոչ թէ բարկութեան դէմ բարկանալով, այլ քաղցրութեամբ խօսելով և նոցա գոռալութիւնը ամօթահար առնելով : Անդորր եւ խաղաղ հոգին միշտ կարող է սանձել կրքոտ անձերը :

Հասարակական է հոգւոյ զօրութիւն,

որով կարող ենք մեզ ապառնացած վր-
տանգներու և նեղութեանց մէջ աներ-
կիւզ լինիլ և համարձակ դիմել դէպ 'ի
վտանգը, երբ մեր պարտաւորութիւնը
կը պահանջէ : Հոգւոյ այս զօրութիւնը
ըստ մեծի մասին կախումն ունի մարդոց
բնաւորութենէն, բայց մեր բարոյական
եւ կրօնական զարգացմամբ եւս կարող
ենք ձեռք բերել այս զօրութիւնը եւ
կատարելագործել : Այս հաստատու-
թիւնը կարող է մինչեւ այն աստիճան
կատարելագործուիլ, որ մարդ մինչեւ
անգամ մահէն չ'երկնչի : Մահուան վե-
րայ մոտձելը սարսափելի է շատերուն
համար, բայց հազարաւոր հանգամանք-
ներ կան, որ միայն մահէն չ'երկնչելով
կարող ենք ճշմարտութիւնը վկայել եւ
արդարութիւն գործել, երբոր մեր մաս-
նաւոր առաքինութիւնները բաւական
չեն մեզ : Պէտք է ունենալ հոգւոյ հաս-
տատութիւն որ աշխարհէն 'ի վեր կը
նայի և մեր հաւատոյ հետ մեզ կեանքը
վեր կը բարձրացնէ : Աւետարանը կը
պատասխարէ մեզ մահուանէ չ'երկնչելու
չափ հոգւոյ հաստատութիւն ունենալ,
եւ այս տեղ է ահա նորա բարոյական

ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ : Երբ քրիստոնեայն համու-
 զուած է արդարութեան համար, այ-
 նուհետեւ մահը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ
 կեանք և մերձենալ առ Աստուած : Կան
 պարագաներ, որ մեր Փրկչի ասածին պէս
 պարտաւոր ենք պատրաստ լինիլ մեր
 ձեռքը կտրելու եւ մեր աչքը խեղու-
 « Եթէ ակն քո աջ գայթակղեցուցանէ
 զքեզ, խեւս՝ զնա՝ և ընկեա՝ ի քէն, զի
 լաւ է քեզ եթէ մի յանդամոց քոց կորի-
 ցէ, և մի՛ ամենայն մարմինդ քո անկա-
 նիցի ի գեհենն : Եւ եթէ աջ ձեռն քո
 գայթակղեցուցանէ զքեզ, հանտ զնո՝ և
 ընկեա՝ ի քէն, զի լաւ է քեզ եթէ մի
 յանդամոց քոց կորիցէ եւ մի՛ ամենայն
 մարմինդ քո անկանիցի ի գեհենն » : Մար-
 Ե, 29-30 :

Մեծ դիպուածոց եւ պատահարաց
 մէջ ի՞նչ կտրելի է սպասել այն մարդէն,
 որ չունի հոգւոյ հաստատութիւն : Մի
 այն լոկ սպառնալիքէն կը յաղթուի այն
 պիսի մարդը եւ հաստատամտութիւն
 չունենալով՝ խաղաղիկ կը դառնայ ամեն
 դէպքերու եւ հանգամանքներու : Ի զուր
 կը յաւատն հաւատն եւ շուրջնիքը այն
 պիսի մարդոյ վրայ, ի զուր կը նային նա

բա վրայ ճշմարտութիւնը և արդարութիւնը երկնից բարձրութենէն՝ իրենց յաւիտենական բնակութենէն . 'ի զուր միջոց կը տայ եւ Նախախնամութիւնը այնպիսի մարդուն՝ իւր կեանքը անմահացնելու : Անհատաւոր մարդիկը աչք չունին , որ տեսնեն եւ զննեն այնպիսի հանդամանաց նշանակութիւնը : Մահուան երկիւղը ամեն բան կը ծածկէ նուցա աչքէն՝ մեծութիւն , կոչումն և յաւիտենական նորատակ : Այս է պատճառն , որ Քրիստոս կը քաջալերէ իւր հետեւողները՝ չ'երկնչիլ այն մարդիկներէն , որոնք միայն մարմինը կարող են սպանանել , իսկ հոգին ոչ երբէք : Մահէն չ'երկնչելով միայն՝ մարդ կը լինի աւրի զինուոր , բարի քաղաքացի , արդար դատաւոր և արդար թագաւոր : Ճշմարիտ քրիստոնեայն , կ'ասէ Պօղոս առաքելն , սպառազինեալ զինուոր է , որ վարժած է դժուարութեան և նեղութեան , և երբէք մահէն երկիւղ չունի . «Աշապկից լնր , իբրեւ զբարւոք զինուոր Քրիստոսի ու Բ . Տիմ . Բ . 3 : Այլ թէ չարչարիցիք ևւո յաղագս արդարութեան , երանելի էք . բայց յերկիւղէ նոցա մի

երկնչիցիք և մի խոովեալիք ։ Ա . Պէպ .
 Գ . 14 : Հոգւոյ քրիստոնէական հաստա-
 տութիւնը օգտակար է , ինչպէս մարմ-
 նաւոր , նոյնպէս եւ հոգեւոր բարու-
 թեան : Նա օգտակար է մարմնաւոր
 բարութեան , որովհետեւ 'ի բաց կը
 փարատէ երկիւղը , որ երբեմն փոքր
 վնասը կը մեծացնէ և սրտի վրդովմունք
 կը պատճառէ : Երկչոտութեամբ կը
 նուազի մարդոյ մտաց բնական զօրու-
 թիւնը , որ խիստ կարեւոր է մեզ՝ մեր
 անձը վտանգէ պաշտպանելու համար :
 Նա շատ անգամ վտանգը կը զօրացնէ և
 անխուսափելի կը դարձնէ . իսկ արիու-
 թիւնը վտանգը այնպէս կը տեսնէ , ինչ-
 պէս որ է իսկապէս : Արիութիւնը շատ
 անգամ վտանգը կը նախատեսէ և վնա-
 սուց առաջը կ'առնու իւր հաստատ և
 համարձակ վճռահատութեամբ : Արի-
 ութիւնը օգտակար է մեր հոգեւոր բա-
 րութեանը , որովհետեւ մեր պակասու-
 թիւնները , մեծ մասամբ , ծնունդ են
 մեր թուլութեան և վատասրտութեան ,
 երբ արիութիւն չունինք , որ ընդդիմա-
 նանք մեր կրքերուն , զօրութիւն չու-
 նինք , որ մեր վազանցուկ հաճոյքներէն

մեր անձը զրկենք և մեր վատ սովորու-
թիւնները թողուք, երբ քաջասրտու-
թիւն չ'ունինք, որ մեր մարմնապաշտ-
ընկերներուն դիմադրենք, եւ երբ վեհ
հոգի չունինք, որ մարդահաճութիւնը
մերժենք և ընդդիմանանք մեր մեծաւոր-
ներու այն աղօրինի առաջարկութեան-
ցը, որոնք կը հրամայեն անիրաւութիւն
գործել: Քիւրաւոր պարագաներ կան
մեր կենաց մէջ, ուր մեր պարտաւորու-
թիւնը կը պահանջէ մահը առ ոչինչ հա-
մարել: Միով բանիւ, կարող ենք ասել,
որ հոգւոյ հաստատութիւնն է պահող
և պաշտպանող մեզ՝ մեր ամեն առաքի-
նութեանց մէջ:

Հոգւոյ արիւթեանը և հաստատու-
թեանը կարող ենք համարել. — Ա. Մեր
բանականութեամբ, որ կ'օգնէ մեզ իւ-
նիլ քաջ և արի: Նա կ'աւսուցանէ մեզ,
որ երեւակայութիւնը շատ անգամ կը
մեծացնէ իրը և կը զօրացնէ վնասները,
երբ շատ երկիւղ կը կրենք: Բանակա-
նութեան աւժառէ մեծ և անստանալի կար-
ծուած նեղութիւնները կը մեղմանան:
Հոգւոյ հաստատութեամբ ամեն ընդդի-
մութիւններ կը յաղթուին, իսկ հոգ-

և այ թուլութեամբ և ջանութեամբ ա-
 մեն յառաջադիմութիւն կը խափանի :
 Անարժան է բանական մարդուն չնաե-
 լայնել եւ չը վարժեցնել իւր անձը այն
 ներութեանցը , որոնք գալու են : Ահա
 չէ որ մարդ՝ մինչեւ այն աստիճան թու-
 լութեան հասնի , որ չը կարենայ կատա-
 րել իւր պարտաւորութիւնը : Այս ա-
 մենը շարունակ խորհելով , կարող է մարդ
 հոգւոյ հաստատութիւն գտնել : — Բ .
 Արթութեամբ , որ շատ կ'օգնէ մար-
 դուն , երբ մանկութենէ կը հեռանայ
 երեւակայական և չափազանց երկիւղ-
 ներէ և հաստատութեան մէջ կ'ամրա-
 նայ : Երբէք պէտք չէ մանկանց առջեւ
 մեր երկիւղը յայտնել , այլ հարկ է վար-
 ժեցնել պարզ կենցաղավարութեան , ո-
 րովհետեւ եթէ այս զգուշութիւնը չ'ու-
 նենանք , նաքա իրենց թող եւ փափուկ
 կեանքէն կ'ընտելանան փափկասիրու-
 թեան , նեղութեանց չեն տոկար , երկ-
 չոտ կը մեծնան և թաւամորթ կը լինին :
 — Գ . Քրիստոնէական կրօնի ուսմունքը
 շատ կ'արեւոյնէ մեզ , եթէ մանկութե-
 նէ աւանիւնք , մը տալ մեզ փառահու-
 թիւն , արդարապէս դատել և որոշել :

բարութիւնը եւ չարութիւնը : Նա կը հեռացնէ շատ աղմուկներէ և մտատանջութիւններէ , որոց մէջ շատ մարդիկ կը շփոթին և կը սազնապին : Նա կ'ուսուցանէ մեզ , որ Աստուծոյ երկիւղը մեծ է ամեն բանէ և կը ցրուէ ամեն երկիւղներ : Այն մարդը որ կը ճանաչէ Ճշմարիտ Աստուածը և հանապազ յօգնութիւն կը կոչէ , նա զօրաւոր է իւր Աստուծով , ինչպէս կ'ասէ Պօղոս առաքեալն . “ Այսուհետեւ զօրացարուք տերամբ , և կարողութեամբ զօրութեան նորա ” : “ Եւ 'ի նոյն տքնեսցիք ամենայն ժուժկալութեամբ՝ և խնդրուածովք ” : Եփե. 2 . 10-18 : Աստուծով զօրացած մարդը բնաւ չ'եցկնջիք նախապաշարմունքներէ , ցնորքներէ , թշուառութեան վտերէ և մարդկանց չարութիւններէն : Նա կ'աղաղակէ Պօղոս առաքելոյն հետ . “ Եթէ Աստուած 'ի մեր կոյս է , ո՞վ իցէ մեզ հակառակ ” : “ Այլ Յէրօգնեաց ինձ և զօրացոյց զիս , զի ինեւ քարոզութիւնն հաստատեացի եւ լուիցեն ամենայն հեթանոսք , թէ ապրեցայ ես 'ի բերանոյ առիւծոյ ” : Հռով. 1 . 31 : Բ . Տիմ. 4 . 17 : Ով որ հաշտուած է Աստու-

ծոյ հետ Յիսուսի Բաշխ. և արժանաւոր
պատկի կը տպուէ ; նա բնաւ չ'երկնչիւ
աշխարհի ձախորդութիւններէն . զի խը
ռովիւր մահէն ; ալ հաճարձակ կը դուլէ .
«Ո՛ր է մահ , յաղթութիւն քո , մըր են ,
դժոխք , խայթոց քո » : Ա . Կորն . Ժ Ե . 55 :

Աւետարանն եւս կ'առաջարկէ շատ
գեղեցիկ օրինակներ , որոնք կարող են
հաստատութեան հոգի 'ներշնչել մեզ ,
ինչոքէս է մանաւանդ մեր զրկի օրինա-
կը : « Ար յաղթէ , մայ նմո նստիլ յա-
թող իմ , որպէս և ես յաղթեցի և նստայ
յաթող Հոր իմի » : « Յաշխարհի աստ ըզ-
նեղութիւն ունիցիք , ալ քաջալերացա-
րուք , զի ես յաղթեցի աշխարհի » : « Հա-
յեցարձէք 'ի զգրագլուխն հաւանոյ եւ
'ի կատարին Յիսուս , որ փոխանակ ու-
րախութեան , որ նմա առաջի կայր ,
յաննն հառ պնայ , արհամարհեաց զա-
մեթ » : Յայր . Գ . 21 . Յով . ԺԶ . 38 . Եբր .
ԺԲ . 2 : Ս . Գիրքը կ'առաջարկէ մեզ նոյն
պէս քաջ մարդկանց օրինակներ , որք
յաւիտենական փառաց հասնելու հա-
մար , մինչեւ 'ի մահ պատերազմեցան :
Եբր . ԺԵ . Այսպէս ուրեմն , կարող
ենք Գրիգորիոսեան բարեպաշտութեան

բարութիւնը եւ չարութիւնը : Նա կը հեռացնէ շատ աղմուկներէ և մտատանջութիւններէ , որոց մէջ շատ մարդիկ կը շփոթին և կը սազնապին : Նա կ'ուսուցանէ մեզ , որ Աստուծոյ երկիւղը մեծ է ամեն բանէ և կը ցրուէ ամեն երկիւղներ : Այն մարդը որ կը ճանաչէ Ճշմարիտ Աստուածը և հանապազ յօգնութիւն կը կոչէ , նա զօրաւոր է իւր Աստուծով , ինչպէս կ'ասէ Պօղոս առաքեալն . “ Այսուհետեւ զօրացարուք տերամբ , և կարողութեամբ զօրութեան նորա ” : “ Եւ 'ի նոյն տքնեցիք ամենայն ժուժկալութեամբ՝ և խնդրուածովք ” : Եփե. . 2 . 10—18 : Աստուծով զօրացած մարդը բնաւ չ'եղկնչիք նախապաշարմունքներէ , ցնորքներէ , թշուառութեան վտերէ և մարդկանց չարութիւններէն : Նա կ'աղաղակէ Պօղոս առաքելոյն հետ . “ Եթէ Աստուած 'ի մեր կոյս է , ո՞վ իցէ մեզ հակառակ ” : “ Այլ Տէր օգնեաց ինձ և զօրացոյց զիս , զի ինեւ քարոզութիւնն հաստատեսցի եւ լուիցեն ամենայն հեթանոսք , թէ ապրեցայ ես 'ի բերանոյ առիւծոյ ” : Հով. Բ . 31 : Բ . Տիմ. Գ . 17 : Ով որ հաշտուած է Աստու-

Տոյ հետ Յիսուսի Իսաիւ և արժանաւոր
պատկի կը ապաստէ, նա բնաւ չ'երկնջիր
աշխարհի ձախորդութիւններէն. չը խը
ռովիր մահէն, ալ համարձակ կը դուռէ.
«Ո՛ր է մահ, յաղթութիւն քո, մօր էն,
դժոխք, խայթաց քո ու Ա. Կոթն, ԺԵ. 55:

Աւետարանն եւս կ'առաջարկէ շատ
գեղեցիկ օրինակներ, որոնք կարող են
հաստատութեան հոգի ներշնչել մեզ,
ինչպէս է մանաւանդ մեր զրկի օրինա-
կը: «Որ յաղթէ, ասաց նմո նստիլ յա-
թող իմ, որպէս և ես յաղթեցի և նստայ
յաթող Հօր իմեջ»: «Յաշխարհի աստ ըզ-
նեղութիւն ունիցիր, ալ քաջալերացա-
րուք, զի ես յաղթեցի աշխարհի»: «Հա-
յեցարո՛ւք ՚ի զգրագլուխն հաւանոյ եւ
՚ի կտաարիչն Յիսուս, որ փոխանակ ու-
րախութեան, որ նմա առաջի կայր,
յանմն հառ պեսչ, արհամարհեաց զա-
մօթ»: Յայր. Գ. 21: Յով. ԺԶ. 33: Եբր.
ԺԲ. 2: Ս. Գիրքը կ'առաջարկէ մեզ նոյն
պէս քաջ մարդկանց օրինակներ, որք
յաւիտենական գառաց հասնելու հա-
մար, մինչեւ ՚ի մահ պատերազմեցան:
Եբր. ԺԱ: Ա յապէս ուրեմն, կարող
ենք Գրիգորիոսեան բարեպաշտութեան

մէջ գանդի ասենաւերաւ անգղականի և
հաստատա գգնու թիւններս։ Այս գգնու
թիւններն են, որոս Գոգոս գէրքերու կը
նմանեցնէ և կ'անուանէ Ասոր-ճոյ զէնդեր
« Զգէրքարաւք արայաւ ասենու թիւնն Աս-
որ-ճոյ, զի փարսոյ լինիցիք կապ ընդդէմ
հնարից ասորանայի »։ Եփե. 2. 11։

Քրիստոնէական համբերութիւնն է աւառ-
մըն նեղու թիւն կրելոյ։ Համբերութիւնը
չը նշանակէր անդգայու թիւն։ Վասն զի
անդգայու թեւոյն համբերեցն ասորի-
նու թիւնն չէ։ Համբերութիւնը չ'արհա-
մարհէր պատառ ասոր և օրինաւոր մեջոյ
ներս, որով կարսոյ ենք թեւեւ անցնէ մեր
նեղու թիւնները և աղաւթի։ Համբերութիւնը
չ'աւելի չարահաղութիւնները կը
համբերե՞ն չը գանգաւորի իւր վեճակէն,
չը տղանջար։ Աստուծոյ գէմ, չը գրգռա-
ւելի, մարդկանց գէմ, չը մեծամեծի իւր
տգաւ անկանց շարժանց փայփայաւորութեան,
չը մեծանար երբեք, այն բա-
րութիւնը զոր ունի, իսկ այն բարութիւն-
թիւնները, որոս Աստուծոյ կը սրբաբե-
ւէ նեղութեան փոխարէն, որով փաթ-
թուած է մեր, կեանքը, ի՞նչ երկնայաւոր
և չը կարծէր, որ մեր նեղութիւններն

անվախճան են, չ'որոնեք չար միջոցներ նեղութիւններէ ազատուելու համար, այլ միշտ կ'իջիւէ իւր անձին վրայ, եւ միշտ պատրաստ է Աստուծոյ կամքը կատարել. փասն ղի լցուած է Աստուծոյ խոստմանց յուսով, հանապազօղ նութիւն կը խնդրէ, քաղցր է դէպ 'ի մարդիկ, երախտաւ գէտ է գէղ 'ի բարերարներն, կը ջանայ կատարել իւր պարտաւորութիւնը, որչափ կը ներէ իւր կարողութիւնը: Այսպիսի համբերողաց համար կը խօսի մեր Փրկիչն. « Եղիջիք ստեղծեալք, վասն անուան իմոց եւ մազ մի 'ի գլխոյ ձերմէ ոչ կտրիցէ եւ համբերութեամբ ձերով ստատիք զոգիս ձերո: Լուի. ԻՍ. 17-19.

Համբերութիւնը մեծ առաքինութիւն է. — Ա. Նա է գործի նախախնամութեան, որ կը փորձէ զմեզ ինչպէս դժբաղդութեան, նոյնպէս և բազմաւորութեան մէջ: Ներութիւնը կը ծնանի համբերութիւն, կ'առէ Պաշտապանը. « Բանգի, գիտեմք եմէ ներութիւնք զհամբերութիւն դարձունո: Հով. Ե. 3: — Բ. Աւետարանը կը պատուիրէ համբերութիւն, անբաժան այն աստաքինութիւններէն, որոնք Բրիգատներն

զարդն են : « Յուսով խնդացէք , նեղու-
 թեան համբերեցէք » : Հով. ԺԲ . 12 :
 « Գիտաւցիք , զի հանդէս ձերոց հաւա-
 արոց յօրինեալ գործէ զհամբերութիւնոյ
 Յով . Ա . 4 : Այսինքն մի դադարիք եր-
 բէք յահել զձեզ կենաց ամեն դիպուա-
 ծոց մէջ և միշտ հիմնել հաւատաց հի-
 ման վրայ : — Գ . Համբերութիւնն է այն
 պիտի գեղեցիկ առաքինութիւն , որով
 կարող ենք յայտնել մեր հոգւոյ զգաւ-
 արութիւնը և հաստատութիւնը , մինչ
 դեռ անհամբերութիւնը կ'ապականէ
 մեր հոգին : — Դ . Համբերութիւնը այն
 շատ օգտաւէտ է , որ կը բժշկէ եւ կը
 մեղմացնէ մեր նեղութիւնները : Ի՞նչ կը
 շահինք , եթէ նեղարտինք մրկի գէմ .
 մենք աւելի կը զգացնենք մեր տառա-
 ւորները , կը սաստկացնենք մեր ցաւը և
 կը զգենք զմեզ հանգստութենէ , զոր կա-
 րող էինք համբերութեամբ ունենալ :
 Մենք կը կռուինք մեր մերձակոյտից հետ
 և կը կորուսանենք խաղաղութեան եւ
 անդորրութեան ճանապարհը : Գարնդ
 ենք ասել , որ համբերութիւնն է ար-
 ուեստ սակաւ նեղութիւն կրելը : Նա
 մեզ օգտաւէտ է , վասն զի մեր հոգին

այնպիսի վիճակի մեջ էր դնել, որով կա-
 ռող ենք Աստուծոյ օգնութիւնը և ողոր-
 մութիւնը ստանալ, եւ նեղութեանց
 վարժելով՝ արգարութեան անմահ պը-
 տուղները քաղել: Յակովբոս առաքեալը
 կ'ասէ. « Համբերութիւն՝ գործ կատա-
 րեալ ունիցի, զի իցէք. ողջանդամք եւ
 կատարեալք և բշխիք նուազեալք »:
 Յով. Ա. 4: Եթէ կամինք վարժեցնել
 զմեզ համբերութեան և կամ համբե-
 րութիւնը սիրելի կոչուցանել՝ պարտա-
 ւոր ենք ուրեմն գործ գնել խոհեմու-
 թեան կամ հմտութեան առած միջոց-
 ները, նեղութիւնները տանելու կամ
 մեղմացնելու համար, կըթել մեր բնձը
 համբերութեան մէջ, փափկափրութեան
 զգուշանալ, մեր սիրտը աշխարհի չը
 տալ, մեր կեանքը իբրեւ փորձութեան
 սաարսէզ համարել, նեղութեան ապա-
 ւել և հասած ժամանակ չը դադարեալ,
 ունենալ կանոնաւոր և բարի վարք, ո-
 թով տառապանքները չ'են ճանրանալ
 մեր վրայ, մանաւանդ երբ կը յիշենք,
 որ մեր Վատապայանքները հետեւանք, եւ
 մեր արատախրանազանցութեան: Մայր-
 կային խնայտութիւնը կարող է նայել

յառաջ բերել այնպիսի դատողութիւն
ներ, որոնք կարող են մեղմացնել մեր
վիշտերը: Նա կարող է երեւակայական
և իսկական վիշտերը և նեղութիւնները
իրարմէ որոշել: Պարող է հրաւիրել ըզ-
մեզ չը լինիլ վստահ մեր անձնասիրու-
թեան վրայ, որով երբեմն մեր արժա-
նաւորութիւնը մեծացնելով և մեր բա-
րի վեճակը սատր համարելով՝ դժգոհու-
թեան առիթ կը տանք: Պարող է նկա-
րագրել համբերութեան օգուտը, գե-
ղեցկութիւնը եւ այն քաղցրութիւնը,
զոր կը զգանք նեղութեան մրրիկը անդ-
նելէն յետոյ: Բայց յայտնի է՝ որ ամեն
մարդիկ չեն կարող սխառակցիլ այնպիսի
դատողութեանց և մանաւանդ որ՝ շատ
անգամ թող և անգոր են նեղութեանց
նկատմամբ նոյն իսկ դատողութիւնները:
Նաեւ ողորմելի կը լինէինք, եթէ մեր օգ-
նութիւնը եւ մխիթարութիւնը միայն
տպատէինք մեր՝ եւ կամ մեր շրջակոյ
մարդկանց դատողութեան: Մենք պար-
տական ենք համբերութիւն աւանդու-
միջոցները գլխաւորապէս որոնել՝ Աւե-
տարանի մէջ և Գրիգորիոս Կաւու-
տոյ եւ բարեպաշտութեան մէջ: Աւե-

տորանք կը տայ մեզ ամեն ուղղութիւն
եւ օգնութիւն . — Ա . Նա կը յիշեցնէ
մեզ այն ամենակարող էակը , որմէ կա-
խուած է մեր բարութիւնը եւ վատաց
միտմարութիւնը : Նա կը պատուիրէ ,
որ միայն առ Աստուած նայինք եւ հորիս
կողմացը հնազանդինք մեր խոնարհու-
թեամբ եւ հաւատարմութեամբ : խն-
այէս եւ համբերութեան հայրն Յովն կ'ա-
սէր . « Տէր ետ եւ Տէր էաւ : եղիցին
կամք Տեառն օրհնեալ » : Յովն . Թ . 22 .
Մեր փրկիչը իւր որանշեղի խոնարհու-
թեամբ մէջ կ'առէր . « Զբաժանի՛ր , դոր
եա ինձ Հայր , ոչ լմկիցեմ զնա » : Յով-
ն . 11 : — Բ . Սուրբ Քիթրը կը հրաւիրէ
միշտ խորհիլ այն բարութեանց վրայ ,
որոն առաջած ենք : Յովն կ'ասէր՝ ամեն
բարութիւն Կառուծող ձեռքէն կը ստա-
նանք՝ եւ միմէ՞ պարտական չենք իւր տը-
ւածը իրեն դարձնել ու բաժնութեամբ :
Կը հրաւիրէ զմեզ խորհիլ այն պատճառ
վրայ , որուն արժանի ենք : Յայտնիսի
խորհրդածութեամբ լլուած , ինչ
գարեից սիրտը եւ մտքը , որանք տեւ
նկրով իրենց ազգը տառապանաց եւ նե-
ղութեանց մատնուած , դարձեալ կը

յանդիւնէին և կ'առնէին . « Զի՞նչ արեւ
 տընջիցէ մարդ կենդանի , կամ այս 'ի
 վերայ մեզաց իւրոց , քննեցան ճանա-
 պարհք մեր և կշտամբեցան , դարձցուք
 մեր 'ի Տէր , համարածքուք մեր զձեռք
 մեր արախք հանգերձ 'ի բարձունս երկ-
 ՚ից : մեր ամբարշտեցայք և ոչ հաճեցաւ
 ընդ մեզս : Երբ՛, Գ . 39-41 . — Գ . Սուրբ
 Գրքը կը յայտնէ , որ Նեղութիւնները
 կարեւոր են մեզաւոր մարդուն՝ Աստու-
 ծոյն մտնենալու համար : Կարելի է ա-
 սել : որ այս Նեղութիւնները առհասարակ
 չեայ են սպառնացին սիրոյն և խնա-
 մաց , զոր առնի մեր հալւոյ համար , և
 կամ պատժէ է : որով կամի ուղղիչ
 զմեզ , կամ փորձութիւններ են , որով
 կամի կրթել , պրծել եւ կատարեալագոյն
 ծել մեր սիրտը , մեր մտքը , մեր հա-
 ւաստքը եւ մեր գործը : « Զի՛ զոր սիրե-
 Տէր խոստէ , տանիք զամենայն որդի ,
 զոր ընդունի » : « Զի՛ սքսա առ ասկան
 ժամանակս ըստ կամնոց իւրեանց խրա-
 ւին . իսկ նա՛ վասն օրոյն , առ 'ի ըն-
 ՚դունեցաւ զարտութիւն նորա : Ամենայն
 խրատ , առ ժամանակն ոչ տարախա :
 Թեան խոսի՛ այլ արտաւթեան . քաջ

յետպայ Կառուց խաղաղութեան՝ նովա-
 կըմեղոյն հասուցանէ յարդարու-
 թիւն ու Եբր. ժ. 6-10-12: Եստ աս-
 աւածապաշտ մարդիկ փորձած են
 այս քաղաքութիւնը, ինչպէս կ'առէ
 Դաւիթ մարգարէն. «Մինչեւ խոնար-
 հեալ էի ես՝ մեղաց, վասն այսպիսի ըն-
 քանաքս պահեցի յոյժ: Բայց ե ինձ զի
 խոնարհ արարեր զիս, որպէս ուրախ
 զարգարութիւնս քո 7: Սաղ. ձժԸ. 67-
 71: Եստ աստարիւսութիւններ ասալ կը
 գան այս նեղութիւններէն, եթէ մեր
 համբերենք և աս քարին գործ դնենք:
 Աւետարանը յիշեցնելով մեզ մեր տկա-
 րութիւնը, մեր կարեւոր մեծութիւնը:
 կը հրաւիրէ խնդրել նորա հովանաւո-
 րութիւնը եւ օգնութիւնը, որպէս զի
 ընկճէ մեր հպարտութիւնը և զգացուն
 ու կարեկից կոցուցանէ մեր ընկերի նե-
 ղութեանց համար: Նա կ'աւուցանէ
 մեզ չափաւորել մեր կապակցութիւննե-
 րը, և մեր զգացողութիւնները եմբար-
 կել բանաժամութեան իշխանութեանը:
 Նա մեզ կը հեռացնէ ամեն չարութենէ,
 որ մեզ կը պատճառէ: կը խել մեր սիր-
 ար աշխարհէն եւ երկնաւոր բարեւ:

Թեամբ լցուցանելով կը տոյ քողցր ըզ
 քացողութիւն աստուածային սիրոյն՝ և
 հաւատաւ ու յոյս մեր փրկութեան հա-
 մար : «Եւ ոչ այսչափ միայն , այլ և պար-
 ծիմք ի նեղութիւնս մեր » : Հով. Ե . 3 :
 — Գ . Սուրբ Գիրքը հաճեցութեան գե-
 ղեցիկ օրինակ կը տայ այն սուրբ մար-
 դիկը , որոնք պատերազմեցան աշխարհի
 հետ և յաղթող գտան , և մանաւանդ
 հանապաղ մեր աչքի առաջն է ամենա-
 սուրբն եւ ամենարդարն Յիսուս , որ
 համբերեց չարչարանաց և խաչի . « Քանչ
 զի ի դպն իսկ եղեցարուք , զի և Քրիս-
 տոս վասն ձեր մեռաւ և ձեզ եթող օրի-
 նակ , զի զհետ երթայդէք հոգւոյ նորա » :
 Ա . Պրք . Բ . 21 : — Ե . Նա կը թեթեւա-
 ցնէ մեր նեղութիւնները , յիշեցնելով
 երկնային երջանկութիւնը , ուր մեր սու-
 րբ յաւրախութիւն պիտի փոխուի , մեր
 պատերազմը՝ յաղթութիւն և մեր առ-
 ապանքը՝ ի վարձ . « Եթէ չարչարանա-
 ցն կցորդ լինիմք , և փառացն հաղորդ
 լինելոց եմք » : « Ինչ այնպէս թուի , թէ
 ոչ են արժանի չարչարանք ժամանակիս
 հանդերձելոց փառացն , որ յայտնելոց
 են մեզ » : Հով. Բ . 17-18 : « Պիտոյ է

ձեզ համբերութիւն, զի զհամա Աստու-
 ծոյ արարեալ՝ հասցիք աւետեացն. զի
 փոքր միւս եւս քան որչափ գալացն իցէ՝
 եկեացէ ե ոչ յամենցէ * : Եբր. Ժ. 36 —
 37 : — 2. Ս. Գիրքը կը թողաւրէ մեզ
 դիմել առ Աստուած, որ մեղմացնէ մեր
 նեղութիւնները, տայ զօրութիւն եւ
 շնորհք՝ համբերել եւ օգուտ քաղել.
 « Կարգացես առ իս յաւուր նեղու-
 թեանքո, ես փրկեցից զքեզ եւ դու փա-
 ռաւոր արասցես զիս * : « Վշտանայցէ
 սք ի ձէնջ՝ յաղօթա կացցէ, բերկրեսցի
 սք ի ձէնջ, սաղմոս ասացցէ * : « Այլ
 հաւատարիմ է Աստուած, որ ոչ արե-
 ցէ զձեզ ի փորձութիւն առաւել քան
 զկար ձեր, այլ տրուցէ ընդ փորձու-
 թեանն եւ զելս՝ զի համբերել կտրուաղիք * :
 Սաղ. ԻԲ. 15 : Յակ. Ե. 13 : Ա. Կորն. Ժ.
 13 : Պօղոս առաքեալը կը յայտնէ, որ
 ինքն անձամբ փորձած է այս բանը. « Եւ
 փան օյնարիկ երիցս անդամ ազաւեցի
 զՏէր, զի ի բաց արասցէ յինէն, եւ ասէ
 զիս, շատ եւս քեզ շնորհք իմ, զի զօրու-
 թիւն իմ ի տկարութեան կատարի, եւ
 արդ լաւ եւս ընցի ինձ արորձիկ ի անխա-
 թիւնս, զի բնակեացէ յիս զօրութիւնն

Գրիստոսի . վասն որոյ հաճեալ եմ ընդ
 տկարութիւնս , ընդ թշնամանս , ընդ
 փշտոս , ընդ հալածանս , ընդ նեղութիւ-
 նրա վասն Գրիստոսի , զի յորժամ տկա-
 րանամ՝ յայնժամ զօրանամ : Բ . Կդհ .
 ԺԲ . 8-10 : Պօղոս առաքեալն երկու կա-
 նոն կը գնէ , Համբերութիւն և Աղօթ . « Նե-
 ղութեան համբերեցէք , աղօթից ուսե՛ս
 կոցէք » : Հոգւ . ԺԲ . 12 :

Յիսուսի ճգնարկոս աշակերտներն այս-
 պիսի վսեմ գաւառութեամբ և քաղաք
 զգացմամբ լցուած՝ Աստուծոյ օգնու-
 թիւնը իրենց օժանդակ առած , իրենց
 գօտիները ամրապնդած և իրենց ճիւղ-
 ները վառած , ամեն նեղութիւն գործ
 կը գնեն իրենց հոգւոյ սրբութեան և
 փրկութեան համար , և ոչ միայն կը հաւ-
 բերեն , այլ մանաւանդ կը յաղթեն :
 « Այլ յայտմ ամենայնի պապեղ յաղ-
 թեմք նախա , որ սիրեացն զմեզ » :
 Հոգւ . Ը . 37 : Նորա նեղութիւնները
 կը համարեն իրրիւ միջոց ուրախու-
 թեան : « Ամենայն գաւառութեան արժա-
 նի համարիցիք եղբարք , յորժամ ՚ի մէկ
 պէս փորձութեանց ՚ի մէջ անխանդիք » :
 Յով . Ա . 2 : Մեծ յանդանք է՝ նեղութե-

Կէ ազատուելու համար՝ ունենասայանու-
 թեան դիմել : Յանցանք է Աստուծոյ դէմ,
 պր տուած է կեանք եւ ունի իրաւունք
 մեր կենաց վրայ : Անձնասայանութիւնը
 ընդդէմ է բնութեան , վասն զի կայ մեր
 մէջ բնական անձնասպահութեան զգաց-
 մունք , որ բաւական է զգուշացնել զմեզ
 այս յանցանքէն : Աւետարանը յայտնա-
 պէս կը խօսի , որ մեր կեանքը , մեր ըն-
 դունակութիւնները եւ մեր բարութիւն
 ներք աւրուած են մեզ իբրեւ տաղանդ ,
 որոյ տէրը մենք չենք , այլ գործադիր եւ
 պատասխանատու ենք մեր պարգեւաւ
 տու Արարչին առջեւ : Կեանքը պարգե-
 ւած է մեզ իբրեւ ժամանակ՝ պատրաս-
 տուելու զղջմամբ , հաւատով եւ սրբու-
 թեամբ երջանիկ յաւիտենակունութեան
 համար : Աւտի կեանքը խլել եւ տապա-
 լել սեպհական իշխանութեամբ՝ կը նշա-
 նակէ չը կամիլ պարտք կատարել , կը նը-
 շանակէ պարտաւորութիւնը մերժել , կը
 նշանակէ տաստիկ մեղանշել Աստուծոյ
 առջեւ , այն գինուորի նման , որ կը թու-
 ղու իւր պաշտօնը եւ կը իրախչի : Մենք
 պարտաւոր ենք թէ հանգստութեան եւ
 թէ նեղութեան մէջ մեր հոգին հաւա-

տարմաքար աւանդել Աստուծոյ . “ Ոչ
 ոչս զի , որ չարչարիցին , հաւատարիմ
 հաւատչին աւանդեացեն զիւրեանց ոգիս
 բարութեամբք : Ա . Պի . Դ . 19 . Վեր-
 ջապէս , Աւետարանը կ'ուսուցանէ մեզ ,
 որ մեր բովանդակ կենաց մէջ չը կոյ այն-
 պիսի մէկ դրութիւն , կամ ժամանակ ,
 կամ սրտագայ , որ չը կարենանք կատա-
 րել մեր պարտաւորութեան գոնէ մի
 մասն : Կ'ուսուցանէ , որ երբէք անհա-
 լատարիմ սէտք չէ որ գանուինք այն
 զորութեանը և օգնութեանը , որ 'ի ձե-
 ուին Աստուծոյ է . վասն զի կարող է նա
 միշտ ազատել զմեզ և վախճան դնել մեր
 նեղութեանց և . կամ զորութիւն տալ ,
 որ 'ի սէք մեր եղբարց սիրով տանինք և
 համբերութեան բարի օրինակ լինինք :

Անձնատարանութիւնը յանցանք է նշ-
 մանապէս հասարակութեան գէմ , որով
 հետեւ տմեն քաղաքացի իւր կեանքով
 պարտաւոր է իւր գերդաստանին և հայ-
 րենեաց . պարտաւոր է համբերութեան
 բարի օրինակ լինիլ և քաջալերել իւր ուշ-
 խառանքով : Եթէ կարծէինք , որ անձ-
 նատարանութիւնը թոյլատրուած է մար-
 դուն , մանք բոլորովն անգաւթ կը լինէ .

ինք դէպի աստապետներէնք և անհորիկ-
ցարար կը նայէինք, եթէ նոքա անձ-
նասպան լինէին: Ս. Գրոց մէջ չը կայ ա-
մենեւին օրինակ մի, որով յաւաստու-
թենէ յառաջ եկած անձնասպանութիւ-
նը քաջաբերած լինի, և ոչ մի բարե-
պաշտ անձն ինքնասպան եղած չէ: Սամ-
սոնի մահը անձնասպանութիւն չէ, այլ
աւելի հարեւի է համարել զոհ հայրե-
նասիրութեան և կրօնասիրութեան:

Անձնասպանութիւնը կարող է յա-
ռաջ գալ երեք պատճառէ, կամ հոգւոյ
հիւանդութենէ (մեղաժառանգէ) որ կը մը-
թագնէ մեր բանականութիւնը և մեքե-
նայարար ինքնասպան կ'առնէ զմարդ,
կամ կարտական անհաւատութենէ, ո-
րով մարդ զննքն իւր կենաց Կէրը և
իշխանը կարծելով՝ կ'աչնչացնէ, երբ իրեն
ունհաճոյ կը դռնէ, և կամ, վերջապէս,
թիւր դատադրութենէ, եւ մտաց ահար
հասկացողութիւնէն, որով չը կարենա-
լով իմանալ կրօնէ տառ յամբ արարած ո-
րութիւնը, կը խաչէ իւր անձը, յորապիով
թէ Աստուած կը նկրէ իւր անձնասպա-
նութիւնը, իւրեւ զորն յաւաստու-
թեան, որ իսկուս արդիւնած է կրօնքով:

Մեր հիւանդութեան ժամանակ մենք
 ունինք առանձին տարտաւորութիւն .
 — Ա . Պարտաւոր ենք որչափ կարելի է
 շուտով հանձնաւորել մեր գործքը , եթէ
 անկարգութեան մէջ է : Այնպէս որ ,
 եթէ մահացու է մեր հիւանդութիւնը ,
 չը լինի որ մեր մահէն յետոյ թողունք
 բաժանման և խռովութեան առիթներ :
 Մեր մահամերձ հիւանդութեան ժա-
 մանակ պէտք է որ հանգիստ և անդադ-
 լինի մեր հոգին : — Բ . Պարտաւոր ենք
 քննել , եթէ մենք ենք մեր հիւանդու-
 թեան պատճառն մեր շար ցանկութեամբ
 և զեղխութեամբ , պարտինք թոնարհիլ ,
 մեղաց գոչել առ Աստուած , խոստովա-
 նելով նորա արդարութիւնը և օղորմու-
 թիւնը : — Գ . Պարտաւոր ենք ջնորհակա-
 լութեամբ և քաղցրութեամբ ընդունիլ
 այն հոգացողութիւնները , զորս մեր հի-
 վանդութեան ժամանակ կը ցուցնեն մէզ :
 — Դ . Պարտաւոր ենք հաստատ մնալ , որ
 ոչէս ղէ եթէ Աստուած առողջութիւն
 պարգեւէ , կատարենք մեր ախար և
 պատրաստենք բարի մահ , եթէ կամի
 Աստուած , որ մենք փոխութեան աշխար-
 հէս : Բարի մահ ունենալու համար մէկ

հաստատու պատրաստութիւն կայ, այսինքն բարի կեանք վարել և յիշել զԱրարիչն յաւուր մանկութեան. « Այլ որ այժմ կամ մարմնով, հաւատովք որդւոյն Աստուծոյ կամ, որ սիրեացն զիս, և մատենաց զանձն վասն իմո՞ւ : Գաղ. Բ. 20 : Բայց եթէ յիմարութիւնը կը յաղթէ և կը յապագինք մօտենալ Աստուծոյ, պարտինք զգուշանալ նորա ողորմածութեանը սահման դնելու, պարտինք խնդրել նորա օգնութիւնը մեր մահուան ժամանակ, մեր մահուան մահճին մէջ, երբ Աստուած կ'ողորմի մեզ՝ շարժելով մեր սիրտը և առ ինքն դարձնելով : Գոնէ նոյն ժամանակը պարտաւոր ենք հեռացնել ամեն ցնորք եւ դառնալ առ Տէր բոլոր սրտով եւ կատարել մեռնող մարդոյ ամեն պարտաւորութիւնները, չը ծածկել մեր հիւանդութեան ժտանդը, պահանջել մերձակայ մարդիկներէն, որ յայտնեն մեզ մեր հիւանդութիւնը, ինչպէս Զեյմեռանդն բարեկամ և բրիստոնեայ, յայտնեն մեզ, եթէ մօտեցած ենք մահուան ժամին, և ապա պարտինք քննել, մեր անցեալն Զեյմեռանդութեամբ, իմարհութեամբ :

և կենդանի գոյմամբ, ոգեւորիչ հաւա-
տով և որչափ կարելի է շուտով աւղղել
ամեն բան և խնդրել Յիսուսի անուամբ
Թողութիւն մեզաց: Պարտիք օգուտ
բաղել մեր մասնաւոր ազգեցութենէն,
զոր սւնինք մեր օրգւոյ և բարեկամաց
վրայ, մեր ծառայից և գործաւորաց վը-
րոյ, պայէս զի նորա եւս համոզուին և
Աստուծոյ ծառայեն: Վերջապէս, ան-
դադար պէտք է յայտնել մեր խնար-
հութիւնն եւ հնազանդութիւնը աւ-
աւաճային կամաց, մեր հաւատք, սէ-
րը, փափաքը և յոյսն այն երջանկու-
թեան համար, զոր սրտարտաւած է մեզ
համար Յիսուսի փրկարար խաչն: Այս-
պէս կարելի է խաղաղութեամբ ննջել 'ի
Տէր և ստանալ ցուտ և գաւազան միսի-
թարութեան. «Թէպէտեւ փնտցից եւ
'ի մէջ ստուերաց մահու, ոչ երկեաց 'ի
չարէ, զի դու. Տէր, ընդ իս եսդ: Առ-
ի՛թ. 4-5:

Երբ կը կոչեն զմեզ հիւանդը տեւ
'նելու և խնամք ասնելու՝ մեր պարտաւ-
որութիւնն է. — Ա. Հեղութեամբ եւ
համբերութեամբ խնամել, երբեք չը
զայրամուտ հիւանդէն կրած նեղութենէն:

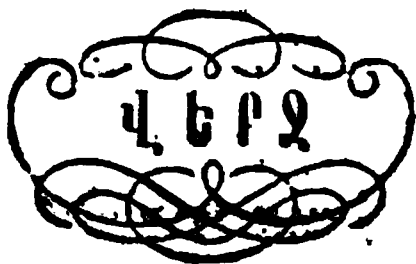
— Բ. Զարթուցանել հիւանդի թմրած հոգին և չը ծածկել իւր հիւանդութեան վտանգը. վասն զի կարեւոր է որ հիւանդը իմանայ և ճանաչէ իւր վիճակը, յաւելլուլ մեր քաղցրութիւնը և տալ ամեն մխիթարութիւն, ինչ որ մարդկութիւնը սէրը և քրիստոնէական հաւատք կը պահանջեն, ահապէս աստուածային բանիւ և աղօթել նորա հետ միասին : — Գ. Յորդորել հիւանդը, որ մտածէ եւ խորհի իւր փրկութեան համար, յիշեցնել Աւետարանի խրատները : Արդարեւ՝ ծանր է մեզ հիւանդին յայտնել իւր վիճակի վտանգը, բայց այնպիսի զոհողութիւն է այս, որ շատ հաճոյ է Աստուծոյ, որ և պիտի ասէ մեզ վերջին աւուր մէջ. « Եկուք օրհնեալք հօր իմոյ, ժառանգեցէք զպատրաստեալ ձեզ զարքայութիւնն 'ի սկզբանէ աշխարհի » : Մար. ԻԵ. 34 :

Հիւանդին իմաստք տանելն այնչափ բարի և օգտաւէտ գործ է, որ կատարողներն արդէն այս կենաց մէջ անգամ կրատանան արտի բաւականութիւն եւ ուրախութիւն. ո՞վ չը գիտէ, որ ամեն ժամանակ՝ ասանձին մխիթարութիւն ըզ

և կենդանի գոյմանք , ազեւարիչ հաւա-
 րում և սուսմե կամեմե և յուսում աւսեմ :

— 4. — *Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is illegible due to extreme blurriness and high contrast.*

գացած են այն մարդիկը, որ կամ հիւ
ւանդին ծառայած են, կամ ցաւը բա-
ժուիլով են և կամ Աստուծոյ ճանապար-
հը ցուցած են: Հիւանդները պաշտպա-
նողները յատուկ արիւարտութիւն կը
տանան պատերազմի և յաղթել ծու-
լութեան և հալարտութեան: Հիւանդի
խնամատարութիւնն է գեղեցիկ դաս-
խոնարհութեան, վշտակրութեան, զո-
հողութեան և համբերութեան:

**ՀԱՄԱՌՕՏՈՒԹԻՒՆ
ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ**

**ԱՇԽԱՏԱՄԻՐՈՒԹԻՒՆ
ՊԵՏՐՈՍԻ Ս. ՇԱՆՇԵԱՆՑ**

Գ. ՅՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

**Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԱԹՈՌՈՑ
ՍՐԲՈՑ ՅԱԿՈՎԼԲԵԱՆՑ**

ՅԵՐՈՒՍԱԼԷՄ

1879

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Ս. ԷԶՄԻԱՆԿ

Տ. Տ. ԳԵՈՐԳԱՅ

Վ. Ե ՀԱՓԱՌ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ՀՐԱՄԱՆԱԻ

ՊԱՏԻԱՐԻՒ ՍՐԲՈՅ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

Տ. ԵՍԱՑԵԱՅ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ԵՒ Ի ՊԱՏԻԱՐԻՈՒԹԵԱՆ Կ. ՊՕԼՍՈՅ

Տ. ՆԵՐՍԻՍԻ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

« Հաւատացի վանն որոյ եւ խօսեցայ » .

Բ . Կրն . Դ . 15 :

Եթէ որ կամի ղկնի իմ գալ՝ աւրացի
զանձն : եւ ապի զխաչ իւր՝ եւ եկեացե
ղկնի իմ . Մար . ԺԶ . ԶԷ :

ՀԱՄԱՌՕՏՈՒԹԻՒՆ
ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՈՒՍԾԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ԿՐՈՆԻ ՎԵՐԱՅ ԱՌ ՀԱՅԱՐԱԿ

ԿՐՈՆՆ է ճանաչել, սիրել զԱստու
ուած եւ ծառայել նմա . վասն զի
մարդ, առանց ճանաչելու, սիրելու եւ
պաշտելու զԱստուած, կարող չէ հան
գիստ եւ երջանիկ լինիլ ⁽¹⁾ :

Կրօնն է գործնական գիտութիւն, որ
Աստուծմէ հեռացած մարդը կրկին կը
մօտեցնէ, կը կապէ և նորա հետ կը միա
ցընէ ⁽²⁾ :

(1) Կրօն բառը՝ իբր բառէն կը ծագի, այն նշանա
կութեամբ որ զԱստուած ճանաչելն մի հզօր ցանկու
թիւն և անդուլ դատարք է մարդոյ մէջ, որ կըստիպէ
որոնել զԱստուած, ճանաչել, սիրել և ծառայել նմա :

(2) Եւրոպացի ազգաց լեզուաւ կրօն բառը բնութե
կ'ատուի . զի՝ է մասնիկ ինչ, որ կրկնումն կը նշանակէ .
և զորէ՝ կը նշանակէ կապել, իսկ կապել՝ կը նշանակէ
երկու հեռաւորը միացնել :

Արօնը կ'ուսուցանէ թէ մեղքը մի-
քան հեռացուցած է զմեզ Աստուծմէ,
եւ թէ ինչ հնարքով կամ ճանապարհով
կարող եմք մօտենալ Աստուծոյ եւ հաշ-
տուիլ նորա հետ: Բայց կրօնի լոկ ուսու-
մըն կամ իմացումն անպտուղ կը լինի եւ
աւելի դատապարտութիւն կը բերէ մեր
գլխոյն, եթէ գործով եւս ցոյց չը տանք
մեր իմացածն ու սովորածը: Միայն կրօնն
իմանալով՝ մեք չեմք միանալու Աստուծոյ
հետ, այլ երբ կը սիրեմք եւ միանգամայն
կը հնազանդիմք նմա, « եթէ զայս գի-
տէք, երանելի եւս էք՝ եթէ առնիցէք
զայս »: Յովն. ԺԳ. 17:

Ուրեմն՝ անշուշտ պէտք է գործ դը-
նեմք թէ՛ կրօնի տուած եւ ուսուցած
հնարքներն, եւ թէ՛ այն օգնութիւններն,
զոր միշտ Աստուած կը տայ մեզ, մեղքէ
եւ դատապարտութենէ ազատուելու
համար: Պէտք է հնազանդիմք Աստուծոյ
մեր հոգւոյ ամեն զօրութեամբ — սիրեմք
զԱստուած սրբով, հաւատանք նորա ճշ-
մարտութեանց՝ ճշտով, եւ հնազանդիմք
նորա սրատուիրանաց՝ խմբով, եւ կատա-
րեմք յօժարութեամբ:

Արօնն է մարդոյ համար ԱՄԵՆԱԿԱՐԵՒՈՐ

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ . վասն զի՝ կայ Աստուած ամէ
 նախորդ, ամենախաբար, արարիչ, Տէր Տէր և մար-
 դրս առանց Նորա մօտենալու կարող չե-
 երջանիկ լինիլ : Վասն զի՝ միայն Աստու-
 ծոյ մէջ կարող եմք գտնել հոգւոյ հան-
 գըստութիւն, սրտի խաղաղութիւն, լու-
 տաւորութիւն, զօրութիւն, միւլթարու-
 թիւն, օգնութիւն եւ յոյս, որոց մէք
 միշտ կարօտ եմք մեր բովանդակ կենաց
 մէջ . առաւելապէս մեր նեղութեանց
 մէջ եւ մանաւանդ մեր մահուան մեր-
 ձենալու ժամանակ : Ուստի՝ կրօնի ու-
 սումն ամենէն գլխաւոր և ամենէն կարե-
 ւոր գիտութիւնն ու պարտաւորութիւնը
 պէտք է լինի մարդոյ համար :

Արօնի ուսումն մանկութենէ պէտք է
 սկսուի, վասն զի՝ մարդ ամեն հասակի
 մէջ եւս կատարելու պարտաւորութիւն
 ներ ունի : Մարդոյ բոլոր կեանքը պէտք է
 ընծայ լինի Աստուծոյ : « Եւ յիշեա՛ զա-
 րարիչն քո յաւուր մանկութեան քո » .
 Ժող . ԺԲ . 1 : Մարդ օր ըստ օրէ պէտք է
 աճի և զօրանայ սրբութեան մէջ : Այլ ըստ
 օրէ պէտք է աւելի մօտենայ Աստուծոյ :
 « Աճեցէ՛ք շնորհօք և գիտութեամբ Տեսչ
 ուն մերոյ եւ փրկչին Յիսուսի Քրիստոյ »

գալցած են այն մարդիկը, որ կամ հիւ
ւանդին ծառայած են, կամ ցաւը ըս-
տիւիւած են և կամ Աստուծոյ ճանապարհ
հը ցուցած են: Հիւանդները պաշտօնաւոր
նոյնները յատուկ արիասրտութիւն կը
տանան պատերազմի և յաղթել ծու-
լութեան և հալարտութեան: Հիւանդի
խնամատարութիւնն է գեղեցիկ դաս
խոնարհութեան, վշտակրութեան, զո-
հողութեան և համբերութեան:

ՀԱՄԱՌՕՏՈՒԹԻՒՆ
ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ԱՇԽԱՏԱՄԻՐՈՒԹԻՒՆ
ՊԵՏՐՈՍԻ Ս. ՇԱՆՇԵԱՆՑ

Գ. ՅՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԱԹՈՒՈՅ
ՄՐԲՈՑ ԵԱԿՈՎԲԵԱՆՑ

ՅԵՐՈՒՍԱԳԷՄ

1879

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Ս. ԷԶՄԻԱՆԻ

Տ. Տ. ԳԵՈՐԳԱՅ

ՎԵՀԱՓԱՌ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ՀՐԱԾԱՆԱԻ

ՊԱՏԻԱՐԻՒ ՄԲՈՑ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

Տ. ԵՍԱՑԵԱՅ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ԵՒ Ի ՊԱՏԻԱՐԻՈՒԹԵԱՆ Կ. ՊՕԼՍՈՑ

Տ. ՆԵՐՍԻՍԻ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

“ Հաւատացի վասն որոյ եւ խօսեցայ ” .
Բ . Կրն . Դ . 15 :

Եթե որ կամի զկնի իմ վաղ՝ աւրացի
զանձն, եւ առջե զխաւ իւր՝ եւ եկեացե
զկնի իմ. Մար. ԺԶ. 24.

ՀԱՄԱՌՕՏՈՒԹԻՒՆ
ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՈՒՍԾԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ

ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ԿՐՈՆԻ ՎԵՐԱՅ ԱՌ ՀԱՅԱՐԱԿ

ԿՐՈՆՆ է ճանաչել, սիրել զԱստու-
տուած եւ ծառայել նմա . վասն զի
մարդ, առանց ճանաչելու, սիրելու եւ
պաշտելու զԱստուած, կարող չէ հան-
գիստ եւ երջանիկ լինիլ ⁽¹⁾ :

Կրօնն է գործնական գիտութիւն, որ
Աստուծմէ հեռացած մարդը կրկին կը
մօտեցնէ, կը կապէ և նորա հետ կը միա-
ցընէ ⁽²⁾ :

(1) Կրօն բառը՝ կրք բառէն կը ծագի, այն նշանա-
կութեամբ որ զԱստուած ճանաչելն մի հզօր ցանկու-
թիւն և անգուլ փափաք է մարդոյ մէջ, որ կըստիպէ
որոնել զԱստուած, ճանաչել, սիրել և ծառայել նմա :

(2) Եւրոպացի ազգաց լեզուաւ կրօն բառը ընդհա-
կատուի . զի՝ է մասնիկ ինչ, որ կրկնումն կը նշանակէ .
ընթացէ՝ կը նշանակէ կապել, իսկ կապել՝ կը նշանակէ
երկու հեռաւորը միացնել :

Եթէ ոչ կամի զկնի իմ գալ՝ ուրաղի
զանձն : եւ ուղի զխաչ իւր՝ եւ եկեացէ
զկնի իմ : Մար . ԺԶ . 24 :

ՀԱՄԱՌՕՏՈՒԹԻՒՆ
ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՈՒՍԾԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ

ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ԿՐՕՆԻ ՎԵՐԱՅ ԱՌ ՀԱՅԱՐԱԿ

ԿՐՕՆՆ է ճանաչել, սիրել զԱստու-
ռւած եւ ծառայել նմա . վասն զի
մարդ, առանց ճանաչելու, սիրելու եւ
պաշտելու զԱստուած, կարող չէ հան-
գիստ եւ երջանիկ լինիլ ⁽¹⁾ :

Կրօնն է գործնական գիտութիւն, որ
Աստուծմէ հեռացած մարդը կրկին կը
մօտեցնէ, կը կասէ և նորա հետ կը միա-
ցընէ ⁽²⁾ :

(1) Կրօն բառը՝ իբր բառէն կը ծագի, այն նշանա-
կութեամբ որ զԱստուած ճանաչելն մի հզօր ցանկու-
թիւն և անգուլ փափայք է մարդոյ մէջ, որ կըստիպէ
որոնել զԱստուած, ճանաչել, սիրել և ծառայել նմա :

(2) Եւրոպացի ազգաց լեզուաւ կրօն բառը բնութիւն
կ'ատուի . զի է մասնիկ ինչ, որ կրկնումն կը նշանակէ .
լիթարէ՝ կը նշանակէ կապել, իսկ կապել՝ կը նշանակէ
երկու հեռաւորը միացնել :

Կրօնը կ'ուսուցանէ թէ մեղքը ո՞ր-
քան հեռացուցած է զմեզ Աստուծմէ,
եւ թէ ի՞նչ հնարքով կամ ճանապարհով
կարող եմք մօտենալ Աստուծոյ եւ հաշ-
տուիլ նորա հետ: Բայց կրօնի լոկ ուսու-
մըն կամ իմացումն անպտուղ կը լինի եւ
աւելի դատապարտութիւն կը բերէ մեր
գլխոյն, եթէ գործով եւս ցոյց չը տանք
մեր իմացածն ու սովորածը: Միայն կրօնն
իմանալով՝ մեք չեմք միանար Աստուծոյ
հետ, այլ երբ կը սիրեմք եւ միանգամայն
կը հնազանդիմք նմա, « Եթէ զայս գի-
տէք, երանելի եւս էք՝ եթէ առնիցէք
զայս »: Յովն. ԺԳ. 17:

Ուրեմն՝ անշուշտ պէտք է գործ դը-
նեմք թէ՛ կրօնի տուած եւ ուսուցած
հնարքներն, եւ թէ՛ այն օգնութիւններն,
զոր միշտ Աստուած կը տայ մեզ, մեղքէ
եւ դատապարտութենէ ազատուելու
համար: Պէտք է հնազանդիմք Աստուծոյ
մեր հոգւոյ ամեն զօրութեամբ — սիրեմք
զԱստուած սրբով, հաւատանք նորա ճշ-
մարտութեանդ՝ ճշտով, եւ հնազանդիմք
նորա սլասուիրանաց՝ խմբով, եւ կատա-
րեմք յօժարութեամբ:

Կրօնն է մարդոյ համար ԱՄԵՆԱԿԱՐԵՒՈՐ

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ . վասն զի՝ կայ Աստուած ամէն
 նախորդ, ամենակապար, արարիչ, Տէր Տէր և մար-
 դրս առանց Նորա մօտենալու կարող չէ
 երջանիկ լինիլ : Վասն զի՝ միայն Աստու-
 ծոյ մէջ կարող եմք գտնել հոգւոյ հան-
 գրաստութիւն, սրտի խաղաղութիւն, լու-
 տաւորութիւն, զօրութիւն, միւլթարու-
 թիւն, օգնութիւն եւ յոյս, որոց մէք
 միշտ կարօտ եմք մեր բովանդակ կենաց
 մէջ . առաւելապէս մեր նեղութեանց
 մէջ եւ մանաւանդ մեր մահուան մեր-
 ձենալու ժամանակ : Ուստի՝ կրօնի ու-
 սումն ամենէն գլխաւոր և ամենէն կարե-
 ւոր գիտութիւնն ու պարտաւորութիւնը
 պէտք է լինի մարդոյ համար :

Կրօնի ուսումն մանկութենէ պէտք է
 սկսուի, վասն զի՝ մարդ ամեն հասակի
 մէջ եւս կատարելու պարտաւորութիւն
 ներ ունի : Մարդոյ բոլոր կեանքը պէտք է
 ընծայ լինի Աստուծոյ : « Եւ յիշեա՛ զա-
 րարիչն քո յաւուր մանկութեան քո » .
 Թող . ԺԲ . 1 : Մարդ օր ըստ օրէ պէտք է
 աճի և զօրանայ սրբութեան մէջ : Այլ ըստ
 օրէ պէտք է աւելի մօտենայ Աստուծոյ :
 « Աճեցէ՛ք շնորհօք և գիտութեամբ Տեա-
 լոքն մերոյ եւ փրկչին Յիսուսի Քրիստոյ »

սի Դ : Բ . Պէք . Գ . 18 :

Գլխաւոր ՀԻՄՆ ԿՐՕՆԻ Է Աստուած ,
այսինքն գոյութիւնն Աստուծոյ , որ գոյ
Աստուած , հոգի յաւիտենական և սրտա-
ճառ ամենայնի , որ ինչ յերկինս և որ ինչ
յերկրի : Ուրեմն՝ ով որ կը մօտենայ Աս-
տուծոյ , սէսք է հաւատայ , որ Նա՝ է :
« Հաւատալ արժան է այնմ , որ մերձենայ
առ Աստուած՝ թէ է Աստուած Դ :

Աստուած իւր գոյութիւնը տպաւո-
րած է մարդոյ Մարի մէջ , Խղճմանի մէջ
եւ իւր Խօսի մէջ :

ՄԻՏԲԸ կը հաստատէ , որ կայ մի Ըւ-
կըղնապատճառ բոլոր արարածոց . վասն
զի ոչ ոք կարող չէ ինքն իրեն՝ կեանք տալ :
Կը հաստատէ միտքն , որ այս Սկզբնա-
պատճառն Հոգի է , վասն զի կան հոգե-
ւոր արարածներ : Արովհետեւ ոչ ոք չ'է
կարող տալ ուրիշին այն կասարելու-
թիւնը , ինչ որ ինքն չունի : Ուրեմն կայ
մի հոգեւոր Սկզբնապատճառ ամեն ա-
րարածոց և ինքն է անսկիզբն և անվախ-
ճան , այսինքն յաւիտենական :

Միտքը՝ տեսնելով աշխարհի կատա-
րեալ կարգը , որ նշան է ամենիմաստու-
թեան , ամենակարողութեան և ամենա-

բարութեան՝ կը խոստովանի, որ կայ մի պատճառ հոգեւոր եւ ամենակարող, որ ստեղծած է ամենքը: Այս դատողութիւնը այնչափ պարզ է և յայտնի ամենայն մարդկան, որ բնաւ մեկնութեան կարօտ չէ: Սուրբ Գիրքն եւս կը հաստատէ մայրի այս խոստովանութիւնն Աստուծոյ գոյութեան վերայ: «Գիտութիւնն Աստուծոյ յայտնի է ՚ի նստա, այսինքն ՚ի հեթա նստա: Քանզի Աստուած իսկ յայտնեաց նոցա: Զի աներեւոյթք նորա ՚ի սկզբանէ աշխարհի արարածովքս իմացեալ տեսանին, այսինքն է մշտնջենաւորութիւն և զօրութիւն եւ աստուածութիւն նորա, զի ոչ գտանիցեն ամենեւին տալ պատասխանի »: Հոմ. Ա. 19—20: «Երկինք պատմեն զփառս Աստուծոյ և զարարածս ձեռաց նորա պատմէ հաստատութիւն: Օր աւուր բղխէ զբան և գիշեր գիշերի ցուցանէ զգիտութիւն: Ոչ են բանք և ոչ են խօսք որոց ոչ լսին ձայնք նոցա: Ընդ ամենայն երկիր եւ բարբառ նոցա եւ մինչեւ ՚ի ծագս աշխարհի են խօսք նոցա »: Սաղ. ԺԸ. 1—6:

Այսպէս ահա մեր միտքն կ'իմացնէ թէ աշխարհի պատճառն է Հոգի յաւի

տենական եւ ամենակարող :

ԽՆԴՄՏԱՆՔՆ է հոգւոյ մի այնպիսի
 զօրութիւն , որ մեզ կը հասկացնէ մեր
 պարտաւորութիւնը եւ նովաւ կը զսնա-
 զանեմք բարին՝ չարէն : Նա կը տայ մեզ
 հաւանութիւն եւ նեղութիւն , կը լցուցանէ
 մեր սիրտը երկիւղով եւ յոսով , զղճմբ եւ
 քաւականութեամբ : Հոգւոյ այս ներքին զօ-
 րութիւնը , զոր կ'անուանեմք խղճփան ,
 կարող է բացուիլ եւ լուսաւորուիլ հոգե-
 ւոր սննդով : Բայց սնունդը երբեք չ'է
 կարող ստեղծել զայն : Ինչպէս որ մարդոյ
 միտքն ընդունակ է կատարելագործուելու
 եւ լուսաւորուելու , բայց ինքն պիտուի չ'է
 սննդեան , նոյնպէս եւ խղճմտանքը : Աղա-
 թէ ոչ , զուր կը խօսէին մարդոյ հետ ճշշ
 մարտութեան վերայ , եթէ խղճմտանքը
 ճնուած չը լինէր մարդոյ հետ : Սորա ա-
 պացոյցն մեք կը տեսնեմք , որ ամենայն
 հասակի , ամեն աստիճանի , թէ՛ լուսաւո-
 րեալ եւ թէ՛ կոյր մարդիկ , ամեն աշխարհի
 եւ ամեն վիճակի մէջ , միշտ կը լսեն խղճ-
 մտանքի ձայնն եւ ոչ մի կերպով չ'են
 կարող լռեցնել եւ կտրել այս ձայնը :

Խղճփանը ճնունդ չ'է նոյնպէս ոչ
 երկիւղ եւ ոչ հաւանութեան մարդկան :

Վասն զի, եթէ խղճմտանքը վնէր նոցա
 ծնունդ, այն ժամանակ միշտ կը համա-
 ճայնէր մարդկանց ամեն դատողութեանց
 հետ, բայց մէք կը տեսնեմք, որ նա կ'ընդ-
 դիմանայ այն հաւանութեանն ու դատու-
 ղութեանը, որ համաձայն չէ իւր օրէնքին:
 Մէք կը տեսնեմք, որ նա կը տայ մարդոյն
 հանգիստ եւ քաղցր զգացողութիւն այն
 ժամանակ, երբ իւր պարտաւորութիւնք
 կատարելոյ համար կ'ընկնի մարդկանց
 ատելութեան և հալածանաց մէջ: Նա
 (խիղճը) ցոյց կը տայ իւր ներգործու-
 թիւնը սրտի և մտքի այն ծածուկ շարժու-
 ղութեան վերայ եւս, զոր մարդիկ չ'են
 կարող ո՛չ տեսնել և ո՛չ դատել: Նա ցոյց
 կը տայ իւր ներգործութիւնը նաեւ այն
 ժամանակ, երբ մէք մեր ամենամեծ իշ-
 խանութեամբ անվտանգ ենք մարդկանց
 երկիւղէն և չ'ենք կարօտ նոցա հաւանու-
 թեան: Նա ցոյց կը տայ իւր ներգործու-
 թիւնն այն ժամանակ եւս, երբ մահը կը
 մօտենայ մեղաւորին եւ նա այն դրու-
 թեան մէջն է, որ ո՛չ աշխարհի վերայ
 յոյս ունի եւ ոչ մարդիկներէն երկիւղ:
 Այսպէս կը հաստատուի ահա որ խղճ-
 մտանքը արտաքին իրողութեանց ծնունդ

ճէ , այլ յայն է Աստուծոյ , յայն Արարչի :

Այս խղճմտանքը Աստուած տուաւ մարդոյն՝ ինչպէս մի ներքին վիպ իւր գոյութեան համար : Սա կը յայտնէ մեզ , որ կախումն ունինք Աստուծմէ : Սա կ'ուսուցանէ մեզ , որ Աստուած է տուիչ օրինաց իւր մի օր պիտի դատի զմեզ այն օրէնքով 'ի դատաստանի : Սա կը յայտնէ , որ կը դատի Աստուած հեթանոսներն եւս , որոնք՝ թէպէտ անձանօթ են Աստուծոյ Խօսքին , բայց ունին խղճմտանքի օրէնքն իրենց սրտին մէջ գրուած : « Հեթանոսք՝ որք զօրէնս ո՛չ ունին , բնութեամբ զօրինացն գործեն . նոքա՝ որք զօրէնս ո՛չ ունին , անձանց իւրեանց իսկ են օրէնք . որք ցուցանեն զգործս օրինացն գրեալ 'ի սիրտս իւրեանց վկայութեամբ մտաց իւրեանց եւ յանդիմանել զմիմեանս 'ի խորհրդոց իւրեանց , կամ պատասխանի իսկ տալ յաւուրն , յորում դատիցի Աստուած զգաղտնիս մարդկան , ըստ աւետարանիս իմոյ 'ի ձեռն Յիսուսի Քրիստոսի » : Հով. Բ . 14—16 :

Ամենայն մարդիկ , որոնք իւրեանց միտքը և խղճմտանքը գործ են դրած բարութեամբ , իմացած են միշտ , որ կայ մի

գլխաւոր պատճառ ամենայն արարածոց,
 և ինչքան որ միտքը և իղձմտանքը կը
 լուսաւորին, այնքան եւս նոցա վկայու-
 թիւնը Աստուծոյ գոյութեան վերայ՝ ա-
 ւելի և աւելի կը կենդանանայ և կը հաւ-
 տատուի: Ուստի՝ պարզ կ'երեւի որ Աս-
 տուած է տպաւորած այս վկայութիւնը
 ամեն մարդոյ մէջ, և ԱԾԵՆ ԱԶԳԵՐ, ամեն
 ժամանակ, ամեն տեղ ԽՈՍՏՈՎԱՆԱԾ ԵՆ
 և ԿՔ ԽՈՍՏՈՎԱՆԻՆ, որ կայ իրենցմէն ԳԷ-
 ռաֆոյն Տի Էաի: Այս աւանդութիւնն ու-
 նին նոքա առաջին մարդէն, որ ինքն ըս-
 տացաւ Աստուծմէն եւ աւանդեց իւր
 բոլոր որդւոց և սերնդոց:

Ասացինք վերեւ, որ Աստուած իւր
 գոյութիւնն յայտնած է մտքին և իղձմը-
 տանքին, բայց ամենապարզ և հաստատ
 վկայութիւնն իւր գոյութեան վերայ
 յայտնած է Աստուած իւր Խօսքով — Աս-
 տուածաշունչ Գրքով:

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆԶ ԳԻՐՔԸ կը տայ մեզ
 ծանօթութիւն աստուածային կատարե-
 լութեանց վերայ, նորա գործոց և խոր-
 հրդոց վերայ, և այնպիսի ծանօթութիւն
 ներ, որ միտքն ինքնին չ'էր կարող իմանալ
 և զարմացած է նոցա վերայ: Սիրտն եւս

կը գտնէ Աստուծոյ Յայանութեան մէջ
բաւականութիւն իւր ամենայն կարօտու-
թեանց . վասն զի՝ Աստուածաշունչ Գիր-
քը գրուած է Աստուծոյ հոգւով : Նա
այնքան հրաշալի է , ինչքան արարչագոր-
ծութիւնը : Արարչագործութեամբ յայտ-
նեց Աստուած արարածին իւր յաւիտե-
նականութիւնն , ամենակարօղութիւնն և
աստուածութիւնն , իսկ Սուրբ Գրքով՝ ա-
ւելի սլարզ յայանեց իւր կատարելու-
թիւններն եւ մանաւանդ ամենագերա-
գոյնն — Աստուած Սէր է : Եւ որովհետեւ
Ռոմէոյ , խղճմբանքը և համայն խոստովանա-
ւորանայն ազգաց կը հաստատեն Աստուծոյ
գոյութիւնն , ուրեմն անդգայ և անմիտ
պէտք է լինի այն մարդը , որ չը խոստու-
վանիր Աստուծոյ գոյութիւնը . ինչպէս
կ'ասէ Դաւիթ մարգարէն . « Ասաց ան-
ըզգամն 'ի սրտի իւրում , թէ ո՛չ գոյ Աս-
տուած » : Սաղ . ԺԳ . 1 :

Մարդ այն ժամանակ աւելի հաստատ
վկայութիւն կ'ունենայ Աստուծոյ գոյու-
թեան վերայ , երբ անդադար կ'որոնէ
զԱստուած եւ կը մտածէ նորա օրինաց
վերայ , ինչպէս կ'ասէ Դաւիթ մարգարէն .
« Այլ յօրէնս Տեառն եմ կամք նորա՝ յա-

րէնս նորա խորհեացի նա 'ի տուէ և 'ի
գիշերի » : Սաղ . Ա . 2 : Այն ժամանակ
մարդ կը մօտենայ Աստուծոյ և Աստուած
կը մօտենայ մարդոյն , երբ սրտով կ'որո-
նէ զԱստուած իւր սրտի մէջ , ինչպէս
կ'ասէ Յակոբոս Առաքեալն . « Մերձեցա-
րուք առ Աստուած և մերձեցի առ ձեզ » :
Յակ . Դ . 8 :

Ուրեմն՝ ամենէն ճշմարիտ եւ հաս-
տատ ճանապարհն ճշմարիտ կրօնի ճա-
նաչողութեան համար՝ է Աստուծոյ Յայր-
նոթիւնն կամ Սուրբ Գիրնն :

Աստուածային Յայրնոթիւնն է այնպիսի
ճանաչողութիւն , որ Աստուած տուած
է մեզ իւր ընտրած մարդիկներով : Նո-
վաւ կը լուսաւորին և կը հաստատուին
այն ճշմարտութիւններն , ինչ որ կ'ուսու-
ցանեն մեզ մեր միտքը և խղճմանքը :
Նովաւ (Յայտնութեամբ) կը հաստատ-
ուին այնպիսի բաներ , որ մեր միտքն ինք-
նին չ'էր կարող գտնել , չ'էր կարող իմա-
նալ՝ թէ ի՞նչ է հարկաւոր մարդոյն՝ Աս-
տուծոյ մօտենալոյ համար և ի՞նչպէս կա-
րող է հաշտուիլ Նորա հետ : Պօղոս Առա-
քեալն կ'ասէ . « Բազում մասամբ և բա-
զում օրինակօք կանխաւ խօսեցաւ Աստ»

ուած ընդ հարան մեր մարգարէիւք, իսկ
 'ի վախճան աւուրցս ոյսոցիկ՝ խօսեցաւ
 ընդ մեզ որդւոյն իւրով" . Եբր. Ա. 1—2 :
 Եթէ մարդ պահէր առաջուան սէրն՝ կա-
 րող էր ճանաչել այս երկու մեծ ճշմար-
 տութիւնն, այն է Գոյո-թիւն Աստուծոյ և
 Անճառ-թիւն Կոգոյ . թէպէտ և նորա ճա-
 նաչողութիւնն այնքան կատարեալ չէր
 լինիլ այս մեծ ճշմարտութեանց վերայ :
 Վասն զի՝ միայք հեռանալով Աստուծմէ
 խաւարեցաւ եւ դարձաւ անընդունակ
 դաստիարակ լինելու : Այս պատճառաւ
 էր որ հեթանոսները չար և խաւար դը-
 րութեան մէջ էին, սրովհետեւ չունէին
 աստուածային Յայտնութիւն, ոյսինքն
 Սուրբ Գիրք, ինչպէս և կ'ասէ Պօղոս Ա-
 ռաքեալն . « Ո՛ւր իմաստուն, ո՛ւր դպիր,
 ո՛ւր քննիչ աշխարհիս այսորիկ, ո՛չ ապա-
 քէն յիմարեցոյց Աստուած զիմաստու-
 թիւն աշխարհիս այսորիկ" : Ա. Կորն. Ա. 20 :
 Միայք չէր կարող իմանալ երբէք, թէ՛
 ինչպէս կարող է մարդ ազատուիլ մեղ-
 քէ եւ դատապարտութենէ, որոց մէջ
 ինքը կը գտնուի, եւ կամ ի՞նչ հնարքով
 կարող է ազատուիլ : Ուրեմն՝ մեր մտքի
 պարտաւորութիւնը կը մնայ միայն հաւ-

տատել թէ՛ աստուածային ճշմարտութիւններն ու յայանու թիւնները ճշմարիտ են, որուած են Աստուծմէ, և սէտք է քննէ և պահէ ինչ որ կ'ուսուցանէ Աստուածաշունչ Գիրքն, և քննելէն յետոյ խոնարհեցնէ իւր զօրութիւնն Աստուծոյ զօրութեան, հաւատոյ ամեն բանի, ինչ որ կ'ուսուցանէ Սուրբ Գիրքը, գործ դնէ և կատարէ Աստուծոյ ամեն հրամաններն և չ'աշխատի լուծանել այն խորհուրդներն, զորս Աստուած աւանդեց մեզ խորհուրդ պահելու, ինչպէս ասած է. «Ծածուկքն Տեառն Աստուծոյ մերում եւ յայանիքն մեզ և որդւոց մերոց» : Բ. Օրին. ԻԴ. 20 :

Ուրեմն՝ մարդոյ միտքն սէտք է կենդանի հաւատով ընդունի այն ամենայն խորհուրդներն, զորս Ս. Գիրքը կը յայտնէ մեզ : Վասն զի՝ այս աստուածային խորհուրդները կը գերազանցեն մարդոյ մըտքէն և Աստուած ինքն պատրաստեց տալ մարդոյն այնպիսի բաներ, որ ո՛չ աչքով էր տեսած, ո՛չ մտքէն անցած և ո՛չ ականջովն լսած, ինչպէս կ'ասէ Պօղոս Առաքեալն. «Զոր ակն ոչ ետես, եւ ունկն մարդոյ ո՛չ լուաւ, և ՚ի սիրտ մարդոյ ո՛չ անկաւ, զայն պատրաստեաց Աստուած սիրելեաց

իւրոց . Ա . Կորն . Բ . 9 : Մարդ պէտք չ'է
 զարմանայ , որ Ս . Գրքի մէջ կան խորհրդ-
 հաւրդներ : Արարչի եւ արարածոյ մէջ
 պէտք է լինի խորհուրդ : Խորհրդով է , որ
 մարդ կը զանազանուի Աստուծմէ , այսինքն
 Աստուծոյ յայտնի է այն բանն եւ ունի
 այն զօրութիւնն , որ մարդոյ համար խոր-
 հուրդ է : Ա՛յ թէ միայն աստուածային
 ուսումն , այլ եւ բոլոր մարդկանց ուս-
 մանքներն լի են գաղտնիքներով :

Աստուածային յայտնութիւնները կը
 բովանդակին Աստուածաշունչ Գրոց մէջ ,
 որ կը բաժնուի երկու — Հին եւ Նոր Կտա-
 ւարն : Առաջին յայտնուեցաւ Մովսի-
 սով եւ միւս մարգարէներով , որոնք դաւ-
 տիարակ են Նոր Կտակարանի . իսկ երկ-
 րորդն քարոզուեցաւ առաքեալներով : Եր-
 կուսն միասին կը բովանդակեն իրենց մէջ
 Պապական , Բարոյական եւ Մարգարէական գրք-
 քեր , որոց անունն կ'ասուի Կրօնարան .
 վասն զի՝ նորա մէջ կը յայտնէ Աստուած
 իւր կամքն եւ նովաւ կը բաժանէ ամե-
 նուն իւր բարութիւնն ու ողորմութիւ-
 նը :

Հին Կրօնարանն կը խօսի Աստուծոյ գոր-
 ծոց վերայ , Կրօնի զանազան գրութեան

վերայ՝ աշխարհի սկզբէն մինչեւ Փրկչի
գալուստն, որ խոստացած էր ՚ի սկզբանէ
եւ յայտնած Եբրայեցւոց ազգին : Այս
փրկութեան ականալութիւնն և մասնակ-
ցութեան յոյսն, այս մեծ երանաւէս
Բանն՝ էր հաւատոյ նիւթ, մարգարէից
մխիթարութիւն եւ ճշմարիտ աստուա-
ծապաշտից յոյս, ինչպէս կ'ասէ Ղուկաս
աւետարանիչն. «Եւ էր այր մի յերուսա-
ղէմ, որոյ անունն էր Սիմէօն և էր այրն
այն արդար և երկիւղած և ակն ունէր
մխիթարութեանն Իսրայելի եւ Հոգին
Սուրբ էր ՚ի նմա » : Գ. Լ. Բ. 25 :

Նոր Կտակարանն կը խօսի և կը հաստա-
տէ այն ամենայն, ինչ որ Աստուած
Հին Կտակարանի մէջ խօսած է իւր գու-
ծոց և իւր կամաց վերայ, որ կատարուե-
լաւ խոստացեալ Բանով, այսինքն փրկ-
կութիւն մեր ՚ի ձեռն Քրիստոսի : Նոր
Կտակարանն կ'անուանի Աւետարան, այսին-
քն աւետիք բարութեան :

Հին և Նոր Կտակարանը կը շինեն մի
հաւատ, ինչպէս կ'ասէ Օգոստինոս. « Նո-
րը Հնոյն մէջ ծածկուած է, Հինը Նորոյն
մէջ բացուած » : Հին Կտակարանը դաս-
տիարակ էր Նորոյն, ինչպէս կ'ասէ Պողոս.

«Ասլա օրէնքն դառաւարակ եղեն մեզ 'ի
 Յիսուս Քրիստոս, զի 'ի հաւատոցն ար-
 դարացուք » : Գաղ. Գ. 24 : Նոր Կտա-
 կարանը լրիւ տուաւ մեզ այն ամենայն,
 ինչ որ Հինը թողուց մեզ ցանկալու : Հին
 Կտակարանը միայն կը կոչէր մի ազգ, իսկ
 Նորն ամեն ազգեր գէպ 'ի փրկութիւն :
 Նոր Կտակարանը չը դատեր զմեզ միայն
 մեր գործքով և չ'ասէր միայն — Արա՛ զայս
 եւ կեցի՛, այլ Քրիստոսի խաչով կը խոս-
 տանայ ողորմութիւն և շնորհք Քրիստոս
 սին հաւատացողներուն եւ մեղքէ զըն-
 ջացողներուն : Նոր Կտակարանը չը մատ-
 նէր զմեզ մեր տկարութեան, այլ կը խոս-
 տանայ Հոգւոյն Սրբոյ օգնութիւնը մեր
 սիրտը նորոգելու և աստուածային օրի-
 նաց սէրը նորա վերայ թագաւորեցնելու,
 ինչպէս կ'ասէ Պօղոս Առաքելոյն բերանով.
 «Այս է ուխտն, զոր եղից տանն Իսրա-
 յելի յետ աւուրցն այնոցիկ, ասէ Տէր,
 տաց զօրէնս իմ 'ի միտս նոցա, և 'ի սիրտս
 նոցա գրեցից զնոսա և եղէց նոցա Աստ-
 ուած և նոքա եղիցին իմ ժողովուրդ : Եւ
 ոչ ուսուցանիցեն իւրաքանչիւր զքաղա-
 քակից իւր, և իւրաքանչիւր զեղբայր իւր
 և ասիցեն ծանիր զՏէր, զի ամենեքեան

ծանկոյեն զիս 'ի փոքրկանց մինչեւ 'ի մեծամեծս ։ Եբր . Ը . 10—12 ։ Նոր Կտակարանը չք բաւականանար խոտանալով երկրաւոր պատիժներ, այլ ունի յաւիտենական կենաց խօսք . « Պատասխանի ետ նմա Սիմոն Պետրոս, Տէր, առ ոմ երթիցուք, բանս կենաց յաւիտենականաց ունիս ։ Յով . 2 . 69 ։

Ուրեմն մեք եւս կարող եմք ասել Յովհաննէս Աւետարանչի հետ միասին, որ օրէնքը տրուեցաւ Մովսիսի ձեռամբ, իսկ շնորհքն և ճշմարտութիւնը (որոնք են նիւթ օրինաց) 'ի ձեռն Յիսուսի Քրիստոսի ։ « Զի օրէնքն 'ի ձեռն Մովսիսի տրւան, շնորհք և ճշմարտութիւն 'ի ձեռն Յիսուսի Քրիստոսի եղեն ։

Մինչեւ Ս . Գրքի գրուիլն աստուած պաշտութիւնը կը պահպանուէր ԱԻԱՆԴՈՒԹԵԱՄԲ ։ Աստուած խօսած էր առաջին մարդոյ հետ և Նորա խօսքն աւանդութիւն դարձաւ յետագայ սերնդոց համար ։ Առաջին մարդն աւանդեց Աստուծոյ խօսքը նոցա, որոնք չէին լսած եւ այս պատճառաւ Ս . Գրքը ստացաւ պատմական յատկութիւն, որ մարդիկ միմեանց աւանդելով՝ կարողանային պահպանել

աշխարհիս մէջ աստուածապաշտութիւնը ։ Աստուած հաստատեց նոյնպէս Զոհ, որոյ մէջ կը պարունակուէին աստուածապաշտութեան գլխաւոր ճշմարտութիւններն, այսինքն Աստուծոյ գոյութիւնը, մարդոյ մեղաց տակ ընկնիլը եւ փրկութեան յոյսն ։ Զոհ մատուցանելով կը խոստովանէին, որ կայ Փերագոյն Էսի, որուն կը նուիրէին զոհն. կայ յանգանք, որոյ քաւութեան համար կը նուիրէին. կայ յոյս, որ զոհով պէտք էր փրկութիւն լինի, եւ այլն ։ Այսպէս կը պահպանուէր Աստուծոյ խոստացած փրկութեան աւանդութիւնը ։ Այս աւանդութիւնը տուաւ Աստուած ի սկզբան Եբրայեցւոյ ազգին, որոնք ընտրուած էին Աստուծմէ, եւ ապա նոյնպէս աւանգեց եւ Քրիստոնէից փրկութեան խորհրդաւոր աւանդութիւններ, զոր օրինակ Մկրտութիւնն, Հաղորդութիւնն եւ այլն ։

Աստուածապաշտութիւնը կը պահպանուէր աւանդութեամբ մինչեւ ցՄովսէս, եւ այս պատճառաւ մինչեւ ի Մովսէս աւմէն մարդկանց կեանքն երկար էր, որ շատ ապրելով աւանդէին միմեանց Աստուծոյ խօսքը անփոփոխ ։ Իսկ երբ Մովսէս գրեց

այն խօսքերն , այսինքն աւանդութիւններն , հաստատելով եւ լուսաւորելով Հոգւոյն Արքայ ազդեցութեամբ , մարդոյ կեանքը կարճացաւ եւ այնուհետեւ գրով տարածուեցաւ Աստուծոյ խօսքը հեռաւոր մարդկանց :

Աշխարհիս բոլոր գրքերը՝ կարելի է բաժանել երկու՝ Աստուծային եւ մարդկային : Առաջինն Աստուծոյ կամաց եւ մտաց յայտնութիւնն է , որոյ վերայ տպաւորուած է Աստուծոյ զօրութիւնը . իսկ երկրորդն է մարդոց մտաց յայտնութիւնն , որոյ վերայ տպաւորուած է մարդոյ տկարութիւնը :

Երբ հաւատոյն եւ կրօնի Աստուածային Գրոց հիմունքը եւ էութիւնն է Աստուածաշունչը կամ Ս . Գիրքը որ կը պարունակէ իւր մէջ աստուածային ճշմարտութիւններ եւ որ գրուած է ներգործութեամբ Սուրբ Հոգւոյն . ասկից պարզ կ'երեւի որ Աստուծոյ Գիրքը մարդկային հանճարի գործ չ'է :

Սուրբ Գիրքը պէտք է ունենայ երեք գլխաւոր նշան — Շինողական , Պաշտպան եւ Մարգարէական : Նախ՝ պէտք է լինի Շինո-

շահան, այսինքն կանգնեցնող եւ պայծա-
 ռացնող երկրի, ինչպէս կը տեսնեմք, որ
 Աւետարանն՝ ուր եւ տարածուեցաւ,
 այն երկիրը լուսաւորուեցաւ: Իսկ ընդ-
 հակառակն անբրիստոնէութիւնն անլոյս
 կ'առնէ զազգն և անպտուղ երկիրն, ինչ
 պէս կը տեսնեմք հեթանոսական երկիր-
 ները: Երկրորդ՝ պէտք է լինի Պաթմական,
 այսինքն պատմութիւնը կամ աւանդու-
 թիւնն է մայր Կրօնի, և այս պատմական
 սնընդհատ կապը պարզ կ'երեւի Աստ-
 ուածաւաշունչ Գրոց մէջ: «Եղեւ լոյս 7 խօս-
 քէն մինչեւ Յովհաննու Յայտնութեան
 այս խօսքերը «Եւ տեսի երկին նոր և երկիր
 նոր 7 մի մեծ շղթայ է, որով կը կապուի
 աշխարհիս սկիզբը միւս նոր աշխարհի
 սկզբան հետ: Երրորդ՝ պէտք է լինի Մար-
 գարէական. — Աստուածաւաշունչ Գիրքը Մար-
 գարէութիւն է, որ այսօր եւս մեր աչ-
 քի առջեւ կը կատարուի: Աստուած
 ընտրեց հնուց մի ազգ, որ պահպանէր
 աշխարհիս պատմութիւնն, այսինքն Աս-
 տուծոյ Ճանաչողութիւնն. Նորա արարչափո-
 ծութիւնն, Տարդոյ Թղայ Թջ ընկնիլն և յոյսը,
 որով պէտք է հասնէր փրկութիւն մարդ-

կային ազգի : Ահա սոքա են աշխարհիս
պատմութեան նիւթը :

Աստուածաշունչ Գրոց Մարգարէութեան կենդանի նշանն է եբրայեցւոց ազգը , որ մինչեւ ցայսօր եւս կը սպասեն փրկութեան : Ի՞նչ բանի կ'ըսպասեն , քանի որ Աստուածաշնչի առաջին խօսքէն մինչեւ վերջինն կատարուեցաւ Յիսուսի Քրիստոսի վերայ : Մինչեւ ցայսօր եբրայեցիք ունին տակաւին իրենց ձեռքը բռնած այն Գիրքը , որ լի է մարդկային ազգի փրկութեան յուսով : Այս եբրայեցի ազգը քրիստոնէութեան համար նշան է անցած ժամանակի մարգարէութեան , եւ քրիստոնեայք նշան են ներկայ և ապառնի ժամանակաց մարգարէութեան , որոյ կատարումն կը տեսնեմք մեր աչքով Քրիստոսի այն խօսքէն , որ կ'ասէ . « Գնացէք , ես ընդ ձեզ եմ » . և թէ՛ « Քաջալերացարձեք , զի ես յաղթեցի աշխարհի » : Յով. ԺԶ. 33 : Այս երկու կենդանի նշաններն , այսինքն եբրայեցի և Քրիստոնեայք , որոնցմէ մինն անցած ժամանակի մարգարէութեան նշանն է եւ միւսն ապառնի ,

կը մնան մինչեւ աշխարհիս վերջն , եւ երբ անցեալ եւ ապառնի միտնան , այս երկուան 'ի միասին կը վկայեն մարդկային վերջին ցեղին եւս մարգարէութեան կատարումն , և ինչպէս հին ողբն , նոյնպէս և նոր ողբը միասին կը տեսնեն օշխարհիս խողազութեան քակտումն , այսինքն մարդկութեան վերջը :

Մուրբ Գիրքը գրուած է աստուածային հոգւով՝ բովանդակելով իւր մէջ աստուածային ճշմարտութիւններ և նորա հոգաւոր-իւնն աստուծային է եւ ոչ մարդկային : Արտեանեմք արգարեւ՝ որ Քրիստոնէութիւնը տարածուեցաւ աստուծային զօրութեամբ և ոչ մարդկային հնարքներով : Այս աստուածային զօրութիւնն կ'երեւի այնու , որ Քրիստոնէութիւնն ունի Ա . Գերազանցութիւն , Բ . Հրաշ , Գ . Մարգարէութիւն , և Դ . Միջոց փարձութիւն :

Նախ՝ Գերազանցութիւն . — Քրիստոնէական ուսման գերազանցութիւնն կ'երեւի այն գործոց մէջ , զոր մեզ կը պատմէ Ս . Գիրքը , այն է Աստուծոյ արարչագոր.

ծուծիւնը, նորա հրաշալի Նախախնա-
մութիւնը, որով կրկաւաւարէ զաշխարհ,
իւր ընտրած ազգն, Քրիստոնեաներն, իւր
Եկեղեցին : Կ'երեւի նոյնպէս այն ճշմար-
տութեանց մէջ, որոնք կ'ուսուցանեն մեզ
Աստուծոյ կատարելութիւնները, մարդոյ
պատուիրազանցութիւնն, փրկութեան
խորհուրդը, մեռելոց յարութիւնը և այլն :
Կ'երեւի դարձեալ այս մեծ պատուիրանի
մէջ. « Սիրեսցես զընկեր քո իբրեւ զանձն
քո » : Մատ. ԺԹ. 19 : Կ'երեւի վերջապէս
Աստուծոյ ամենակարող օգնութեան մէջ,
որ կը տայ մեզ, որպէս զի կարողանամք
ազատուիլ փորձութենէ, տանիլ չարչա-
րանաց և ցոյց տալ այնպիսի առաքինու-
թիւն, որ մարդոյ կարողութենէն վեր է :
Սուրբ Գիրքն կ'ուսուցանէ մեզ այնպիսի
կրօն, որ ոչ թէ միայն գերազանց է ա-
մեն վարդապետութիւններէն, ինչ որ ս-
տուցած են աշխարհիս իմաստուններն,
այլ բոլորովին նոր և շատ անգամ հակա-
ռակ մարդկային ուսման : Ուրեմն պէտք է
տեսնել, որ այսպիսի ուսումն չ'է կարող
լինիլ մարդոյ գործ, եւս առաւել տասն-
երկու անուսումն մարդկանց :

Երկրորդ՝ Հրաշ. — Որպէս զի հրաշքը

կարողանայ դառնալ հաստատութիւն
կրօնի՝ պէտք է ունենայ նախ՝ այնպիսի
գործքեր, որ յայանապէս մեծ լինին քան
մարդոյ զօրութիւնը. զոր օրինակ յարու-
թիւն մեռելոց և այլն : Երկրորդ՝ պէտք է
լինի հաստատող այնպիսի ուսման, որ ար-
ժան է Աստուծոյ : Եւ երրորդ՝ պէտք է լի-
նի ժողովքի կամ բազմութեան մէջ, որ
կարողանայ ունենալ վկայներ : Այս ամեն
նշանները մեք կը տեսնեմք Քրիստոսի
հրաշից մէջ :

Երրորդ՝ Մարգարէութիւն. — Մարգա-
րէութիւնը կրօնի հաստատութիւն դառ-
նալու համար պէտք է լինի նախ՝ մարգա-
րէութիւն այնպիսի ապառնի բաներու
վերայ, որ չ'է կարելի իմանալ ո՛չ ժամա-
նակի հեռաւորութեամբ և ո՛չ այլ հան-
գամանքով, ինչպէս է գալուստն Քրիս-
տոսի, հաստատութիւն Քրիստոսնէութեան
այս խօսքով. «Ես յաղթեցի աշխար-
հի ո. և այլն : Երկրորդ՝ պէտք է լինի ասած
պարզ խօսքերով, որ չ'ունենայ երկու-
միտք և կամ մթութիւն : Երրորդ՝ պէտք է
լինի սուրբ կրօնի հաստատութեան հա-
մար. և Չորրորդ՝ պէտք է ունենայ իւր կա-
տարումն : Այս ամեն նշաններն, թէ՛ մար-

գարէից գուշակածն Քրիստոսի վերայ և
թէ Քրիստոսի ասածն Քրիստոնէութեան
վերայ բոլորն ևս անթերի կատարուեցան :

Զորրորդ՝ Միջոց կամ հնարք քարածո-
ւիւն . — Քրիստոնէութեան գործ դրած
միջոցները բոլորն աստուածային են : Քր-
իստոնէութիւնը պէտք է յաղթէր հե-
թանոսաց և եբրայեցւոց մտաց կուրու-
թեանը, նոցա խտասրտութեանն և ան-
թիւ հալածանաց : Եւ ահա՛ Առաքեալնե-
րն, որ պէտք է քարոզէին Քրիստոնէութիւնը,
չ'ունէին ո՛չ մարմնաւոր զօրու-
թիւն, ո՛չ երեւելի ազգութիւն կամ սոհ-
մականութիւն, ո՛չ վարկ, ո՛չ հարստու-
թիւն, ո՛չ ճարտարութիւն, և ո՛չ հոգի
կառավարութեան աշխարհի, բայց նոցա
ձեռքով հաստատուեցաւ Քրիստոնէութիւնը : Այս գործը անկարելի էր, եթէ
Աստուած նոցա հետ չը լինէր :

Զրնայելով՝ որ Հին և Նոր Կտակա-
րանը քարոզուած են զանազան ժամանակ
և զանազան մարդիկներով, այնու ամե-
նայնիւ նոցա վարդապետութեան հոգին
մի է, և ուրեմն աստուածային : Ինչ մար-
դիկ հաւատով ընդունած են Ս. Գիւրգը,
միշտ զգացած են նորա աստուածային զօ-

բութիւնը և գտած են նորա մէջ կեանք ,
հոգւոյ կերակուր, խղճի խաղաղութիւն ,
նեղութեանց համբերելոյ զօրութիւն ,
կենդանի յոյս յաւիտենական կենաց եւ
ճաշակ , ինչպէս կ'ասէ Պօղոս Առաքեալն .
« Զի ոչ եթէ ամօթ ինչ համարիմ՝ զԱւե-
տարանն , քանզի զօրութիւն Աստուծոյ է
'ի փրկութիւն ամենայն հաւատացելոց » :
Հռմ. Ա . 16 : Մարդ , մարդկային գիրք կար-
գալով , երբէք չ'է կարող ստանալ այսպի-
սի հոգեկան վայելչութիւն և զմայլումն :

Որովհետեւ Սուրբ Գիրքն Աստուծոյ
խօսք է , որով Արարիչն յայտնած է իւր
կամքն , ուրեմն՝ ի՞նչ այնպիսի մի լու բան
կարող է լինիլ արարածի համար , ինչպէս
ճանաչելն Աստուծոյ կամքը : Ուստի ՀԱՐ-
ԿԱԽՈՐ է ամեն մարդոյ անպատճառ ու-
սանիլ Ս . Գիրքը , որոյ ուսումնն ոչ թէ մի
այն մի իրաւունք է մարդոյ համար , այլ
անհրաժեշտ պարտաւորութիւն , ինչպէս
կ'ասէ Քրիստոս . « Քննեցէք զգիրս , զի
նոքօք համարիք դուք ունիլ զկեանս յա-
ւիտենականս » : Յռմ. Ե . 39 : Այլ յօրէնս
Տեառն են կամք նորա , յօրէնս նորա խոր-
հեցի նա 'ի տուէ և 'ի գիշերի » : Սաղ .
Ա . 2 . Առաքեալները կը գրէին իրենց

Թղթերն կամ ժողովքի և կամ անհատ մարդկանց, և կը պատուիրէին որ կարդան և այլոց եւս տան կարդալու: Պատաւոր է ուրեմն Քրիստոնեայն թէ՛ իւր ցործքով և թէ՛ իւր խօսքով տարածել Աւետարանի ուսումն:

Ով որ կամի ուսանիլ Աստուծոյ կամքը՝ նորա համար Աստուածաշունչ Գիրքը շատ պարզ է: Նա այնքան պարզ է, որ ամենքը կարող են ուսանիլ և գործ դնել, ուղեցոյց ունենալով Եկեղեցւոյ նախնի Սուրբ Հարքը իրենց ջերմեռանդն խորհրդածութիւններով: Քաւ լիցի ասել, որ Աստուած տուած է այնպիսի յայտնութիւն, յորմէ կախուած է մարդկային փրկութիւնը, և պարզ չ'է ամենի համար: «Ամենայն Գիրք Աստուածաշունչք և օգտակարք, 'ի վարդապետութիւն են՝ 'ի յանդիմանութիւն, յուղութիւն և 'ի խրատ արդարութեան »: Բ. Տիմ. Գ. 16: «Ճշտագ են բանք քո ռախց իմոց և լոյս տան շաւղաց իմոց »: Սաղ. ձԺԸ. 105: «Ասլա եթէ իցէ ծածկեալ աւետարանն մեր՝ 'ի մէջ կորուսելոցն է ծածկեալ »: Բ. Կորն. Գ. 3:

Որովհետեւ Աստուածաշունչ Գիրքն

Աստուծոյ խօսք է, ուրեմն պէտք է կարգաւք նախ՝ Հեղու-թեամբ, զգած՝ Կարկառոտ-թիւնն ուսման, նորոգութեան է-օգնութեան Աստուծոյ : Երկրորդ՝ պէտք է կարգաւք ուղի ուղով, պարտով, հնազանդութեամբ յամենայն հոգոյ, պատճառն որ կը լսեմք Աստուծոյ խօսքը, ինչպէս կ'ասէ. «Խօսեաց, Տէր, զի լուիցէ ծառայ քո » : Ա. Թագ. Գ. 8. Երրորդ՝ պէտք է կարգաւք սիրով, շնորհակալութեամբ, սրբութեամբ սրբի և ջերմեռանդութեամբ : Եթէ կը ցանկաւք լուսու-ւորուիլ՝ պէտք է սրբեմք մեր միտքը և սիրտը ճանաչելով աստուածային ճշմարտութիւններն և ուսանելով այն ամենայն, ինչ որ խոստացած է Աստուած եւ ինչ որ արած է մեզ համար, և այս ամենը միացնելով կատարեալ հաւատքի հետ, պէտք է կատարեմք ամենայն պատուէր, ինչ որ կը պահանջէ մեզմէն մեր հաւասան : Զորրորդ՝ պէտք է կարգաւք աղօթով, որ Աստուած բանայ մեր սիրտն իւր հոգւոյ և ճշմարտութեանց համար, ինչպէս արած է իւր ընտրած մարդկանց : Այսպիսի աղօթքով կը խնդրէր Դաւիթ մարդարէն, որ կարողանայ Աստուծոյ արդարութիւնը ճանաչել, ասելով. «Խոս-

տառվան ևղէց քեզ, Տէր, յուղղութիւն
արտի իմոյ, որպէս ուսայց ղերաւունս
արդարութեան քո: Սաղ. ձԺԸ. 7: Եւ
վերջապէս՝ պէտք է դատելմք մեր անձն
և իմանամք թէ գործ դրամք եմք արդեօք
Աստուծոյ խօսքը, որով պէտք է մեղ
դատի, թէ ոչ:

ՀԱՒԱՏՈՅ ՎԵՐԱՅ

ԱՌ ՀԱՍԱՐԱԿ

Աստուածաշունչ Գրոյ մէջ կը տես
նեմք աստուածային գործքեր, ճշմարտու
թիւններ եւ մարդկային պարտաւորու
թիւններ: Այս ճշմարտութիւններն, ու
րոնք պէտք է դառնան հիմն Հաւատոյ և
որով մարդ կարող է մօտենալ Աստուծոյ
եւ փրկուիլ, հաւաքուած են միասին
Հաւատոյ Հանգանակի մէջ:

ՀԱՒԱՏԱԼ ԱՌ ՀԱՍԱՐԱԿ՝ կը նշանակէ
ընդունիլ մի քանի գործքեր կամ ճշմար
տութիւններ արժանաւոր անձանց վկա
յութեամբ, երբ մեք ինքնին անձամբ
չեմք կարող իմանալ և հաստատուիլ: Իսկ

կրօնի մէջ՝ հաւաքող կը նշանակէ ընդու-
նիլ մեր տրտով այն աստուածային ճշմար-
տութիւններն, զորս Աստուած ինքն յայտ-
նած է իւր Խօսքով — Աստուածաշունչ
Գրքով :

Քրիստոնէական Հաւատոյ ԳԼԽԱՒՈՐ
ՀԻՄՆ է Յիսուս Քրիստոս , որոյ վերայ
կը խօսի բոլոր Աստուածաշունչ Գիրքը
և կը կոչէ բոլոր մարդկութիւնն դէպ 'ի
Նա , որոյ մէջ միայն կը գտնուի մարդոց
փրկութիւնը :

Որովհետեւ Աստուած խօսած է մար-
դոյ հետ և այն խօսքով բացած է նորա
համար ճանապարհ փրկութեան , աւստի
մարդ պէտք է բոլոր սրտիւ և շնորհակա-
լութեամբ հաւատայ Աստուծոյ յայտնած
ողովմութեանց , ապա թէ ոչ՝ անհաւա-
տութեամբ կը զրկուի Աստուծոյ ողորմու-
թենէն , ինչպէս կ'սուէ Պօղոս Առաքեալն .
“ Առանց հաւաքոյ անհնար է հաճոյ լինիլ
Աստուծոյ ” : Եբր . ԺԱ . 6 : “ Որ հաւաքայ
յՈրդի՝ ընդունի զկեանս յաւիտենակա-
նրս . եւ որ ոչ հնազանդի Որդւոյ , ոչ
տեսցէ զկեանս ” : Յովն . Գ . 36 : “ Բայց
մեք՝ ոչ եթէ երկմտութեամբ եմք 'ի
կարուստ . այլ հաւաքովք 'ի փրկութիւն

հոգւոյ » : Եբր . Ժ . 39 :

Ճշմարիտ հաւատը պէտք է ունենայ այս նշանները . — Ա . Պէտք է լինի Լուսաւոր , Բ . Հէշ , Գ . Հասարակ , Դ . Կենդանի , Ե . Ե . Գործնական :

Մարդ պարտաւոր է իմանալ հաւատոյ ճշմարտութիւններն , և այն հաստատութիւններն , որոց վերայ հիմնուած են . վասն զի՝ առանց ճանաչողութեան՝ չը կայ հաւատ , չը կայ դատողութիւն : Քրիստոնեայն պէտք է պատրաստ լինի , ինչպէս կ'ասէ Պետրոս Առաքեալն . « Տալ պատասխանի ամենայնի , որ խնդրիցէ զքան , որ է վասն յուսոյն ձերոյ » . Ա . Պէպ . Գ . 15 : Բայց այս եւս պէտք է ասեմք , որ մարդ կարող չ'է ունենալ հաւատոյ կատարեալ ճանաչողութիւն , ինչպէս կ'ասէ Պօղոս Առաքեալն . « Քանզի փոքր 'ի շատէ գիտեմք և փոքր 'ի շատէ մարգարեանամք , այլ յորժամ եկեսցէ կատարումն , փոքր 'ի շատէս խափանեացի » . Ա . Կորն . ԺԳ . 9—10 : « Զի հաւատովք գնամք եւ ոչ կարծեօք » : Բ . Կորն . Ե . 7 : Աստուածային յայտնութիւնները չեն կարող չը լինիլ մեզ համար փոքր 'ի շատէ ստուերով ծածկուած , որով իսկ կը գերազանցի այս

յայտնութիւնը մեր տկար մաքէն, որ սովաւ պահէ զմեզ Աստուած ճշմարիտ հեղութեան մէջ և փորձէ մեր հաւատարմութիւնը և մեր սէրը ճշմարտութեան համար: Այս պատճառաւ ուրեմն՝ ճշմարիտ Հաւատը պէտք է լինի ինչպէս Լոստոսոր, նոյնպէս և Հէլ:

Լոստոսոր հաւասան, այսինքն հաստատուած անշարժ հիման վերայ, երբեք չը շարժուիր. ո՛չ ամբարիշտ մարդկանց թիւը և ծուռ գաստողութիւններէն, ո՛չ նոցա չար գործքերէն և ոչ նոցա վատ օրինակներէն: Հաւատալ հասկապ, կը նշանակէ ամենեւին չունենալ երկբայութիւն, որով լի է աշխարհ: Հասկապ հաւատը կարող է հանդիպիլ դժուարութեանց և փորձանաց, բայց միշտ հասկապ է եւ յաղթող, ինչպէս կ'ասէ Պօլոս Առաքեալն. «Արմատացեալք և շինեալք ՚ի նա և հասկապեալք ՚ի հաւատոս, որպէս ուսարուքն առաւելեալք ՚ի նմին գահութեամբ »: Կող. Բ. 7:

Հաւատը Կենդանի կ'ասուի, երբ կը ներգործէ նա և կը շարժէ մեր միտքը և կ'ըմբռնէ մեր սիրտը: «Զի՞նչ են հաւատք՝ եթէ ոչ յուսացելոց իրաց հաս-

առատութիւնն և յանդիմանութիւնն որոց
ոչն երեւին ։ Եբր . ԺԱ . 1 ։

Հաւատարմութեան Գործնական կ'ատուի, երբ ու-
նի այն ամենայն գործքերը, ինչ որ կը
պահանջէ մեզմէն հաւատարմութեամբ : Այս գործ-
քերը կարելի է բաժանել երկու — նախ՝
խոստովանութիւնն հրապարակաւ, ինչպէս կ'ատէ
Քրիստոս . « Ամենայն որ խոստովանէսցի յիս-
տաւջի մարդկան, խոստովանեցից և ես ըզ-
նմանէ առաջի Հօր իմոյ որ յերկինս է ։ »
Մատ . Ա . 32 : Այս հրապարակաւ խոս-
տովանութեան հետ պէտք է և համար-
ձակ տարածել Քրիստոնէութիւնը, եւ
աշխատիլ յոյց տալ ամեն պատահմանց
մէջ, որ մեք կը պատկանինք Քրիստոսի
եւ նա է մեր կենաց պարծանքը : Երկ-
րորդ՝ կենաց սրբութիւնն կամ կապարեալ հե-
ղանքութիւնն Աստուծոյ պատուիրանաց,
ինչպէս կ'ասէ Դաւիթ մարգարէն . « Հա-
ւատացի զոր և խօսեցայ և ես խոնարհ
եղէ յոյժ ։ » Սաղ . ձժԵ . 10 : « Զի էթէ
խոստովանեցիս բերանովքով տէր զՅի-
սուս եւ հաւատապետս 'ի սրտի քում,
թէ Աստուած յարոյց զնա 'ի մեռելոց՝
կեցցես ։ » Հռով . Ժ . 9 :

Արովհետեւ Հաւատն կը պարունակէ

իւր մէջ բոլոր Գրիստոնէութիւնը և է աղբիւր ամենայն առաքինութեանց, աղբիւր սիրոյ առ Աստուած և առ մարդ, որ է լրումն օրինաց. այս պատճառաւ՝ Գրիստոս հաւտաւ կը պահանջէր իւր աշակերտներէն :

Հաւատով մեք կ'ընդունիմք Աստուծոյ սղորմութիւններն եւ կը մօտենամք նորան. ուրեմն՝ հաւատն է արդարութիւն և խաղաղութիւն առ Աստուած. « Այսուհետեւ արդարացեալք 'ի հաւատոց անտի խաղաղութիւն կալցուք առ Աստուած 'ի ձեռն Տեառն մերոյ Յիսուսի Գրիստոսի » : Հով. Ե. 1 :

Հաւատով Աստուծոյ որդի կը լինիմք. « Քանզի ամենեքին որդիք Աստուծոյ էք հաւատովք 'ի Յիսուս Գրիստոս » : Գաղ. Գ. 26 :

Հաւատով իրաւունք կը ստանամք մօտենալ Աստուծոյ համարչախօսութեամբ. « Ուրով ունիմք զհամարչախօսութիւն և զնուաճումն յուսով 'ի ձեռն հաւատոց անտի նորա » : Եփե. Գ. 12 : « Մատիցուք այսուհետեւ համարչախօսութեամբ առաջի աթոռոյ շնորհաց նորա, զի ընկալցուք զսղորմութիւն եւ գորցուք շնորհս 'ի դէպ ժամանակի օգ.»

Նախանութեան » : Եբր . Գ . 16 :

Հաւատով կ'արժանանաւք յաւիտեանս Վեհայ . « Զի ամենայն որ հաւատայ 'ի նա , մի կորիցէ , այլ ընկալցի զՎեհայ յաւիտեանս » : Յով . Գ . 16 :

Հաւատով կը գորանաւք եւ յաղթող կը գտնուիւք աշխարհիս պատերազմին մէջ . « Ամենայն որ յԱստուծոյ ծնեալ է՝ յաղթէ աշխարհի : Եւ այս է յաղթութիւնն մեր , որ յաղթէ աշխարհի , հաւատքն մեր » : Ա . Յով . Ե . 4 :

Միով բանիւ՝ հաւատով կը բնակեցընեմք մեր մէջ զՅիսուս Քրիստոս եւ կը միանաւք Աստուծոյ հետ , որ է Վեհայ եւ կապարեալ երջանկութիւն . « Բնակել Քրիստոսի հաւատովք 'ի սիրտս ձեր , սիրով արմատացեալք և հաստատեալք » : Եփե . Գ . 17 :

Հաւասն է մի աստուածային ներգործութիւն մարդոց հոգւոյ վերայ եւ կարելի չէ , որ ծագած լինի նա մեր մըտքէն , այլ Հոգին Սուրբն է , որ կը ծնանի մեր մէջ ճշմարիտ հաւատ : Եւ արդարեւ՝ եթէ քննեմք հաւատոյ առարկայն կը տեսնեմք պարզապէս , որ հաւատը չէ՛ կարող ծագիլ մարդէն . վասն զի Աս-

տուժոյ յայտնած ճշմարտութիւնները մարդոյ մաքով գանուելու ճշմարտութիւններ չ'են : Բայց յայտնէ , մեք ընդունակ չ'եմք առանց Հոգւոյն Սրբոյ ղուութեան ընդունիլ մեր մաքով հաւատոյ ճշմարտութիւններն եւ նովաւ փրկուիլ . վասն զի՝ մեզքք հեռացնելով ըզմեզ Աստուծմէ՝ խաւարեցուցած է մեր միտքը , ինչպէս կ'ասէ Առաքեալն Պօղոս . « Բանգի շեշաւոր մարդ ոչ ընդունի ըզՀոգւոյն Աստուծոյ , զի յիմարութիւն է նմա , եւ ոչ կարէ գիտել եթէ հոգեպէս քննիցի » : Ա . Կորն . Բ . 14 :

Մեր պատով եւս չեմք կարող մեք ընդունիլ հաւատոյ ճշմարտութիւններն , որայմէ կախսւած է արդէն մեր փրկութիւնը , եթէ Հոգին Սուրբ չ'օգնէ . վասն զի մարդ շատ չար է եւ նորա սիրան շատ ապականուած է չարութեամբ . ուրեմն՝ չ'է կարող ինքնին սիրել եւ հնազանդիլ յայտնուած ճշմարտութեանց . « Խորհուրդ մարմնոյ թշնամութիւն է յԱստուծած , զի՝ օրինացն Աստուծոյ ոչ հնազանդի . նա եւ կարէ իսկ ոչ » : Հով . Ը . 7 : « Զի շնորհօք նորա էք փրկեալ ՚ի ձեռն հաւատացն : Եւ սոյս՝ ոչ ՚ի ձէնք , ոյլ Աստու-

ծոյ պարգեւ է ո : Եփե . Բ . 8 : Այս պատ-
ճառաւ ահա Հոգին Սուրբ կ'անուանի
Աստուածաշնչի մէջ Հոգի Կառապոյ : « Արդ՝
ունիմք զնոյն Հոգի Կառապոյ ո : Բ . Կորն . Գ . 13 :
Եւ ամենայն ճշմարիտ հաւատացեալները
կը խոստովանին , որ նոցա հաւատն է
Ներգործութիւն Հոգւոյն Սրբոյ :

Հոգին Սուրբ կը ներգործէ մարդոյ վե-
րայ , որ մարդոյ մէջ ծնանի հաւատ՝ արտա-
քին միջոցներով , Աստուածաշունչ Գրքի
ընթերցանութեամբ , աղօթքով եւ եկե-
ղեցական խորհուրդներով : Այս արտա-
քին ներգործութիւնը միշտ և հանապազ
կապուած պէտք է լինի ներքին ներգոր-
ծութեան հետ : Մարդն եւս պէտք է աշ-
խատի իւր կողմէն , որ արժանանայ աստ-
ուածային ողորմութեան : Ուստի՝ պէտք
է աւնենայ հեռուողութիւն գործ դնել
այն արտաքին օգնութիւններն , զոր Հոգին
Սուրբ կը տայ և ամեն ժամանակ պէտք
է մտաց մէջ պահէ՝ ոչ թէ իբրեւ լսկ ճա-
նաչողութիւն կամ գիտութիւն , այլ ունե-
նայ հեղ , ճշմարիտ և խանարհ սիրտ , որ
երբէք չ'ընդդիմանայ Հոգւոյն Սրբոյ , այլ
միշտ քրոնէ ճշմարտութիւն , որոյ համար
կ'ստէ Բրիստոս . « Եթէ որ կամի զկամս

նորա առնել, գիտացէ վասն վարդապետութեանա, յԱստուծոյ իցէ արդեօք՝ եթէ ես ինչ յանձնէ իմմէ խօսիմ ։ Յով. Է. 17 ։ Բայց այս գիտութիւնը պէտք չէ հպարտացնէ մարդոյ սիրտը, որպէս զի հպարտութեամբ չը կորուսանէ իւր վերայ եղած Աստուծոյ ներգործութիւնն ։ « Գիտութիւն հպարտացուցանէ, այլ սէր շինէ ։ Ա. Կորն. Ը. 1 ։

Մարդ ջերմեռանդն արթթբով պէտք է խնդրէ Աստուծով հաւատ, որ Աստուծոյ ամենէն գերազանց շնորհքն է. վասն զի հաւատարմիայն կը տայ ճաշակումն ամենայն ճշմարտութեանց և զօրութիւն պատրաստ լինելու Աստուծոյ պատուիրանաց համար եւ ամեն ժամանակ Աստուծոյ սիրոյ համար ընծայել իւր ամեն սիրած բաներն ։

Թէպէտ Հոգին Սուրբ տվորաբար միշտ գործ կը դնէ արտաքին միջոցներ, որ ծնանի մեր մէջ հաւատ, բայց նորա ներքին ներգործութիւնն այնպէս չէ կապուած արտաքին միջոցներու հետ, որ առանց նոցա ևս երբեմն չը ներգործէ մարդոյ հոգւոյ վերայ, մանաւանդ այն ժամանակ, երբ մարդ չէ կարող ունենալ

արտաքին միջոցներ, ինչպէս կը տեսնեմք
Քրիստոսի մօտ խաչուած աւազակի եւ
այլոց վերայ :

ՀԱՆԳԱՆԱԿ ՀԱՒԱՏՈՅ

ԻՈՐՀՈՒՐԴԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Այն ճշմարտութիւններն, որոնք
պէտք է լինին Քրիստոնէական հաւատոյ
հիմն, հաւարուած են միասին եւ կ'ան-
ուանին ՀԱՆԳԱՆԱԿ ՀԱՒԱՏՈՅ (1), այսինքն
Ժողովածոյ հաւատոյ ճշմարտութեանց,
որ է այս. —

“Հաւատամք 'ի մի Աստուած
'ի Հայրն ամենակալ՝ յԱրարիչն
երկնի եւ երկրի՝ Երեւելեաց
և աներեւութից :

(1) Հանգանակ բառն՝ ուրիշ լեզուաց մէջ կ'առաւի Ամ-
բոյճ, որ է մի նշան : որ հին ժամանակները կը տային
ճաշի հրաւիրուած մարդկանց : կամ այնպիսի նշան : որ
կեռի եղած բարեկամները կարողանային այս նշանով զի-
րար ճանաչել : Այս անուըր տունն Քրիստոնէից հաւա-
տոյ ճշմարտութեանց, որ սովաւ կարողանան զիրար Քրիս-
տոնեաց ճանաչել : որոնք ճշմարտութեամբ և ջերմեռան-
գութեամբ կը հաւատային նորա մէջ եղած ճշմարտու-
թեանց :

Եւ ՚ի մի Տէր Յիսուս Քրիս-
 տոս, Ռոդին Աստուծոյ, ծը-
 նեալն յԱստուծոյ Հօրէ՝ Միա-
 ծին, այսինքն յեռթե՛նէ Հօր.
 Աստուած յԱստուծոյ, լոյս ՚ի
 լուսոյ, Աստուած Ճշմարիտ,
 յԱստուծոյ Ճշմարտէ. ծնունդ
 և ո՛չ արարած. նոյն ինքն ՚ի բը-
 նութե՛նէ Հօր, որով ամենայն
 ինչ եղեւ յերկինս եւ ՚ի վերայ
 երկրի, երեւելիք եւ աներե-
 ւոյթք: Ար յաղագս մեր մարդ-
 կան և վասն մերոյ փրկութեան
 իջեալ ՚ի յերկնից՝ մարմնացաւ,
 մարդացաւ, ծնաւ կատարելա-
 պէս ՚ի Մարիամայ սրբոյ կու-
 սէն Հոգւովն Սրբով, որով ե-
 առ զմարմին՝ զհոգի եւ զմիտ,
 և զամենայն որ ինչ է ՚ի մարդ,
 Ճշմարտապէս և ո՛չ կարծեօք.
 չարչարեալ խաչեալ թաղեալ

յերրորդ աւուր յարուցեալ
 ելեալ 'ի յերկինս նովին մարմ
 նովն նստաւ ընդ աջմէ Հօր .
 գալոց է նովին մարմնովն եւ
 փառօք Հօր 'ի դատել զկենդա,
 նիս և զմեռեալս , որոյ թագաւ
 ւորութեանն ոչ գոյ վախճան :

Հաւատամք և 'ի Սուրբ Հո,
 գին յանեղն և 'ի կատարեալն ,
 որ խօսեցաւ յօրէնս և 'ի մար
 դարէս եւ յԱւետարանս , որ
 էջն 'ի Յորդանան , քարոզեաց
 զԱռաքեալն՝ եւ բնակեցաւ 'ի
 Սուրբսն :

Հաւատամք եւ 'ի մի միայն
 ընդ հանրական եւ յառաքելա
 կան Եկեղեցի , 'ի մի մկրտու
 թիւն , յապաշխարութիւն , 'ի
 քաւութիւն և 'ի թողութիւն
 մեղաց , 'ի յարութիւնն մեռե
 լոց , 'ի դատաստանն յաւիտե

Նիյ Հոգւոյ և մարմնոյ , յարշ
քայու թիւնն երկնիյ և ի կեանս
սըն յաւիտեանականս ։

Ի սկզբան Քրիստոնէութեան այս Հանգանակը կարճ էր այս խօսքերով . « Յա
նուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ » .
զոր Առաքեալք կ'ասէին Քրիստոսի հրա
մանաւ : Բայց երբ քրիստոնէութեան գէմ
եւան զանազան մոքեր , այն ժամանակ ըս
կըսան աւելանալ Հանգանակի մասունք
ներն և այս Հանգանակը գրուեցաւ Նի
կիոյ ժողովոյն մէջ , Քրիստոսի 325 թուա
կանին , 318 Հայրապետաց համաձայնու
թեամբ , Մեծն Աթանասի ձեռքովն , որ
մինչեւ ցայսօր եւս Հայաստանեայց Եկե
ղեցին ունի անփոփոխ , բայց աւելացընե
լով մեր Քրիգոր Լուսաւորչի պարզ եւ
ճշմարիտ խոստովանութիւնը :

« Իսկ մեք իառաւորեացուք ,
որ յառաջ քան զյաւիտեանս
երկիր պագանեւով Սրբոյ Եր
րորդութեանն եւ միոյ աստ

ուած ու թեանն Հօր և Որդւոյ
և Հոգւոյն Սրբոյ, այժմ և միշտ
և յաւիտեանս յաւիտենից աշ
մէն ” :

Հաւատոյ Հանգանակի գլխաւոր մա-
տենքներն են չորս . Ա . Հաւաքալ ՚ի Հայր
Աստուած . Բ . յՈրդին նորա ՚ի Յիսուս Քրիստոս .
Գ . ՚ի Սուրբ Հոգին , և Դ . յԵկեղեցի և ՚ի խոստա-
ցեալ ողորմութիւնն հաւաքացելոյ :

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆ ՀԱՆՔԱՆԱԿԻ

“Հաւաքամք ՚ի Տի Աստուած , ՚ի Հայրն ամենախաչ
յԱրարիչն երկնի և երկրի՝ երեւելաց և աներեւո-
ւելոյ ” :

Հաւաքալ ՚ի Տի Աստուած՝ ոչ թէ միայն
կը նշանակէ , որ Աստուած կայ և յայտ-
նուած է մարդոյն . այս հաւատը դեւե-
րն եւս ունին . “Դու հաւատաս զի մի
է Աստուած , բարւոք առնես , և դեւք
հաւատան և սարսին ” : Յակ . Բ . 19 : Վա-
րն զի հաւատալ որ կայ Աստուած եւ

այս ճանաչողութիւնը գործ չը դնել՝ աւելի վատ է, քան թէ չը հաւատալ խօսքով նորա գոյութեանը : Այս ճշմարիտ հաւատը պէտք է զԱստուած երեւցնէ մեզ, ինչպէս կ'առէ Հանգանակը թէ՛ կայ մի Աստուած, որ ունի ամեն կատարելութիւններ եւ որ ստեղծած է աշխարհքը, կը կառավարէ և կը նախախնամէ, նմա պէտք է ընծայեմք մեր ամեն գործքերը և պատրաստ լինեմք նորա ամեն հրամանները կատարելու :

Ասելով՝ Հաւաքած, ՚ի Ռաֆուած, պէտք է Աստուծոյ գոյութեան հետ իմանամք միանգամայն և նորա բնութիւնն ու կատարելութիւններն, իմանամք թէ ի՞նչ է ըրած մարդոյ համար և ի՞նչ է յայտնած իւր վերոյ, որ կարողանամք ճանաչել զնա, հաճոյ լինիլ նմա և գտանել ողորմութիւն ՚ի նմանէ : Բայց մեք չ'եմք կարող կատարելապէս ճանաչել Աստուծոյ կատարելութիւնները, վասն զի ըստ մեծի մասին խորհուրդ են մեզ համար և այնքան կը ճանաչեմք, որքան Աւետարանը մեզ յայտնած է. « Ամենայն ինչ տուաւ ինձ ՚ի Հօրէ իմմէ և ոչ ոք գիտէ՝ թէ ո՞վ է Որդի, եթէ ոչ Հայր, եւ ո՞վ է Հայր՝ եթէ ոչ

Որդի, և ում կամիցի Որդին յայտնել” :
 Ղուի . Ժ . 22 : Եւ սորա սլաածառն այն
 է, որ Աստուած Հոգի է անսահման և
 մեք սահմանաւոր . ուրեմն՝ միայն նորա
 ճանապարհի ավերը կարող եմք տես-
 նել . “ Մեծ է Տէր եւ օրհնեալ է յոյժ
 և մեծութեան նորա ոչ գոյ չափ” : Սաղ .
 ճԻԴ . 3 :

Աստուածային բնութեան վերայ Ս .
 Գիրքը կ’ուսուցանէ մեզ երկու բան .
 Առաջին՝ Որ չը կայ ուրիշ Աստուած բաց
 ՚ի նմանէ . “ Լուր , Իսրայէլ , Տէր Աստ-
 ուած մեր Տէր մի է ” : Բ . Օրին . 2 . 4 :
 “ Մի է Աստուած և Հայր ամենեցուն , որ
 ՚ի վերայ ամենայնի և ընդ ամենեւին ՚ի
 մեզ ” : Եփե . Գ . 6 : Երկրորդ՝ աստուծա-
 յին բնութիւնը հասարակ է Հօր , Որդւոյ
 և Հոգւոյն Սրբոյ եւ այս երեք անձինքն
 աւնին մի Աստուածութիւն : Այս է Քրիս-
 տոնէից հաւաքը , այսպէս կը խօսի Սուրբ
 Գիրքը աստուածային երեք անձանց վե-
 րայ : “ Ենորհք Տեառն մերոյ Յիսուսի Քը-
 չիսոսի , և սէրն Աստուծոյ և հաղորդու-
 թիւն Հոգւոյն Սրբոյ , ընդ ձեզ ընդ ամենե-
 սին ” : Բ . Կորն . ԺԳ . 13 : “ Ըստ կանոն-
 դիտութեանն Աստուծոյ Հօր , սրբութեամբ

Հոգիք ՚ի հնազանդութիւն և ՚ի հեղուփե
արեան Յիսուսի Բրիտանի: Եւարհք ընդ ձեզ
և իտաղադութիւն բազմապիսն յ: Ա. Պէր.
Ա. 2: «Ձի երեք են որք վկայեն յերկի
նրա. Հայր, Բնն և Հոգի Սուրբ. Եւ երե-
քինս մի են յ: Ա. Յով. Ե. 7: «Մկրտե-
ցէք զնոսա յանուն Հոր և Որդւոյ և Հո-
գւոյ Սրբոյ յ: Մատ. ԻԸ. 19:

Առաքեալները կը մկրտէին անուամբ
Հոր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ, պատ-
ճառն որ՝ Մկրտութիւնն ընծայ է Առ-
տաւծոյ, և Յիսուս Քրիստոս հրամայեց մը-
կրտել անուամբ Հոր և Որդւոյ և Հոգւոյն
Սրբոյ: Այս երգորգութիւնն է հիմն Քրի-
ստոսնէական Հաւատոյ և երեք անձիւքն
աւելին մի ներգործութիւն մեր փրկու-
թեան համար, բայց զանազան կերպով:
Հայրը կը կոչէ զվեզ և կը մօտեցնէ իւր Որ-
դւոյն. «Ո՛չ քի կարէ դալ առ իս՝ եթէ ոչ
Հայրն որ զիս առաքեաց՝ ձգեսցէ զնա յ:
Յով. 8. 44: Կը կոչէ և կը մօտեցնէ Որդւոյն,
զոր ՚ի յաւիտենից ծնաւ և սլատրաստեց
նորա գալուստն: Որդին եկաւ երկնքէն,
միացաւ մարդկային բնութեան հետ, որ
զվեզ փրկէ մեր մեղքէն և մեր հոգւոյն
տայ կիանիք յաւիտենական: «Ո՛չ որ դայ

առ Հայր՝ եթէ ոչ ինեւ » : Յով. ԺԳ. 6 :
 Եւ Հոգին Սուրբ մեր նորոգիչն է, որ կրը-
 կին հաստատեց մեր մէջ Աստուծոյ նմա-
 նութիւնը եւ ընդունակ կ'առնէ զմեզ
 Աստուծոյ տուած փրկութեանը : « Յոր-
 ժամ եկեացէ նա՝ Հոգին ճշմարտութեան,
 առաջնորդեսցէ ձեզ ամենայն ճշմարտու-
 թեամբ » : Յով. ԺԶ. 13 : « Եւ ոչ որ կարէ
 ասել Տէր՝ զՅիսուս . եթէ ոչ Հոգւոյն
 Սրբով » : Ա. Կորն. ԺԲ. 3 :

Հայր ունի երկու նշանակութիւն—հա-
 սարակ և յափուի : Հանգանակի մէջ ասելով
 Հայր՝ պէտք է հասկանանք Հօր Աստու-
 ծոյ հասարակ նշանակութեամբ, որ ամե-
 նուս համար Հայր է առհասարակ, այլ
 յափուի նշանակութեամբ Հօր Աստուծոյ,
 որ նա է մի անձն երրորդութեան :

Աստուած ունի ԿԱՏԱՐԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
 առ ինքն եւ առ մարդ : Առ ինքն ու-
 նեցած կատարելութիւնները սոքա են .
 — Յաւիտեական, Անմահ, Հոգեւոր, Ամենա-
 կարող, Անփոփոխ, Ամենագէտ, Ամենաբարե-
 ւայն : Իսկ առ մարդ ունեցած կատարե-
 լութիւններն են . — Բարի, Իմաստուն, Սուրբ,
 Արդար, Ճշմարիտ, Հաւասարիժ, և այլն :

Թէպէտ Հանգանակի առաջին մասին

մէջ Աստուծոյ կատարելութիւններէն միայն մին կը յիշուի, այսինքն Ամենափառօրդ-Ի-նն. բայց այս կատարելութիւնը կը բովանդակէ իւր մէջ միւս բոլոր կատարելութիւններն և այս ամենափառօրդ կատարելութիւնը փառաւորապէս յայտնուեցաւ Արարչագործութեամբ :

Յա-իփենական և անճակ ասելով՝ մեք կը խոստովանիմք, որ Աստուած չ'ունի ո՛չ սկիզբն և ո՛չ վախճան : Մեր միտքը խոստովանելով Աստուծոյ գոյութիւնը Յա-իփենական՝ կարող կը լինի մեկնել աշխարհիս սկիզբն եւ Աստուած Յա-իփենական կ'անուանէ զինքն — Եհովայ, այսինքն Ե-ի՛՛, որ էն :

Ասելով Հոգե-որ՝ կը խոստովանիմք, որ Աստուած չ'ունի ոչ ինչ նիւթական մասն, այլ Հոգի է նա : « Հոգի է Աստուած և երկրպագուաց նորա՝ հոգւով և ճշմարտութեամբ պարտ է երկիրպագանել » : Յով. Դ, 24 : Թէպէտ և Աստուածաշունչ Գրոց մէջ կ'ընծայուի Աստուծոյ ականջ, աչք, յետք, յայն, ոտք եւ այլն . « Եղիցին ականջք քո 'ի լսել զձայն աղօթից իմոց » : Սաղ. ձիթ. 2 : « Աչք Տեառքն 'ի վերայ արդարոց » : Սաղ. ԼԳ. 16 :

« Զեռքս արարին եւ ստեղծին զիս » :
 Սաղ . ձԺԸ . 73 : « Զայն Տեառն 'ի վերայ
 Զուրց » : Սաղ . ԺԸ . 3 : « Երկիր պատ-
 ուանդան ոպից նորա » : Մաթ . Ե . 35 :
 Բայց այս խօսքերը գործ կ'ածուին յա-
 րաքերելով առ մարդն : Սուրբ Գիրքը
 խօսելով Աստուծոյ վերայ՝ մարդկեղէն
 կերպարանքով կը ձեւացնէ եւ այսու
 կը յայտնէ մեզ Աստուծոյ ներգործու-
 թիւնը :

Ասելով Ամենագիտ՝ կը խոստովանիմք ,
 որ անցեալն , ներկայն եւ ապառնին յայու-
 նի է Աստուծոյ . վասն զի՝ նա է ստեղծող
 ամենայնի եւ Հոգի յաւիտենական , ամե-
 նայն ինչ ներկայ է նորա համար : « Այլ
 ամենայն ինչ մերկապարանոց կայ տուա-
 ջի աչաց նորա » : Եբր . Դ . 13 : « Ո՞վ է
 իբրեւ զիս յառաջ գայցէ , ձայն տացէ ,
 պատմեսցէ եւ պատրաստեսցէ ինձ՝ յոր-
 մէ հետէ արարի զմարդն յաւիտեան եւ
 որ ինչ գալոցն է , միջեւ եկեալ իցէ
 սլատմեսցեն ձեզ » : Եսայ . ԽԴ . 7 :

Ասելով Ամենախորդ՝ կը խոստովանիմք ,
 որ չը կայ ոչ ինչ՝ որ կարողանայ Աս-
 տուծոյ արգելք լինիլ , վասն զի՝ ինչ որ
 կ'ամենայ՝ կարող է առնել եւ արարածն

այնքան միայն զօրութիւն ունի, որքան
առւած է Արարիչն : “ Ես եմ Աստուած
քո, հաճոյ լեր առաջի իմ և անարատ ” :
Ծննդ. ժե. 1 : “ Հայեցաւ 'ի նոսա Յիսուս
և ասէ. առ 'ի մարդկանէ այդ անկար է,
այլ առ Աստուծոյ ամենայն ինչ զօրա-
ւոր ” : Մատ. ժԹ. 26 : “ Որ ես, Տէր, Տէր,
դու արարեր զերկինս և զերկիր զօրու-
թեամբ քով մեծաւ և բազկաւ քո բար-
ձու ” : Երեմ. ԼԲ. 17 :

Ասելով Ամեն-րէ՛կ՝ կը խոստովանիմք,
որ չը կայ ո՛չ մի տեղ, ուր Աստուած չը
կարողանայ ներգործել իւր հոգւով :
Այս կատարելութիւնն կը պարունակէ
իւր մէջ Աստուծոյ ամենագիտութիւնն
եւ ամենակարողութիւնը : “ Եթէ թա-
գիցէ մարդ 'ի թագստեան և ես ո՛չ տե-
սից զնա, ասէ Տէր. միթէ զերկինս եւ
զերկիր ես ո՛չ ընում ” : Երեմ. ԻԳ. 24 :
“ Յո՞ երթայց ես 'ի հոգւոյ քումմէ եւ
կամ յերեսաց քոց ես յո՞ փախեայց : Ե-
թէ ելանեմ յերկինս՝ դու անդ ես. եւ
եթէ իջանեմ 'ի դժոխս և անդ մօտ ես ” :
Սաղ. ՃԼԸ. 7—8 :

Ասելով Անգոփո՛ր՝ կը խոստովանիմք,
որ հեռի է Աստուած ամենայն փոփոխու-

Թե՛նէ , վա՛նն զի ամենայաւիտեանն պէտք
է լինի տնօրհիս , ոչ որ չ'է կարող ոչ
տալ և ոչ իղել կամ յափշտակել յԱստու-
ծոյ և ոչ ինչ : Վա՛նն զի նա է Տուիչն ա-
մենայնի . նա է միշտ անփոփոխ եւ թէ-
պէտ նորա ներգործութիւնը մարդոյ վե-
րայ կը փոփոխի մարդոյ հոգւոյ դուր թեան
համեմատ , բայց նա ինքն կը մնայ անփո-
փոխ . ինչպէս աչքով հիւանդը կը կարծէ
թէ արեգակի լոյսը փոխուած է , բայց նո-
րա կարծած փոփոխութիւնն իւր աչաց
տկարութիւնն է , այսպէս եւս շատ անդ
կ'ասուի Սուրբ Գրոյց մէջ . Աստուծոյ զը-
շայաւ , Աստուծոյ Բարկացաւ : Բայց՝ Աստուծոյ
զըշայաւ՝ կը նշանակէ թէ մարդ թիւրեց
իւր նպաստակը , զոր Աստուծոյ նշանակած
էր նորա համար : Աստուծոյ Բարկացաւ , աշ-
խինքն մարդս գործած է այնպիսի բան , որ
արժանի է պատժոյ : « Ամենայն տուրք
բարիք և ամենայն պարգեւք կատարեալք
'ի վերսւտ են իջեալք առ 'ի Հօրէն լու-
սոյ , յորում չիք փոփոխումն և կամ չըջե-
լոյ ստուեր » : Յակ . Ա . 17 : « Նորա անցա-
նեն և դու կաս և մնաս յաւիտեան : Ամե-
նեքեան որպէս գձորձս մաշեացին և որպէս
զվերարկուս փոխեացես զնոսա և փոխես

ցին, բայց դու նոյն իսկ ես եւ ամբ քո
նչ անցանէն ո. Սաղ. ՃԱ. 27—28 :

Ասելով Բարի՛ կը խոստովանիմք Աստուծոյ անփոփոխ կամքը, որ պատրաստ է ամեն ժամանակ բարութիւն անել աւարածոց : Աստուած իւր բարութեամբ կը ներգործէ մեր վերայ զանազան կերպով մեր հոգւոյ դրութեան համեմատ եւ ամեն ժամանակ այնպէս կը ներգործէ, ինչպէս յարմար է մեր վիճակին : Աստուած իւր բարութիւնը կը տայ միշտ իւր սիրելեաց. իսկ ինչ ժամանակ նա իւր բարութիւնը կը օփուէ մեղաւորներու վերայ՝ կ'ասուի ողորմութիւն : Երբ Աստուծոյ բարութիւնը կըսպասէ մեղաւորաց դարձին՝ այն ժամանակ կ'ասուի հաճութիւն : Երբ Աստուծոյ բարութիւնը կը նուազեցնէ պատժոյ սաստկութիւնը՝ կ'ասուի մեղահոգութիւն : Երբ Աստուծոյ բարութիւնը կը ներէ մեղաւորաց եւ կը մօտեցնէ առ ինքն՝ կ'ասուի ողորմածութիւն : Աստուծոյ այս մեծ կատարելութիւնն, այն է ամենաբարութիւնն, կը ծագի անսփ, որ Աստուած ունի այն ամենայն, ինչ որ հարկաւոր է բարութիւն անելու համար, այսինքն ամենազիտութիւն, ամենակարգ

ղութիւն , ամենուրեքութիւն , և ոչ ինչ
բան կարող չ'է արգելք դառնալ նորա
բարութեանը : Այս կատարելութիւնն կը
հաստատուի անթիւ բարութեամբ , զոր
Աստուած կը սփռէ մեր վերայ և իւր մօտ
տեղ կը պահէ մեզ համար : Աստուծոյ
բարութիւնն երեւեցաւ մանաւանդ նո
րա անհուն սիրոյ մէջ , որով փրկեց զմեզ՝
չը խնայելով իւր Որդւոյ անձն մեզ հա
մար : «Այսուիկ գիտացաք զսէրն , զի նա
զանձն իւր եղ 'ի վերայ մեր և մեք վասն
եղբարց մերոց պարտիմք դնել զանձինս » :
Ա . Յով . Գ . 16 : « Եւ զի յայսմ երեւեցաւ
սէրն Աստուծոյ 'ի մեզ , զի զՈրդին իւր
միածին առաքեաց Աստուած յաշխարհ ,
զի եղիցուք նովաւ կենդանի » : Ա . Յով . Դ . 9 :

Ասելով Իմաստուն՝ կը խստովանիմք ,
որ Աստուած ունի ամենաբարինպատակ
և այն բարի նպատակի համար գործ կը
դնէ բարի միջոյք կամ հնարք : Այս կա
տարելութիւնն կը պարունակէ իւր մէջ
ամենագիտութիւն , սրով Աստուած ունի ա
մենալաւ ճանաչողութիւն : Կը պարու
նակէ ամենաբարութիւն , որով միշտ կը ցան
կայ բարի առնել : Կը պարունակէ ամենա
կարողութիւն , որուն ոչ ոք կարող է արգելք

դառնալ : Այս ամենիմաստութիւնն Աստուծոյ կը տեսնեմք ոյսու , որ Աստուած միշտ կը նախախնամէ եւ կ'ողորմի արաքածոց և Սուրբ Գիրքը կ'անուանէ զԱստուած Տաշն իմաստուն : « Մեծ են գործքքս Տէր , զամենայն ինչ իմաստութեամբ արարեր , և լցաւ երկիր ստեղծուածովքքովք » : Սաղ . ԶԳ . 24 : « Աստուած իմաստութեամբ հիմունս էարկ երկրի , պտտաւտտեաց զերկինս խորհրդով : Եւ հանձարով իւրով զանդունդս պատառեաց » : Աւակ . Գ . 19—20 : « Մեծդ խորհրդովք և զօրաւոր գործովք : Ամենակալ մեծանունդ Տէր , աչքքս բաց են յամենայն ճանապարհս որդւոց մարդկան , տալ իւրաքանչիւր ըստ ճանապարհի իւրում , ըստ պտղոց գնացից իւրեանց » : Երեմ . ԼԲ . 19 :

Սուրբ բառը Ս . Գրոց մէջ մի քանի տեղ կը նշանակէ Բժո՞ւ՞իւն Աստուծոյ . բայց առհասարակ Սուրբ ասելով՝ մեք կը հասկանամք , որ Աստուած կ'առե ամենայն մեղք և կը սիրէ ամենայն առաքիւնութիւն : Գեղեցիկ վկայ է Աստուծոյ որբութեան մեր խղճմտանքը , որոյ վերայ Աստուած 'ի սկզբանէ գրեց սրբութեան գրէնքը , ինչպէս Մովսիսի քարեղէն տախ-

տակի վերայ իւր սիրոյ օրէնքն : Սուրբ
Գիրքը շատ տեղ կը փառաւորէ Աստուծոյ
այս կատարելութիւնը . « Երգէին գերգա
Մովսիսի առաջի Աստուծոյ , և զերգս Գա
ռինն՝ ասելով «ո-րբ , «ո-րբ , «ո-րբ , Տէ՛ր զօ
րութեանց » : Յայտ . ժԵ . 3 : Աստուծոյ աչ
քը սուրբ է , որ չը տեսանէ չարութիւն :
Սրբութիւնը տուած է մեզ՝ ինչպէս մէկ
հնարք կամ պայման Աստուծոյ մօտենա
լու : « Այլ քստ Սրբոյն , որ կօչեաց զձեզ
և դուք սուրբք յամենայն գնացս ձեր լի
նիջիք » : Ա . Պէր . Ա . 15 : « Զխաղաղու
թեան զհետ երթայք ընդ միմեանս՝ եւ
զսրբութեան , առանց որոյ ո՛չ ոք տեսա
նիցէ զՏէր » : Եբր . ժԲ . 14 :

Ասելով Արդար՝ կը խոստովանիմք Աս
տուծոյ անսխալութիւնը , որ նա կը տայ
վարձ սիրելեաց և պատիժ մեղաւորաց :
Այս կատարելութիւնը կը պարունակէ
իւր մէջ ամենիմաստութիւն եւ ամենա
բարութիւն : « Քանզի հաստատեաց օր՝
յորում պարտ է դատել զաշխարհս ար
դարութեամբ 'ի ձեռն առնն , որով սահ
մանեաց տալ հաւատս ամենեցուն՝ յա
րուցեալ զնա 'ի մեռելոց » : Գործ . ժԵ . 31 :

Ասելով Ճշմարիտ և Հաւասարիմ՝ կը խոս

տովանիմք, որ Աստուծոյ ամեն մի խօսքն կամ պատուիրանքը համաձայն է բնական իրաց, և ոչ ինչ չը խոստանար Աստուած, որ իսկապէս չը կատարուի : Այս պատճառաւ Սուրբ Գիրքն կ'անուանէ զնա Աստուած Ճշմարտութեան, Աստուած Կենդանի և Ճշմարիտ : « Եւ որպէս դարձայք առ Աստուած՝ ՚ի կողոյ անտի՝ ծառայել Աստուծոյ Կենդանոյ և Ճշմարիտ » : Ա. Թեաղ. Ա. 9 : « Հաւատարիմ եղեւ յաշխարհի և վերացաւ փառօք » : Ա. Տիմ. Գ. 16 : « Հաւատարիմ եղեն պատգամքն Աստուծոյ » : Հռով. Դ. 2 :

Աստուծոյ այս ամեն կատարելութիւններն իրարու հետ համաձայն են, ուստի և մարդս պէտք է զգայ լինի, երբ կը խօսի աստուածային կատարելութեանց վերայ, որ մի գուցէ՝ մի կատարելութեան վերայ խօսելով միւսներն ուրանայ. ինչպէս կան մարդիկ, որ աստուածային արդարութեան վերայ խօսելու ժամանակ կ'ուրանան նորա բարութիւնը և կը կարծեն թէ՝ Աստուած ամենակարող լինելով՝ կ'առնէ այնպիսի բան, որ հակառակ է նորա արդարութեան :

Աստուած ունենալով այս ամեն կա-

տառելութիւններն՝ Սուրբ Գրոց մէջ կ'աշուանի Երանելի : « Որ ըստ Աւետարանի փառաց Երանելոյն Աստուծոյ՝ է , որում եղէ ես հաւատարիմ » : Ա . Տիճ . Ա . 11 : Աստուած ունի այնպիսի փառք , որ չը պատկանիր ոչ ոքին և այս փառքը կը պարունակուի նորա կատարելութեանց մէջ , զոր միշտ կը տեսնէ եւ նոքօք կը փառաւորուի , և Աստուած արժան կը համարի դնել իւր փառքն իւր կատարելութեանց և այն փառաւորութեան մէջ , որով մեք պէտք է փառաւորեմք զնա : Այս վերջին նշանակութեամբ կ'ասուի՝ Փառաւորել Աստուծոյ : « Քանզի գնոց գնեցայք . փառաւոր արարէք զԱստուած 'ի մարմինս ձեր և 'ի հոգիս ձեր , որ է յԱստուծոյ » : Ա . Կորն . 2 . 20 :

Այս ամեն կատարելութիւնները մեզ պէտք է խոնարհեցնեն Աստուծոյ առջեւ , որ միշտ մտածեմք նորա կատարելութեանց վերայ : Ոչ ինչ բան կարող չ'է այնքան մեծութիւն տալ մեր հոգւոյն , ինչպէս մըտածելն Աստուծոյ կատարելութեանց վերայ և փառաւորելն զնա : Պէտք է ուրեմն սիրեմք զԱստուած և երկիւղ ունենամք 'ի նմանէ , ցանկամք նորա ողորմութեանը

եւ աշխատիմք դառնալ նմանող նմա :
 “Արդ՝ եղերսւք դուք կատարեալք, որ
 պէս Հայրն ձեր երկնաւոր կատարեալ
 է ” : Մատ. Ե. 48 :

Աստուած յայտնեց իւր կատարելու
 թիւններն իւր Գործքով ՚ի սկզբանէ եր-
 կրնքի և երկրի ԱՐԱՐՁԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՄԲ, այ-
 սինքն ամենայն շնչաւոր և անշունչ, երե-
 ւելի և աներեւոյթ արարածոց, որք կը
 բովանդակին նորա մէջ : Աստուած է պատ-
 ճառ և Տէր բոլոր աշխարհի եւ մի այլ
 սրատճառ չը կայ : Սուրբ Գիրքը յայտնի
 կ'ուսուցանէ մեզ, որ Աստուած է ամե-
 նուն ստեղծողն և արարիչը . “ Աստուած՝
 որ արար զաշխարհս եւ զամենայն որ ՚ի
 նմա, նա երկնից և երկրի է Տէր ” : Գործ .
 Ժէ . 24 : Մովսէս մարգարէն մանրամասն
 կը պատմէ մեզ Աստուծոյ արարչագոր-
 ծութիւնը՝ իւր Գրքի մէջ (Աստուածա-
 շնչի մէջ) ասելով թէ՝ աշխարհքը ստեղ-
 ծուած է Աստուծոյ խօսքով . “ Ի սկզբա-
 նէ արար Աստուած զերկինս և զերկիր ”
 և այլն : Ծննդ . Ա . 1 : “ Նա ասաց և ե-
 ղեն, հրամայեաց եւ հաստատեցան ” :
 Սաղմ . 1Բ . 9 : “ Հաւատովք իմանամք
 հաստատեալ զյաւիտեանսն Բանիւն Աս-

սուծայ; աներեւութից զերեւելիսս է-
ղեալ » : Եբր . ժԱ . 3 :

Սուրբ Գիրքը մեզ կ'ուսուցանէ պարզ ,
որ այն խօսք , որով ստեղծեց Աստուած
զաշխարհ՝ է նորա Միածին Արդին : « Ի
սկզբանէ էր Բանն և Բանն էր առ Աստ-
ուած և Աստուած էր բանն : Նա էր 'ի
սկզբանէ առ Աստուած : Ամենայն ինչ
նովաւ եղեւ և առանց նորա եղեւ և
ոչ ինչ , որ ինչ եղեւն » : Յով . Ա . 1 — 3 :
« Զի նովաւ հաստատեցաւ ամենայն , որ
ինչ յերկինս և որ ինչ յերկրի , որ երե-
ւին՝ եւ որ ոչն երեւին , եթէ աթոռք ,
եթէ տէրութիւնք , եթէ պետութիւնք ,
եթէ իշխանութիւնք , ամենայն նովաւ
եղեւ և 'ի նոյն հաստատեցաւ : Եւ նա է
յառաջ քան զամենայն և ամենայն ինչ
նովաւ եկաց բովանդակ » : Կող . Ա . 16 — 17 :

Բովանդակ արարածոց մէջ՝ ամենէն
երեւելի են հրեշտակներն եւ մարդիկ :
Հրեշտակները մարդիկներէն գերազանց
հոգի են , որք Աստուծոյ սպասաւորներն
են , և այս պատճառաւ է , որ նոցա ա-
նունն կ'ասուի Հրէշտակ , այսինքն Աստ-
ւծալ : Հրեշտակները կը բաժնուին եր-
կու . — Բարի եւ չար : Բարի հրեշտակները

նորա են, որք մնացին իրենց սրբութեան
 և հնազանդութեան մէջ և բազմութիւ
 են: « Եւ տեսի և լուայ զձայն հրեշտա
 կաց բազմաց, որք կային շուրջ զաթոռո
 վն և զչորիւք կենդանիօք և էր թիւ նո
 ցա բիւրք բիւրոց և հազարք հազարացո:
 Յայր. Ե. 11: « Թէ համարիցն թէ ոչ
 կարեմ աղաչել զհայր իմ և հասուցանիցէ
 ինձ այժմ այսր աւելի քան զերկուսասան
 գունդս հրեշտակացո: Մայր. ԻԶ. 53:
 Հրեշտակները կ'անուանին Սերովէք, Քե
 րովէք և այլն, և նոցա պարտաւորութիւնն
 է փառաւորել զԱստուած և կատարել
 նորա հրամանն: « Եւ Սերովէք կային
 շուրջ զնովաւ, վեց թեւք միոյ և վեց
 թեւք միոյ, երկուքն ծածկէին զերեսս
 իւրեանց և երկուքն ծածկէին զոտս իւ
 րեանց եւ երկուքն թռուցեալ աղաղա
 կէին մի առ մի և ասէին. սուրբ, սուրբ,
 սուրբ, Տէր զօրութեանց, լի են ամենայն
 երկիր փառօք նորաո: Եսայ. Զ. 2—3:
 « Ասեմ ձեզ՝ զի հրեշտակք նոցա յերկինս՝
 հանապազ տեսանեն զերեսս Հօր իմոյ, որ
 յերկինս էո: Մայր. ԺԸ. 10: « Ոչ ապա
 քէն ամենեքեան հոգիք են հարկաւորք,
 որք առաքին ՚ի սպասաւորութիւն այնո:

ցիկ՝ որ ժառանգեցոյն են զփրկութիւնս ։
 Եբր . Ա . 14 : Հրեշտակները սիրով եւ
 ուրախութեամբ կը հնազանդին Աստու-
 ծոյ եւ նոցա հնազանդութիւնն է , զոր
 Փրկիչն մեզ օրինակ կը տայ Տէրունական
 աղօթից մէջ ասելով . « Եղևին կամք քո ,
 որպէս յերկինս եւ յերկրի » : Մատ . 2 . 14 :
 Իսկ չար հրեշտակները նոքա են , որք հը-
 տարաութեամբ ընդդիմացան Աստուծոյ
 եւ հեռանալով բնակեցան անդնդոց մէջ :
 « Զի եթէ 'ի հրեշտակսն յանցուցեալս
 Աստուած ոչ խնայեաց , այլ խաւարոյին
 կապանօք արկեալ 'ի տաքտաքտան՝ ետ պա-
 հել 'ի դատաստանս » : Ա . Պեպ . Բ . 4 : Քրիս-
 տոսի մարդեղութենէն առաջ՝ այս չար
 հոգիքն ունէին զօրութիւն կամ իշխանու-
 թիւն մարդոց վերայ , որք կը ճնանէին մար-
 դոց մէջ զանազան հիւանդութիւններ :
 Այս հիւանդութիւններէն էր , որ Քրիս-
 տոս փառաւորապէս կ'ազատէր մարդոց
 հոգին եւ մարմինը : Այս ազատութենէն
 յետոյ՝ մեք այլ եւս պատճառ չ'ունիմք
 վախնալու սատանայի իշխանութենէն ,
 այլ միայն պէտք է զգոյշ լինիմք , որ չը
 փորձեն զմեզ չարութեան ճանապարհաւ :
 « Զի ոչ է մեզ պատերազմ ընդ մարմնոց

և արեան , այլ ընդ իշխանութիւնս և ընդ
պետութիւնս և ընդ աշխարհակալս իսա-
ւարիս այսորիկ , ընդ այսո չարութեան ,
որ են ՚ի ներքոյ երկնից » : Եփե . 2 . 12 =
« Արթուն ըրուք և հսկեցէք , զի ոստն
ձեր սատանայ իբրեւ առիւծ գոչէ , շրջէ
և ինդրէ թէ զո՞ կլանիցէ » : Ա . Պէպ . 5 . 8 :

Մարդ ստեղծուած է Աստուծմէ՝
հոգւով և մարմնով : Հոգին է մարդոյ մա-
սըն , որ կը զանազանուի մարմնէն , բայց
միացած է նորա հետ և այս միութեամբ
մարդ կը մտածէ , կը դատէ , ունի շարժ-
մունք , զգայութիւն և կեանք : Հոգւոյ
մէջն է մարդկային պոժանաւորութիւնը ,
զօրութիւնը և ճշմարիտ կեանքը : Հոգւոյն
ստեղծ է , որ սիրէ մարմնոյ վերայ և մար-
մնը հնազանդի հոգւոյն : Աւտի՛ մարդ
չ'է , ինչպէս կ'ասեն , բանական կենդանի ,
այլ Հոգի է նա մարմն հագած , որ մի գործի
կամ միջոց է հոգւոյ համար աշխարհիս
հետ կապակցելու և նորա վերայ ներգոր-
ծելու : Նմանութիւնը և սլատկերը , զոր
Աստուած սուսաւ մարդոյն , կը նշանակէ ,
որ նա ստեղծեց զմարդ հոգեւոր , այսինքն
ընդունակ դատելու , նկատելու և ճանա-
չելու : Ստեղծեց ազապ , այսինքն ընդաւ-

ճակ ընտրելու և կամենալու : Ստեղծեց
 ուրիշ , այսինքն ընդունակ բարի խնդրե-
 լու , Աստուծոյ լուսովք լուսաւորուելու և
 նորա սիրոյ մէջ բնակելու : Ստեղծեց աւ-
 ճակ , այսինքն ընդունակ յաւիտենական
 լինելու : Հոգին է ուրեմն՝ որ կ'առաջնոր-
 դէ մարդոյն և իշխող կը շինէ աշխարհի
 վերայ : « Փոքր ինչ խոնարհ արարեր զնա
 քան զհրեշտակս , փառօք եւ պատուօք
 պսակեցեր զնա և կացուցեր զնա 'ի վերայ
 ձեռակերտաց քոց » : Սաղ . Ը . 6—7 :

Աստուած երբ ստեղծեց ամեն արա-
 րածները , յայտնեց որ ամենը բարի էն ,
 այսինքն բարութենէ են ստեղծուած ,
 բարի են ստեղծուած եւ բարի լինելու
 համար են ստեղծուած :

Արարչագործութիւնը պէտք է ծնա-
 նի մեր մէջ հնազանդոթիւն , ապրումաշաշ-
 արթիւն , սէր եւ շնորհակալութիւն առ Աս-
 տուած , որ նա ստեղծած է զմեզ և հա-
 ղորդակից կ'առնէ իւր Երջանկութեանը :
 Պէտք է նոյնպէս ծնանի մեր մէջ կաթա-
 թալ հաւաքարժոթիւն , որ Աստուած ինչ-
 պէս որ ստուած է կեանք , նոյնպէս կը տայ
 և կեանքի ամեն հարկաւորութիւնները :
 « Մի հոգայք վասն ոգւոյ ձերոյ թէ՛

զի՛նչ սւտիցէք կամ զի՛նչ ըմպիցէք, և մի վասն մարմնոց ձերոց՝ թէ զի՛նչ ազանիւցէք, ո՛չ ապաքէն ոգի առաւել է քան զկերակուր և մարմին քան զհանդերձ ։
Մատ . 2 . 25 : Պէտք է հաւատամք հաստատ, որ Արարիչը միշտ կը նախախնամէ իւր արարածներն ։

ՆԱԽԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆՆ Է Աստուծոյ պնդերգործութիւնը կամ կարող զօրութիւնը, որով նա կը հոգայ իւր արարածոց համար, նոցա կարօտութեանց համար, և կը խառնուի նոցա կենաց մէջ, ինչպէս արժան է իրեն ։ Նախախնամութիւնը կը բաժանուի երկու — Հասարակ և Ցափռակ ։

Աստուծոյ հասարակ Նախախնամութիւնը կ'երեւի աշխարհի տուած օրէնքներու մէջ, ինչպէս — արեգակի լուսաւորութեան, տարերաց, եղանակի և ժամանակի փափոխութեան մէջ ։ Աստուծոյ այս Նախախնամութիւնը ունի ընդհանուր արարածոց վերայ, ինչպէս կ'անէ Քրիստոս . « Զի արեգակն իւր ծագէ 'ի վերայ չարաց և բարեաց, և ածէ անձրեւ 'ի վերայ արդարոց և մեղաւորաց » ։
Մատ . 6 . 45 .

Աստուծոյ ցափռակ Նախախնամութիւնը

Թիւնը կ'երեւի այն ժամանակ, երբ Աստուած կը խառնուի մարդոց յատուկ գործոց մէջ, ինչպէս կը տեսնեմք Մովսիսի, Յովսէփի պատմութեան մէջ եւ այլն։ Այս Նախախնամութիւնը երբեմն կ'երեւի մեզ արտաքին ձեւով, ինչպէս՝ հրաշքներով, որոց մէջ յայտնի կ'երեւի նորա ձեռքը։ Բայց առհասարակ, Աստուած մեզ կը նախախնամէ մեզմէն ծածկուած միջոցներով, իւր Նախախնամութեանը գործիք շինելով մարդկանց գործքերը կամ անցքերը։

Խոստովանելով՝ որ Աստուած ունի ամենուրեւ կատարելութիւններ — ամենախորդոթիւն, ամենիմաստութիւն և ամենաբարութիւն, կը խոստովանիմք մի և նոյն ժամանակ, որ այս կատարելութեանց համեմատ ունի եւ գործ, այսինքն Նախախնամութիւն։ Նա ամենաբարի գոյով՝ կը նախախնամէ իւր արարածները, տալով ամենայն բարութիւն։ Ամենիմաստ գոյով՝ կը տայ այն հնարքները, որով մարդ կարող է բարութեան հասնիլ, և ամենախորդ գոյով՝ կը տայ ամենուրեւ կեանք և միջոց՝ կենաց պահպանութեան։ Ուրեմն՝ ուրանալ Աստուծոյ Նախախնամութիւնը՝

կը նշանակէ ուրանալ նորա ամեն կատարելութիւնները, նաեւ նորա գոյութիւնը : Արարածն ամեն ժամանակ պէտք է կախումն ունենայ Արարչի կամքէն և լինի նորա աչաց և ձեռաց ներքոյ : Թէպէտ մէք կը տեսնեմք, որ մարդոյ ձեռագործը մի քանի ժամանակ կը մնայ եւ կը տեւէ առանց մարդոյ օգնութեան, բայց նորա մնալու պատճառն եւս այն է, որ Աստուած բոլոր աշխարհս անդադար նախախնամելով այն ձեռագործն եւս կը նախախնամուի նորա մէջ : Արարածներն եւս իրենց բնութեամբ կը յայտնեն, որ Արարիչն է Նախախնամողը, վասն զի՝ արարածն իւր կեանքն ու զօրութիւնն առած է Արարչէն, և ոչ մի արարած իւր զօրութեամբ չ'է կարող կենալ առանց Արարչի և Ստեղծողի պահպանութեան : « Ամենեքեան քեզ սպասեն և դու տաս կերակուր նոցա 'ի ժամու : Դարձուցանես զերեսս քո 'ի նոցանէ՝ եւ խռովին, հանես զոգի 'ի նոցանէ՝ պակասին եւ 'ի հողդառնան » : Սաղ. 29 : 27—29 :

Եթէ Հանգանակի առաջին մասին մէջ Աստուծոյ մի կատարելութիւնն միայն կը յիշուի, այն է նորա ամենակարօ-

դուժիւնը, պատճառն այն է որ Նախախ
նամուծիւնք անշուշտ արարչագործու
թեան հետեւանքն է, քնչալէս կ'ասեն
թէ՝ Նախախնամութիւնը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ
շարունակ Արարչագործութիւնն ։

Աշխարհիս խնայողուն եւ համաձայն
կարգն ու կանոնաւորութիւնը այնքան կը
զարմայնէ զմեզ իւր ամեն մի մասով,
մանաւանդ ատենալոյ կանոնաւոր շարժ
մունքով, յերեւելուան և գիշերուան և ե
ղանակաց փոփոխութեանք, քուսոց, կեն
դանեաց և մարդկային ցեղի պահպանու
թեամբ, աճմամբ եւ տարածմամբ, որք
յայտնի կը վկայեն՝ թէ այնպիսի խնա
տուն, գեղեցիկ և ներդաշնակ ընդհանուր
կարգն արարածի գործ չ'է, այլ ամենա
կարող Արարչի, որ ի սկզբանէ կարողացաւ
հաստատել այսպիսի խնայողուն կարգ ։
« Արարեք զլուսին վասն ժամանակի, ա
րեգակն ծանեաւ զժամ մասանելոյ իւրոց » ։
Սաղ. 89. 19 ։ Սուրբ Գիրքն աւելի պարզ
ցոյց կը տայ մեզ Աստուծոյ Նախախնաւ
մութիւնը երբայեցւոց ազգի վերայ, թէ
քնչալէս Աստուած կը նախախնամէ ազ
գերը և իւր ընտրած մարդիկը, ջրհեղե
ղի ժամանակ, Սոյնով և Գոմարի կործան

ման ժամանակ , Կարմիր ծովն անցնելու
 ժամանակ և այլն , և այլն :

Վերել առայինք , որ աշխարհս ըս
 տեղծուած է Աստուծոյ բարութենէն ,
 ստեղծուած է բարի եւ ստեղծուած է
 բարութեան մէջ մնալու համար : Բայց
 մարդս լինելով անձնիշխան՝ շատ անգամ
 անհնազանդ կը գտնուի Աստուծոյ կամ
 քին և իւր ազատութիւնը գործ կը դնէ
 ՚ի չարն : Այս պատճառաւ է , որ աշխար
 հի մէջ կը տեսնեմք զանազան չարու
 թիւններ , թէպէտ եւ գիտեմք միանգա
 մայն , որ Աստուծոյ կը նախախնամէ ա
 մեն արարածները : Լինելու չէր աշխար
 հի մէջ չարութիւն , եթէ մեք մնացած
 լինէինք մեր առաջին անմեղութեան մէջ :
 Ուրեմն՝ բոլոր չարիքը յառաջ կը գան մեք
 անձնիշխանութիւնը բարութեամբ գործ
 չը դնելէն , այն անձնիշխանութիւնը , որ
 իբրեւ պատկեր և նմանութիւն Աստու
 ծոյ տրուած է մեզ . որ նուազ Աստուծոյ
 գործակից լինիմք աշխարհի մէջ : Զարա
 չար գործ դնելով մեր անձնիշխանութիւ
 նը՝ մեք կը տեսնեմք , որ կը հետեւին մեզ
 համար չոր հետեւանքներ եւ վնասներ :
 Այս վնասներն եւս մեք պէտք է համար

րեմք իբրեւ գործիք, որով ամենաբարի Նախախնամութիւնը կամի մեզ հասկա ցընել մեր մոլորութիւնը, հանել չար ճանապարհէ և դարձնել առ ինքն, ուղիւ, ինչպէս կ'ասէ մարգարէն. « Միթէ կ'ամելով կամիցիմ զմահ մեղաւորի, ասէ Տէր, որպէս զդառնալ նորա. 'ի չար ճա նապարհէ և կեալ » : Եղեի. ԺԸ. 23 :

Թէպէտ շատ անգամ կը տեսնեմք մեք չար մարդիկը բարեբաղդութեան մէջ, բայց նոցա բարեբաղդութիւնը արտաքուստ կ'երեւի մեզ. վասն զի չը կայ ճրջ մարիտ երջանկութիւն և խաղաղութիւն առանց իողճի հաւանութեան և առանց Աստուծոյ հետ հաշտուելու Յիսուսի Քրիստոսի միջնորդութեամբ : Շատ անգամ Աստուած կը համբերէ մարդկանց չարութեանը, որ տայ ժամանակ զղջալու, եւ եթէ նոքա յետ չը դառնան իւրեանց չար գործքերէն, չ'են կարող փախչիլ ապագայ պատժէն, և շատ անգամ Աստուած այս պատիժը կըսկսի այս աշխարհէն, տալով մեծ նեղութիւն այն մարդկանց, որք 'ի չարն գործ կը դնեն Աստուծոյ համբերութիւնը : « Տէր, մի սրտմտութեամբ քով յանդիմաներ զիս, եւ մի բարկութեամբ

քով խրատեր զիս : Զի ներք քո հարաւն
յիս եւ յիս հասաւանդաւ ձեռն քո ո :
Սաշ . Լէ . 1—4 :

Աստուծոյ հասարակ Նախախնամութիւնը կայ ամեն արարածոց վերայ՝ առանց բացառութեան, թէ՛ փոքրին եւ թէ՛ մեծին, մինչեւ շնչին արարածոց վերայ անգամ : « Ոչ ապաքէն երկու ճրնճ զուկք դանկի միոջ վաճառին եւ մի ՚ի նոցանէ յերկիր ոչ անկցի առանց հօր ձերոյ : Այլ ձեր ամենայն իսկ հեր գլխոյ թուեալ է ո : Մաք . Ժ . 29—30 : Իսկ Աստուծոյ յոգով Նախախնամութիւնն է իւր պաշտօն զայն վերայ : Բայց սակայն Աստուծոյ Նախախնամութեան ճանապարհն մեզ համար տնայա խորհուրդ է . նա կը գերու զանցի մեր մօքէն . եւ մեր ամեն իմացաւ ճրն այս է միայն, որ Աստուած կը նախախնամէ եւ կը կառավարէ աշխարհքը, կը խառնուի մեր գործոց իւր կամքով առանց դժուարութեան, ինչպէս արժան է : Յիմար պէտք է լինի ուրիմն այն մարդը, որ կ'ուրանաց Աստուծոյ Նախախնամութիւնը, չը կարողանալով իւր սահմանաւոր եւ տկար մօքով իմանալ նորա նախախնամութեան ճանապարհն : « Ասոց

անգգամն 'ի սրտի իւրում՝ թէ ոչ գոյ
Աստուած 7 : Սաղ . ԺԳ . 1 : Վասն զի Աս-
տուծոյ գոյութեան և կատարելութեանց
հետ անշուշտ կապուած է և Աստուծոյ
Նախախնամութիւնը : Ուրանալ Աստու-
ծոյ Նախախնամութիւնը՝ կը նշանակէ ու-
րանալ նորա գոյութիւնն ու կատարելու-
թիւնները :

Աստուծոյ Նախախնամութիւնը յաբ-
մար է իւրաքանչիւր արարածոց բնու-
թեանը : Անշունչ արարածները կը կառա-
վարին նորա ամենակարողութեամբ եւ
ընդհանուր օրէնքներով : Անասուններն
ոչ թէ միայն այս օրէնքներով կը կառա-
վարին , այլ և բնածին ազդեցութեամբ .
որով իսկ նորա կը զանազանին անշունչնե-
րէն և կ'որոշեն թէ ի՞նչ է յարմար կամ
ընդդէմ իրենց բնութեանը : Բայց հոգե-
ւոր արարածները կը կառավարէ Աստ-
ուած իւր ամենակարողութեամբ և իւր
աստուած օրէնքներով , որ ուղղէ նոցա ըզ-
գացողութիւնը , միտքը և կամքը , և իւր
հոգւով կը խօսի մարդոյ հոգւոյ հետ :
Աստուած ամեն բանի վերայ ունի ներ-
գործութիւն , նա կը շարժէ մեր հոգին
դէպ 'ի բարութիւն , կը տայ մեզ օգնու-

Թիւն փորձութեան ժամանակ, կը տայ մեզ դիպուած, կարողութիւն և հնարք բարութիւն ընելու, և այս բարութեան վարձն Աստուած երբեմն կըսկսի տալ այս ոչխարէն, այնպէս որ՝ կարող եմք ասել թէ՝ աւելի Աստուած է պատճառ մեր բարութեան, քան թէ մեր:

Մեր չարութեան դէմ Աստուած կը վարուի ինչպէս արժանի է: — Մեր անձն իշխան լինելուն համար՝ թոյլ կը տայ մեր չարութիւնը, թոյլ կը տայ մեղաւորին իւր կամքին հետեւելու, յետ կ'առնու մեղաւորէն իւր սուրբ հոգին, երբ նա կը տրեւրեցնէ, կը արամեցնէ եւ կը հեռացնէ զայն. կը շփոթէ մեղաւորի խորհուրդներն և դատողութիւնները և կը շինէ իբրեւ հնարք իւր ողորմութեան, ինչպէս կը տեսնեմք Յովսեփի եղբարց չար գործոց մէջ: «Գուք խորհեցայք զինէն՝ ի չարութիւն և Աստուած խորհեցաւ վասն իմ՝ ի բարութիւն» : Մ'նկ. Ծ. 20 : «Զմէ խռովեցան հեթանոսք եւ ժողովուրդք խորհեցան ի սնասխա» : Գործ. Դ. 25 : Մեծ մեղք է ասել՝ թէ Աստուած է պատճառ մարդոց չար գործոց, վասն զի՝ Աստուած տալով մեզ կարողութիւն եւ ազատու-

Թիւն՝ կը հեռացնէ զմեզ չար գործքերէ՝ խղճմտանքի ձայնով, իւր պատուիրաններով, իւր հոգւով, իւր խոստամունքներով, երբեմն եւս մեծ պատժով : « Մի որ որ 'ի փորձութեան իցէ, ասիցէ՝ Թէ յԱստուծոյ փորձիմ՝ » զի Աստուած ան փորձ է չարաց . փորձէ նա և ոչ զոր : Իւրաքանչիւր որ փորձի առ յիւրոցն ցանկութեանց ձգեալ եւնպատրեալ » : Յակ. Ա. 13—14 :

Աստուծոյ Նախախնամութիւնը ամեն բարի գործոց աճումն կը տայ . « Ես արնկեցի, Ապօղոս ջուր ետ, այլ Աստուած աճեցոյց » : Ա. Կորն. Գ : 6 : Աստուծոյ Նախախնամութիւնը չը հեռացնէր զմեզ բընական լուսոյ բարի օրէնքները մտածելէն, զորս կարող եմք գործ դնել զմեզ պահպանելու համար եւ որք կը համարուին Աստուծոյ Նախախնամութեան միջոցներ : Բայց պէտք է մոռանամք, որ Աստուծոյ նախախնամական ներգործութիւնը աւելի մեծ է քան մերը և մարդկային հնարքները գործ դնելու ժամանակ դարձեալ պէտք է խնդրեմք Աստուծոյ հովանաւորութիւնը :

Աստուծոյ Նախախնամութիւնը պէտք

է ծնանի մեր մէջ. — Ա. Եւսեփը-Սիւնայն ամեն բարութեանց համար, զոր կը վայելեմք և որոց առաջին պատճառն է Աստուած: «Գոհացալց զքէն, Տէր, բաւորով որտիւ խնով պատմեցից զամենայն սքանչելիս քո»: Սաղ. Բ. 1: «Յամենայնի գոհացարուք, զի այս են կամք Աստուծոյ Քրիստոսիւ Յիսուսիւ 'ի ձեզ»: Թէ. սաղ. Ե. 18: — Բ. Համբերո-Սիւն և Ընաղանդո-Սիւն այն նեղութեանց մէջ, զոր Աստուած կը տայ մեզ մեր բարութեան համար: «Լուս եղէ եւ ոչ բացի զբերան իմ, զի դու արարեր»: Սաղ. ԼԸ, 10: — Գ. Հաւաքարժո-Սիւն եւ Խաբարեալ Էջնաղանդո-Սիւն մեր կենաց ամեն պատահմանց մէջ. վասն զի Աստուած է, որ նոյն պատահմանց կը տայ ընթացք և կը դարձնէ ամենայն ինչ 'ի բարին, եթէ կը սիրեմք զԱստուած: «Բայց գիտեմք՝ եթէ որոց սիրենն զԱստուած, յամենայնի գործակից լինի 'ի բարիս, որք հրաւիրունաւն. կոչեցան»: Հով. Ը. 28: — Դ. Բաւրի «ովորո-Սիւն» որ ամեն մեզ պատահած իրողութեանց մէջ՝ միշտ տեսնեմք Աստուծոյ ներգործութիւնը, ինչպէս կ'ասէ Յովսէփ իւր եղբարց: «Եւ արդ՝ ոչ ե-

Թէ դուք առաքեցիք զիս այսօր, այլ Աստուած ո՛ր: Մենք. Իե. 8: — Ե. Մէջ եւ Հասարակ աշխարհի միշտ Աստուծոյ ճանաչարհի վերայ գնալու եւ գործելու ինչ որ հաճոյ է նորա կամոյց, վասն զի մէք միշտ և հանապազ Աստուծոյ աչաց առաջին եմք և ամեն գործոյ մէջ Աստուծոյ կախումն ունիմք:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿԻ

« Հաւատարմէ Եւ Ռ Ռ Բէր Յիսուս
Քրիստոս » և այլն .

Ասերալ Տէր՝ Հանգանակի մէջ ո՛չ Թէ միայն պէտք է հասկանալք Արարիչ եւ Նախախնամող, այլ առաւել պէտք է հասկանալք ինչպէս մեզ Փրկիչ: « Արդ՝ ճշմարտիւ գիտաոցէ ամենայն տունոց Իսրայելի, զի և Տէր զնա և օծեալ Աստուած արար, զայն Յիսուս զոր դուք իաջեցիք »: Գործ. Բ. 36: « Զամենայն ինչ հնազանդ արար ՚ի ներքոյ ստից նորա »: Եփես. Ա. 22:

Բայց Յիսուս անունը տրուած է, ոչ Թէ մարդկանց կամքով, այլ Աստուծոյ,

որ նա պէտք է փրկէր մարդկային ազգը մեղքէ, ինչպէս հրեշտակն ասաց Յովսէփին. « Յնցի որդի և կոչեսցես զանուն նորա Յիսուս. զի նա փրկեսցէ զժողովուրդ իւր ՚ի մեղաց իւրեանց » : Մաթ. Ա. 21 : Ո՛չ թէ միայն ազատեց զմեզ Յիսուս իւր մահով դատաարարութենէ, որուն մեր մեղքն արժանացուցած էր, այլ կը լուսաւորէ զմեզ իւր վարդապետութեամբ, կը քաջալերէ զմեզ իւր օրինակով և մանաւանդ կը նորոգէ զմեզ իւր հոգւով. որ կրկին չ'ընկնիմք մեղաց մէջ, և ինչպէս որ ազատեց մեր մեղքէն, նոյնպէս եւս ազատեց նորա ամեն հետեւանքներէն :

Մեր երկնաւոր Հայրն առաքեց իւր միածին Որդին, որ նա լինի մեզ համար իմաստութիւն, արդարութիւն, խիղ-թիւն եւ սրբութիւն : « Ար եղեւ մեզ իմաստութիւն յԱստուծոյ, արդարութիւն եւ սրբութիւն և փրկութիւն » : Ա. Կորն. Ա. 50 : Նա է մեր իմաստութիւնը, որ ցոյց տուաւ մեզ փրկութեան ճանապարհը : Նա է մեր արդարութիւնը, որ զմեզ փրկեց մեր մեղքէն և արժանացուց իւր արդարութեանը : Նա է մեր սրբութիւնը, որ սրբեց մեր սիրտը և մեր կեանքը : Նա է մեր

Ժիւ-Թիւը, որ ազատեց զմեզ մեր մեղ-
 քէն եւ այս փրկութիւնը, որ կրակաւի
 այն աշխարհիս մէջ հաւատով և կենաց
 նորոգութեամբ, պէտք է լրումն առանայ
 միւս կենաց մէջ երջանկութեամբ, յոյժ
 մեղքն անդարձ հեռացուցած էր զմեզ :
 Նա է Ճշմարտ Փրկիչ, Կապտալ Փրկիչ, Դայ-
 նայ Փրկիչ : « Եւ չեք այլով իւր փրկու-
 թիւն զի և ոչ անուն այլ գոյ 'ի ներքոյ
 երկնից տուեալ 'ի մարգիկ, որով արժան
 իցէ կեալ մեզ » : Գործ . Դ . 12 :

Այսպէս ուրեմն՝ մեր հաւաան առ
 Փրկիչն կը լինի ճշմարիտ : Նախ՝ երբ մեր
 բաց 'ի նմանէ՝ մի այլ փրկութեան աղբիւր
 չ'որոնեմք : « Թափանեալ էք 'ի Քրիստոսէ,
 որք օրինօքն արդարանայք և անկեալ էք
 'ի շնորհաց անտի » : Գալ . Ե . 4 : Երբոր
 երբ կը ճանաչեմք և կը փառաւրեմք նո-
 րա շնորհաց գինը՝ ասելով Յովհաննէս Ա-
 լեւտարանչի հետ միասին : « Զի 'ի լրու-
 թենէ անտի նորա մեր ամենեքին առաք
 զշնորհա փոխանակ շնորհաց » : Երբոր
 երբ կ'զգամք կարօտութիւն նորա ողոր-
 մութեան, անդադար կը գնամք առ Քր-
 իստոս և անդադար կը խնդրեմք 'ի նը-
 մանէ և կրասումեամք : Զորորտ՝ երբ գործ

կը դնեմք նորա ողորմութիւնները մեր
սրբութեան եւ փրկութեան համար :
“Մէք զիմրդ ապրեացուք հեղգացեալ
յայնսլիսի փրկութենէ, որ սկիզբն առ
խօսելոյ 'ի Տեառնէ ” : Եբր . Բ : 3 :

Քրիստոս բառը կը նշանակէ Օծեալ
կամ Մեծիայ : Եբրայեցւոց մէջ այս ա-
նուէնը կը տային թագաւորաց, մարգա-
րէից եւ քահանայից, վասն զի՝ ինչ ժամա-
նակ պարտաւորութիւն կը յանձնէին նա-
ցա կ'օծէին սուրբ իւղով : Այս էր շնոր-
հաց նիւթական նշան, զոր Աստուած կը
ստար, որ նորա սէնեհան կտրաղութիւն
կատարել իրենց պաշտօնն արժանապէս եւ
փառաւորամայն այն պարտաւորութիւնները,
որոց համար ընտրուած էին : Եբրայեցիք
տալին այս Քրիստոս կամ Մեծիայ անուէնը
Մեծ Առաքելոյն, զոր Աստուած խոստա-
ցած էր նոցա, որ պէտք էր լինէր փրկ-
կիչ մարդկային ազգի եւ որուն մարդկային
ազգը անհամբերութեամբ կը սպասէր,
ինչպէս միսիթարութեանն Իսրայելի . “Եւ
էր այր մի յերուսաղէմ, որոյ անունն էր
Ամէօն եւ էր այրն այն արդար եւ երկիւ-
ղած յԱստուծոյ եւակն ունէր միսիթարու-
թեանն Իսրայելի եւ Հագին Սուրբ էր 'ի

Իմա Կ: Առի. Բ. 25: Այսպէս էր անուա-
նուած Դանիէլի մարգարէութեան Թ. գրե-
թոյն մէջ: Սամարացի կիներ տաաց Քրիս-
տոսին. « Գիտեմ՝ զի Մեսիայ գոյ՝ ան-
ուանեալն Քրիստոս, յորժամ եկեացէ, նա
պատմեացէ մեզ զամենայն Կ: Յով. Դ. 25:

Յիսուս անուանուեցաւ Քրիստոս, ո-
րովհետեւ նա էր ճշմարիտ խոստացուած
Մեսիայն և նորա վերայ կային այն ամեն
նշաններն, որով մարգարէքն նշանակած
էին զՄեսիայն և յատուկ արուած էր նը-
մա այս անունը. վասն զի նա կատարեց
երեք պաշտօն — Մարգարէի, Թագաւորի, Քա-
կանայի, որ պէտք էր կատարէր Մեսիայն
մեր փրկութեան համար:

Թէպէտ չըստացաւ այս նիւթական
օծումն, որպէս համար մեք կը խօսիմք, բայց
ստացաւ ճշմարիտ հոգեւոր օծումն: « Ըզ-
Յիսուս, որ ՚ի Նազարէթէ, զոր օծն Աստ-
ուած Հոգւով Սրբով եւ զօրութեամբ,
որ շրջեցաւ բարի առնել և բժշկել զա-
մենայն ըմբռնեալսն ՚ի սատանայէ, զի
Աստուած էր ընդ նմա Կ: Գործ. Ժ. 38:
« Հոգի Տեառն ՚ի վերայ իմ, վասն որոյ և
օծ իսկ զիս, յաւետարանել աղքատաց
առաքեաց զիս Կ: Առի. Դ. 18:

Իբրեւ Մարգարէ կատարեց Քրիստոս
մարգարէի ամեն պաշտօն, այսինքն կ'ու-
սուցանէր ժողովրդոց, կը ճանաչեցնէր Աս-
տուծոյ կամբը և փրկութեան ճանապարհը,
կը յայտնէր 'նոցա' Աստուծոյ դատաւ-
տանը և կը հաստատէր իւր առաքելութեանը
քարոզութեամբ եւ հրաշքով:
« ԶՅիսուսէ Նազովրեցւոյ, որ եղեւ այր
մարգարէ, հզօր արդեամբք եւ բանիւք
Առաջի Աստուծոյ և ամենայն ժողովրդե-
ան » : Առի . ԻԴ . 19 : Ամեն բանով
Սա կը գերազանցէր բոլոր մարգարէնե-
րէն : « Յարում ամենայն գանձք իմաս-
տութեան և գիտութեան ծածկեալ կանոն »
Կող . Բ . 3 : Նորա վերայ մարգարէացաւ
Մովսէս : « Մարգարէ յեղբարց քոց իբրեւ
դիս յարուսցէ քեզ Տէր Աստուած քո ,
նմա լուիջիք » : Բ . Օրի . ԺԸ . 15 : Եւ այս
խոստմունքը չը յարմարիւր և չը վերաբե-
րիւր ոչ մի մարգարէի, որք կացին մինչեւ 'ի
Քրիստոս, բայց միայն Փրկչին : Ինչպէս
Մովսէս ազատեց Եբրայեցիները Եգիպ-
տոսի ծառայութենէն, այնպէս եւս Քրիս-
տոս ազատեց մարդկային ազգը մեղաց
ծառայութենէ : Ինչպէս Մովսէս միջնորդ-
էր հին ուխտին, Յիսուս Քրիստոս եւս

միջնորդ է նոր ուխտին : Մովսէս օրէնք
տուող էր միայն երբայեցւոյ ազգին ,
բայց Քրիստոս բոլոր մարդկութեան : Յի
սուս այնքան մեծ է Մովսիսէն , ինչքան
որդին մեծ է ծառայէն . Յիսուսի տուած
ազատութիւնն աւելի կատարեալ և մե-
ծագին է քան Մովսիսինը , որ ոչ այլ ինչ
էր , եթէ ոչ պատրաստութիւն աւետա-
րանական լուսոյ : « Մովսէս հաւատարիմ
է ամենայն տան նորա , իբրեւ զճառայ ,
առ 'ի վկայութիւն բանիցն ասացելոյ .
այլ Քրիստոս իբրեւ որդի 'ի վերայ տան
իւրոյ , որոյ սուսն մեք իսկ եմք » : Եփր .
Գ . 5-6 :

Քրիստոս է ճշմարիտ Քահանայ : Հին
քահանայապետը պատարագ կը բերէր
սեղանի վերայ մեղաց թողութեան հա-
մար , բարեխօս կը լինէր ժողովրդի համար
և կ'օրհնէր : Այս էր քահանայապետի
իրաւունքը , որ տարին մի անգամ , զղջման
օրը , կը մանէր սուրբ խորանը , այն տեղ
զոր կը մատուցանէր և արիւնը մշտկաւ կը
ցանէր քաւութեան սեղանի վերայ և ժո-
ղովրդի համար կը բարեխօսէր Աստուծոյ ,
որ ընդունի նոցա զոհը եւ թողութիւն
տայ նոցա մեղաց : Պատարագէն յետոյ

կ'ելնէր խորանէն և Աստուծոյ անուամբ
 կ'օրհնէր ժողովուրդը: Այսպէս և Յիսուս
 Քրիստոս իւր անձն զոհեց մեր մեղաց
 թողութեան համար: «Եւ գնացէ՛ք ու
 բով, որպէս և Քրիստոս սիրեաց զմեզ և
 մասնեաց զանձն իւր վասն մեր, պատա-
 րագ. և զենումն Աստուծոյ 'ի հոտ անու-
 չեց »: Եփե. Ե. 2: Նա է մեզ համար
 երկնքի մէջ Բարեիս իւր Հօր մօտ: «Եւ
 եթէ մեղիցէ ոք՝ ունիմք բարեիս տո
 Աստուած զՅիսուս Քրիստոս զարդարն և
 զանարատն »: Ա. Յով. Բ. 1: «Զի ոչ եթէ
 'ի ձեռագործ՝ սրբութիւնն եմուտ Քրիս-
 տոս յօրինակս ճշմարտութեանն, այլ 'ի
 բուն իսկ յերկինս, յանդիման լինիլ երե-
 սացն Աստուծոյ վասն մեր »: Եբր. Թ. 24:

Քրիստոսի զոհը մեծ է հին քահանա-
 յից զոհէն: Նորա մահկանացու էին, մե-
 ղաւոր և ինքեանքեւս կարօտութիւն ու-
 նէին զոհի՝ իրենց մեղաց համար և նոցա
 զոհն անկատար էր և արեւք էր ամեն ժա-
 մանակ նորոգուէր, «Օրէնքն զմարդիկ
 կացուցանեն քահանայապետս զգածեալս
 տկարութեամբ, իսկ բանն երդման յետ
 օրինացն՝ զորդի որ յաւիտեան կատարեալ
 է »: Եբր. Ե. 28: Եւ Պօղոս Առաքեալն

մանրամասն կը խօսի Քրիստոսի քահանայութեան վերայ : « Զի դեռ եւս յերանհօր իւրոյ էր , յորժամ ընդ առաջ ե դեւանա Մեղքիսեդեկ » : Եբր . Է . 10 . Կը տեսնեմք սւրեմն՝ թէ ինչքան մեծ եւ գերազանց է Քրիստոսի քահանայութիւնըն Ղեւոնցւոյ քահանայութենէն :

Յիսուս Քրիստոս մեր Թագաւորն է , ինչպէս կը յիշուի Աստուածաշնչի մէջ . « Մեծ է իշխանութիւնն նորա եւ խաղաղութեան նորա չիք սահման : Յաթոռն Դաւթի նաոցի եւ զարքայութիւնն նորա յաջողեացէ » : Եսայ . Թ . 7 : « Նա եղևցի մեծ եւ Որդի բարձրելոյ կոչեացի : Եւ տացէ նա Տէր Աստուած զաթոռն Դաւթի հօրն նորա եւ թագաւորեացէ 'ի վերայ տանն Յակոբոյ 'ի յաւիտեանս » : Դուի . Ա . 32 :

Փրկիչն ինքն խոստովանեցաւ Պիղատոսի առաջ , որ ինքն է Թագաւոր . բայց Եբրայեցւոյ թիւր դատողութիւնը ուղղելու համար , որք կը կարծէին թէ նա պէտք է թագաւորէ այս աշխարհիս մէջ , Քրիստոս աւելացոյց այս խօսքերը . « Իմ արքայութիւն չէ՛ յայտմ աշխարհէ » : Յով . ԺԸ . 36 :

Յիսուսի թագաւորութիւնը Հոգիւոր է եւ Երկնաւոր , որ միայն կարող է մեզ

օգնել մեր ամեն կարօտութեան ժամանակ : Նորա իսկ թագաւորութիւնն է իւր Եկեղեցւոյ և հպատակաց վերայ, որք կը հաւատան և կը կատարեն նորա խօսքերը : Կը թագաւորէ նա նոցա վերայ եւ նոցա արդւոյ վերայ իւր Թագաւոր և Հոգւով : Կ'օգնէ նոցա և կը պահէ մինչեւ իւր փառաւոր գալուտեան օրը : Աւրեմն՝ պարտաւոր եմք խոստովանիլ զՔրիստոս Ճշմարիտ Մարգարէ, Ճշմարիտ Քահանայապետ և Ճշմարիտ Թագաւոր, պատհիւտել նա կատարեց այս երեք պաշտօնը, ինչպէս կը վկայէ Ս. Գիւրքը : Մեր պէտք է ընդունիմք զնա կենդանի հաւատով օգտաւետ զսէ մեզ համար և նորա արդիւնքէն սպասեմք փրկութիւն : Պէտք է աամք նմա պատիւ ինչպէս թագաւորի՝ հնազանդելով և ընծայելով նմա մեր սիրտը, որ նա մեր վերայ թագաւորէ յաւիտեան :

Ասելով Միաժին Որդի, ինչպէս և Հանգանակի մէջ, այս Միաժին խօսքով կը զանազանեմք նորա որդիութիւնը մեր որդեգրութենէն : Նա որդի է իւր բնութեամբ. նա է միայն այս կերպով Որդի Աստուծոյ և սուրա մէջն է նորա Միաժնութիւնը : Իսկ մեր որդիութիւնն Աստուծոյ՝

նովաւ է ; այսինքն նորա սգորմութեամբ
 և շնորհքով . « Իսկ որք բնկալան զնա՝ եւս
 նոցա իշխանութիւն որդիս Աստուծոյ լի-
 նիլ , որոյ հաւատասցեն յանուն նորա » :
 Յով. Ա. 12 :

Ասելով թէ՛ նա է իւր բնութեամբ
 որդի Աստուծոյ՝ մեք կը խոստովանիմք ,
 որ նա այն բնութենէն է , զոր աւնի Աս-
 տուած՝ նորա Հայրն . ուստի՝ նա է աւ-
 րեմն ճշմարիտ Աստուած , հաւասար Հօր
 և Հոգւոյն Սրբոյ : Արագեալեւ աստուա-
 ծային բնութիւնը մի է , այս պատճառաւ
 կ'անուանի նա Որդի Աստուծոյ , որ ծըն-
 ուած է ՚ի յաւիտենից ՚ի Հօրէ . և Սուրբ
 Գրոց մէջ կ'անուանի Աղբիւր Կենաց և կը
 յայտնուի նորա աստուածային բնութիւ-
 նին : « Զի որպէս Հայր ունի կենսոյ յան-
 ձին իւրում , նոյնպէս և եւս Որդւոյ ու-
 նել զկենսոյ յանձին իւրում » : Յով. Ե. 26 :

Ինչպէս լոյսը կը ծագի շուշէն , այնպէս
 որ լուսոյ ճառագայթը հեռանալով իւր
 աղբիւրէն չը զանազանուիր և չը բաժա-
 նուիր լուսէն , այնպէս եւս Աստուծոյ Որ-
 դին ծնաւ ՚ի Հօրէ և եկաւ յաշխարհ և
 էր անբաժան ՚ի նմանէ , այսինքն նորա
 աստուածային բնութենէն : Թէպէտ եւ

նորա ծնունդն չ'է կարող ունենալ իսկապէս նմանութիւն աշխարհի ո՛չ մի բանին, ո՛չ արեգակի լուսին, ո՛չ կրակին և այլն ։ Այս մեծ ճշմարտութիւնը, որ կը գերազանցուի մեր մտքէն՝ յայտնի կ'ուսուցանէ մեզ Սուրբ Գիրքը ։ Նախ՝ որ Յիսուս Քրիստոս է Աստուած ։ « Իսկզբանէ էր բանն և բանն էր առ Աստուած և Աստուած էր Բանն . Նա էր 'ի սկզբանէ առ Աստուած » . Յով. Ա. 1—2 ։ « Որոյ հարբըն, յորոյ և Քրիստոս բաւ մարմնոյն, որ է 'ի վերոյ ամենեցուն Աստուած օրհնեալ յաւիտեանս ամէն » ։ Հով. Բ. 5 ։ « Եւ ակն կալցուք երանելի յուռոյն և յայտնութեան փռուաց Գծի՛ն Աստուծոյ և Փրկչին մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ։ » Տիմ. Բ. 13 ։ « Զի ծանկցուք զճշմարիտն եւ եմք 'ի ճշմարտին որդւոյ նորա Յիսուսի Քրիստոսի ։ Զի նա է ճշմարիտ Աստուած՝ և կեանք յաւիտեանականն » ։ Ա. Յով. Ե. 20 ։

Երկրորդ՝ աստուածային կատարելութիւնները տրուած են Յիսուս Քրիստոսին, ինչպէս են՝ յաւիտեականութիւն, անփոփոխութիւն և այլն ։

Յաւիտեականութիւն . — « Ես եմ այժ և ես եմ յիշ, ասէ տէր Աստուած, որ էն և որ

է և որ գալոյն է ամենաւորդ Դ : Յայտ . Ա . 8 :
 « Ասէ ցնտա Յիսուս . ամէն ամէն ասեմ
 ձեզ յառաջ քան զլինելն Աբրահամու
 եմ ես Դ : Յով . Ը . 58 :

Անտիոքիոս-Յիւն . — « Ի սկզբանէ , Տէր ,
 զհիմունս երկրի հաստատեցեր և գործք
 ձեռաց քոյ երկինք են : Նաքա անցանեն
 և դու կաս և մնաս յաւիտեան Դ : Սաղ .
 ՃԱ . 26—27 : « Յիսուս Քրիստոս երէկ և
 այսօր նոյն և յաւիտեան Դ : Եթր . ԺԴ . 8 :

Ամենապարզ-Յիւն . — « Ամէն ամէն ա-
 սեմ ձեզ . ոչ կարէ Որդի մարդոյ առնել
 յանձնէ եւ ոչ ինչ , եթէ ոչ տեսանիցէ
 զհայրն զի առնէ , զի զոր հայր առնէ զնայն
 և որդի նման նմին գործէ Դ : Յով . Ե . 19 :

Ամենագիտ-Յիւն . — « Եւ զի ոչ էր պի-
 տոյ՝ եթէ որ վկայեացէ վասն մարդոյն .
 զի ինքնին իսկ գիտէր զինչ կրէր ՚ի մար-
 դն Դ : Յով . Բ . 25 : « Եւ ասէ Պետրոս ,
 դու գիտես , զի սիրեմ զքեզ Դ : Յով . ԻԱ .
 16 : « Եւ ծանիցեն ամենայն եկեղեցիք ,
 թէ ես եմ որ յանդիմանեմ զերկամունս
 և զսիրտս և տամ ձեզ իւրաքանչիւր բառ
 գործոց իւրեանց Դ : Յայտ . Բ . 23 :

Ամենաբարե-Յիւն . — « Զի ուր իցեն եր-
 կու կամ երեք ժողովեալ յանուն իմ՝

անդ եմ ես 'ի մէջ նոցա » : Մատ. թ. 20 :
 « Եւ ահաւասիկ ես ընդ ձեզ եմ զամենայն աւուրս մինչեւ 'ի կատարած աշխարհի » : Մատ. Ի. 20 :

Արարչագործութիւն. — « Ամենայն ինչ նուաւ եղեւ և առանց նորա եղեւ և ոչ ինչ որ ինչ եղեւն » : Յով. Ա. 3 : « Զի նովաւ հաստատեցաւ ամենայն, որ ինչ յերկինս և որ ինչ յերկրի, որ երեւին և որ ոչն երեւին : Եթէ աստուք, եթէ տէրութիւնք, եթէ պետութիւնք, եթէ իշխանութիւնք, ամենայն ինչ նովաւ և 'ի նոյն հաստատեցաւ » : Կող. Ա. 16 :

Նախաինանութիւն. — « Եւ նա է յառաջ քան զամենայն եւ ամենայն ինչ նովաւ եկաց բովանդակ » : Կող. Ա. 17 : « Հայրն իմ մինչեւ ցայժմ գործէ և ես գործեմ » : Յով. Ե. 17 : « Որ է ըստ փառաց եւ նկարագիր էութեան նորա, որ կրէ զամենայն բանիւ զօրութեան իւրոյ » : Եբր. Ա. 3 :

Թողութիւն Ռեզայ. — « Իշխանութիւն ունի Որդի մարդոյ 'ի վերայ երկրի Թողաւ զմեզ » : Մարկ. Բ. 10 :

Յարութիւն Ռեւելյ. — « Զի որպէս Հայր յարուցանէ զմեռեալս և կենդանի առ »

նէ , նայնպէս և Որդի զորս կամի կենդանի
առնէ » : Յով . Ե . 21 : « Որ նորագեացէ ըզ-
մարմին խոնարհութեան մերոյ կերպարա-
նակից լինիլ մարմնոյ փառաց նորա ըստ
զօրութեանն առ 'ի կարող լինելոյ հնա-
զանդեցուցանել ընդ իւրեւ զամենայն » :
Փիլ . Գ . 21 :

Երբոր՝ Սուրբ Գիրքը կը պատուիրէ
մեզ աստուածային անուն տալ մի միայն
Հօր , Որդւոյն և Հոգւոյն Սրբոյ : Կը պա-
տուիրէ Աստուծմէ միայն երկնչիլ , զնա
միայն սիրել , նմա միայն նուիրել մեր
կեանքը և նորա պատուիրանքները ջա-
նալ որբութեամբ կատարել և այս պաշ-
տօնը մեզ համար ամենամեծ պատիւ հա-
մարել աշխարհքիս մէջ :

Եւ լըրրոյ՝ Քրիստոս չ'արդիւնց այն
մարդիկն , որք Որդի Աստուծոյ կ'անուա-
նէին զնա , ինչպէս անուանեցին Պետրոս
եւ Նաթանայէլ , կամ որք Աստուծ կ'ու-
նուանէին զնա , ինչպէս Թովմաս . « Պա-
տաթաանի ետ նմա Սիմօն Պետրոս և ա-
սէ . « Դու ես Քրիստոս Որդի Աստուծոյ ին-
չանոյ » : Մատ . ԺԶ . 16 : « Պատաթաանի
ետ նմա Նաթանայէլ և սսէ . Ռաբբի ,
դու ես Որդի Աստուծոյ » : Յով . Ա . 49 : « Պա-

տառիանի եւ թովմաս՝ և ասէ ցնա Տէր
իմ և Աստուած իմ » : Յով . Ի . 28 :

Միածին Որդին , որ է Ճշմարիտ Աս-
տուած և յաւիտենական Բան , ճարտաշու-
այտներն ասաւ Ճշմարիտ բնու թիւն մարդ-
կային , բաղկացեալ 'ի հոգւոյ և 'ի մարմ-
նոյ , ծնանելով սուրբ Կուսէն Հոգւոյն
Արքոյ զօրութեամբ : « Հոգին Սուրբ ե-
կեացէ 'ի քեզ և զօրութիւն Բարձրեւոյն
հովանի լիցի 'ի վերայ քո » : Դու . Ի . Ա . 35 :
Այս պատճառաւ նա կ'անուանի Մարդ ,
Արդի ճարտոյ , որով կատարուեցաւ Ետայ-
եաց մարգարէութիւնն . « Ահա կոյս յը-
ղասցի և ծնցի որդի և կոչեացեն զանուն
նորա Էմմանուէլ , որ թարգմանի ընդ մեզ
Աստուած » : Ետայ . Է . 14 : Կատարուե-
ցան այն մարգարէութիւններն , որ Մե-
սիայն պիտի ծնուի Յուդայի ցեղէն Դաւ-
թի ազգէն : « Մի՛ պակասեցի իշխան 'ի
Յուդայ և մի պետ յերանաց նորա , մին
չեւ եկեացէ նա՝ որոյ իւրն է հանդերձեալ
քրն եւ նա է ակնկալութիւն հեթանո-
սաց » : Մենք . ԻԹ . 10 : Ըստ որում Սուրբ
կոյսն Մարիամ էր Յուդայի ցեղէն եւ
Դաւթի ազգէն : Այս մարգարէութիւն
ներքէ Հանգանակի մէջ կը յիշուին այս

խօսքերով, «Մեա՝ Դ Մարիամայ որջոյ Կու-
սէն Հոգ-ո՞ն Սրբով» : Այս ճնուանդը պէտք
է լինէր հրաշալի, հեռացած ամեն մալո-
կային մեղքերէ, վասն զի՝ նա պէտք է
լինէր սուրբ եւ անմեղ քահանայ : «Զի
այսպիսի իսկ վայել էր մեղ քահանայա-
պետ, սուրբ, անմեղ, անարատ, զա-
տեալ ի մեղաւորաց եւ բարձրացեալ բան
զերկինս » : Եբր . Է . 26 :

Քրիստոսի Մարտիրոս-Բէան խորհուրդը
մեզ համար անիմանալի է եւ անձառելի,
ինչպէս մեր հոգւոյ եւ մարմնոյ միութիւ-
նը : Աստուածային բնութիւնը, որ ան-
սահման է եւ ամենուրեք՝ կարող էր միա-
նալ մարդկային բնութեան հետ, ճշմար-
տապէս եւ ոչ կարծեօք : Այս ճշմարտու-
թիւնն է, որ Ս. Գրքը մեզ կ'ուսուցա-
նէ : «Եւ բանն մարմին եղեւ, եւ բնակե-
ցաւ ի մեզ » : Յով . Ա . 14 :

Այս սիրոյ խորհուրդը մեծ խորհուրդ
է աշխարհի . «Եւ յայտնի իսկ մեծ է խոր-
հուրդն աստուածաշնորհութեան, որ երե-
ւեցաւ մարմնով, արդարացաւ հոգւով,
յայտնեցաւ հրեշտակաց, քարոզեցաւ ի
հեթանոսս, հաւատարիմ եղեւ աշխարհի
եւ վերացաւ փառօք » : Ա . Տէմ . Գ . 16 :

« Վասն որդւոյ իւրոյ եղելոյ 'ի զառակէ
Գաւթի ըստ մարմնոյ » : Հով. Ա. 3 :
« Որոյ հարքն , յորոյ եւ Քրիստոս ըստ
մարմնոյն , որ է 'ի վերայ ամենեցուն Առ-
տուած օրհնեալ յաւիտեանս ամէն » :
Հով. Բ. 5 :

Քրիստոսի մէջ պէտք է խոստովանել
երկու բնութիւն — աստուածային և մարդկա-
յին անշփոթ և անբաժանելի միաւորու-
թեամբ : Առանց այս խոստովանութեան
կարող չ'եմք մեկնել և իմանալ Աւետա-
քանի զանազան խօսքերն : Օրինակի հա-
մար՝ Քրիստոս կ'ասէ . « Հայր իմ՝ մեծ է
քան զես » : Յով. ԺԴ. 28 : Պէտք է հաւ-
կանամք , որ այս խօսքն կ'ասէ իւր մարդ-
կային բնութեան համար : Իսկ երբ կ'ա-
սէ . « Ես 'ի Հայր և Հայր յիս է » : Յով.
ԺԴ. 10 : Այս պէտք է հաւկանամք նորա
աստուածային բնութեան համար , և շատ
այսպիսի խօսքեր : Ինչպէս և կ'ասէ Ներ-
սէս Շնորհալին Ընդհանրականի մէջ . « Թէ-
պէտ յղացաւ որպէս զմարդ , այլ 'ի Հոգ-
ւոյն Սրբոյ որպէս զաստուած . Քաղ-
ցեալ որպէս զմարդ և զմեռեալս յա-
րուցանէր՝ աստուածային զօրութեամբ ,
որպէս զԱստուած » :

Հաւատոյ Հանգանակը Քրիստոսի ծը-
նդնդենէն յետոյ կը յիշէ նորա Չարչա-
րանքը, Խաչելութիւնը, Թաղումն եւ այլն :
Այսու կ'ուսուցանէ մեզ, որ Աստուծոյ
Որդւոյ մարդեղութիւնն ունէր նպատակ
ազատելու զմեզ մեր մեղքէն իւր չարչա-
րանքով և մահով : Թէպէտ Քրիստոսի բո-
լոր կեանքը չարչարանք էր, թէ՛ թշնամեաց
կողմէն և թէ՛ ուրիշ մարդիկներէն : Բայց
նա չարչարուեցաւ առաւել իւր վերջին
կենաց մէջ և այս վերջին չարչարանքն է,
որ կը յիշուի Հանգանակի մէջ այս խօսքե-
րով . « Չարչարեալ » . պատճառն որ՝ այս
վերջին չարչարանքով Քրիստոս ցոյց տը-
ւաւ զինքն որպէս Զոհ պատրաստուած
մահուան համար, եւ ցոյց տուաւ իւր
վերայ բոլոր մարգարէութեանց կատա-
րումն, զոր մէք կը կարդամք մարգարէից
գրոց մէջ Մեսիայի վերայ և մանաւանդ
Եսայեայ մարգարէութեան մէջ :

Քրիստոսի Չարչարանքը եւ Մահը թէ-
պէտ կատարուեցաւ թշնամութեամբ
Եբրայեցւոց գլխաւոր քահանայից և Պի-
ղատոսի թուլութեամբ, բայց Ս. Գիորքը
մեզ կ'ուսուցանէ, որ այս զոհը զմեզ մեր
մեղաց դատապարտութենէն իրկելու

համար էր : Կարճ ասեմք՝ Քրիստոս զահեղաւ , որ զմեզ արդարացնէ և յաւիտեանս կենանք տայ : Յովհաննէս Մկրտիչն կը նմանեցնէ զՅիսուս Գառնի , զոր կը մորթէին Եբրայեցիք պատէքի ժամանակ , ասելով . « Ահաւասիկ Գառն Աստուծոյ , որ բառնայ զմեզ աշխարհի » : Յով . Ա . 29 : « Իւ նա է քաւութիւն մեղաց մերոց . և ոչ թէ մերոցն միայն , այլ ամենայն աշխարհի » : Ա . Յով . Բ . 2 : « Զի այն՝ որ ոչն գիտէր զմեզս , վասն մեր մեղս արար , զի մեք եղիցուք նովաւ արդարութիւն Աստուծոյ » : Բ . Կորն . Ե . 21 : Հաղարդութեան խորհաւորն հաստատելով՝ Քրիստոս ինքն եւս կ'ասէ . « Առէք կերպք՝ այս է մարմին իմ . . . : Արբէք ՚ի դմանէ ամենեքին : Զի այդ է արիւն իմ՝ նորոյ ուխտի , որ ՚ի վերայ բազմաց հեղու ՚ի թողութիւն » : Մատ . ԻԶ . 26—28 : Մարգարէքն եւս կը յիշեն՝ այս Զոհն , որ է Քրիստոս : « Իբրեւ զոչխար ՚ի սպանդ վարեցաւ , իբրեւ որոջ առաջի կտորչի անմուռնչ կայ , այնպէս ո՛չ բանոյ զըերան իւր » : Եսայ . ԾԳ . 7 : Քրիստոս ինքն կը յայտնէ իւր կամաւոր զէ լինելն . « Աչ որ հանէ զնա յինէն (զանձն իմ) այլ ես դնեմ զնա անձամբ

իմով : իշխանութիւն ունիմ գնել զնա .
 և իշխանութիւն ունիմ միւսանգամ առ-
 նուլ զնա . զայս պատուէր առի ՚ի Հօրէ
 իմմէ ։ Եւ . Յով . Ժ . 18 .

Հանգանակը յիշելով Քրիստոսի խա-
 ջերութիւնը մեր միտն կը բերէ՝ թէ ինչ
 պիտի ցած և անպատիւ տանջանայ պատ-
 ժով մեռաւ Քրիստոս : Խաչով պատժը-
 լիլն երբայեցւոյ մէջ համարուած էր ա-
 նիծեալ : Քրիստոս՝ ինչպէս փարատող ա-
 մենայն մեղաց և անիծից , որ մարդոյ վե-
 րայ էր , յանձն առաւ սյս անիծեալ տան-
 ջանայ սրտիժն և այսպիսի մահով է ա-
 հա , որ նա կը մօտեցնէ զմեզ Աստուծոյ :
 « Քրիստոս զնեաց զմեզ յանիծից օրինա-
 ցն , եղեալ վասն մեր անէծք , զի գրեալ
 է , թէ անիծեալ է ամենայն (մարդ) որ
 կախեալ կայցէ զփայտէ » : Գալ . Գ . 13 :
 « Որ յիւր Որդին ոչ խնայեաց , սյլ վասն
 մեր ամենեցուն մատնեաց զնա , զիարդ
 ոչ նովաւ հանդերձ զամենայն շնորհեա-
 ցէ մեզ » : Հով . Ը . 32 :

Քրիստոսի խաչով մեր կարող եմք
 ստանալ ամեն օգնութիւն , որ մեզ հար-
 կաւոր է կեալ եւ չարչարուիլ ինչպէս
 Քրիստոսնայ : Քրիստոսի խաչը կարող է

մեղ տալ ողորմութիւն, զօրութիւն եւ մխիթարութիւն : Քրիստոսի խաչն է միայն Քրիստոնէից փառքն ու պարծանքը, ինչպէս կ'ասէ Պօղոս . «Այլ ինձ քաւ լիցի պարծիլ, բայց միայն 'ի խաչ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, որով ինձ աշխարհ 'ի խաչ ելեալ է եւ ես աշխարհի » : Գալ . 2 . 14 :

Մահէն յետոյ Հանգանակի մէջ կը յիշուի Քրիստոսի Թաղութն ; փասն զի՝ Թաղութն իւր բոլոր Հանգամանքներով կը հաստատուէ նորա ճշմարիտ մահն, եւ նորա Թաղմամբ կատարուեցաւ այս մարգարէութիւնն, որ նա պիտի ունենայ պատուական գերեզման : «Եւ տայ զչարս փոխանակ գերեզմանի նորա եւ զմեծամեծս փոխանակ մահու նորա » : Եսայ . ԾԳ . 9 :

Թաղութն յետոյ կը յիշուի Քրիստոսի Յարութիւնն յերրորդ աւուր, որով կատարուեցաւ նորա առաջուց արած խօսքն իւր Յարութեան վերայ . «Եւ յերիր աւուր յառնել » : Մատ . ԺԶ . 21 : Պատճառն այս է, որ երեքօրեայ Թաղութն բաւական էր ճշմարտելու նորա մահն : Բայց նորա մարմինն պիտի չը տեսնէր ապակա նութիւն : «Զի ոչ Թողցես զանձն իմ 'ի

դժոխս և ոչ տալես սրբոյ քուժ տեսա-
նել զապականութիւնն ։ Սաղ . ԺԵ . 10 ։

Յարութենէն յետոյ կը յիշուի Քրիս-
տոսի Համբարձումն , որոյ համար ասած էր
աշակերտաց ։ « Իսկ արդ՝ եթէ տեսանի-
ցէք զՈրդի մարդոյ՝ զի ելանիցէ՝ ուր էր
զառաջինն ։ Յով . Զ . 63 ։ Ճշմարիտ որ՝
նա պէտք է համբառնար , պէտք է բռնէր
իւր տեղն , զոր թողուց մեր փրկութեան
համար , պէտք է նստէր այն տեղ , որպէս
Որդի մարդոյ , իբրեւ հաաուցումն իւր
կատարեալ հնազանդութեան և անսահ-
ման սիրոյ առ Հայրն իւր , որ մեզ ցոյց
տուաւ իւր չարչարանքով և մահով ։ « Որ
'ի կերպարանս Աստուծոյ է , ոչ ինչ յա-
փշտակութիւն համարեցաւ զլինելն հա-
ւասար Աստուծոյ , այլ զանձն ունայնաւ
ցոյց , զկերպարանս ծառայի առեալ , 'ի
նմանութիւն մարդկան եղեալ և կերպա-
րանօք դտեալ իբրեւ զմարդ ։ Փիլ . Բ . 6 ։
Քրիստոսի այս փառքը Հանգանակի մէջ
կը յիշուի այսպէս ։ « Նստաւ ընդ աջի Հօր ։

Աստուած Հոգի լինելով՝ այս խօսքերը
պէտք է իմանամք այնպէս , ինչպէս յար-
մար է նորա հոգեւոր բնութեանը ։ Հան-
գանակի մէջ Աջ ասելով՝ ինչպէս կ'ասէ

և Դաւիթ մարդարէն. « Ասաց Տէր ցՏէր
իմ. նիստ ընդաջմէ իմմէ, մինչեւ եդից
զժշնամիս քո պառաւանդան սափց քոց » .
Սաղ. 20 . 1 . կը նշանակէ Յաղթափան առ
առաւածային փառաց :

Այս սովորութիւնն ունէին Հարաւային Թագաւորներն, որ իրենց աջ կողմը
կը նստեցնէին, և շատ անգամ իրենց աւ
թոռի վերայ, այն մարդիկն զորս կը պա
տուէին և մեծ կը համարէին : Սողոմոնն
եւս իւր մայրը իւր աջ կողմն նստեցուց :
Յովհաննու եւ Յակոբի մայրն խնդրեց
Քրիստոսէն աջ կողմն նստեցնել իւր որդւոց
մինն, « Յայնժամ մասեալ առ նա
մայր որդւոցն Զերեգեայ որդւովք իւ
րովք հանդերձ, երկիրպագանէր՝ և խնդ
րէր ինչ ՚ի նմանէ : Եւ նա ասէ ցնա .
զի՞նչ կ'ամիս : Ասէ ցնա, ասած զի նստցին
սորա երկու որդիքս իմ, մի ընդ աջմէ
քումմէ՝ և մի ընդ ահեկէ յարքայութեան
քում » : Մար. Ի . 20—21 .

Հանգանակի մէջ յիշած խօսքերու
միտքն այս է, որ Քրիստոս բարձրացաւ
երկնային հոգիներէն աւելի բարձր, կը
կառավարէ զմեզ, կը Թագաւորէ մեր վե
րայ, կ'օգնէ իւր Եկեղեցւոյն, ինչպէս

Պօղոս Առաքեալն կ'ասէ . « Զոր յաջողեաց
'ի Քրիստոս , զի յարոյց զնա 'ի մեռելոց՝
և նաարոյց ընդ աջմէ իւրմէ յերկնաւորս 'ի
վերայ՝ ամենայն իշխանութեան , և պե-
տութեան և զօրութեան , և տէրութեան
և ամենայն անուան անուանելոյ , ոչ մի-
այն յաշխարհիս յայսմիկ , այլ և 'ի հան-
դերձելաւմն » : Եփե . Ա . 20—21 :

Փրկիչն մեր երկինքն համբառնալով՝
խոստացաւ բարեխօս լինիլ մեզ համար
առ Հայր , որով և շարունակեց իւր քա-
հանայութեան պարտաւորութիւնը : Ինչ
պէս Հին Ուխտի քահանայապետը կը մըտ-
նէր Սրբութեան Թոյանը զահի արիւնով
և կը բարեխօսէր առ Աստուած ժողովրդի
համար , այնպէս եւս Քրիստոս , Նոր Ուխ-
տի պլնաւոր քահանայապետը , մասաւ
բարեխօսելու՝ ոչ թէ ձեռքով շինած տա-
ճարն , այլ անձեռագործն . « Զի ոչ եթէ 'ի
ձեռագործ Սրբութիւնն եմուտ Քրիս-
տոս՝ յօրինակս ճշմարտութեանն , այլ 'ի
բուն իսկ յերկինս , յանդիման լինիլ երե-
սացն Աստուծոյ վասն մեր » . Եփր . Թ . 24 .
և կը բարեխօսէ մեզ համար : « Եւ եթէ
մեղիցէ որ , ունիմք բարեխօս առ Աստ-
ուած զՅիսուս Քրիստոս՝ զորդարն և զա-

նորառնոյն Դ : Ա . Յ՝ . Բ . 1 : Երկինքն համբ
բառնալով՝ բացաւ մեզ համար Քրիստոսս
երկնային դուռն , պատրաստեց մեզ հա-
մար տեղի երկնային ժառանգութեան ,
չնորհեց մեզ աստուածային ողորմութիւ-
նը , լինելով մեր գլուխն՝ զմեզ իրեն ան-
դամ շինեց : « Ընդ նմին յարոյց և ընդ
նմին նստոյց յերկնաւորս ՚ի Քրիստոս Յի-
սուս Դ : Եփէ . Բ . 6 : Երկինքը համբառ-
նալով՝ խոստացաւ իւր աշակերտաց՝ ու-
ղարկել Հոգին Սուրբ և նորօք՝ բոլոր աշ-
խարհին : « Լաւ է ձեզ , եթէ ես երթամ ,
զի եթէ ես ոչ երթայց՝ մխիթարիչն ոչ
եկեսցէ առ ձեզ . ապա եթէ երթամ՝
առաքեցիցից զնա առ ձեզ Դ : Յ՝ . ԺԶ . 7 :

Ինչպէս Արդին Աստուծոյ մարդկային
սիրոյ համար առաւ մարդկային բնութիւն ,
նայնպէս եւս կամի , որ մէք եւս մասնակից
լինիմք նորա Աստուածութեանը : Սորա
համար կը տոյ մեզ իւր Հոգին , որ պատ-
րաստէ զմեզ և մէք ունենամք հաղորդու-
թիւն նորա Աստուածութեան հետ :

Հանգանակն մեր միան կը բերէ , որ
Յիսուս Քրիստոսս պէտք է գայ իւր վառ-
քով կենդանիներն եւ մեռեալները դա-
տելու համար : Այս վերջին Գալուսթն Քը

բխտաւորի, որ կը յիշուի Սուրբ Գրոյ մէջ,
պէսք է լինի ՚ի կատարածի աշխարհի,
ինչ ժամանակ նորա Թագաւորութիւնը
կը հաստատուի բոլոր աշխարհի մէջ:

ԵՐՐՈՐԻ ՄԱՍՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿԻ

“Հաւատարմ, ե ՚ի Հոգին Սուրբ” և այլն:

Հաւատարմ ՚ի Հոգին Սուրբ կը նշանակէ
հաւատալ այն ամենայն բանին, ինչ որ
կ’ուսուցանէ մեզ Սուրբ Գիրքը Հոգւոյն
Սրբոյ վերայ, զգալ նորա օգնութեան և
ուղորմութեան կարօտութիւնը եւ հար-
կաւորութիւնը, ինդրեւ ջերմեռանդու-
թեամբ՝ շնորհք, ուղորմութիւն և զօրու-
թիւն՝ նորա սուած շնորհքներն գործ
դնելու համար:

Սուրբ Գիրքն կ’ուսուցանէ մեզ՝ թէ
ինչ է Հոգին Սուրբ ինքն ըստ ինքեան
եւ ինչ է՝ վերաբերելով առ մեզ: Կ’ու-
սուցանէ թէ՝ ինքն ըստ ինքեան Հոգին
Սուրբն է Երրորդութեան մի անձն, նոյն
պէս անսահման, յաւիտենական և ճշմա-
րիտ Աստուած ընդ Հոր և ընդ Արդւոյ:
“Զի երեք են որք վկայեն յերկինս. Հայր,

Քանն և Հոգին Սուրբ Դ : Ա . Յով . Ե . 7—8 :
 Սուրբ Գիրքն կը խոստովանի զնա Աստուծոյ .
 « Ասէ Պետրոս . Անանիա , ընդէր
 էլից Սատանայ զսիրա քո՝ ստել քեզ Հոգւոյն
 Սրբոյ . ոչ ստեցեր մարդկան , սոյլ
 Աստուծոյ Դ : Գործ . Ե . 3—4 : « Ոչ գիտէք ,
 եթէ տաճար էք Աստուծոյ , և Հոգի Աստուծոյ
 բնակեալ է 'ի ձեզ Դ : Ա . Կորն .
 Գ . 16 :

Սուրբ Գիրքը կը տալ Հոգւոյն Սրբոյ
 աստուածային կատարելութիւններ . —

Առնութեան . — « Յո՛ր իրթաց ես
 յոգւոյ քումմէ և կամ յերեսաց քոյ ես
 յո՛ր փոխեաց : Թէ ելանեմ յերկինս՝ դու
 անդ ես . և եթէ իջանեմ՝ 'ի դժոխս եւ
 անդր մօտ ես Դ : Սաղ . ՃԼԸ . 7—8 :

Առնագիրութեան . — « Այլ յայտնեաց
 մեզ Աստուած Հոգւովն իւրով , զի Հոգին
 զամենայն քննէ եւ զխորս Աստուծոյ Դ :
 Ա . Կորն . Բ . 10 :

Արարչագործութեան . — « Եւ երկիր էր
 աներեւոյթ և անպատրաստ և խաւար 'ի
 վերայ անդնդոյ . և Հոգի Աստուծոյ շրջ
 քէր 'ի վերայ Զուրոյ Դ : Ծննդ . Ա . 2 :

Յայտնութեան . — « Քանզի ոչ եթէ ըստ
 կամաց մարդկան տուաւ մարգարէութեւն .

Թիւն երբէք, այլ ՚ի Հոգւոյն Սրբոյ կը
րեալք խօսեցան մարդիկ Սատուծոյ » :
Բ. Պէպ. Ա. 21 :

Աստուծոյն պաշտօն. — « Գնացէ՛ք ոյ-
սուհետեւ՝ աշակերտեցէ՛ք զամենայն հե-
թանոսս, մկրտեցէ՛ք զնոսա յանուն Հոր
և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ » : Մաթ. Իւ.
19 : « Շնորհք Տեառն մերոյ Յիսուսի Բը-
րիատոսի և սէրն Աստուծոյ, եւ հալոր-
դութիւն Հոգւոյն Սրբոյ, ընդ ձեզ ամե-
նեսին » : Բ. Կորն. ԺԳ. 13 :

Մէք պէտք է որոշեմք Հոգին Սուրբն
իւր տուած շնորհքներէն : Սուրբ Գիրքն
որոշելով Հոգին Սուրբն իւր տուած շը-
նորհքներէն, ցայց կը տայ մեզ, որ խառ-
տովանիմք զնա՝ ոչ թէ իբրեւ հասարակ
զօրութիւն Աստուծոյ, այլ որպէս մի ան-
ձրն Սուրբ Երրորդութեան : « Թէպէտ և
բաժինք շնորհաց են, այլ Հոգի նոյն է » :
Ա. Կորն. ԺԲ. 4 : « Եւ մի տրտմեցուցանէք
զՀոգին Սուրբ Աստուծոյ, որով կնքեցայք
յաւուրն փրկութեան » : Եփես. Գ. 30 :

Հոգին Սուրբն է ճանաչող. — « Եւ զԱռ-
տուծոյսն ոչ որ գիտէ, եթէ ոչ Հոգին
Աստուծոյ » : Ա. Կորն. Բ. 11 :

Նա է Միակամ. — « Այլ զայս ամենայն

յաջողէ մի եւ նոյն Հոգի, բաժանէ իւրաքանչիւր որդէս եւ կամի ։ Ա. Կորն. ԺԲ. 11 ։

Նա է Ուսուցիչ. — « Այլ մէք՝ ոչ եթէ զՀոգի աշխարհիս այսորիկ առաք, այլ զՀոգին որ յԱստուծոյ, զի ծանկցուք զայն, որ յԱստուծոյն շնորհեցաւ մեզ ։ Ա. Կորն. Բ. 12 ։ « Եւ զոր խօսիմքս ոչ եթէ մարդկեղէն ուսմամբ ճարտարութեամբ բանից, այլ վարդապետութեամբ Հոգւոյն ընդ Հոգեւորս զՀոգեւորսն համեմատեմք ։ Ա. Կորն. Բ. 13 ։

Նա է Վիայ եւ Բարեխօս. — « Նոյն ինքն Հոգին վկայ է Հոգւոյս մերում, եթէ եմք որդիք Աստուծոյ ։ Հռով. Ը. 16 ։ « Այլ ինքն Հոգին բարեխօս լինի ՚ի հեծութիւնս անմուռնչս ։ Զի ըստ Աստուծոյ բարեխօս է վասն սրբոց ։ Հռով. Ը. 27 ։

Վերաբերելով առ մեզ՝ Հոգին Սուրբն է Աղբիւր Դո-ճեան Աստուծոյ ընդ մարդիան ։ Նա է յատուկ եւ անդադար ներգործող մեր փրկութեան համար ։ Նա է միացնող զմեզ ճշմարիտ հաւատով Քրիստոսի հետ ։ Նա է արժանացնող Քրիստոսի ուղորմութեանը՝ նորոգելով զմեզ եւ սրբելով ։ « Եւ դուք այնպիսիք, ոմանք էիք ։

այլ լուսացարուք, այլ սրբեցարուք, այլ արդարացարուք յանուն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ 'ի Հոգին Աստուծոյ մերոյ " : Ո . Կորն . 2 . 11 :

Հոգին Սուրբն է մեր Ուրախ-Ռիւնն և Խաղաղ-Ռիւնը . « Զի ոչ է արքայութիւնն Աստուծոյ կերակուր և ըմպելի, այլ արդարութիւն և խաղաղութիւն և խնդութիւն 'ի Հոգին Սուրբ " : Հռով . ԺԴ . 17 :

Նա է Նշան, որով Քրիստոս զմեզ կը ճանաչէ . « Եւ մի՛ տրտմեցուցանէք զՀոգին Սուրբ Աստուծոյ, որով կնքեցայք յաւուրն փրկութեան " : Եփես . Դ . 30 :

Նա մեզ կը տայ զըր-Ռիւն և կարող-Ռիւն զԱստուած անուանելու Հայր : « Եւ զի էք դուք որդիք, առաքեալոց Աստուած զՀոգի Որդւոյ իւրոյ 'ի սիրտս մեր, որ աղաղակէ աբբա՛, հայր " : Գաղ . Դ . 6 :

Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքներն կը բաժաւնին երկու . — Հրաշալի և Հատարակ : Հրաշալի շնորհքներն տուաւ Աստուած առաքելոց և մարգարէից . իսկ Հատարակներն ամենայն մարդկան : Հրաշալի շնորհքները ստացան առաքեալներն և մարգարէները, որով կատարեալ իմացան Աւետարանի ճանաչողութիւնն եւ կարողացան

խօսիլ զանազան լեզուներով, մարդասեր-
անալ եւ հրաշագործել: Առաքեալներն
ստապան այս շնորհքները, որով կարողա-
ցան քարոզել Աւետարանը բոլոր աշխար-
հին եւ ցոյց տալ, որ իւրեանց սուսքե-
լութիւնն երկնային է եւ ուսումն՝ աստ-
ուածային: « Եւ բանն իմ եւ քարոզու-
թիւն, ոչ պատիր բանիւք իմաստութեան,
այլ արդեամբ Հոգւոյն եւ զօրութեամբ »:
Ա. Կորն. Բ. 4: « Զի Աւետարանն մեր
ոչ եղեւ առ ձեզ միայն բանիւ, այլ եւ զօ-
րութեամբ եւ Հոգւով Արքով »: Ա. Թիմ.
Ա. 5: Գործք Առաքելայր մեզ կ'իմացնէ,
որ ինչպէս Առաքեալներն, նոյնպէս եւ ա-
մեն ճշմարիտ հաւատացեալներն՝ Քրիս-
տոնէական Եկեղեցւոյ նոր հաստատու-
թեան ժամանակ կը գործէին հրաշքներ:
Բայց երբ Եկեղեցին բաւական հաստա-
տուեցաւ, որ հասարակ քահանայքն ան-
գամ կարող կը լինէին քարոզել Աւետա-
րանն եւ կառավարել իւրեանց եկեղեցին՝
կարօտութիւն չը մնաց այս արտաքին հը-
րաշագործութեանց: Մէք պէտք է ուրա-
խանամք, որ մեզ արուած են հասարակ
շնորհքներ, որք կարող են նորոգել, այսինքն
տալ մեզ հաւաստ, արեւ-թիւն եւ միջնորդ-

Բիւն : Պէտք է ուրախանամք, որ Հոգւոյն Սրբոյ այս շնորհքներով տակաւին այս աշխարհիս մէջ կարող եմք ճաշակել յաւիտենական երջանկութիւն և ընդունակ լինիլ փրկութեան : Առաքեալն խօսելով հրաշալի շնորհաց վերայ՝ կը յորդորէ որ աւելի օգտաւէտ շնորհքներ որոնեմք . « Բայց՝ նախանձաւորք լերուք շնորհացն , որք լաւքն են » . Ա . Կորն . ԺԲ . 31 . և կը գովէ Սէրն առ Աստուած և առ ընկերն :

Հոգւոյն Սրբոյ տուած հասարակ շնորհքները բազմութիւն են և զանազան : Այս կարգին մէջ կարելի է դնել ամենէն առաջ այն ճանաչող-Բիւնը, զոր մէք կըստանամք՝ կարդալով եւ քարոզելով Աստուծոյ խօսքը : Սա եւս Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքն է, վասն զի նորա զօրութեամբ գրեցին Սուրբ Գիրքն Մարգարէներն եւ Առաքեալներն : Աստուած կը տայ մեզ հասարակ շնորհքները բարի գործքով, բարի սննդով, բարի օրինակով և կը տայ սոյն ուղորմութիւններն այս կենաց մէջ արտաքին միջոցներով :

Այս պատճառաւ ահա՛ Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքն պէտք է զանազանել մօլեկրօնութենէ :

Ա. Մովսէս-Բիւնն կ'արհամարհէ Եդնորհաց արտաքին միջոցներու օգնութիւնըն . իսկ ընդհակառակն՝ Ենորհքն այս օգնութիւնը կը չինէ իւր համար հիմն եւ գործ կ'ածէ իւր նպատակի համար :

Բ. Մովսէս-Բիւնն կամի որ Աստուծոյ ներգործութիւնը լինի միշտ զգալի կերպիւ , ինչպէս կը տեսնեմք Առաքելաց վերայ . իսկ ընդհակառակն՝ Ենորհքն կը ներգործէ ծածուկ եւ անզգալի : « Զի հոգմըն ուր կամի շնչէ եւ զձայն նորա լսես , այլ ո՛չ գիտես ուստի՞ գոյ կամ յո՞ւրթաց , սոյնպէս եւ ամենայն ծնեալն 'ի Հոգւոյն » : Յով. Գ. 8 :

Գ. Մովսէս-Բիւնն կը հեռացնէ ամենայն քննութիւն եւ դատողութիւն եւ կը հետևի իւր վստուած երեւակայութեանը . իսկ ընդհակառակն՝ Ենորհքն կը տայ մեր մտաց զօրութիւն եւ չ'արգելուր մը տայ քննութիւնն կամ դատողութիւնն :

Դ. Մովսէս-Բիւնն կը ջանայ աւելի առաջ գնալ Աւետարանի ուսմունքէն , իսկ ընդհակառակն՝ Ենորհքն չ'որոնէր նոր յայտնութիւն :

Ե. Մովսէս-Բիւնն թոյլ կը տայ որ մեան իւր մէջ չարութիւններ , սյսինքն

Հնութիւն, արծաթախրութիւն և այլն, և առ հասարակ ազատութիւն չը տար ուրիշ դաւանութեանց, այլ կը հալածէ և կը նեղէ. իսկ ընդհանրապէս՝ Ենդեյն եւնի իւր նշանն — այն է Մարգարտ-Յիւն և Սրբո-Յիւն :

Մեր միտքը կը հաստատէ, որ Հոգին Աստուծոյ ունի ներգործութիւն մեր հոգւոյ վերայ : Մեր տկարութիւնը կը հաղկադրէ զմեզ գգալ և խոստովանիլ մեր հարկաւորութիւնը եւ կարօտութիւնը Աստուծոյ շնորհաց և կը յուսադրէ որ ամենեցուն Արարիչ Հայրն չը խնայեր երբէք, այլ կը տայ իւր օգնութեան և մխիթարութեան Հոգին :

Սուրբ Գիրքն կ'ուսուցանէ, որ մեք բնաւ պէտք չ'է երկմիտ լինիմք, երբ կը խնդրեմք Աստուծմէ օգնութիւն նորա պատուիրանները կատարելու համար : Ս. Գիրքն կ'ասէ՝ Աստուած է որ կը շարժէ մեր Հոգին իւր բարերարութեամբ եւ կ'ուղղէ իւր պատուիրանքը կատարելու : « Զի Աստուած է, որ յաջողէ 'ի մեզ ըզկամելն և զառնելն վասն հաճութեան » : Փիլ. Բ. 13 : « Նմանապէս կ'ուսուցանէ, որ Հոգին Սուրբ կը բնակի իւր ճշմարիտ

պաշտօզաց մէջ և այս պատճառաւ նորա
կ'անուանին Տաճար Աստուծոյ : « Ո՛չ գի-
տէք , եթէ տաճար էք Աստուծոյ և Հոգի
Աստուծոյ բնակեալ է 'ի ձեզ » : Ա . Կորն .
Դ . 16 : Սուրբ Գիրքն կ'ուսուցանէ , որ
Հոգին Սուրբ է , որ կը ծնանի մեր մէջ
Քրիստոնէական առաքինութիւն . « Իսկ
պատու Հոգւոյն այս է . սէր , խնդութիւն ,
խաղաղութիւն , երկայնամտութիւն , քաղց-
րութիւն , բարութիւն , հաւատք , հեղու-
թիւն , ժաւժկալութիւն » : Փաղ . Ե . 22-23 :
Կ'ուսուցանէ 'նայնպէս թէ՛ Աստուած է
որ կը բանայ մեր սիրտն իւր խօսքի հա-
մար և կը ուսց հասկացողութիւն և մեք
առանց Հոգւոյն Սրբոյ օգնութեան՝ ոչ
այլ ինչ եմք , եթէ ոչ շնչաւոր կենդանի ,
որ կարող չ'է հասկանալ Աստուծոյ բանք :
« Քանզի շնչաւոր մարդ ո՛չ ընգունի զՀո-
գւոյն Աստուծոյ , զի յիմարութիւն է նմա
և ո՛չ կարէ գիտել , եթէ հոգեպէս քըն-
նիցի » : Ա . Կորն . Բ . 14 :

Հոգւոյն Սրբոյ ասին շարհքները մեք
կարող եմք ստանալ :

Ա . Հեղաթիւմք սրբի , զգալով նորա
շնորհաց հարկաւորութիւնը . « Զքաղ-
ցեալս լցոյց բարութեամբ և զմեծատու-

Նոր արձակեաց ունայնս Կ : Առի . Ա . 53 :

Բ . Աղօթեալ — « Ապա թէ որ ՚ի ձեռք
 իցէ նուազեալ յիմաստութենէ , խնդ-
 րեացէ Սատուծոյ՝ որ ոայն ամենայնի ա-
 ռատապէս՝ և ոչ նախատէ և տայի նը-
 մս Կ : Յակ . Ա . Ե : Ուրեմն՝ մարդ կը կառա-
 վարուի Սատուծոյ շնորհքով և ազատու-
 թեամբ , ծառայ է նա իւր բնական տը-
 կարութեամբ , ազատ է աղօթքով , իր-
 մէն է կոխուած ինդրել և ստանալ զգ-
 րութիւն . որովհետեւ ինքն ըստ ինքեան
 չ'ունի զօրութիւն :

Գ . Գործ Դնելով Սատուծմէ տառայած
 շնորհքն : Մոլորութիւն է սարսել՝ թէ
 մէք միայն մեր կարողութեամբ կարող եմք
 ամեն բան անել : Մոլորութիւն է նոյնպէս
 ասել՝ թէ առանց մեզ՝ կ'անէ . Սատուած
 մեզ համար ամեն բան . այլ ընդհակա-
 ռակն՝ մէք եւս մեր կողմէն պէտք է գործ
 դնեմք այն ամեն հնարքներն , զոր Սատ-
 ուած կը տայ մեզ , այն է կարդալ նորա
 խօսքն , մտածել նորա օրինաց վերայ , ար-
 թուն կենալ և հետեւիլ ոյն բարի խոր-
 հրդիին , զոր կը ծնանի մեր մէջ աստուա-
 ծային խօսքը : Այս պայմանով կարող է
 մարդ ստանալ աստուածային շնորհքն և

բազմացնել կամ շահեցնել. վասն զի՝ այն
մարդը որ ունեցած չնորհքն գործ չըդնէր,
Աստուած կ'առնէ և կը տայ նմա, որ յա-
ժար է գործ դնելու: « Զի ոյր գուցէ
տացի նմա և յաւելցի և այր ոչն գուցէ և
դոր ունիցին՝ բարձյի 'ի նմանէ »: Մատ-
թ. 12: Իսկ ընդ հակառակն՝ եթէ մեք
առ ոչ ինչ համարեմք այս աստուածային
չնորհքներն և գործ չը դնեմք, կամ գործ
դնեմք չարութեամբ, այս կը նշանակէ մե-
ղանչել, զոր Սուրբ Գիրքն կ'անուանէ Կրք
Բռնիւ և լիցանել Հոգին Սուրբ մեր մէջ:
« Եւ մի արումեցուցանէք զՀոգին Սուրբ
Աստուծոյ; որով կնքեցայք յաւուրն
փրկութեան »: Եփ. 1. 30: « ԶՀոգին
մի լիցուցանէք »: Ա. Թիմ. 5. 19:

Այլ տեսնեմք ահա, որ պէտք է հա-
ւատալ 'ի Հոգին Սուրբ, որ գործակից է
ընդ Հօր և ընդ Արդւոյ մեր փրկութեան
համար: Եթէ մեք չը հաւատամք թէ ինչ
է Հոգին Սուրբ, ինչ է արած մեզ համար
և կամ ինչ կամի առնել մեր մէջ՝ կը նշա-
նակէ որ մեք չեմք կամիր հաղորդութիւն
ունենալ նորա շնորհաց: Մեք չեմք կարող
ստանալ նորա շնորհքներն, միշտ կը մը-
նամք մեղաց մէջ և չեմք լինիր Քրիստո-

նեայ : « Բայց դուք ոչ էք մարմնով, այլ հոգւով. եթէ իցէ Հոգին Աստուծոյ 'ի ձեզ բնակեալ, ապա եթէ որ զՀոգի Քրիստոսի ոչ ունի, ապա չէ նորա » : Հոգւ. Ը. 9 :

ՉՈՐՐՈՐԴ ՄԱՍՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿԻ

« Հաւատարմի Դ Ռ Ռայն ընդհանրական և առաքելական Սուրբ Եկեղեցի » և այլն :

Եկեղեցին է հաւաքումն այն մարդկանց, որք կը հաւատան Յիսուս Քրիստոսին : Այն մարդիկը, որք կը հաւատային Առաքելոց քարոզութեանը և կ'ընդունէին Աւետարանը՝ բնական էր, որ որոշէին Հեթանոսներէն և Եբրայեցիներէն՝ զԱստուած սրաշտելու համար հոգւով և ճշմարտութեամբ. ինչպէս առաջին անգամ այսպէս հիմնուեցաւ յԵրուսաղէմ Եկեղեցին : Այս հաւատացեալները հիմնեցին միաբանութիւններ, զոր կ'անուանէին Յունաց լեզուով Եկեղեցի, Եկեղեցի, այսինքն ժողով : Թէ՛ այս հաւատացելոց ժողովներն և թէ՛ սոցա հետեւող միւս

ժողովներն և թէ՛ Հին Ռախտի ճշմարիտ ազատաճատաշահներն մի և նոյն հաւատով և յուսով միանալով իբար հետ՝ կը կազմեն ընդհանուր միաբանութիւն Քրիստոնէից, զոր կ'անուանեմք Սուրբ, Ընդհանուր Եկեղեցի :

Հաւատացելոց այս ժողովներն՝ ինչպէս որ կը յայտնեն իւրեանց արտաքին երեւելի միութիւնն՝ ի Քրիստոս, նոյնպէս պէտք է ունենան և ներքին հոգեւոր միութիւն ի Քրիստոս, և այս աներեւոյթ միութիւնն յայտնի է միայն հաւատացողին, թէ ունի՞ արդեօք սրբութիւն, թէ ոչ, եւ յայտնի է Աստուծոյ, որ արտագէտն է ամենայնի, սորա համար է որ Քրիստոս կ'ասէ. «Բազումք են կոչեցեալք և սակաւք են ընտրեալք » : Մատ. ԻԲ. 14 : Կամ՝ կը նմանեցնէ սուկանի. « Նման է արքայութիւն Աստուծոյ սուկանի արկելոյ » : Մատ. ԺԳ. 48 : Այս հոգեւոր եկեղեցւոյ համար կ'ասէ Սարգիս Շնորհալին. « Յամենայն ազգաց և լեզուաց, որք աշակերտեցան Աւետարանին եւ ի վէմն Քրիստոս հաւատովք մերձեցան՝ յամենեցունց մի տաճար հոգեւոր և մի եկեղեցի շինեցաւ » : Այս հոգեւոր եկեղեցին

էր, զոր փառաւորէին մեր նահապետներն : — “Եկեղեցիք ո՛չ են պարգեւք թաւաւորաց եւ ո՛չ արուեստ ճարտարութեանց, եւ ո՛չ գիւղք խմատնոց եւ ո՛չ աւար քաջութեան զինուորաց եւ ո՛չ պատիր խաբէութիւնք դիւաց . . . : Այլ շնորհք են մեծին Աստուծոյ . ո՛չ միում ումեք ՚ի մարդկանէ տուեալ, այլ ամենայն բանաւոր աղգաց, որք վիճակեալք են ՚ի բնակութիւն ՚ի ներքոյ արեգականա ” .

Ելէք :

Եկեղեցին կ’անուանի Ընդհանրական, վասն զի նա չը սահմանուիր մի աղգով, ինչպէս Եբրայեցւոց Հին Աւիտի եկեղեցին, այլ հաւաքումն է ամեն ժամանակի եւ ամեն երկրի հաւատացելոց, Ազգայն ազգած մինչև ՚ի կատարած աշխարհի : “Մի Եկեղեցի անուանիմք ամենայն Քրիստոնէայքս ” . կ’ասէ Ներսէս Լամբրոնացին : Ամենայն Նահապետք եւ Մարգարէք, որք փրկութեան յայտ դրած էին Մեսիայի վերայ՝ են անդամք Եկեղեցւոյ, ինչպէս եւ մեք Քրիստոնէայքս՝ Աւետարանով : “Նըմա ամենայն մարգարէքն վկայեն զթողութիւն մեղաց առնուլ անուամբ նորա աւմենայն հաւատացելոց ” : Գործ . Ժ . 43 :

Սուրբ Գիրքը կը նմանեցնէ Եկեղեցին շինուածի, որոյ գաղափարն Աստուած իւր յաւիտենական իմաստութեան մէջ ծրագրեց և դրաւ նորա Հին, որ է Քրիստոս, ինչպէս կ'ասէ Պօղոս Առաքեալն. « Զի զհիմն այլ ոչ ոք կարէ դնել, քան զեդեալըն՝ որ է Յիսուս Քրիստոս » : Ա. Կորն. Գ. 11 : Նա է Վեհ, որ կը պահէ և կը պաշտպանէ բոլոր շինուածն և Եկեղեցւոյ անդամներն են նիւթ այս շինուածոյն . « Դուք իբրեւ զվէմն կենդանիս շինիք տաճար հոգեւոր յանարատ քահանայութիւն մատուցանել զհոգեւորն պատարագ՝ հաճոյս Աստուծոյ ՚ի ձեռն Յիսուսի Քրիստոսի : Դուք ազգ էք ընտիր, թագաւորութիւն, քահանայութիւն, ազգ սուրբ, ժողովուրդ սեպհական, որպէս զի զձեր առաքինութիւնս նուիրեցէք յայն՝ որ զձեզ ՚ի խաւարէն կոչեաց յիւր սքանչելի լոյսն : » Ա. Պէթ. Բ. 5—9 : Սուրբ Գիրքն երբեմն կը նմանեցնէ Եկեղեցին Մարմնոյ, որոյ անդամներն կապուած են ամուր կապով և լի են կենդանութեամբ որոց գլուխն է Քրիստոս. « Այլ ճշմարտեալք ոիրով՝ աճեացուք ՚ի նա զամենայն, որ է Գլխի Քրիստոս, ուստի ամե-

նայն մարմինն յօդեալ և պատշաճեալ ա-
մէն այն խաղալեօք տարբերութեան՝ ըստ
ազդեցութեան՝ չափով լուստ իւրաքանչիւր
մասին՝ զաճումն մարմնոյ գործէ՝ ՚ի շինած
անձին իւրոյ սիրով » : Եփե . Գ . 16 :

Եկեղեցւոյ կոչումն լինելով մի հօտ
հաւատացելոյ Հրէից և Հեթանոսաց և
ունենալով թէ Հովն , թէ Փրիլ և թէ Տէր Յի-
սուս Քրիստոս , այս սրտաճառաւ՝ Հանգա-
նակի մէջ ասելով Ընդհանրական՝ կ'ասուի և
Մի , ինչպէս կ'ասէ Պօղոս Աւաքեալն . « Որք
միանգամ ՚ի Քրիստոս մկրտեցայք , զՔրիս-
տոս զգեցեալ էք , չիք խտիր , ո՛չ Հրէի ,
և ո՛չ Հեթանոսի , ո՛չ ծառայի և ո՛չ ազա-
տի . ո՛չ արուի և ո՛չ իգի , զի ամենեքեան
գուրք թէ էք ՚ի Քրիստոս Յիսուս » : Գաղ .
Գ . 27 :

Հաւատալ Ընդհանրական Եկեղեցի
կընչանակէ նախ՝ հաւատալ որ ըստ խոստ-
ման Յիսուսի Քրիստոսի է և պիտի լինի
Եկեղեցի աշխարհիս երեսին ընտրուած
կամ կոչուած ՚ի փրկութիւն աստուածա-
յին հոգւով : Երկրորդ՝ հաւատալ , որ մեք
կենդանի անդամ եմք Եկեղեցւոյ : Ընդ-
հանուր Եկեղեցին կը բովանդակէ իւր
մէջ յատուկ եկեղեցիներ , որք ունին զա-

Նազան անուաններ ըստ ազգի և ըստ տեղ-
ւոյ. զոր օրինակ Կորնթացւոյ, Հռովմա-
ցեցւոյ, Եբրայեցւոյ, Հայաստանեայց
և այլն : Հայաստանեայց Եկեղեցին որ է .
Սուրբ, ընդհանրական եւ առաքելական
Եկեղեցի, հիմնուեցաւ Քաղէոս և Բար-
դուղիմէոս Առաքելոց քարոզութեամբ⁽¹⁾ :

Եկեղեցին կ'անուանի Սուրբ, վասն զի
նա կ'որոշուի աշխարհէն, կը նուիրուի
Աստուծոյ ծառայութեանն և նորա ան-
դամներն կ'աւխտեն կենալ սրբութեան
մէջ եւ կը գտնեն եկեղեցւոյ մէջ ամեն
տեսակ օգնութիւններ, որոյ կարօտ են :
« Որպէս և սիրեաց Քրիստոս զԵկեղեցի և
զանձն իւր մատնեաց վասն նորա . զի նա
որբեացէ զնա աւազանին բանիւ, զի կա-
ցուայէ ինքն իւր յանդիման վառաւոր
զԵկեղեցի, զի մի ունիցի ինչ արատ, կամ
աղտոնութիւն՝ կամ այլ ինչ յայսպիւ
տեաց, այլ զի իցէ սուրբ անարատ » :

(1) Այսքան դարեր կը յարատեւէ նոյն հիման վե-
րայ : սւնի իւր պոսած պատերազմներն ընդդէմ իսուաորի,
ռւնի իւր կրած հալածանքներն, իւր Մարտիրոսներն,
հաշատակներն եւ Հայրապետներն : միով բանիւ սւնի
իւր պատմական կեանքն : որ կարօտութիւն ունի առօն,
ձին ուսման :

Ե֖֖֔. Ե. 25—26 : Այս Սուրբ անուներ կը տամք Եկեղեցւոյն դարձեալ այն պատճառաւ՝ որ նա կը հեռացնէ և հեռի է ամենայն ծուռ և թիւր վարդապետութիւններէ եւ ունի սուրբ խորհուրդներ, ինչպէս են Միքայիլ-Բէն, Դրոշ, Ապաշխարութիւն և այլն :

ՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԵՆ է սուրբ Խորհուրդ՝ ուրով կ'ընդունուիմք Եկեղեցւոյ մէջ, կը լուացուիմք նկզբնական մեղքէ և կը կրնաքուիմք անդամք լինիլ Եկեղեցւոյ :

Միքայիլ-Բէն բառը կը նշանակէ լուանալ : Այսօր եւս այս Խորհուրդը կը կատարէ Հայաստանեայց Եկեղեցին մի եւ նոյն ձեւով անփոփոխ, ընկղմելով գերեխայն երէք անգամ ջրոյ մէջ և ասելով :
 « Յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ » :

Մկրտութիւնը հին է . Եբրայեցիք ունէին սովորութիւն մկրտելու հեթանոսներն, որք կամէին նուիրուիլ ճշմարիտ Աստուծոյ՝ կրտանային մկրտութիւնն, որպէս նշան քաւութեան եւ կը լուային հեթանոսութեան աղտն ջրով : Յովհաննէս Մկրտիչը կը մկրտէր ամենքը, որք կը գային նորա մօտ՝ ստանալու քաւութեան մկրտութիւնն, որ նշան էր հեռանալու

ամեն տեսակ չարութիւններէ : Բայց նորա միտութիւնը խորհուրդ չէր, վասն զի չ'ուներ իւր մէջ փրկութիւն :

Յիսուս Քրիստոս աւանդեց միտութեան խորհուրդն իւր աշակերտաց համբաւնալու ժամանակն՝ ասելով. « Գնացէ՛ք այսահետեւ աշակերտեցէ՛ք զամենայն հեթանոսս, միտեցէ՛ք զնոսս յանձնելու և Որդւոյ և Հօգւոյ Սրբոյ » . Մատ. ԻԷ. 19 : « Որ հաւատայ և մկրտիցի՝ կեցցէ, և որ ոչն հաւատայ՝ դատապարտեցի » . Մարկ. ԺԶ. 16 : Այս հրամանաւ եւ այս խոստմունքներով Աւաքեալներն և նոցա աշակերտներն կը մկրտէին ամենքը, որք կը հաւատային Աւետարանին և կամէին աշակերտիլ այնմ : Այս սովորութիւնը կը կատարեն ամենայն Քրիստոսնէական եկեղեցիներն :

Մկրտութիւնն անառիկ Հօր և Որդւոյ և Հօգւոյ Սրբոյ կը նշանակէ Ա. Որ նա կը կատարուի Հօր և Որդւոյ և Հօգւոյն Սրբոյ հրամանաւ կամ զօրութեամբ, Բ. Ամենքը, որք մկրտուած են՝ պէտք է ընդունին մի միայն ճշմարիտ Աստուած .— Հայր ասելով՝ որ զմեզ որդի կ'առնէ իրեն . Որդի ասելով՝ որ զմեզ կը փրկէ . Հօգին Սրբի

ասելով որ մեր մէջ կը նորոգէ Աստուծոյ պատկերն և նմանութիւնը վերստին ծննդեամբ աւազանին :

Մկրտութեան ժամանակ ջուր գործածելը մեր միան կը բերէ մեր արտօնի բնութեան վիճակն և այն կարօտութիւնը, որ մեր հոգին կը զգայ սրբութեան և նորոգութեան համար . ցոյց կը տայ մեզ այն հոգեւոր շնորհքներն զոր մէք կը գտնեմք Աւետարանի մէջ : « Եւ դուք այն պիտիք ոմանք էիք , այլ լուացարուք , այլ որբեցարուք , այլ արդարացարուք յանուն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի և ՚ի Հոգին Աստուծոյ մերոյ » : Ա . Կորն . 2 . 11 :

Ուրեմն՝ նոր օրէնքով մէք կըստանամք մեղաց թողութիւն Քրիստոսի արիւնով , զոր թափեց մեզ համար Խաչի վերայ , և Հոգւոյն Սրբոյ օգնութեամբ որ կ'արժանացնէ զմեզ Քրիստոսի Յկեղեցւոյն անդամ դառնալու : Մկրտութիւնը կը ներկայացնէ մեզ սկզբնական մեղքը , մեր սեպհական աղտը և սրբութիւնն , զոր մէք կըստանամք Աստուծոյ որդեգիր լինելով Յիսուսի Քրիստոսի միջնորդութեամբ : Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքը Սուրբ Գիւրգը շատ տեղ կը նմանեցնէ ջրոյ . վասն զի՝ ինչպէս

Զուրն ո՛չ թէ միայն լուանալու համար է ,
այլ և նորոգելու . նոյնպէս և Սուրբ Հագին
կը սրբէ , կը նորոգէ և կեանք կը տայ հա-
գւոյն : « Պատաասխանի ետ նմա Յիսուս »
և ասէ : Եթէ գիտէիր դու զպարգեւան
Աստուծոյ , և ո՞վ է , որ ասէդ ցքեզ՝ թէ
տո՛ւր ինձ ըմպել , դու արդեօք խնդրէիր
'ի նմանէ , և տայր քեզ Զուր կենդանի ո՞-
Յով . Դ . 10 : « Զի ես տաց Զուր 'ի ծարա-
ւու՝ որոց գնան յանջրդւոջ , եղից զողի
իմ 'ի վերայ զաւակի քո և զօրհնութիւնս
իմ 'ի վերայ որդւոց քոց » : Եւայ . ԽԴ . 3 :

Քրիստոսի անունով մկրտուողները
պարտական են ո՛չ միայն խոստովանիլ հը-
րապարակաւ Քրիստոնէութիւնը , ճանա-
չել զՔրիստոս Փրկիչ , նմա ակնունիլ ամեն
ժամանակ , այլ նոյնպէս պարտական են
բոլորովին ընծայել իրենց անձն Քրիստո-
սի հաւատով և սիրով , ցոյց տալ որ ինք-
եանք նոր արարած են և պահել այն սրբ-
բութիւնը , զոր ստացած են : « Ար և ըզ-
ձեզ ըստ նմին օրինակի կեցուսցէ մկրտու-
թիւնն , ո՛չ զմարմնոյ աղտն 'ի բաց ընկնե-
լով , այլ զքարւոք մտացն հանդէս առ
Աստուած , 'ի ձեռն յարութեան Յիսուսի
Քրիստոսի ո՞ : Ա . Պէք . Գ . 21 :

Այս պատճառաւ՝ Եկեղեցին 'ի ըր-
կիւրն Քրիստոնէութեան կը պահանջէր
մկրտութիւնէն քրիստոնէական հաւա-
սոյ կարճ խոստովանութիւն և հրապա-
րական ուխտ սրբութեան մէջ կենա-
լու և աշխարհի համար իրենց անձը մե-
ռած համարելու :

Ընկղմելու ձեւն , զոր գործ կ'ածէ մեր
Հայաստանեայց Եկեղեցին , կը նշանակէ
Քրիստոսի Մահն , Թաղահն եւ Յարութիւնն :
Կը թաղուի հին մարդը , որ ծնանի նոր
մարդ : Այս բանը մեր միան կը բերէ Պա-
ղոս Առաքելոյն ասածն . « Թաղեցաք ընդ
նմին մկրտութեամբ 'ի մահ , զի որպէս
Քրիստոս յալեալ 'ի մեռելոյ փառօք Հօր ,
նոյնպէս և մեք 'ի նորոգումն կենաց շր-
ջեսցուք » : Հռմ . 2 . 4 :

Մեր Եկեղեցին ընդունած է երախա-
յից մկրտութիւնը զանազան սլասոճա-
ռաւ . Նախ՝ որ Քրիստոնէից երախայքն
ընդունուած են նոր ուխտով , սյսինքն
Աւետարանաւ : « Զի ձեզ են աւետիքս
և որդւոյ ձերոյ » : Գործ . Բ . 39 : Եթէ ա-
ւետիքը խոստացուած է Քրիստոնէայ ծնո-
ղաց և իրենց որդւոյ , ապա սւրեմն կա-
րող են մկրտուիլ եւ նոյա որդիքն կամ

երախայքն : Երբորտ՝ եբրայեցւոց երա-
խայքն կ'ընդունաւէին թլխատութեամբ
այն ուխտի մէջ, որ տուած է Աստուծ-
մէ նոցա հայրերուն, թէպէտ և նոքա ըն-
դունակ չ'էին ուխտ դնել և ճանաչել ի-
րենց սրտաւարութիւնը, ինչպէս և Քը-
րիստոնէից երախայքն : Ինչ ժամանակ Քը-
րիստոս հրամայեց իւր աշակերտաց մկրտ-
տել, թոյլ տուաւ նոցա ազատութեամբ
հետեւիլ այս նախնի սովորութեանը, և
երբ աշակերտները կ'արգիլուէին երա-
խայքն նորա մօտ գալու՝ Յիսուս նախա-
տեց աշակերտներն ասելով. « Թոյլ ան-
մանկուողդ գալ առ իս » : Բաց 'ի սմանէ,
կարծիք չը կայ որ Առաքեալներն ինչ ժա-
մանակ ամբողջ գերդաստան կը մկրտէին՝
նոցա մէջ չը լինէր երախայ : Երբորտ՝ երա-
խայից մկրտութիւնը մի բարի օրինակ է
Յկեղեցւոյ մէջ, որ ծնողքները կ'ընծայեն
իրենց որդիքն Աստուծոյ ծառայութեան
եւ ինքեանք եւս կը միտթարուին, որ ի-
րենց որդիքը մասնակից կը լինին Փրկչի
ողորմութեանը : Այն իտասմունքը՝ զոր
երախայքը պէտք է տան մկրտութեան
ժամանակ՝ կը տան նոցա ինքահայրերը և
կ'ուխտեն Քրիստոնէական ուսումն տալ

նոյա , երբ կատարեալ ընդունակութիւն
ունենան :

Մկրտութեան վերայ Հանգանակն կ'ա-
ւելցնէ Մի բառն , պատճառն որ՝ մարդն
մկրտութեամբ մի անգամ կրաստանայ Յի-
սուսի Քրիստոսի շնորհքն : Ուրեմն՝ այս
խորհուրդն երբեք պէտք չ'է կրկնուի .
« Մի Տէր , մի հաւատ , մի մկրտութիւն » : Եփես .
Դ . 5 : « Քանզի անհնար է միւսանգամ
մկրտելոյն , որ ճաշակեցին յերկնաւոր
արարգեւայն և հաղորդք եղեն Հոգւոյն
Սրբոյ , եւ զգեղեցիկ բանին Աստուծոյ
ճաշակսն ճաշակեցին եւ զօրութիւնսն
հանդերձելոյ աշխարհին , և կործանեա-
ցին . միւսանգամ նորոգել յապաշխա-
րութիւնս և վերստին 'ի խաչ հանել ան-
ձանց զնորդին Աստուծոյ եւ դարձեալ
խայտառակել » : Եբր . 2 . 4—6 :

Երկրորդ խորհուրդ Եկեղեցւոյ է
ԴՌՈՇՄՆ , որով մկրտեալն կ'ընդունի զգա-
լի օծութեան միջնորդութեամբ՝ Հոգւոյն
Սրբոյ ներքին օծութիւնը , շնորհքը և զօ-
րութիւնը և կը պատրաստուի պատե-
րազմի մտնել աշխարհի հետ և աշխարհի
մոլութեանց հետ , ինչպէս կ'ասէ Յովհան-
նէս Առաքեալն . « Եւ դուք օծութիւն ու-

Նիք առ ՚ի Սրբոյն և գիտէք ամենեքին :
 ... Զայս գրեցի ձեզ՝ զի մի՛ ոք զձեզ մա-
 լորեցուցանիցէ և դուք օծութիւնն՝ զոր
 ընկալարուք ՚ի նմանէ, բնակեսցէ ՚ի ձեզ,
 և չ'է ինչ պիտոյ եթէ ոք զձեզ ուսուսցէ,
 այլ որպէս զի նորա օծութիւնն ուսուցա-
 նիցէ զձեզ վասն ամենայնի և ճշմարիտ է
 և չ'է սուս և որպէս ուսոյցն զձեզ կայք
 ՚ի նմա ո : Ա . Յով . Բ . 20—27 :

Այս խորհրդով Հոգին Սուրբ կը զօ-
 րացնէ մեր սիրտը, մեր միտքը եւ մեր
 կամքը, ինչպէս կ'ասէ Ներսէս Լամբրո-
 նացին . « Սա—Հոգին Սուրբ—օծանէ զմիտս
 մեր ըստ Յովհաննու և առնէ Քրիստոս
 նեայս և Քրիստոսընկալս և յայսմ օծու-
 թենէ զօրանամք գիտել զամենայն : Սա
 լուսաւոր առնէ զաչս սրտից մերոց և ըզ-
 յոյս կոչման մերոյ և զմեծութիւն փառաց
 ժառանգութեան և զըայնութիւն և զեր-
 կայնութիւն սիրոյն Քրիստոսի ո :

Այս խորհուրդը կատարուեցաւ Յի-
 սուսի Քրիստոսի վերայ նորա մկրտու-
 թեան ժամանակ : « Եւ իբրեւ մկրտեցաւ
 Յիսուս՝ ել վազվազակի ՚ի ջրոյ անափ և
 ահա բացան նմա երկինք և ետես զՀո-
 գին Աստուծոյ զի իջանէր իբրեւ զա-

դառնի և գայր 'ի վերայ նորա » . Մատթ .
 Գ . 16 : Եւ հաստատեցաւ Հոգւոյն Սրբոյ
 գալստեամբն 'ի դասս Առաքելոյ , որք կը
 կատարէին յետոյ այս խորհուրդը ձեռքը
 դնելով մկրտուածներու վերայ և Հոգին
 Սուրբ զգալի նշանաւ կամ զօրութեամբ
 կ'իջանէր նոցա վերայ : « Եւ իբրեւ լուան
 մկրտեցան յանուն Տեառն Յիսուսի , և 'ի
 դնել 'ի վերայ նոցա Պաւղոսի զձեռն ,
 եկն Հոգին Սուրբ 'ի վերայ նոցա » : Գործ .
 ԺԹ . 5 — 6 :

Մեր Եկեղեցին կը կատարէ այս խոր
 հուրդն այսպէս . « Լնու քահանայն ըզ-
 սուրբ իւղն (միւռոն) 'ի յափն իւր . . . և
 կնքէ սուրբ իւղովն զձակաս մկրտելոյն ,
 զաչսն զքամակն զոտսն » . ('ի
 մեծ Մաշտոցի) : Եւ այսպէս ուրեմն այս
 խորհուրդն ընդունողը տէտք է կենդանի
 վկայ լինի Քրիստոսի համար , պահող ու
 պաշտպանող նորա ճշմարտութեանց եւ
 անթերի կատարող նորա պատուիրանաց ,
 մանաւանդ նորա մեծ պատուիրանին — Սի-
 րոյ առ Աստուած և առ մարդ : « Այլ
 առջիք զօրութիւն 'ի հասանել Հոգւոյն
 Սրբոյ 'ի վերայ ձեր , և եղիջիք վկայք ինձ
 յերուսաղէմ , և յամենայն Հրէաստանի

և ՚ի Սամարիա և մինչեւ ՚ի ծագա երկ-
րի » : Գործ . Ա . 8 :

Երբորդ խորհուրդ եկեղեցւոյ , որ կը
յիշատակուի Հանգանակի մէջ , է ԱԳԱՇ-
ԻԱՌՈՒԹԻՒՆՆ , որով մեղաւոր և զգջացեալ
Քրիստոնեայն կը խոստովանի Աստուծոյ՝
առաջի նորա քահանային իւր մեղքն և
կրասանայ քահանայի աղօթքով և Քրիս-
տոսի խօսքով և չարչարանաց արդիւնքով
մեղաց թողութիւն : Աստուծոյ քահանա
յից այս իշխանութիւնը հիմնուած է
Քրիստոսի այս խօսքի վերայ . « Փշեաց ՚ի
նոսա և ասէ . առէք Հոգի Սուրբ . եթէ
ու մէք թողուցուք զմեզ , թողեալ լիցի
նոցա , և եթէ զուրուք ունիցիք՝ կալեալ
լիցի » : Յով . ԻԲ . 22 : Եւ այս խօսքի հա-
մար է , որ քահանայն կ'ասէ . « Եւ ես
բանիւն Աստուծոյ » և այլն :

Ապաշխարութեան խորհուրդը մեծ
պարտք կը դնէ ապաշխարողի վերայ , որ
նա ջերմեռանդութեամբ եւ ճշմարիտ
զղջմամբ խոստովանի իւր բոլոր մեղքերը ,
թողու իւր պարտաւանաց՝ իրենց մեղքը ,
որովհետեւ առանց հաշտուելու մարդ-
կանց հետ և թողնելու նոցա մեղքն , չէ
կարող ինքն ևս հաշտուիլ Աստուծոյ հետ

և թողութիւն ստանալ : « Թողցէ՛ ամբա-
րիշտն զճանապարհս իւր և այր անօրէն
զխորհուրդս իւր , եւ դարձցի սու Տէր ,
գտցէ զսղորմութիւն . և առ Աստուած
մեր , զի բազմապատիկ թողցէ զմեզս և
զանօրէնութիւնս ձեր » : Եսայ . ԾԵ . 7 :
« Այսպէս ասէ Տէր ամենակալ , դարձա-
րսւք առ իս՝ ասէ Տէր զօրութեանց եւ
դարձայց առ ձեզ » : Զաք . Ա . 3 : « Արա-
րէք այսուհետեւ պտուղ արժանի ասպաշ-
խարութեան » : Մաթ . Դ . 8 : « Ո՛չ եկի
կոչել զարդարս , այլ զմեղաւորս յասպաշ-
խարութիւն » : Դաւի . Ե . 32 :

Ուրեմն՝ մեծ սլարտք կայ քահանայի
վերայ , որոյ առաջ կը խոստովանուին մեղ-
քերը , որ լաւ իմանայ՝ թէ ի՞նչ է Աստու-
ծոյ ճշմարտութիւններն և ի՞նչ է Աստու-
ծոյ կամքն , որ նոցա համաձայն վարուի ,
խորհուրդ պահէ խոստովանութիւնն , իբ-
րեւ Աստուծոյ հաւատացած , իւր աստ-
ուածաստուր իշխանութեան մէջ , և պէտք
է իմանայ յանդիմանել և խրատել , իմա-
նայ սփոփել և մխիթարել , ինչպէս կ'ասէ
Պօղոս Առաքեալն . « Մի անփոյթ առներ
զնորհացդ որ 'ի քեզ են , որ տուաւ քեզ
մարդարէութեամբ 'ի ձեռնադրութենէ

և 'ի Սամարիա և մինչեւ 'ի ծագս երկ-
րի » : Գործ . Ա . 8 :

Երրորդ խորհուրդ Եկեղեցւոյ , որ կը
յիշատակուի Հանգանակի մէջ , է ԱԳԱՇ-
ԻԱՌՈՒԹԻՒՆՆ , որով մեղաւոր և զղջացեալ
Քրիստոնեայն կը խոստովանի Աստուծոյ՝
առաջի նորա քահանային իւր մեղքն և
կըստանայ քահանայի աղօթքով և Քրիս-
տոսի խօսքով և չարչարանաց արդիւնքով
մեղաց թողութիւն : Աստուծոյ քահանա
յից այս իշխանութիւնը հիմնուած է
Քրիստոսի այս խօսքի վերայ . « Փչեաց 'ի
նոսա և ասէ . առէք Հոգի Սուրբ . եթէ
ուժեք թողուցուք զմեզ , թողեալ լիցի
նոցա , և եթէ զուրուք ունիցիք՝ կալեալ
լիցի » : Յով . ԻԲ . 22 : Եւ այս խօսքի հա-
մար է , որ քահանայն կ'ասէ . « Եւ ես
բանիւն Աստուծոյ » և այլն :

Ապաշխարութեան խորհուրդը մեծ
պարտք կը դնէ ապաշխարողի վերայ , որ
նա ջերմեռանդութեամբ եւ ճշմարիտ
զղջմամբ խոստովանի իւր բոլոր մեղքերը ,
թողու իւր պարստասպանաց՝ իրենց մեղքը ,
որովհետեւ առանց հաշտուելու մարդ-
կանց հետ և թողնելու նոցա մեղքն , չ'է
կարող ինքն ևս հաշտուիլ Աստուծոյ հետ

և թողութիւն ստանալ : « Թողցէ՛ ամբա-
րիշտն զճանապարհս իւր և այր անօրէն
զխորհուրդս իւր , եւ դարձցի տու Տէր ,
գտցէ զսղորմութիւն . և առ Աստուած
մեր , զի բազմապատիկ թողցէ զմեզս և
զանօրէնութիւնս ձեր » : Եսայ . ԾԵ . 7 :
« Այսպէս ասէ Տէր ամենակալ , դարձա-
րսւք տու իս՝ ասէ Տէր զօրութեանց եւ
դարձայց տու ձեզ » : Զաք . Ա . 3 : « Արա-
րէք այսուհետեւ պտուղ արժանի ասպաշ-
խարութեան » : Մատ . Դ . 8 : « Ո՛չ եկի
կոչել զարդարս , այլ զմեղաւորս յասպաշ-
խարութիւն » : Դանի . Ե . 32 :

Ուրեմն՝ մեծ սլարտք կայ քահանայի
մերոց , որոց տուաջ կը խոստովանուին մեզ
քերը , որ լաւ իմանայ՝ թէ ի՞նչ է Աստու-
ծոյ ճշմարտութիւններն և ի՞նչ է Աստու-
ծոյ կամքն , որ նոցա համաձայն վարուի ,
խորհուրդ պահէ խոստովանութիւնն , իբ-
րեւ Աստուծոյ հաւատացած , իւր աստ-
ուածաստուր իշխանութեան մէջ , և պէտք
է իմանայ յանդիմանել և խրատել , իմա-
նայ սփոփել և մխիթարել , ինչպէս կ'ասէ
Պօղոս Աւաքեալն . « Մի՛ անփոյթ առներ
զնորհացդ որ ՚ի քեզ են , որ տուաւ քեզ
մարգարէութեամբ ՚ի ձեռնադրութենէ

Երիցութեան Դ : Ա . ՏԻՃ . Դ . 14 :

Մեղաւորն ապաշխարելով կրտսանայ
Թողութիւն իւր մեղաց և այս պատճառ
առաւ Հանգանակի մէջ կ'ասեմք . « Հաւա-
րածի Դ Ժառութիւն Եւ Դ Թողութիւն Դ-
ղաց Դ : Հաւատալ մեղաց Թողութեան կը
նշանակէ հաւատալ Աստուծոյ այն ողոր-
մութեանն , զոր արար մեղաւորաց՝ նե-
րելով նոցա մեղքն : Կ'ասուի Թողութիւն ,
այն պատճառաւ , որ կարելի է մեր մեղքն
համարիլ իբրեւ մէկ պարտք , զոր Աստուած
կը Թողու մեզ : Թողութիւնն իւր մէջ կը բռ-
վանդակէ երկու ողորմութիւն . — Առաջին՝
Աստուած ազատեց զմեզ այն պատիժէն ,
որոյ մեք արժանացած էինք մեր մեղքով .
իսկ Երկրորդ՝ Աստուած յետ տուաւ մեզ
իւր սէրն և մեր իրաւունքը յաւիտենա-
կան ժառանգութիւն վայելելու :

Մեղաց Թողութեան Սուրբ Գիրքը
կը տայ զանազան անուններ . ինչպէս , Ար-
շարութիւն , զոր պէտք չ'է համեմատեմք
մարդկային արդարութեան հետ , որով
մեղադրուածն կ'արդարանայ իւր անմե-
ղութեամբ : Վասն զի , երբ մեք կ'ասեմք
Թէ արդարացանք Աստուծոյ առաջ , կը
նշանակէ որ Աստուած կամի մեզ հետ

վարուիլ ինչպէս արդարոց հետ, առ ոչ
 ինչ համարելով մեր մեղքը: «Եւ քանզի
 Աստուած էր Քրիստոսիւ զաշխարհս հաշ-
 տեցուցանել ընդ իւր և չը համարել նոցա
 զմեղս իւրեանց և ետ ՚ի մեզ զքանն հաշ-
 տութեան »: Բ. Կորն. Ե. 19: Կ'ասուի
 մեղաց թողութիւնն Ողորմութիւն Աստու-
 ծոյ, որ Յիսուսի Քրիստոսի հեղութեան
 և անասելի զոհ լինելուն համար Աստուած
 ներեց մեր մեղքը: «Արդարանան ձրի նո-
 րին շնորհօք ՚ի ձեռն փրկութեան, որ ՚ի
 Քրիստոս Յիսուս »: Հռով. Գ. 24: Այս
 ողորմութեանը կարող եմք արժանանալ
 հաւատով, որ կը սրբէ մեր սիրտը և կը
 ծնանի մեր մէջ ջերմեռանդն ապաշխա-
 րութիւն: Անեղանի, հեզ և գործնական
 հաւատը կը միացնէ զմեզ Քրիստոսի հետ,
 կը շինէ նորա անդամ: Եւ կը հասկացնէ,
 որ Աստուած կը տեսնէ մեր մէջ զՔրիս-
 տոս և ոչ թէ զմեզ, և նորա արդիւնքն
 և դիտաւորութիւնը մերն կը համարի: «Եւ
 գտայց ՚ի նմա իբրեւ ոչ եթէ զիմ
 ինչ արդարութիւն, որ յօրինաց անտի է՝
 ունիցիմ, այլ զհաւատոցն Քրիստոսի, որ
 յԱստուծոյ արդարութիւն է »: Փիլ. Գ. 9:

Այն մարդիկը, որք ճշմարիտ հաւու-

տով միացած են Յիսուս Քրիստոսի հետ
և լուսացուած են իրենց մեղքէն նորա ա-
րիւնով և սրբուած են նորա հոգւով՝ նա-
քա միայն կարող են ասել — Հաւարածք
ի խղ-իւն Տղայ : « Զոր յառաջն ետ
Աստուած ՚ի քաւութիւն ՚ի ձեռն հաւա-
տոցն արեամբ նորա , ՚ի հանդէս արդա-
րութեան նորա , վասն թողութեան յա-
ռաջագոյն մեղացն գործեցերոց » : Հով-
Դ . 25 : Այսու ճշմարիտ խոստովանու-
թեամբ կարող են արժանանալ աստ-
ուածային խոստման :

Բայց ո՞չ մեր հաւատը , ո՞չ մեր բարի
գործը , ո՞չ մեր ապաշխարութիւնը և ո՞չ
մեր քաւութիւնը միայն չեն կարող տալ
մեզ փրկութիւն . վասն զի՝ մեր հաւատն
ո՞չ այլ ինչ է , եթէ ոչ միջոց , որով կ'ըն-
դունիմք Աստուծոյ ողորմութիւնը ՚ի ձեռն
Քրիստոսի : « Ոչ ՚ի գործոց արդարութեան ,
զոր արարաք մեր , այլ ըստ իւրում ողոր-
մութեանն ապրեցոյց զմեզ ՚ի ձեռն աւա-
ղանին միւսանգամ ծննդեանն և նորոգու-
թեան . Հոգւոյն Սրբոյ : Զոր եհեզ ՚ի մեզ
առատութեամբ ՚ի ձեռն Յիսուսի Քրիս-
տոսի Փրկչին մերոյ » : Տիպ . Գ . 5 : Մեր
հաւատը , մեր բարի գործը , մեր ապաշ-

խարուժիւնը միայն նշան են չնորհակալ
լուծեան մեր փրկութեան և թողութեան
համար : Մեր փրկութիւնը չ'ունի մի այլ
պատճառ , բայց միայն Աստուծոյ ողոր-
մութիւնը : Պահեմք ուրեմն այս մեծ ճրջ
մարտութիւնը , որ Աստուծոյ ողորմու-
թիւնն է որ զմեզ կը փրկէ և ասեմք Սուրբ
Գրաց հետ միասին . « Զերդումն զոր եր-
դուաւ Աբրահամու Հօր մերում , տալ
մեզ առանց երկիւղի 'ի ձեռաց թշնամեաց
փրկեալս » : Դ. Կ. Ա. 73—74 :

Զորրորդ խորհուրդ եկեղեցւոյ է ՀԱ
ՂՈՐԴԱԹԻՒՆՆ , որ սահմանուած է Քրիս-
տոսէն : Ընդ տեսակաւ հացի և գինւոյ՝
խկապէս կը ճաշակեմք Քրիստոսի մար-
մինն և կ'ըմպեմք նորա արիւնն մեր մեղաց
թողութեան և յաւիտենական կեանք ժա-
ռանգելու համար :

Քրիստոս հաստատեց այս սուրբ խոր-
հուրդը , Պատէքի ընթրեաց ժամանակ ,
այս խօսքերով . — « Առէք , կերայք այս է
մարմին իմ : Եւ առեալ բաժակ գոհացաւ
ետ նոցա և ասէ . Արբէք 'ի դմանէ ամե-
նեքին : Զի այդ է արիւն իմ նորոյ ու խափ ,
որ 'ի վերայ բազմաց հեղանի 'ի թողու-
թիւն մեղաց » : Մատ. ԻԶ. 26—29 :

Պօղոս Առաքեալը մանրամասն կը խօսի այս խորհրդոյ վերայ : « Տէր Յիսուս ՚ի գիշերին , յորում մատնէր , առ հաց , գա հացաւ , երեկ և ասէ . Առէք և կերայք , այս է մարմին իմ , որ վասն ձեր բաշխի . զայս արարէք առ իմոյ յիշատակի : Նոյն պէս և զբաժակն յետ ընթրեացն՝ առ և ասէ . այս բաժակ նորոյ ուխտի է իմով արեամբ . զայս արարէք քանիցս անգամ թէ ըմպիցէք առ իմոյ յիշատակի : Բա նիցս անգամ թէ ուտիցէք զհացս և զբաժակս ըմպիցէք , զմահ Տեսուն պատմեցէք , մինչեւ եկեսցէ նա » : Ա . Կորն . ԺԱ . 23-25 :

Այս սուրբ խորհրդով միանալով Քրիստոսի հետ միշտ պէտք է սպասեմք նորա գալստեանը եւ միշտ յիշեմք նորա մահն . Քրիստոս ասելով այս խօսքերն . « Զայս արարէք առ իմոյ յիշատակի » : և Պօղոս Առաքեալն աւելցնելով այս խօսքերը , « Քանիցս անգամ թէ ուտիցէք ըզհացս զայս և զբաժակս ըմպիցէք , զմահ Տեսուն պատմեցէք մինչեւ եկեսցէ նա » : կը յիշեցնէ այս խօսքերով Քրիստոսի մահը , որ այս մահն է միակ հիմն փրկութեան : Այս մահն է , որ կ'ազատէ զմեզ

դատապարտութենէ : Այս մահն է , որ
կ'արժանացնէ զմեզ Աստուծոյ ողորմու-
թեանն և նորա հետ հաշտութեանն : Այս
մահն է , որ կըստիպէ զմեզ , որ մեք եւս
սամք մեր անձը նմա , որ այնքան սիրեց
զմեզ , որ իւր անձն զոհեց մեզ համար :

Հաղորդութեան սուրբ խորհրդով մեք
կը միանամք Քրիստոսի հետ , մեք պէտք
է մասնակից լինիմք օւրեմն ո՛չ թէ միայն
նորա մահուանը , այլ եւ նորա կենաց ,
որ արժանի լինիմք յաւիտենական կենաց
և բնակիմք Յիսուսի Քրիստոսի մէջ և նա
մեր մէջ : Մեր կեանքով նորա կենաց մաս
նակից լինելու համար կ'ասէ Քրիստոս .
« Եթէ ո՛չ կերիջիք զմարմին Արդւոյ մար-
դոյ եւ արբջիք զարիւն նորա , ո՛չ ունիք
կեանս յանձինս : Այս սուտ զմարմին իմ
և ըմպէ զարիւն իմ , ունի զկեանս յաւի-
տենականս և ես յարուցից զնա յաւուրն
յեսնում : Այս սուտ զմարմին իմ և ըմպէ
զարիւն իմ , նա յիս բնակեսցի եւ ես 'ի
նմա » : Յով. 2. 54—57 :

Այս սուրբ խորհրդոյն արժանապէս հաւ-
ղորդուելու համար՝ Քրիստոնեայն պէտք
է ունենայ ճշմարիտ զղջումն , ճշմարիտ հաւատք :
Քրիստոնէն յանկուսիւն դառնալ դէպ 'ի բաւ-

Պօլոս Առաքեալը մանրամասն կը խօսի այս խորհրդոյ վերայ : « Տէր Յիսուս 'ի գիշերին , յորում մատնէր , առ հաց , դա հացաւ , երեկ և առէ . Առէք և կերայք , այս է մարմին իմ , որ վասն ձեր բաշխի . զայս արարէք առ իմոյ յիշատակի : Նոյն պէս և զբաժակն յետ ընթրեացն՝ առ և առէ . այս բաժակ նորոյ ուխտի է իմով արեամբ . զայս արարէք քանիցս անգամ թէ ըմպիցէք առ իմոյ յիշատակի : Բա նիցս անգամ թէ ուտիցէք զհացս և զբաժակս ըմպիցէք , զմահ Տեառն պատմեցէք , մինչեւ եկեսցէ նա » : Ա . Կորն . ԺԱ . 23-25 :

Այս սուրբ խորհրդով միանալով Քրիստոսի հետ միշտ պէտք է սպասեմք նորա գալստեանը եւ միշտ յիշեմք նորա մահն . Քրիստոս ասելով այս խօսքերն . « Զայս արարէք առ իմոյ յիշատակի » : և Պօլոս Առաքեալն աւելցնելով այս խօսքերը , « Քանիցս անգամ թէ ուտիցէք ըզհացս զպս և զբաժակս ըմպիցէք , զմահ Տեառն պատմեցէք մինչեւ եկեսցէ նա » : կը յիշեցնէ այս խօսքերով Քրիստոսի մահը , որ այս մահն է միակ հիմն վրկաւ թեան : Այս մահն է , որ կ'ազատէ զմեզ

դատապարտութենէ : Այս մահն է , որ
կ'արժանացնէ զվեղ Աստուծոյ ողորմու-
թեանն և նորա հետ հաշտութեանն : Այս
մահն է , որ կըստիպէ զվեղ , որ մեք եւս
տամք մեր անձը նմա , որ այնքան սիրեց
զվեղ , որ իւր անձն զոհեց մեզ համար :

Հաղորդութեան սուրբ խորհրդով մեք
կը միանամք Քրիստոսի հետ , մեք պէտք
է մասնակից լինիմք օւրեմն ո՛չ թէ միայն
նորա մահուանը , այլ եւ նորա կենաց ,
որ արժանի լինիմք յաւիտենական կենաց
և բնակիմք Յիսուսի Քրիստոսի մէջ և նա
մեր մէջ : Մեր կեանքով նորա կենաց մաս-
նակից լինելու համար կ'ասէ Քրիստոս .
« Եթէ ո՛չ կերիջիք զմարմին Արդւոյ մար-
դոյ եւ արբջիք զարիւն նորա , ո՛չ ունիք
կեանս յանձինս : Ար. ուտէ զմարմին իմ
և ըմպէ զարիւն իմ , ունի զկեանս յաւի-
տենականս և ես յարուցից զնա յաւուրն
յեանտում : Ար. ուտէ զմարմին իմ և ըմպէ
զարիւն իմ , նա յիս բնակեացի եւ ես 'ի
նմա » : Յով. 2. 54—57 :

Այս սուրբ խորհրդոյն արժանապէս հա-
ղորդուելու համար՝ Քրիստոնեայն պէտք
է ունենայ ճշմարիտ զղջումն , ճշմարիտ հաւատ ,
Զրիւտանքն յանկոթիւն դառնալ գէպ 'ի բաւ-

բութիւն , սրբութիւն , որք կը պարու-
նակեն իրենց մէջ Մարգարիտ-իւն : Մի
խօսքով Հաղորդուողը պէտք է լիովին
զգայ և զըջայ , որ նա իւր մեղքերով ան-
պատուած է զԱստուած և պէտք է հա-
ւաքայ , որ նորա այս մեղքերն թողու-
թիւն կըստանան Աստուծմէ Քրիստոսի
խաչով և արդիւնքով : Նա պէտք է յան-
կայ , որ աւելի և աւելի յառաջանայ հա-
ւատոյ մէջ , սրբութեան և մարգարիտու-
թեան մէջ :

Այս զգացողութիւններն անշուշտ
հարկաւոր են արժանապէս Քրիստոսի
մարմինն և արիւնն ճաշակողաց . վասն զի
նոցա է փրկութիւն խոստացած , և նոցա՝
որք կը զըջան իրենց մեղքն , նոցա՝ որք կը
հաւատան , նոցա՝ որք կ'աշխատին իրենց
սրբութեան համար , նոցա՝ որք կը ներեն
այլոց իրենց մեղքն , ինչպէս Աստուած
ներեց մեզ , և նոցա՝ որք կը ցանկան լի-
նիլ նորա համար զոհ , ինչպէս նա ինքն
զոհուեցաւ մեզ համար :

Հաղորդութիւնն է հրապարակական
խոստովանութիւն , որ մեք կը զըջամք մեր
մեղքը , որ կապուիմք մեր Փրկչի հետ
կենդանի հաւատով և կամիմք լինիլ ճշշ

մարիտ հաւատացող և հնազանդող : Ուրեմն՝ հաղորդուիլ լաւանց արժանաւորութեան՝ այսինքն հրապարակաւ խոստովանել, որ ունի վերեւ յիշած զգացողութիւններն, և ընդհակառակն՝ ինքնին զգալ որ մի և նոյն ժամանակ զուրկ է այն զգացողութիւններէն, այս կը նշանակէ անպատուել զԱստուած, լինիլ ամբարիշտ և կեղծաւոր վերին աստիճանի : Հաղորդուիլ կը նշանակէ ներքին հագեւոր միութիւն Քրիստոսի և մեր բոլոր եղբարց հետ, որ մեք ամենքս մի մարմին եմք 'ի Քրիստոս, որ է Գլ-ի : Ուրեմն՝ որք չունին արժանաւոր զգացողութիւններ, չ'են պղծար իրենց մեղքը և կը մօտենան կեղծաւորութեամբ Քրիստոսի մարմնոյ և արեան, նոցա համար Պօղոս Առաքեալն կ'ասէ . « Այսուհետեւ որ ուտիցէ զհացս կամ ըմպիցէ զբաժակս Տեառն անարժանութեամբ՝ պարտական եղիցի մարմնոյ և արեան Տեառն : Փորձեսցէ՛ մարդ զանձրն իւր և ապա 'ի հացէ անտի կերիցէ և 'ի բաժակէն արբոյցէ : Զի որ ուտէ եւ ըմպէ անարժանութեամբ՝ դատաստան անձին իւրում ուտէ և ըմպէ . զի ո՛չ խըտրէ զմարմին Տեառն » : Ա. Կորն. ԺԱ. 28—30 :

Նորա կ'անսպասուէն սուրբ խորհուրդը
 չը զանազանելով հասարակ հացէն : Եւ
 որովհետեւ վերեւ յիշած սուրբ և բարի
 զգացողութիւններն անշուշտ հարկաւոր
 են ճաշակողի համար , ուրեմն՝ ամեն ճաշակող
 պէտք է փորձէ իւր անձն , թէ ու
 նի՞ արգեօք այն զգացողութիւններն , և
 եթէ ունի՝ աւելի պէտք է հաստատուի
 նոցա մէջ . եթէ նուազ են այն զգացողութիւններն ,
 պէտք է զօրացնէ , և եթէ
 չ'ունի այն զգացողութիւնքն՝ անդադար
 պէտք է աշխատի ճարելու : Եթէ
 չը կամի աշխատիլ եւ ունենալ՝ նա պէտք
 է հեռանայ այն սուրբ խորհրդէն՝ երկրն
 չելով որ աւելի չ'անսպասուէ այն սուրբ
 խորհուրդն եւ աւելի չը ծանրացնէ իւր
 թշուառութիւնն ընկնելով մեղաց թրմ
 րութեան մէջ : ճաշակողը պէտք է անէ
 այս անձնափորձութիւնը այն դիտաւո
 րութեամբ , որ իւր կեանքն յարմարեցնէ
 իւր ճանաչողութեան , ինքն իւր անձին
 դէմ չը կեղծէ , նուազեցնելով կամ՝ ներե
 լով իւր յանցանքները : Նա պէտք է միտը
 պահէ , որ Աստուած կը՝ նայի մեր սրտին
 և կ'ատէ կեղծաւորութիւնն : Նա պէտք
 է մանրամասն քննէ թէ փրկութեան ճա

նապարհի վերայ է, թէ ոչ. պէտք է քննել
 իւր ամեն զգացողութիւններն, ամեն խօ-
 աակցութիւններն, կենաց ամեն գործքե-
 րը, մտածել ընդհանուր և յատուկ պար-
 տաւորութեանց վերայ, մանաւանդ այս
 մեծ պարտաւորութեան վերայ, որ է Էփե-
 եւսի պիղքն Կոգիկան կենաց, այսինքն Հաւաք,
 Յոյս, Սէր առ Աստուած եւ Սէր առ մարդ ։
 Այս քննութիւնը պէտք է կապակցեալ
 լինի ջերմեռանդ աղօթից հետ, որովհե-
 տեւ մեք կարօտութիւն ունիմք Աստու-
 ծոյ լուսոյ և օգնութեան հոգւոյն, որ կա-
 րողանամք ճիշդ քննել մեր սիրտն և ցը-
 րել մեր անձնասիրութեան ցնորքները ։
 Այս քննութեամբ միայն մեր անձն ճա-
 նաչելն օգտաւէտ կը լինի մեզ համար ։
 Այս քննութիւնը պէտք է գործնական
 լինի, այսինքն իսկոյն պէտք է ուղղեմք
 զմեզ, հեռանամք այն առարկաներէն և
 այն տեղերէն, որք մեզ համար վտանգա-
 ւոր կը ճանաչեմք ։ Մի խօսքով՝ պէտք է
 գործ դնեմք ամեն հնարք և միջոցք, որք
 կը թուին մեզ օգտաւէտ մեր Փրկչին հա-
 ւատարիմ լինելու համար ։ Այսպիսիքն
 նութեան համար կ'ասէ Պօղոս Առաքեա-
 լն . « Փորձեսցէ մարդ զանձն իւր և ա-

պա 'ի հացէ անտի կերիցէ և 'ի բաժաւ
կէն արբցէ » : Ա . Կորն . ԺԱ . 28 :

Հինգերորդ խորհուրդ Եկեղեցւոյ է
ԱՄՈՒՄՆՈՒԹԻՒՆՆ , զոր 'ի սկզբն հաստաւ
տեց Աստուած այս խօսքերով . « Եւ օրհ
նեաց զնոսա Աստուած և ասէ . Աճեցէք
և բազմացարձք և լքէք զերկիր » : Ծն .
Ա . 28 : Քանի որ մարդն հնազանդութեամբ
կը պահէր Աստուծոյ պատուիրանքը՝ կը
պահէր և այս խորհուրդը իւր սուրբ նշա
նակութեամբ , բայց պատուիրանազան
ցութեամբ հեռանալով Աստուծմէ՝ հե
ռացաւ ամուսնութեան սուրբ նստաւ
կէն , փոխեց զայն լոկ դաշնակցութեան
և յառաջ բերաւ բազմակնութիւն : Այս
մոլար մտքերը փարատելու համար էր , որ
Քրիստոս կ'ասէր Փարիսեցւոյ . « Զիցէ՞ ըն
թերցեալ ձեր՝ թէ որ հաստատեացն 'ի
սկզբանէ արու և էգ արար զնոսա՝ և աւ
սէ . վասն այսորիկ թողցէ այր՝ զհայր և
զմայր՝ և երթիցէ զհետ կնոջ Բարոյ և եւ
ղիցին երկոքեան 'ի մարմին մի : Ապա ու
րեմն՝ ո՛չ են երկու՝ այլ մի մարմին : Արդ՝
զոր Աստուած զուգեաց՝ մարդ մի մեկ
նեացէ » : Մատ . ԺԹ . 4—6 :

Քրիստոսնէութիւնը տուաւ ամուս

նութեանն այն մեծ նշանակութիւնը, զոր
 'ի սկզբանէ. Աստուած տաճմանած էր :
 Տուաւ նմա իւր առաջին սրբութիւնը,
 միութիւնը և յաւիտենական անլուծա-
 նելի կապն՝ հիմնուելով Քրիստոսի խօսքի
 վերայ . « Զոր Աստուած զուգեաց՝ մարդ-
 մի մեկնեացէ » : Պօղոս Առաքեալն հա-
 մարձած էր նմանեցնէ ամուսնութիւնը
 Քրիստոսի միութեանն Եկեղեցւոյ հետ :
 Ամուսնութեան կապը կ'անուանէ Մեծ
 խորհուրդ՝ ասելով . « Ա՛րք, սիրեցէք ըզ-
 կանայս ձեր, որպէս եւ Քրիստոս սի-
 րեաց զԵկեղեցի եւ զանձն իւր մատ-
 նեաց վասն նորա . . . : Նոյնպէս պար-
 տին արք սիրել զիւրեանց կանայս, իբրեւ
 զիւրեանց մարմինս . . . : Որ սիրէ զկին
 իւր, զանձն իւր սիրէ : Զի ո՛չ ոք երբէք
 ատեայ զանձն իւր, այլ անուցանէ եւ
 դարմանէ զնա, որպէս և Քրիստոս զԵ-
 կեղեցի . . . : Վասն այսորիկ թողցէ այր
 զհայր եւ զմայր իւր, եւ երթիցէ ըզ-
 հետ կնոջ իւրոյ եւ եղիցին երկոքին 'ի
 մարմին մի : Խորհուրդս այս մեծ է, բայց
 ես ասեմ իսկ 'ի Քրիստոս եւ յԵկեղե-
 ցի » : Եփե. . Ե. 25—32 :

Արովհետեւ Քրիստոս կը յայտնէ մեզ՝

որ Աստուած է, որ կը կապէ ամուսնա-
յողներն և կը կապէ յաւիտենական կա-
պով. ուստի ամուսնիները պէտք է կա-
պուին ազատութեամբ. վասն զի Աստու-
ծոյ առաջ կը կապուին և Աստուծոյ սահ-
մանած նպատակի համար, որ նորա մարդ-
կային ազգը աճեցնելով և բազմացնելով՝
աճեցնեն և բազմացնեն աստուածային
գերդաստանը. պէտք է կապուին բարո-
յական ազատութեամբ, սիրով և հաւա-
նութեամբ եւ ոչ թէ յակամայից կամ
նիւթական շահէ եւ կամ ինչ և իցէ՝
սխառճառներէ ստիպուած, որ արտաքսյ
են բարոյական կապակցութեան: «Մի-
տք, կ'ասէ Ն. Շնորհալին, 'ի քահանա-
յից 'ի բռնութենէ բռնաւորաց առանց
կամաց առն և կնոջ պակ գլիցէ»:

Վեցերորդ խորհուրդ Եկեղեցւոյ է
ԿԱՐԳՆ ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ կամ ՁԵՌՆԱԳՐՈՒ-
ԹԻԻՆՆ, որոյ արժանաւոր անձն Եպիսկո-
պոսի ձեռնադրութեամբ եւ աջութքով
կ'առնու հոգեւոր զօրութիւն Եկեղեցւոյ
մէջ պաշտօն կատարելու և խորհուրդ-
ներ մատակարարելու: Այս խորհուրդը
Քրիստոս հաստատեց իւր համբարձման
ժամանակ՝ ստանելով աշակերտները Ձի-

Թե՛նեաց լերան վերայ, ինչպէս կ'ասէ
Ղուկաս Աւետարանիչն. « Եւ ամբար-
ձեալ զձեռս իւր օրհնեաց զնոսա եւ
եղեւ յօրհնելն նորա զնոսա, մեկնեցաւ
'ի նոցանէ եւ վերանայր յերկինս » :
Ղ. Ի. ԻԴ. 51 :

Այս խորհուրդն ընդունողներու պար-
տականութիւնն է քարոզել և ուսուցա-
նել աստուածային ճշմարտութիւններն,
և զայնս կատարել : Ուսուցանել ո՛չ միայն
խօսքով, այլ և գործքով և բարի օրինակով
լինել արժանաւոր սպասաւոր Եկեղեցւոյ՝
սուրբ խորհուրդները մատակարարելու
համար և լինել հաշտարար մեղաւորաց
ընդ Աստուծոյ : « Զի ո՛չ առաքեաց զիս
Քրիստոս մկրտել, այլ Աւետարանել . . . :
Զի եթէ Աւետարանեմ ոչ ինչ են ինձ
սարժանք, քանզի հարկ 'ի վերայ կայ .
բայց վնայ է ինձ, եթէ ո՛չ աւետարանեմ » :
Ա. Կորն. Ա. 17 : — Թ. 16 :

Եօթներորդ խորհուրդ Եկեղեցւոյ է
ՕԾՈՒՄՆ ՀԻՒԱՆԴԱՑ, որով հիւանդը կը
զօրանայ յուսով՝ գտնելով իւր մարմնոյ
հիւանդութենէն ազատութիւն, բժշկու-
թիւն և թողութիւն մեղաց : « Հիւանդս-
նայցէ որ 'ի ձէնջ, կ'ասէ Յակոբոս Առաւ-

որ Աստուած է, որ կը կապէ ամուսնաւ
յողներն և կը կապէ յաւիտենական կա-
պով. ուստի ամուսնիները պէտք է կա-
պուին ազատութեամբ. վաճն զի Աստու-
ծոյ առաջ կը կապուին և Աստուծոյ սահ-
մանած նպատակի համար, որ նոյրա մարդ-
կային ազգը աճեցնելով և բազմացնելով՝
աճեցնեն և բազմացնեն աստուածային
գերդաստանը. պէտք է կապուին բարո-
յական ազատութեամբ, սիրով և հաւա-
նութեամբ եւ ոչ թէ յակամայից կամ
նիւթական շահէ եւ կամ ինչ և իցէ
սխառճառներէ ստիպուած, որ արտաքոյ
են բարոյական կապակցութեան: «Մէ-
ք, կ'ասէ Ն. Շնորհալին, 'ի քահանա-
յից 'ի բռնութենէ բռնաւորաց առանց
կամաց առն և կնոջ պսակ գլցէ»:

Վեցերորդ խորհուրդ Եկեղեցւոյ է
ԿԱՐԳՆ ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ԿԱՄ ՁԵՌՆԱԳՐՈՒ-
ԹԻԻՆՆ, որոյ արժանաւոր անձն Եպիսկո-
պոսի ձեռնադրութեամբ եւ աղօթքով
կ'առնու հոգեւոր զօրութիւն Եկեղեցւոյ
մէջ պաշտօն կատարելու և խորհուրդ-
ներ մատակարարելու: Այս խորհուրդը
Քրիստոս հաստատեց իւր համբարձման
ժամանակ՝ ստանելով աշակերտները Ձի-

որ Աստուած է, որ կը կապէ ամուսնացողներն և կը կապէ յաւիտենական կապով. ուստի ամուսինները պէտք է կապուին ազատութեամբ. վաճն զի Աստուծոյ առաջ կը կապուին և Աստուծոյ սահմանած նպատակի համար, որ նորա մարդկային ազգը աճեցնելով և բազմացնելով՝ աճեցնեն և բազմացնեն աստուածային գերդաստանը. պէտք է կապուին բարոյական ազատութեամբ, սիրով և հաւանութեամբ եւ ոչ թէ յակամայից կամ նիւթական շահէ եւ կամ ինչ և իցէ սխառճառներէ ստիպուած, որ արտաքին են բարոյական կապակցութեան: «Մի՞ տք, կ'ասէ Ն. Շնորհալին, 'ի քահանայից 'ի բռնութենէ բռնաւորաց առանց կամաց առն և կ'նոջ պսակ գլիցէ»:

Վեցերորդ խորհուրդ Եկեղեցւոյ է ԿԱՐԳՆ ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ կամ ԶԵՌՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆ, որոյ արժանաւոր անձն Եպիսկոպոսի ձեռնադրութեամբ եւ աջութքով կ'առնու հոգեւոր զօրութիւն Եկեղեցւոյ մէջ պաշտօն կատարելու և խորհուրդներ մատակարարելու: Այս խորհուրդը Քրիստոս հաստատեց իւր համբարձման ժամանակ՝ տանելով աշակերտները Զի-

Թենեաց լերան վերայ, ինչպէս կ'ասէ
Ղուկաս Աւետարանիչն. « Եւ ամբար-
ձեալ զձեռս իւր օրհնեաց զնոսա եւ
եղեւ յօրհնելն նորա զնոսա, մեկնեցաւ
ի նոցանէ եւ վերանայր յերկինս » :
Ղ. Ի. ԻԴ. 51 :

Այս խորհուրդն ընդունողներու պար-
տականութիւնն է քարոզել և ուսուցա-
նել աստուածային ճշմարտութիւններն
և զայնս կատարել : Ուսուցանել ոչ միայն
խօսքով, այլ և գործքով և բարի օրինակով
լինել արժանաւոր սպասաւոր Եկեղեցւոյ
սուրբ խորհուրդները մատակարարելու
համար և լինել հաշտարար մեղաւորաց
ընդ Աստուծոյ : « Զի ոչ առաքեաց զիս
Քրիստոս մկրտել, այլ Աւետարանել . . . :
Զի եթէ Աւետարանեմ ոչ ինչ են ինձ
պարծանք, քանզի հարկ 'ի վերայ կայ .
բայց վայ է ինձ, եթէ ոչ աւետարանեմ » :
Ա. Կորն. Ա. 17 : — Թ. 16 :

Եօթներորդ խորհուրդ Եկեղեցւոյ է
ՕԾՈՒՄՆ ՀԻՒԱՆԴԱՑ, որով հիւանդը կը
զօրանայ յուսով՝ գտնելով իւր մարմնոյ
հիւանդութենէն ազատութիւն, բժշկու-
թիւն և թողութիւն մեղաց : « Հիւանդս
նայցէ որ 'ի ձէնջ, կ'ասէ Յակոբոս Առա-

քեան, կոչեսցեն՝ զերիցունս եկեղեցւոյ
 և արասցեն ՚ի վերայ նորա անօթս, օծցեն
 իւղով յանուն Տեառն և անօթքն հաւաւ
 տովք փրկեսցէ զաշխատեալն և յարուս-
 ցէ զնա Տէր և եթէ մեղս ինչ իցէ գոր-
 ծեալ՝ թողցի՝ նմա » : Յակ. Ե. 14—15 :

Մեր Հայաստանեայց Եկեղեցին կը
 կատարէ այս խորհուրդը կամ խորհրդա-
 ւոր արարողութիւնը հիւանդաց վերայ
 այսպէս. — Քահանայն Խաչիւ և Աւետա-
 րանաւ կը կարդայ այն սաղմոսները, ըն-
 թերցուածները, աւետարանները, ան-
 օթքները և շարականները, որ ՚ի հնուց
 սահմանած են Մաշտոցի մէջ. որովհետեւ
 անօթիւ մէջ կը բովանդակի խորհրդաւոր
 զօրութիւնն, ինչպէս կ'ասէ Յակոբոս Ա-
 վաքեան, « Անօթք ընդ հաւատոյ լծու-
 դեալ առողջութիւն տայցէ հիւանդին
 և Տէրն կազդուրեսցէ զնա » : Եւ ինչպէս
 կ'ասէ Սարգիս Շնորհալին. « Ոչ իւրն տայր
 առողջութիւն հիւանդին, ոյլ անուն
 Տեառն » :

Հասապալ ՚ի յարութիւն մտելոյ, որ կը
 յիշուի Հանդանակի մէջ, կը նշանակէ,
 որ մեք կը հաւատամք, թէ երբ մեր հո-
 գին հեռանայ մարմնէն և մարմինը մեռնի.

և գառնայ հող, կը կանչուի մի օր դէպ
'ի կեանք և կը միանայ հոգւոյ հետ, զոր
նա ունէր յառաջ :

Յարութիւնն ունի իւր մէջ երկու
ճշմարտութիւն — Անճահոթիւն հոգւոյ եւ
Յարութիւն ճարճոյ : Մեր կրօնը կը խոստու
վանի այս երկու ճշմարտութիւնը : Հին
Կտակարանը՝ Ենովքի եւ Եղիայի համ
բառնալովը՝ կը հասկացնէ թէ՛ կայ մի
այլ աշխարհ, որ սեղ պատրաստուած է
հատուցումն բարի եւ չար մարդկանց :
«Նա՛ աւանիկ աղնուականի իմն ցանկա
ցեալ են, այսինքն է երկնաւորին, վասն
որոյ ո՛չ ամօթ համարի Աստուած կոչիլ
նոցա Աստուած. քանզի պատրաստեաց
նոցա քաղաք » : Եբր. ԺԱ. 16 :

Ինչ ժամանակ կ'ասէ, Ես եմ Աբրա
համ — Ասքոած, Իսահակայ եւ Յակոբայ Աս
քոած, սովաւ պարզ ցոյց կը տայ մեզ,
որ սուրբ մարդիկը կը բնակին նորա մօտ
և նորա ողորմութեամբ կ'ուրախանան,
ինչոյէս կ'ասէ Քրիստոս. «Այլ զի յառ
նեն մեռեալք և Մովսէս գուշակեաց 'ի
մորենւոջն, որպէս ասէ զՏեառնէ Աս
տուծոյ Աբրահամու, և զԱստուծոյ Ի
սահակայ եւ զԱստուծոյ Յակոբայ : Եւ

Աստուած չ'է մեռելոց, այլ կենդանեաց .
 զի ամենեքին նմա կենդանի են ։ Ղուկ .
 Ի . 37—38 : Մովսիսէն յետոյ եկած մար-
 դարէնէն ևս կը հաստատուն այս ճշմար-
 տութիւնը . « Եւ դարձցի հոգն յերկիր ,
 որպէս և էր , և հոգին դարձի առ Աս-
 տուած , որ Լուսնա ։ Ժող . ԺԲ . 7 : Բայց
 միայն Յիսուս Քրիստոս տուաւ կատա-
 րեալ յայտնութիւն այս ճշմարտութեան .
 « Բայց յայտնեցաւ այժմիկ՝ յերեւիլ
 Փրկչին մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի , որ
 խաւիանեաց զմահ եւ լուսաւոր արար
 զկեանս և զանեղծութիւն 'ի ձեռն աւե-
 տարանին ։ Բ . ՏԻՏ . Ա . 10 :

Այս ճշմարտութիւնները պարզ կը
 յայտնէ Նոր Կտակարանը . « Եւ մի՛ եր-
 կընչիք յայնցանէ , որք սպանանեն զմար-
 մին և զհոգի ո՛չ կարեն սպանանել : Այլ
 երկերո՛ւք դուք առաւել յայնմանէ , որ
 կարող է զհոգի և զմարմին կորուսանել
 'ի գեհենի ։ Մատ . Ժ . 28 : « Եւ ասէ
 ցնա Յիսուս . Ամէն ամէն ասեմ քեզ , այ-
 սօր ընդ իս իցես 'ի գրախտին ։ Ղուկ .
 ԻԳ . 43 : « Նեղեալ եմ՝ յերկոցունց՝ զքան
 կալն ելանել և ընդ Քրիստոսի լինիլ ա-
 ռաւել լաւ համարիմ ։ Փիլ . Ա . 23 :

Եւ մեր ջերմեռանդութեամբ կը հաւա-
տամք Անճախ-իւն, երբ կը պահեմք մեր
կեանքը և զգայողութիւնը սրբութեամբ
և չ'եմք որոներ աշխարհիս վայելքները,
այլ աստուածահաճոյ առաքինութիւն-
ներ : « Զգեցարո՞ւք այսուհետեւ իբրեւ
ընտրեալք Աստուծոյ, սուրբք և սիրե-
ցեալք, զգութ, զսղոյմութիւն, զքաղց-
րութիւն, զխանարհութիւն, զհեղու-
թիւն, զերկայնամտութիւն, ներել մի-
մեանց, շնորհել իրերաց, եթէ ուրուք
զումեք տրտունջ ինչ իցէ : որպէս Աս-
տուած Քրիստոսիւ շնորհեաց ձեզ, նոյն
պէս և դուք » : Կաղ. Գ. 12 :

Եւ վերջապէս կ'աշխատիմք օր ըսա օ-
րէ հարստացնել մեր հոգին բարի զգա-
ցողութեամբ, որ կարողանամք արժանա-
նալ երկնային հայրենեաց եւ ճաշակել
հոգւոյ երջանկութիւնը :

Յարութենէն յետոյ պէտք է լինի
ընդհանուր դատաստան 'ի կարտարածի
աշխարհի եւ այս դատաստանի համար
կ'ասուի Հանգանակի մէջ. — Գալոյ է՝ նո-
սին ճարմադն է՝ Գաւօս Հօր 'ի Դատել ըն-
դհնդանիս է՝ զժեւտալ :

Արովհետեւ Աստուած ամենասուրբ է,

ամենիմաստ, բարի, ամենակարող և կա-
ռավարիչ աշխարհի, ուրեմն՝ նա պէտք է
թէ շուտ թէ ուշ բաժանէ բարին չարէն։
Եւ մեք եւս կը տեսնեմք, որ այս աշխար-
հի մէջ առաքինութիւնը չստանար իւր
հասուցումն, ո՛չ եւս չարութիւնն՝ իւր
պատիժն, այլ ընդհակառակն։ մեղաւոր
ներն կը վայելեն սւրախութիւն և արդար
ներն՝ չարչարանք։ Պէտք է լինի ուրեմն՝ նը-
շանակուած մի օր՝ որ ամենը կարգի դրուի,
առաքինութիւնը ստանայ իւր հասուցու-
մըն և չարութիւնը՝ իւր պատիժն։ Մեր
խղճմունքն եւս նոյնպէս կը վկայէ, որ
կայ մի Տէր, յորմէ մեք կախուած եմք և
պէտք է սնունամք երկիւղ, որովհետեւ
նա վկայ է մեր գործոց, որ կը դատի մի
օր, բարիները վարձատրելով յաւիտեա-
կան երջանկութեամբ և չարերը պատժե-
լով յաւիտեական տանջանօք և Քրիստոս
այս ժամանակի համար է որ կ'ասէ. « Եւ
յորժամ եկեսցէ Որդի մարդոյ փառօք իւ-
րովք եւ ամենայն հրեշտակք ընդ նմա,
յայնժամ նստոյի յաթոռ փառաց իւրոյ :
Եւ ժողովեացին առաջի նորա ամենայն
ազգք և մեկնեցէ զնոսա ՚ի միմեանց, որ
պէս հովիւ զի մեկնեցէ զօղիս յայծեաց

և կացուսցէ զօգիսն ընդ աջմէ իւրմէ, և զայծիսն 'ի ձախմէ » : Մատ. ԻԵ. 31-33 :

Բարի մարդիկ կը դատուին իրենց հասարակ եւ իրենց գործով : Արովհետեւ ինչպէս միտքը և հոգին պէտք է հնազանդին հաւատով՝ յայտնուած ճշմարտութեանց, նոյնպէս եւս սիրտը և կամքը սիրով և հնազանդութեամբ : Ուրեմն՝ մեք եւս պէտք է հաւատամք ամեն բանի, ինչ որ 'նա կը պատուիրէ մեզ, վասն զի ան հաւատութիւնը կը դառնայ մեզ համար դատապարտութիւն : « Որ հաւատայ 'ի 'նա ո՛չ դատապարտեսցի և որ ո՛չն հաւատայ 'ի 'նա, արդէն իսկ դատապարտեալ է, զի ոչ հաւատաց յանուն Միածնի Արդւոյն Աստուծոյ » : Յով. Գ. 18 :

Դատաստան պիտի լինի ո՛չ թէ միայն կատարուած գործոց վերայ, այլ և ամեն մեր մտածմանց և բանից վերայ, զոր սէնեցած եմք : « Այսուհետեւ մի յառաջ բան զժամանակն դատիք . մինչեւ եկեսցէ Տէր, որ լուսաւոր առնիցէ զգաղտնիս խաւարի և յայտնիցէ զխորհուրդս սրտից և ապա իւրաքանչիւրոյ գովութիւն եղիցի » : Աստուծոյ » : Ա. Կորն. Դ. 5 : « Զի 'ի բանից քոց արդարացիս և 'ի բանից քոց դա

տապարանսցիս Դ : Մատ. ԺԲ. 37 : Բայց այս դատաստանի օրն խորհուրդ է մեղհամար, ոչ ոք գիտէ, նա խորհուրդ է որ պատրաստ պահէ զմեզ ամեն օր և չը լինիմք յիմար կոյսերու նման, որք քնով անցուցին իրենց ժամանակը փեսայի առաջ դուրս գալու ժամին : « Արթուն կացէք, զի ոչ գիտէք զօրն և զժամ » : Մատ. ԻԵ. 13 : Այս վերջին դատաստանէն յետոյ արեւոյ է կաաարուի Աստուծոյ հրամանք, այսինքն արդարներուն յաւիտենական կեանք, իսկ մեղաւորներուն յաւիտենական տանջանք : « Եւ երթիցեն նոքրս մեղաւորքն 'ի տանջանս յաւիտենականս, եւ արդարքն 'ի կեանս յաւիտենականս » :

ԱՂՕԹՔԻ ՎԵՐԱՅ

ԱՌՀԱՍԱՐԱԿ

ԱՂՕԹՔՆ ունի երկու նշանակութիւն — Ընդհանուր եւ Յատուի : Ընդհանուր նշանակութեամբ արժօթքն է կապակցութիւն մարդոյ ընդ Աստուծոյ : Արժօթքով մէք կը ցանկամք մօտենալ Աստուծոյ և

խօսիլ նորա հետ : Այս նշանակութեամբ
Աղօթիչը կը բովանդակէ իւր մէջ աստուած-
պաշտութեան ամեն տեսակ գործքեր :
Յապոնի նշանակութեամբ Աղօթքն է կու-
շումն առ Աստուած և խնդրուածք ըստ
կարօտութեան մեր վիճակի : Այս խորն
դրուածոց հետ պէտք է կատակցեալ լի-
նին այն զգացողութիւններն, զոր պար-
տիմք ունենալ առ Աստուած և մեր սիր-
տը պէտք է լինի կենդանի շնորհակալու-
թեամբ լցուած նորա շնորհաց համար ,
զոր ստացած եմք : « Մի՛ ինչ հոգայք , այլ
ամենայն աղօթիւք և խնդրուածովք գո-
հութեամբ խնդրուածք ձեր յայտնի լի-
ցին առ Աստուած » : Փիլ. Դ. 6 :

Աղօթքը մեծ բան է մարդոց համար :
Նա է միայնակ եական պարտաւորութիւն մար-
դոց առ Աստուած : Նա է միայնակ ճա-
նապարհ աստուածային հարկաւոր և թանկ
կագին շնորհքներն ստանալու համար :
Նա է փառաւոր իրաւունք , որով կը ստա-
նամք սրբութիւն և մխիթարութիւն : Նա
է եական պարտաւորութիւն , այսինքն գլխաւ-
որ մասն շնորհակալութեան , զոր Աս-
տուած կը պահանջէ մեզմէն մեր փրկու-
թեան համար : Երբ կը խնդրեմք Աստուած

մէ այն ամենայն՝ ինչ որ մեզ հարկաւոր է, այսու մէք կը խոստովանիմք, որ նա է մեր Աստուածն, մեր Բարերարն և մեր Հայրն : Ի նմանէ ունիմք մեր կախումն . ի նմանէ ստացած եմք ամենայն բան . զնա կը սիրեմք իբրեւ Աղբիւր Բարութեան . նորա վերայ է մեր վստահութիւնը . նա իրա կատարելութիւններն կը փառաւորեմք ալօթքով և մանաւանդ նորա ամենաբարութիւնը :

Ալօթքն է ճանապարհ աստուածային շնորհքներն ստանալու : Մարդս ունի անթիւ կարօտութիւններ, ինչպէս մարմնական, նոյնպէս և հոգեկան, այնպիսի կարօտութիւններ, զոր մէք ինքնին չեմք կարող բաւականացնել : Սուրբ Գիրքը կ'ուսուցանէ մեզ, որ միայն Աստուծոյ հոգին կարող է փոխել մեր սիրտը և ղգացնել մեզ մեր մեղքը և շարժել զմեզ դէպ ի թողութիւն եւ փրկութիւն : Նա միայն կարող է տալ մեզ զօրութիւն ընդդիմա՝նալ ամենայն փորձութեանց : Նա միայն կը տայ մեզ զօրութիւն Աստուծոյ խօսքը հասկանալ և գործ դնել : Նորա նախախնամութիւնն է, որ՝ աճումն կը տայ մեր օգտաւէտ գործոց և կը հեռացնէ զմեզ

ամեն կորստական ճանապարհէ : Նա է որ կ'ուղղէ մեր ձեռաց գործքերը և կը յաջողէ մեր հոգացողութիւնները մեր կեանքը պահպանելու համար : Աստուած միշտ պատրաստ է տալ այս ողորմութիւններն և կը խոստանայ տալ ամենուն , որք կըզգան այս ողորմութեան կարօտութիւնը և կը խնդրեն 'ի նմանէ : « Կարդացեա առ իս յաւուր նեղութեան քո . ես փրկեցից զքեզ և դու փառաւորեսցես զիս » : Սալ . ԽԹ . 15 : « Խնդրեցէք և տայի ձեզ , հայցեցէք և գտջիք . բաղխեցէք և բացցի ձեզ » : Մատ . Է . 7 :

Ուրեմն չը կամենալ աղօթել՝ կը նշանակէ չը կամենալ այն ամեն աստուածային ողորմութիւններն , որք ասուած են մեզ 'ի ձեռն Յիսուսի Քրիստոսի : Կը նշանակէ մոռանալ , որ հարկաւոր են նոքա ինչպէս մարդոյ հոգւոյն , նոյնպէս և մարմնոյն : Առանց աղօթելու եւս մարդ կարող է մասնակից լինել այն ժամանակաւոր ողորմութեան , զոր Աստուած կը սփռէ առհասարակ բարիներու և չարերու վերայ , բայց կը զրկուի ամենէն երեւելի եւ թանկագին ողորմութիւններէն , այսինքն հոգեւորէն :

Աստուած սահմանեց աղօթքն ինչպէս
Պայճան իրմէն ողորմութիւն ստանալու :
Ոչ թէ այն պատճառաւ , որ նա չը գիտէ
մեր հարկաւորութիւններն եւ կարօտ է
մեր խնդրուածոց , ոչ , այլ այն պատճառ
աւ սահմանեց , որ մեք ինքնին զգանք
մեր պիտոյքը : Ոչ թէ մեր ինդիւիդուլ Աս
տուած կը փոխէ իւր միտքը աշխարհս
կառավարելու համար . ոչ թէ մեր աղօթ
քով Աստուած նոր ընդունակ կը լինի մեզ
բարութիւն առնելու և կամ կ'աւելացնէ
իւր բարութիւնը , ոչ , այլ այն պատճառ
աւ սահմանեց աղօթքն ինչպէս Պայճան ,
որ մեք լաւ զգամք նորա ողորմութեան
կարեւորութիւնն եւ գործադրութիւնը :
Եթէ Աստուած միայն խնդրողաց կը տայ
իւր հոգեւոր ողորմութիւններն , այս չը
նշանակեր թէ պակաս է նորա բարու
թիւնը , կարողութիւնը եւ ճանաչողու
թիւնը , ոչ , այլ պատճառն այն է , որ
խնդրողները միայն կը զգան Աստուծոյ ո
ղորմութեան հարկաւորութիւնը , կը ճա
նաչեն նորա շնորհաց գինը և ջերմեռան
դութեամբ կը ցանկան ստանալ և գործ
դնել :

Աղօթքն է մեզ համար Փառաւոր իրա

—ունք : Աղօթքով մեք իրաւունք կը ստա-
 նամք մօտենալ Թագաւորին Թագաւորաց,
 Արարչին ամենայն աշխարհի, խօսիլ նո-
 րա հետ, ինչպէս մեր Հօր և Բարերարի
 հետ : Աղօթքն է մեզ համար Սրբո-ւթեան
 Ճանապարհ, որ կը հեռացնէ աշխարհային
 ներէն և կը տանի դէպ 'ի հոգեւորներն :
 Աղօթքով մեք կը ներկայանամք Աստու-
 ծոյ, կը տեսնեմք նորա կատարելութիւն
 ներն, և կըստանամք հեղութիւն, որ ա-
 մենայն առաքինութեանց Հիմն է : Աղօթ-
 քով մեք կըզգամք մեր ոչնչութիւնը Աս-
 տուծոյ առաջ եւ կ'իմանամք մեր տկա-
 րութիւնը և անզօրութիւնը : Աղօթքն է
 մեզ համար հնարք միմիջարութեան տան
 ջանաց և չարչարանաց մէջ : Նա է մեզ
 համար հանգստութիւն, ինչպէս կ'ասէ
 Քրիստոս, « Եկայք առ իս ամենայն վառ-
 տակեալք և բեռնաւորք և ես հանգու-
 ցից զձեզ » : Մատ. ԺԱ. 28 : Մի խօսքով
 աղօթքն է միմիայն Ճանապարհ, որով
 մարդ տակաւին աշխարհիս մէջ կարող է
 մօտենալ Աստուծոյ : Նա է Կրօնի նպատակն
 եւ տուող գլխաւոր բարութեան : Եթէ
 մարդոյ աղօթքն անպտուղ կը մնայ պատ-
 ճառն այն է, որ մարդ չ'աղօթէր այն

պէս, ինչպէս հարկն է : « Խնդրէք և ոչ
առնուք, վասն զի չարաչար խնդրէք » :
Յակ. Դ. 3 :

Ուրեմն՝ մեր աղօթքն արժանաւոր լի-
նելու համար պէտք է ունենայ այն զգա-
ցողութիւններն և պայմաններն, որք հար-
կաւոր են աղօթքին :

Աղօթքը պէտք է ասուի առ Հայր,
առ Արդին և առ Հոգին Սուրբ, այն սրառ
ճառաւ, որ Աստուած ունի ամեն հար-
կաւոր կատարելութիւններ եւ կարող է
մեզ լսել : Նա է յաւիտեան անսահման Հո-
գի, որ կարող է լինիլ ամեն ժամանակ,
ամեն մարդոյ մօտ, ճանաչել ամեն հար-
կաւորութիւն և լսել ամենայն աղօթք :
Նա է ամենաբարի, որ կարող է ունենալ
գթութիւն բոլոր մարդկանց վերայ : Նա
է ամենախորդ, որ կարող է լցնել բաւա-
կանացնել մեր կարօտութիւնը թէ՛ հոգե-
ւոր՝ և թէ՛ մարմնաւոր : Վերջապէս՝ նա
է ամենիմաստ, որ կը ճանաչէ՝ թէ ի՛նչ է
հարկաւոր ամեն մարդոյ, գիտէ ժամա-
նակը և օգնութեան ձեւը : Ուստի՝ Սուրբ
Գիրքը կը հրամայէ ճանաչել մի Աստուած,
Արարիչ երկնի և երկրի և ծառայել նմա :
« Տեսուն Աստուծոյ քու՛մ երկիրսպագցես »

և ցնա միայն պաշտեացես ։ Մատ. Դ. 10 ։

Աղօթքը պէտք է լինի առ Քրիստոս , վասն զի նա մի է ընդ Հօր Աստուծոյ և շատ օրինակ կը տեսնեմք Աւետարանի մէջ , որ աղօթքը կ'ասուի առ Քրիստոս ։ « Եւ քարկոծ առնէին զՍաեփաննոս , որ կարդայր և թախ , Տէր Յիսուս , ընկալ զհոգի իմ » ։ Գործ. Է. 58 ։ « Զի ամենեքեան պատուեացեն զՈրդի , որպէս պատուեն զՀայրն » ։ Յով. Ե. 23 ։

Մեր աղօթքն առ Հայր պէտք է լինի Քրիստոսի անուամբ , այսինքն նորա արժանաւորութեամբ և միջնորդութեամբ , վասն զի նովաւ ստացանք Աստուծոյ աւանդատ ողորմութիւնը ։ « Զի նովաւ ունիմք զնուաճումն երկոքին միով հոգւով առ Հայր » ։ Եփես. Բ. 18 ։ « Ասէ ցնա Յիսուս , Ես եմ ճանապարհ , ճշմարտութիւն և կեանք , ոչ ոք գայ առ Հայր , եթէ ոչ ինեւ » ։ Յով. ԺԴ. 6 ։ « Ամէն , ամէն ասեմ ձեզ , զի զոր ինչ ինդրիցէք 'ի Հօրէ իմմէ յանուն իմ տապէ ձեզ » ։ Յով. ԺԶ. 23 ։ Աղօթքով մեք կը յայտնեմք մեր հաւատոյ մեծ գործքը և Քրիստոսին կը տամք իւր արժանի պաշտօնը և ցոյց կը տամք մեր հեղութիւնը , որով եւ կը

յայտնեմք թէ մեք անարժան եմք Աստուծոյ մօտենալու և ինքնին ստանալու այն ամենայն, ինչ որ կը խնդրեմք Աստուծմէ : Ուրեմն՝ այս աղօթքը Գրիստոսի անուամբ է առաջին յիշոյ, որով Աստուած կը լսէ մեզ :

Աղօթքը պէտք է լինի բարձր սրբով, յոյժէ և կախուած են բոլոր զգացողութիւններն և պէտք է լինի ոչ թէ հարկադրութեամբ և յանդրութեամբ, այլ ազաբութեամբ և ուրախութեամբ, որովհետեւ մեք կը կատարեմք մի միսթարական պարտաւորութիւն : Աղօթքը պէտք է լինի սրբով, որովհետեւ մեք կը մօտենամք Հօր Աստուծոյ, որ կը սիրէ զմեզ և մեք եւս պարտական եմք սիրել զնա ամեն բանէ առաւել : Աղօթքը պէտք է լինի Զրօնանդրութեամբ և ճշմարիտ յանկութեամբ, որ թողնամք Աստուծմէ մեր խնդրուածքն : Այս տեսակ աղօթքը ընդդէմ է մարդկանց կեղծաւորութեան և սուտ բարեպաշտութեան, որք միայն չթաւնքով կը պաշտեն զԱստուած եւ չ'ունին ջերմեռանդութիւն առ Աստուած : Երբ կ'աղօթեմք, պէտք է մեք կողմէն եւս աշխատիմք դործ դնել այն միջոցներն, զոր Աստուած մեզ կը

տայ , որպէս զի մեր գործքը և կեանքը
համաձայն լինին մեր աղօթքին :

Աղօթքը պէտք է լինի մեծ ուղարկու-
թեամբ , վասն զի մէք Աստուծոյ հետ կը
խօսիմք : Աղօթքը պէտք է լինի հնազան-
դութեամբ և խոնարհութեամբ , ինչ վիճակի
մէջ որ գտնուի մարդ : « Հայր իմ , եթէ
հնար է՝ անցյէ բաժակս այս յինէն , բայց
ոչ որպէս ես կամիմ , այլ որպէս դու » :
Մատ. ԻԶ. 39 : Աղօթքը պէտք է լինի պարոտով
և հեղութեամբ , ինչպէս կ'ասէ Դաւիթ մար-
գարէն . « Օրհնեցէք և սաղմոս ասացէք
նմա , պատմեցէք զամենայն սրանչելիս
նորա » : Սաղ . ԶԴ . 2 : Աղօթքը պէտք է
լինի հաւաքարժութեամբ , այսինքն անկասկած
հաւատալով , որ Աստուած չընայելով
մեր անարժանութեան անպատճառ կը
լսէ մեզ Քրիստոսի սիրոյ համար , ինչպէս
ինքն խոստացաւ Սուրբ Գրոց մէջ : « Ապա
թէ ոք 'ի ձեեջ իցէ նուազեալ յիմաստու-
թենէ , խնդրեացէ յԱստուծոյ , որ տայն
ամենայնի առատապէս և ոչ նախատէ և
տացի նմա : Բայց խնդրեացէ հաւատովք
և մի երկմտեացէ » : Յակ . Ա . 5—6 : Այս
վստահութիւնը ընդդէմ չ'է հեղութեան և
խոնարհութեան , վասն զի հիմնուած չ'է մեր

վերայ և մեր արժանաւորութեան վերայ,
այլ Աստուծոյ բարութեան վերայ և նո-
րա Որդւոյ արժանաւորութեան վերայ :

Վերջապէս աղօթելու ժամանակ
պէտք է շարժուած լինիմք ճշմարիտ սի-
րով առ Աստուած և առ մարդ և ցան-
կամք իմաստութեան : Առանց այս սլայ-
մաններուն մեք կարող չ'եմք այնպիսի
բան խնդրել, որ փառք լինի Աստուծոյ, Բարի
ընկերին և համայն թր ժրիւթեան : « Յիսուս
ամբարձ զաչս իւր 'ի վեր և ասէ . Հայր ,
գահանամ՝ զքէն զի լուար ինձ » : Յով.
ԺԱ . 41 :

Աղօթքի Նիւթ մարդոյ կամքէն կա-
խուած չ'է , վասն զի մարդ կարող է մո-
լորուիլ զանազան ցանկութեանց մէջ , և
խնդրել այնպիսի բան , որ անպատուու-
թիւն լինի Աստուածութեան եւ մնաս-
մարդկային կոչման : Աստուծոյ կամքը
պէտք է ուղղիչ լինի մեր խնդիրներուն
և ոչ մի բան պէտք չ'է խնդրեմք հակա-
ռակ նորա կամաց : « Եւ այն է համար-
ձակութիւնն զոր ունիմք մեք առ նա , զի
զոր ինչ հայցեսցուք ըստ կամաց նորա ,
լսէ մեզ » : Ա . Յով . Ե . 14 :

Որովհետեւ մեք այս աշխարհի մէջ

Ճանապարհորդ եմք, և կը բնակիմք առ
 ժամանակ մի և ոչ թէ յաւիտեան, և պէտք
 է մահով անցնիմք այս աշխարհէն միւս
 աշխարհն, ուր կը ապասէ մեզ՝ երջանիկ
 կամ ապերջանիկ վիճակ մեր այս տեղ աշ-
 րած գործոց համեմատ: Ուստի մեր խըն-
 դրուածոց առաջինն պէտք է լինի այն ո-
 ղորմութիւնն և շնորհքը, յորմէ կախ-
 ուած է մեր վրկութիւնն և երջանկու-
 թիւնն ապառնի կենաց մէջ, ինչպէս կ'ու-
 սուցանէ մեզ Քրիստոս. «Խնդրեցէք նախ
 զարքայութիւնն Աստուծոյ և զարդարու-
 թիւն նորա եւ այդ ամենայն յաւելցի
 ձեզ»: Մատ. 2. 33: Իսկ միւս ողոր-
 մութիւններն, որք ներկայ կենաց կը
 պատկանին, պէտք է մեր խնդրուածոց
 մէջ երկրորդական լինին և այն եւս չա-
 փաւորութեամբ: Պէտք է խնդրել Աս-
 տուծոյ հովանաւորութիւնը մեր կենաց
 համար, վասն զի շատ անգամ մեք չը գի-
 տեմք՝ թէ ի՞նչ է ամենէն լաւը մեզ հա-
 մար: Մեր հաւատար կը լաւաւորէ մեր
 միտքը և կը բարձրացնէ մեր հոգին դէպ
 'ի անմահական բարութիւններն: Աւե-
 տարւանը կը պատուիրէ, որ մեք ճանա-
 պարհորդ ճանաչեմք զմեզ այս աշխարհի

մէջ : Աստուծոյ խոստումներն , որք միշտ հոգեւոր են և հոգեւոր բարութեանն կը վերաբերին , պարզ կը յայտնեն մեզ՝ թէ ի՞նչ կ'ամի Աստուած , որ մեր խնդրեմք իրմէն : Մեր Փրկչի տուած աղօթքը գեղեցիկ օրինակ է մեզ համար՝ թէ ի՞նչ և ի՞նչպէս պէտք է լինի մեր աղօթքը :

Մարդ պէտք է կրկնէ իւր աղօթքը , երբ Աստուած չը կատարեր նորա առաջին խնդրուածքը , մանաւանդ այն ժամանակ , երբ նորա խնդրուածներն հոգեւոր են : « Յուսով խնդացէ՛ք , նեղութեան համբերեցէ՛ք , աղօթից ստէպ կացէ՛ք » : Հռմ. ժԲ. 12 : Գրիստոս անիրաւ դատաւորի և բարեկամի առականերով երկու օրինակ տուաւ մեզ աղօթքը կրկնելու համար : Ղուկ. ժԱ. 5—11 : — թԸ. 2—9 :

Արովհետեւ աղօթքն է մէջ պարգաւորութիւն եւ իրաւունք մեզ համար , այս պատճառաւ պէտք է լինի նա ամեն ժամ մանուկ , ամեն պատահմանց մէջ : Անգաղար մարդ պէտք է բարձրացնէ իւր սիրտը առ Աստուած , ինչպէս կ'ասէ Պօղոս Առաքեալն . « Անդադար աղօթս արարէ՛ք » : Ա. Թէս. Ե. 17 : « Ամենայն աղօթիւք և խնդրուածովք աղօթս առնել

յամենայն ժամանակի հոգւով և ՚ի նոյն տքնեսցիք ամենայն ժուժկալութեամբ և խնդրուածովք : Եփե. 2. 18 : Անդադար աղօթելք կարող չ'է լինիլ ձայնով, ալատճառն որ՝ անդադար աղօթքն ո՛չ այլ ինչ է, եթէ ոչ շարժումն հոգւոյ առ Աստուծոյ : Անդադար աղօթելով՝ մարդ ցոյց կը տայ իւր շնորհակալութիւնն Աստուծոյ և կ'ընծայէ նմա իւր կեանքն և կը լինի Աստուծոյ աչաց յառջեւ : Սա է իսկ և ճշմարիտ աղօթքն առ Աստուած :

Մարդասիրութիւնը կը պահանջէ մեղմէն աղօթել, ինչպէս մեզ համար, նոյնպէս և մեր ընկերներու համար : Սուրբ Գիրքը նոյնը կ'ուսուցանէ մեզ : Քրիստոս Տէրունական աղօթքի մէջ կը պատուիրէ մեզ միմեանց համար աղօթել, նաև թրչնամեաց համար : « Սիրեցէք զլծնամիս ձեր, օրհնեցէք զանիծիչս ձեր, բարի աւրարէք ասելեաց ձերոց և աղօթս արարէք ՚ի վերայ տյնոցիկ, որք լլկեն զձեզ և հալածեն » : Մատ. 5. 44 : « Եւ արդ՝ աղաչեմ նախ քան զամենայն, առնել աղօթս, խնդրուածս, պաղատանս, գոհութիւնս վասն ամենայն մարդկան » : Ա. Տիմ. 2. 1 :

ՏԵՐՈՒՆԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔ

Հոս Ժամանակի իմաստունները սովորութիւն ունէին իրենց աշակերտաց տալ մի քանի համառօտ խօսքեր, որոց մէջ կը պարունակուէին այն ամենակարեւոր բաներն, զոր մարդ պէտք է որոնէր այս աշխարհիս մէջ։ Այսպէս եւս Քրիստոսի աշակերտները խնդրեցին իրմէն ուսուցանել աղօթք, ինչպէս Յովհաննէսն ուսուցած էր իւր աշակերտաց։ Քրիստոս տրւաւ նոցա այս կարճառօտ աղօթքն, որ կ'անուանի ՏԵՐՈՒՆԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔ։

“ Հայր մեր որ յերկինս ես, սուրբ եղիցի անուն քո . եկեալցէ արքայութիւն քո . եղիցին կամք քո՝ որպէս յերկինս եւ յերկրի . զհաց մեր հանապաղօրդ՝ տո՛ւր մեզ այսօր . և թո՛ղ մեզ զպարտիս մեր, որպէս և մեք թողումք մերոց պարտապանաց . և մի՛ տանիր զմեզ ի փորձութիւն . այլ փրկեա՛ ըզ-

մեզ 'ի չարէն . զի քո է արքա
յուլթիւն եւ զօրութիւն եւ
փառք յաւիտեանս . ամէն ։

Բայց 'ի Տէրունական աղօթքէն մարդ
կարող է ունենալ և այլ աղօթքներ , իւր
զանազան դրութեան համեմատ , ինչպէս
կը տեսնեմք Սուրբ Գրոց մէջ : Բայց ամեն
աղօթք պէտք է Տէրունական աղօթքի հո-
գւով լինի , նորա պէս կարճաւօտ և պարզ :
Տէրունական աղօթքը գերազանց է ամեն
աղօթքներէ , որովհետեւ զայն տուած է
մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսն , և ոչ մի աղօթք
կարող չ'եմք այնպէս վստահութեամբ ա-
սել :

Տէրունական աղօթքը կը բաժանի ե-
րեք մասն — Յառաջափն , Խնդրածք եւ
Վերջափն : Խնդրածքները կը բաժանին
վեց : Առաջին երեքը հոգեւոր են , որք
կը վերաբերին Աստուծոյ փառաց , մարդոյ
գլխաւոր բարութեանն և հոգեւոր կեանե-
քին . իսկ վերջին երեքն այն բաներուն կը
վերաբերին , որք յատուկ մեզ հարկաւոր
են մեր գլխաւոր բարութեանը հասնելու
այսինքն չափաւորութիւն աշխարհի վա-
յելչութեանց մէջ , ներողութիւն ընկե-

բին եւ ազատութիւն 'ի մեզաց :

Նպատակն ՅԱՌԱՋԱՐԱՆԻ, որ կը սկսուի — Հայր թի ոչ յերկնս էս, — է ծնանիլ մեր մէջ այն զգացողութիւններն, որով մեր աղօթքը հաճոյ լինի Աստուծոյ եւ մեք կարողանամք կատարեալ ջերմեռանդութեամբ մատուցանել Աստուծոյ մեր վեց խնդրուածքը :

Յիսուս Քրիստոս իրաւունք տուաւ մեզ Հայր անուանել զԱստուած, որ այս քաղցր անուամբ 'ի սկիզբն մեր աղօթքի ծընուի մեր մէջ որդիական պատիւ առ Հայր : Որպէս զի մեք ինչպէս որդիք սերեմք այն ամենայն, ինչ որ փառք է մեր երկնաւոր Հօր համար, հնազանդիմք նորա կամաց եւ վստահութեամբ արաւի նիմք միայն նորա օգնութեանը :

Այս որդիութիւնը մեք կը ստանամք հաւատով 'ի Յիսուս Քրիստոս : Որովհետեւ յաւանց Քրիստոսի մեք համարձակութիւն չ'ունիմք զԱստուած Հայր անուանել : Վասն զի մեր մեղքով արժանացած եմք նորա բարկութեանը եւ արդար պատժոյն : Հայր բառին վերայ աւելցնելով թէ՛ Քրիստոս կը պատուիրէ մեզ աղօթել ինչպէս մեզ համար, նոյնպէս եւ ամեն

մարդոյ համար : Կամի ծնանել մեր մէջ
մարդասիրութեան և բարութեան զգաց
մունք , որ այլոց օգտի համար եւս այնպէս
վառուած լինիմք , ինչպէս մեր օգտի հա
մար և մեր բաղդաւորութիւնը չը հիմ
նեմք այլոց ապարտողութեան վերայ :

Քրիստոս՝ Հայր Թր ասելէն յետոյ .
կ'աւելայնէ որ յերկինս էս , ոչ թէ այն պատ
ճառաւ որ Աստուած միայն երկինքն է ,
ոչ , վասն զի Աստուած ամենուրեք է . այլ
այն պատճառաւ , որ աշխարհէս խլէ և
բարձրացնէ մեր հոգին դէպ 'ի մեր երկ
նաւոր Հօր մեծութիւնը , փառքը և ամե
նակարողութիւնը , լցուցանէ մեր հոգին
այնքան մեծ և բարձր սլատուով , ինչքան
մեծ և բարձր է երկինքը երկրէս : Երկ
նից երեսը կը տեսնեմք Աստուծոյ մեծու
թեան և փառաց երեւելի նշաններն . ինչ
պէս են երկնային լուսաւոր մարմիններն ,
արեգակն , լուսին եւ աստեղք : Երկնքի
մէջ կը տեսնեմք հրեշտակներն եւ Աս
տուծոյ ճշմարիտ պաշտողներն փառաւո
րուած և պատկուած նորա սիրով : Այս
մտածութիւնն է , որ կը խլէ մեր սէրը
և մեր միտքը աշխարհի կապակցութիւն
ներէն և կը վառէ մեր հոգին այն երկ

նային փառաւոր և անանց երջանկու թեան
եռանդով. զոր պատրաստած է մեզ հա-
մար մեր երկնաւոր Հայրն. ուստի և կ'ա-
սեմք. — Հայր ժեր, որ յերկնաւոր է :

ԱՌԱՋԻՆ ԻՆԴՐՈՒԱԾՔՆ Է — Սորբ եղեյի
անուն չո : Անուն բառը երբեմն կը նշանա-
կէ զօրութիւն, պարտիրանք, հնազանդութիւն
եւ աստուծոյաշարութիւն : Այս նշանակու-
թեամբ գործ կ'ածուի մկրտութեան ժա-
մանակ : Երբեմն կը նշանակէ հաւաքա-
հանութիւն առ Աստուած : Այս նշանակու-
թեամբ կ'ասէ Գաւիթ Գողիաթին. « Գու-
գաս 'ի վերայ իմ սրով և գեղարդեամբ և
ասպարաւ և ես գամ 'ի վերայ քո անուամբ
Տեառն զօրութեանց ճակասուց Իսրայել
լի » : Ա. Թագ. Ժէ. 45 : Բայց ըստ մեծի
մասին անուն բառն կը նշանակէ Աստուծոյ
եւ նորա հապարելութիւններն : Այս մտքով
գործ կ'ածուի շատ անգ Սուրբ Գրոյ մէջ
— Կոչել զանուն Տեառն : Այս վերջին նշա-
նակութեամբ գործ կ'ածուի և Տէրունա-
կան աղօթքի մէջ :

Սորբ բառն երբեմն կը նշանակէ սորբ
առնել, ինչպէս կ'ասէ. « Հոգին սրբէ ըզ-
մարդ » : Երբեմն կը նշանակէ սորբ պահել :
Այս մտքով կ'ասուի. — « Արեւս զօր շա

բաթումն ։ Երբեմն կը նշանակէ ճանաչել
 և պատուել ինչպէս սուրբ ։ Խնդրել Աստուծ-
 մէ , որ նորա անունը սուրբ լինի , կը նշանա-
 կէ խնդրել իրմէն շնորհք ճանաչել զին-
 քրն , ունենալ ճշմարիտ դատողութիւն
 նորա կատարելութեանց վերայ , փառա-
 ւորել և ծառայել նմա ինչպէս արժան է ,
 նորոգել մեր մէջ նորա պատկերը և նմա-
 նութիւնը և ընծայել նմա մեր հոգւոյ
 բոլոր զօրութիւնները ։ Այնպէս որ նո-
 րա անունը անսրտօրիւ չը լինի մեր պատ-
 ճառաւ , այլ գովուի եւ փառաւորուի
 մեզմով և մեր կեանքով ։ Այս խնդրուած-
 քը պէտք է առնեմք մեք ինչպէս նորա
 փառաց և սիրոյ համար , նոյնպէս և մեր
 բոլոր ընկերներու փրկութեան համար ։
 Եթէ մեք այս խնդրուածքը կ'առնեմք
 ջերմեռանդութեամբ՝ պէտք է մեր կող-
 մէն եւս գործ ածեմք զԱստուած ճանա-
 չելու համար մեզ տուած բոլոր հնարք-
 ները , հնազանդ լինիմք նորա խօսքին և
 նորա Սուրբ Հոգւոյ ազդեցութեանը , աչ-
 խատիմք հաղորդել մարդկանց մեր լոյսը
 և մեր զգացողութիւնները . ոչ թէ միայն
 խօսքով , այլ և մեր բոլոր կեանքով ։ Եթէ
 մեք սուրբ չը պահեմք Աստուծոյ անունը ,

նա ինքն Սուրբ կը պահէ իւր անունը զարհուրելի և ահալի ձեւով, այն է անհնազանդներն և խատափրտները պատժելով, ինչպէս պատժեց զՓարաւոն. « Եւ վասն այնորիկ պահեցար, զի 'ի քեզ ցուցից զպօրութիւն իմ և զի պատմեացի անուն իմ ընդ ամենայն երկիր » : Եւ. Թ. 16 :

ԵՐԿՐՈՐԻ ԽԵԴՈՒԱԾՔՆ Է — Եկեացէ արայո-
յո-թիւն քո : Ասելով՝ Եկեացէ արայո-թիւն քո,
պէտք չէ իմանալք Աստուծոյ արքայու-
թիւնը կամ Թագաւորութիւնը աշխարհի վերայ, որ կը կառավարուի նորա նախախնամութեամբ : Այս նախախնամութեան Թագաւորութեան համար կարելի չէ ասել — Եկեացէ արայո-թիւն քո. վասն զի, Արարչի Թագաւորութիւնն իւր ուրարածոց վերայ միշտ կայ և կատարեալ է՝ թէ՛ ճանաչեն և հնազանդին նմա իրենց ազատութեամբ և թէ՛ չը ճանաչեն : Այլ ասելով՝ Եկեացէ արայո-թիւն քո, պէտք է հասկանալ նորա Բարոյական Թագաւորութիւնը, նորա շնորհաց արայո-թիւնը, զոր Աստուածունի իւր ճշմարիտ պաշտողաց վերայ Յատուիւ Քրիստոսիւ և որ Աւեփարանի Տէրէ՛անուանէ Արայո-թիւն Աստուծոյ, Արայո-թիւն երկնի :

Այս արքայութիւնը սկսաւ Քրիստոս
 նէական կրօնի հաստատութեամբ, երբ
 մարդիկ լուսաւորուեցան Աւետարանաւ
 եւ հնազանդեցան Քրիստոսի, նովաւ ե-
 կան դէպ 'ի ճանաչողութիւն եւ ծառա-
 յութիւն ճշմարիտ Աստուծոյ : Այս ար-
 քայութիւնը կը պահանջէ կոմա-որ ենազան-
 քո-թի-ն, բարեկամ ազգ, եւ սէր հպատակ-
 ներէն : Բայց երկու արգելք կան, որք կը
 դժուարացնեն այս արքայութեան գաւ-
 լուսար եւ տարածումն : Այս արգելքնե-
 րն են - փգիփո-թի-ն մարդկան եւ չարո-թի-ն :
 Ուստի՝ ասելով Եկե-ոյ՛ք արքայո-թի-ն չո մեք
 կը խնդրեմք Աստուծմէ, որ հեռացնէ
 այս արգելքները եւ աւելի մօտեցնէ զմեզ
 Աւետարանի պարզ ճանաչողութեան եւ
 տայ մեզ շնորհք հնազանդիլ նմա, որ
 թագաւորէ մեր սրտի վերայ սիրով, այն
 պէս որ՝ մեք դառնալով նորա հաւատաւ
 րիմ՝ կարողանամք հասնիլ փառաւոր ան-
 մահութեան, ուր կը կոչէ զմեզ իւր Արդ-
 ւով :

Եթէ մեք ջերմեռանդութեամբ կ'ա-
 սեմք այս խնդրուածքը՝ պէտք է աշխա-
 տիմք հեռանալ ամեն բանէ, ինչ որ կա-
 րող է դժուարացնել եւ ուշացնել Աստու-

Տոյ Թագաւորութեան գալուստն թէ՛ մէր
մէջ և թէ՛ այլոց : Եթէ ջերմեռանդ է մեր
խնդրուածքը՝ մեր կը ջանամք գոյժ դնել
ամեն հնարք , որ կարող է առաջացնել
այս Թագաւորութիւնը և կը պատուեմք
ամեն բանով մեր Փրկչի Աւետարանն և
նորա կամքն ասելով — Եղեյն խմբ. 40 :

Ասելով՝ այս երո՞րդ Ինքնութիւն —
Եղեյն խմբ. 40՝ որպէս յերկին և յերկի՝ — մեր
կը խնդրեմք Աստուծմէ , որ տայ մեզ շը-
նորհք ամեն բանով հնազանդիլ նորա կա-
մայ , թէ՛ չարչարանօք և թէ՛ համբերու-
թեամբ : Կը խնդրեմք Աստուծմէ , որ տայ
մեզ շնորհք հնազանդիլ նմա , սլահել նո-
րա պատուիրանքներն եւ ընծայել նմա
մեր կեանքը ամեն պատահմանց մէջ :
Այս խոնարհութիւնն , որ երբորդ խլն-
դրուածքի նիւթն է , պէտք է լինի ջեր-
մեռանդ սրտով , ընդհանուր , հաստատ ,
լի ուրախութեամբ եւ ջերմեռանդու-
թեամբ , ինչպէս ունին հրեշտակներն Աս-
տուծոյ համար երկնքի մէջ , զորս օրինակ
կը տայ մեզ Քրիստոս Տէրունական աղօ-
թից մէջ ասելով — որպէս յերկին :

Հրեշտակաց հնազանդութիւնը տը-
ռած է մեզ օրինակ , որ մեր հնազանդու-

Թեամբ աշխատիմք նմանիլ նոցա կատա-
րեալ հնազանդութեանն, որով կը հաս-
տատուի մարդկութեան մէջ կարգ, հա-
ւատարմութիւն, երջանկութիւն և այ-
նու կ'առնուիմք այն մեծ երջանկութեան
ճաշակը, զոր Աստուած պատրաստած է
իւր կամբը կատարողաց համար: Այն
ժամանակ մեք կարող եմք կատարել Աւ-
ստուծոյ կամբը, երբ հեռանամք մեր
կամքէն և միայն նորա կամբը ճանաչեմք
արդար, բարի, կապարեալ, այն բարի կամբը,
որ կը տայ մեզ երջանկութիւն և սորա
համար կը խնդրեմք Աստուծմէ լուսա-
ւորել զմեզ իւր գեղեցիկ պատուիրան-
ներով, որ մեք կարողանամք կատարե-
լապէս իրեն հնազանդիլ:

Քրիստոս՝ բարձրացնելով մեր միտքը
և մեր հոգին գէպ իմարդոյ գլխաւոր եր-
ջանկութիւնն, որ է Աստուած, կը պատ-
ուիրէ մեզ խնդրել այն ամենայն, ինչ որ
հարկաւոր է այս գլխաւոր երջանկութեա-
նը հասնելու համար: Եւ որովհետեւ՝ ոչ
ինչ այնքան արգելք չ'է, ինչքան աշխարհիս
անչափաւոր հոգսերն և հոգին հա-
րստութեան և վայելչութեան աշխարհի,
այս պատճառաւ Քրիստոս այս արգելք-

ները հեռացնելու համար կը սրատուխրէ ինդրիւ Աստուծմէ ամենօրեայ հայ՝ ասելով — Զհայ թի հանապազորք՝ Գուր թիլ այսօր — որ է ԶՈՐՈՐԴ ԻՆԴՐՈՒԱԾՔ :

Այս ինդրուած հացը կը բովանդակէ իւր մէջ այն ամենայն, ինչ որ հարկաւոր է մեր կեանքին ամեն դրութեան մէջ : Քրիստոս այսու կ'սլաուցանէ մեզ, որ մեք պէտք չ'է ցանկամք եւ ինդրեմք մեր տխրայքէն աւելի հարստութիւն : «Այլ աւելիք կերակուր եւ հանդերձ» այնու շատասցուք » : Ա. ՏԻՖ. Զ. 8 : Աստուած կը տայ մեզ օրինաւոր ճանապարհաւ հարստութիւն, բայց մարդ պէտք չ'է ինքն իւր հոգին մաշէ հարստութեան ցանկութեամբ :

Ասելով — Տո՛ւր թիլ — Քրիստոս մեր միտն կը բերէ, որ ամեն բարութեանց ոռաջին պատճառն Աստուած է : Նա կը տայ մեզ ամեն բարութիւն, ինչ որ մեք ինքնին չ'եմք կարող ստանալ, ո՛չ մեր հոգալով, ո՛չ մեր աշխատելով, առանց նորա, ինչ որ հարկաւոր է մեզ այս աշխարհի մէջ կենալու կամ ապրելու համար : «Եթէ ոչ Տէր չինէ զտուն, ՚ի նանիք վառ տակին չինողք նորա : Եթէ ոչ Տէր պահէ

զքաղաք՝ ընդունայն տքնին սլահապանք
նորա » : Սաղ . ՃԻՁ . 1—2 : « Ես տնկեցի ,
Ապօղոս ջուր ետ , այլ Աստուած աճեցոյց :
Այսուհետեւ ո՛չ այն որ ինչ է , որ տըն
կեացն , և ո՛չ այն՝ որ ջուրն ետ , այլ որ
աճեցոյցն Աստուած » : Ա . Կորն . Գ . 6—7 :

Այս հայր ո՛չ թէ միայն աղքատներն
և չքաւորները պէտք է խնդրեն , այլ և
հարուստները , վասն զի Աստուծոյ Նա-
խախնամութիւնն է , որ կը տայ հարրս-
տութիւն և երբ կամենայ կը իյլէ : Նա
կը տայ կեանք , առողջութիւն , որ ուրախա-
նամք այս տուած կեանքով . իմաստութիւն ,
որ բարութեամբ անցնեմք մեր կեանքը :
« Եւ ասէ ցնոսա , տեսէք և զգոյշ լերուք
յամենայն ազահութենէ , զի ո՛չ եթէ 'ի
մթերից ընչից ուրուք իցեն կեանք նո-
րա » : Առ-ի . ԺԲ . 15 :

Որովհետեւ մարդոյ կեանքը իւր կամ-
քէն չ'է կախուած , ուրեմն՝ պէտք է որ
Աստուած տայ առողջութիւն , հանգրս-
տութիւն և չափաւորութիւն , որ մեք կա-
րողանամք ուրախ անցնել մեր կեանքը :
Մեք որ կը խնդրեմք մեր հայն Աստուծ-
մէ , չ'եմք խնդրեր , որ այս հայր մեզ տայ
անընդմիջապէս հրաշքով կամ սքանչելի

ձեռով, այլ կը խնդրեմք, որ օրհնէ նա
 իւր Նախախնամութեամբ ամեն մեր բը-
 նական և օրինաւոր ճանապարհներն, ո-
 ղով կամիմք պահել մեր կեանքը, ինչպէս
 են աշխարհն, իարգ, հոգի ողորմութիւն եւ
 սիրոյ : Քրիստոս կ'առէ մեզ. «Տուք եւ
 տացի ձեզ. չափ բարւոք, թաթաղուն,
 շարժուն, զեղուն՝ տացին 'ի գոգս ձեր,
 նովին չափով, որով չափէք, չափեսցի
 ձեզ » : Դուի . 2 . 38 :

Ասելով զհաց մը՝ կամի Քրիստոս
 մեզ պարզ ուսուցանել, որ այս հացը
 պէտք է լինի մըր, այսինքն մեր օրինաւոր
 աշխատանքով, մեր ջանքով և մեր ար-
 դարութեամբ ճարած, առանց մնասելու
 և զրկելու զայլ. ինչպէս կ'առէ Պօղոս
 Առաքեալն. «Քանզի մինչ առ ձեզ էաք՝
 զայս պատուիրէաք ձեզ, թէ որ ոչն կա-
 միցի գործել և կերիցէ մի : Արդ՝ լսեմք
 զովանց 'ի ձէնզ, թէ սաահակութեամբ
 գնան, գործ ինչ ոչ գործեն, այլ յու-
 լացեալ հետաքրքիր շրջին, այնպիսեացն
 պատուէր տամք և աղուչեմք 'ի Տէր Յի-
 սուս Քրիստոս, զի հանդարտութեամբ
 գործեսցեն և իւրեանց հաց կերիցեն » :
 Բ. Թի . 4 . 10—12 :

Ատելով հայ հանապազորդ՝ Քրիստոս մեզ կը յայտնէ, որ ինչպէս օրական մշաւ կը իւր աշխատանքով կրտանայ իւր օրական վարձը, նոյնպէս և ամեն մարդ պէտք է խնդրէ Աստուծմէ ամենօրեայ հայ և կրտանայ, քանի որ Աստուծոյ ծառայութեան մէջ է։ Ինչպէս Ներայեցիք աշխատի մէջ կրտանային ամեն օր մանանայ, որքան հարկաւոր էր ամեն տան կերակրուելու, այն չափաւորութեամբ պէտք է լինի մեր խնդրած հացն։ Միայն շարժ օրն Ներայեցիք չ'էին հաւաքեր մանանայ։ Մեր Փրկիչը պատուիրելով որ ամենօրեայ հաց խնդրեմք, կը պատուիրէ միանգամայն, որ այս խնդրուածքով իմանամք որ ամեն օր կախումն ունիմք Աստուծմէ։ ամեն օր սպարտական եմք շնորհակալ լինիլ նորա տուած ողորմութիւններէն և շնորհքներէն. Վասի մեր միտքը բերել մեր կենաց անստուգութիւնը, որ ոչ մի մարդ կարող չ'է հաստատ յուսալ թէ կ'ապրի արդեօք վաղուան օրն՝ թէ ոչ։ Վասի հեռացնել զմեզ մեր այս կենաց ապագայ անչափաւոր հոգերէն, որք 'ի զուր կը մաշեն մարդոյ հոգին։ Արդարեւ՝ կան այլ և այլ հարկա-

ւոր և օրինաւոր հոգսեր, որք հետեւանք
 են մարդոյ նախահոգութեանց, օրինակի
 համար. երկրագործը կը ցանէ, վաճա-
 ռականը ապրանք կը պատրաստէ : Այս
 պիտի հոգսերը օրինաւոր են, եթէ ունե-
 նան իրենց մէջ չափաւորութիւն և համա-
 ձայն լինին Աստուծոյ կամայ : Այն հոգսե-
 րէն Քրիստոս զմեզ կըզգուշացնէ, որք կը
 վերաբերին հեռու ժամանակներու և ծը-
 նունդ են ազահութեան և աշխարհային
 վայելչասիրութեան և որոց հասնելու հա-
 մար գործ կը դրուին չար հնարքներ : «Մի
 այսուհետեւ հոգայցէք վասն վազուին,
 զի վաղիւն վասն իւր հագոսցի, շատ է ա-
 ւուրն չար իւր ո : Մաթ . 2 . 34 :

Մեր Փրկիչն ուսուցանելով մեզ այս
 խնդրուածքով, որ խնդրեմք մեր կենաց
 ամենահարկաւոր պիտոյքը՝ կ'ուսուցանէ
 միանգամայն չափաւորութիւն և հեռա-
 նալ աշխարհային վայելչասիրութենէ : Եւ
 երբ մարդ կը հասնի այն երջանիկ դրու-
 թեան, որ ամեն բան Աստուծմէ կըս-
 պասէ և բուական կը համարի, ինչ որ
 Աստուած օրուան մէջ կը տայ, այն ժա-
 մանակ ազատութեամբ կը բարձրացնէ
 իւր սիրտն առ Աստուած և կ'ընծայէ նմա

ասելով՝ — Թո՛ղ մէջ լսարարիս մեր :

Ասելով՝ — Թո՛ղ մէջ լսարարիս մեր , որ-
դէս և մէջ խղո՛մի մերոյ պարտապանաց — որ է
ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԻՆԴՈՒԱԾՔ , մեք կը խնդրեմք
Աստուծմէ , որ զմեզ չը պատժէ մեր մե-
ղաց համեմատ : Կը խոստովանեմք մի և
նոյն ժամանակ , որ մեք չ'եմք կարող
մասնակից լինիլ նորա ողորմութեան ,
եթէ չը թողումք մեր պարտապանաց
պարտքը , որք զմեզ վշտացուցած և նե-
ղած են : Ամեն մարդ պէտք է խնդրէ այս
թողութիւնը Աստուծմէ , որովհետեւ
ամենքս մեղաւոր ենք Աստուծոյ առաջ :
Նա և Աստուծոյ որդիներն , թէպէտ և
հաշտուած են և արդարացած Քրիստոս-
սիւ , բայց նոքա եւս պէտք է նոյնպէս
խնդրեն թողութիւն , ո՛չ թէ միայն իրենց
մեղքը միտք բերելու , հեղութեան մէջ
մնալու և ճանաչելու համար , որ փրկուած
են Աստուծոյ ողորմութեամբ , այլ և այն
պատճառաւ , որ նոքա եւս այլոց պէս կը
տող են շատ անգամ մեղաց մէջ ընկնիլ :
Այս թողութիւնը ստանալու համար
պէտք է խնդրեմք Աստուծոյ օգնութիւնը
Քրիստոսի անուանով , ճշմարիտ հաւատով
և ջերմեռանդն ապաշխարութեամբ :

Փրկիչն յատուկ մեզ կ'աւսուցանէ
 այս աղօթքով, որ ինչպէս մեք կամիմք,
 որ Աստուած մեզ թողութիւն տայ. նայն
 պէս և մեք պէտք է թողութիւն տամք
 այլոց: Այս սլատուիրանքը արդար է, ինչ
 փարեալ է և համայն է արդարութեան և
 սիրոյ: Մեք աւելի պարտաւոր եմք մի-
 մեանց յանցանքն թողուլ քան թէ Աստ-
 ւած՝ մերը, սրովհետեւ մեր անհնազան-
 դութիւնը անթիւ է և աւելի մեծ Աս-
 տուծոյ առաջ, քան այլ մարդկանցը մեր
 առաջ և մանաւանդ որ շատ անգամ մեք
 ինքնին պատճառ եմք այլոց յանցաւորու-
 թեան: Մեծ կուրութիւն է խնդրել Աս-
 տուծմէ ողորմութիւն և թողութիւն մեր
 մեղաց համար և մի և նոյն ժամանակ ան-
 ողորմ եւ խստապիտ լինիլ մեր եղբարց
 դէմ և չը թողուլ նոցա յանցանքն: Բրիւ-
 տոս այս գեղեցիկ առակով օրինակ կը տայ
 մեզ. «Վասն այսորիկ նմանեցաւ արքա-
 յութիւն երկնից ասն թագաւորի, որ կա-
 մեցաւ համար առնուլ ի մէջ ծառայից
 իւրոց: Եւ իբրեւ սկսաւ առնուլ՝ մատու-
 ցաւ ար. նա պարտապան մի բիւր քան
 քարոյ: Իբրեւ ոչ սենէր հատուցանել,
 հրամայեաց զնա վաճառել տէր նորա ըզ-

կինն նորա և զորդիս նորա և զամենայն որ
ինչ և ունիցի՝ և հատուցանել : Եւ ան
կեալ ծառայն երկիրագագանէր նմա՝ և ա
սէր . Երկայնամիտ լէր առ իս և զամենայն
հատուցից քեզ : Գթացեալ տէր ծառային
այնորիկ՝ եւ արձակեաց զնա : Եւ ելեալ
ծառայն և եգիտ զմի ՚ի ծառայակցաց իւ
րոց , որ պարտէր նմա հարիւր դահեկան .
և կալեալ զնա խեղդէր զնա և ասէր . հա
տո՛ ինձ զոր պարտիս : Արդ անկեալ ծա
ռայակցին՝ առ ռաս նորա ազաչէր զնա և
ասէր . Երկայնամիտ լէր առ իս եւ հա
տուցից քեզ : Եւ նա ոչ կամէր , այլ չո
գաւ արկ զնա ՚ի բանտ , մինչեւ հատու
ցէ զպարտան : Իբրեւ անսին ծառայա
կից քն նորա որ ինչ եղեւն տրտմեցան յոյժ
եւ եկեալ ցուցին տեառն իւրեանց զա
մենայն որ ինչ եղեւն : Յայնժամ կոչեաց
զնա տէրն իւր և ասէ՝ Մառայ չար , զա
մենայն զպարտան թողի քեզ վասն զի ա
զաչեցեր զիս : Իսկ արդ՝ ոչ էր պարտ և
քեզ՝ ողորմիլ ծառայակցին քում , որպէս
և ես քեզ ողորմեցայ : Եւ բարկացեալ տէ
րն նորա մատնեաց զնա գահճին , մինչև
հատուպէ զամենայն զպարտան : Նոյնպէս
և Հայր իմ որ յերկինս է՝ արասցէ ձեզ .

եթէ ոչ թողուցուք իւրարանչիւր եղբօր
 իւրում՝ ի սրտէ ձերմէ զյանցանս նոցա ։
 Մատ. թ. 23—35 ։

Այս առակը պարզ մեկնութիւն է
 հինգերորդ խնդրուածոց, որոյ մէջ ուրիշ
 ներու մեղքը մեր առաջն է դրուած իբ-
 րեւ պարտք ։ Ով որ այս աղօթքը կ'առէ
 առանց թողնելու այլոց յանցանքը, նա
 ինքն իրեն հակառակ է ։ Որովհետեւ ա-
 սելով — Թող Տիւ, մեք ոչ թէ միայն մեր
 անձին համար կը խնդրեմք, այլ և ամե-
 նուն համար, որոյ մէջ են ուրեմն և մեր
 պարտասպաններն ։ Աստուած թողութիւն
 չը տար այն մարդկանց, որք իրենց եղբարց
 յանցանքը չ'են թողուր ։ Ասելով այս ա-
 ղօթքը մեք ոչ թէ միայն կը պարտաւորիմք
 թողութիւն տալ այլոց, այլ և կը պար-
 տաւորիմք այնքան անգամ թողութիւն
 տալ, որքան կամիմք, որ Աստուած թո-
 ղութիւն տայ մեր յանցանաց ։ Որովհետեւ
 մեք կը ցանկումք, որ Աստուած ներէ մեր
 բոլոր մեղքերը և յանցանքները. ուրեմն
 մեք եւս պէտք է ծածկեմք մեր սիրով ու
 լոյց մեղքը և յանցանքը ։ Պէտք է ներեմք
 մինչեւ ցեօթանաանեկին եօթն անգամ.
 այսինքն անթիւ, ինչպէս կ'առէ Քրիստոս ։

« Յայնժամ մատեաւ առ նա Պետրոս և
ասէ . Տէր , քանիցս անգամ եթէ մեղիցէ
ինձ եղբայր իմ եւ թողից նմա , մինչեւ
ցեօթն անգամ : Ասէ ցնա Յիսուս , ոչ ա
սեմ քեզ թէ մինչեւ ցեօթն անգամ . այլ
մինչեւ ցեօթանանեկին եօթն անգամ :
Մատ . ԺԷ . 21—22 :

Ինչպէս կամիմք , որ Աստուած թա
ղուծիւն տայ մեզ կատարելապէս , ոչ
թէ միայն պատժէն ազատելով՝ այլ եւ
կրկին տալով մեզ իւր ողորմութիւնն և
սէրը , նոյնպէս և ամենայն Քրիստոնեայ
պէտք է թողու իւր պարտապանի յան
ցանքը և կրկին սիրէ զնա և այսպէս կա
տարէ իւր մարդասիրութեան պարսփը :

Վ ԵՅԵՐՈՐԻ ԻՆԴՈՒԱՄԲՆ Է — Ե- Դի՛ քա
նիւ զԲԷՂ Դի՛ ԲԵՐԺՈՒՄԻՆ , այլ ԲԵՐԺՈՒՄԻՆ
ԴԷՂ — : Ասելով — Մի՛ քանիւ զԲԷՂ Դի՛ ԲԵՐԺՈՒՄԻՆ
— պէտք է իմանալ , որ կայ երկու տեսակ
փորձութիւն : Մի փորձութիւնը կը տայ
մեզ Աստուած , որ երեւցնէ մեր սէրը ,
մեր հաւատը եւ մեր համբերութիւնը
այլ մարդկանց : Այս փորձութեամբ կը
փորձուէին առաքիլնի և աստուածապաշտ
մարդիկ , որ նոցա հաւատը , սէրը և համ
բերութիւնը օրինակ դառնար այլոց : Այս

պէս փորձուեցաւ Յովսէփ և օրինակ դարձաւ Ողջախոհութեան : Այսպէս փորձուեցաւ Յովք եւ անուանեցաւ Հայր Կամֆերութեան : Իսկ միւս փորձութիւնն է բոլորովին հակառակ Աստուծոյ կամանց և կը տանի դէպ ՚ի մեղքը : Առաջին փորձութիւնը կը գայ մեզ Աստուծմէ, որ կամի փորձել մեր խոնարհութիւնը, մեր հաւատարմութիւնը և մեր համբերութիւնը, երբեմն բաղդաւորութեան մէջ եւ երբեմն ապարադդութեան, երբեմն զանազան պատահմանց մէջ եւ երբեմն կոշկով զմեզ, որ մեք մեր անձնապահութեամբ կատարեմք մեր մեծ պարտաւորութիւնն առ Աստուած եւ առ մարդ : Վերջապէս Աստուած տալով մարդոյն անձնիշխանութիւն՝ կը համբերէ և այն փորձութեանց, որ յառաջ կը գան, ո՛չ թէ Աստուծոյ կամքէն, այլ մեր անձնիշխանութեան չարաչար գործածութենէն եւ մեր փրկութեան թշնամիէն — սատանայէն . ինչպէս կ'ասէ Յակոբոս Առաքեալըն . « Իւրաքանչիւր ոք փորձի առ յիւրոցն ցանկութեանց ձգեալ և պատրեալու Յակ . Ա . 14 :

Թէպէտ մեք կ'ասեմք — Մի՛ գանիր շեշ

'ի Ժորժո-Բիւն — բայց այսու պէտք չ'է հաւ
 կանալ, թէ Աստուած է տանող դէպ 'ի
 մեղքը կամ փորձութիւնը, « Մի ոք որ 'ի
 փորձութեան իցէ, ասիցէ, թէ յԱստու-
 ծոյ փորձիմ, զի Աստուած անփորձ է չա-
 րաց, փորձէ՛ նա՝ և ոչ զոք » : Յակ . Ա . 13 :
 Ընդհակառակն՝ Աստուած միշտ կամի հե-
 ոացնել զմեզ փորձութե՛նէ խղճմտանքի
 ձայնով և իւր սուրբ պատուիրանքներով :
 Մի՛ գանիր զիւ 'ի Ժորժո-Բիւն ասելով՝ պէտք
 է հասկանալ այնպէս, ինչպէս արժան է
 Աստուծոյ բնութեանն և նորա կամացը,
 որ միշտ սուրբ է, բարի է և արդար առ-
 մարդն : Աստուծոյ համբերութիւնը, Աս-
 տուծոյ մասնեղն զմարդ իւր անձնիշխան
 կամաց և մարդոյ անձնիշխանութեան չա-
 րաչար գործածութիւնը Սուրբ Գրոց մէջ
 տեղ տեղ կ'ասուի — Խաբարոյց Աստուած,
 ճափեաց Աստուած և այլն : « Եւ իստացոյց
 Տէր զսիրտն Փարաւոնի և ոչ լուաւ նո-
 ցա, որպէս եւ ասաց Տէր յՄովսէս » :
 Ելէյ . Թ . 12 : « Խօսեցաւ Տէր ընդ Մովսի-
 սի և ասէ, մո՛ւտ առ Փարաւոն, զի ես
 իստացուցի զսիրտ նորա եւ զսիրտ ծա-
 ռայից նորա, զի կարգաւ եկեացեն նշան
 քրս իմ 'ի վերայ նոցա » : Ելէյ . Ժ . 1 : Այս

խօսքով պէտք է իմանամք, որ Աստուած
կը համբերէ այս աշխարհի մէջ այն իւրա-
տութեանն ու թշնամութեանը, որ մարդ
կ'առնէ ընդդէմ Աստուծոյ :

Ատելով — Մի՛ փափիր զիչ 'ի փոքր-իւն —
չ'եմք խնդրեր, որ փորձանաց մէջ չը լի-
նիմք, որովհետեւ ստեղծուած եմք ազատ
և տնձնիշխան և կաշուած եմք բարին չա-
րէն ընտրելու՝ այս փորձութեամբ լի աշ-
խարհի մէջ : Զ'եմք խնդրեր, որ Աստուած
հանէ զմեզ փորձութենէ և յաղթող առ-
նէ զմեզ փորձութեանց՝ առանց մեր գոր-
ծակցութեան և աշխատութեան, վասն
զի Աստուած ինքն կամի, որ մէք գոր-
ծակից լինիմք իրեն . « Զի Աստուծոյ գոր-
ծակից եմք », կ'ասէ Պօղոս Առաքեալն .
Ա . Կորն . Գ . 9 : Այլ կը խնդրեմք Աստուծ-
մէ, որ յաճախ չը տայ մեզ փորձու-
թիւններ և մեր կարողութենէն 'ի վեր :
Եւ եթէ կամի տալ այնպիսի փորձանք-
ներ, չը թողու զմեզ մեր տկարութեան
յուսով, այլ տայ ողորմութիւն եւ շը-
նորհք, որ կարողանամք կրել այն փոր-
ձանքները եւ այսու փառաւորութիւն Աս-
տուծոյ անունը և մէք արժանանամք նորա
փրկութեանն : Այս յուսացուած ողոր-

մութիւնը կրտսանամք Աստուծմէ, եթէ
խնդրեմք բարի եւ հաւատարիմ սրտով.
ինչպէս կ'ասէ Պօղոս Առաքեալն. « Փոր-
ձութիւն 'ի ձեր վերայ ոչ է եկեալ բաց
'ի մարդկանէ, այլ հաւատարիմ է Աստ-
ուած, որ ոչ արկցէ զձեզ 'ի փորձութիւն
առաւելքան զկար ձեր. այլ արացէ ընդ
փորձութեանն եւ զերն, զի համբերել
կարասիք » : Ա. Կորն. Ժ. 13 :

Այսպէս ուրեմն՝ մեր փորձութեան
մէջ մեր յոյսն Աստուծոյ վերայ դնելով՝
կը յաւելուիմք — Այլ իրիւս՝ զիւր 'ի չարէն —
այսինքն այն չար հոգիէն, որ փորձելով
կը տանի զմեզ դէպ 'ի չարութիւն : Կը
խնդրեմք Աստուծմէ, որ հանէ զմեզ մե-
ղաց իշխանութենէն, որ Սուրբ Գրոց մէջ
կ'անուանի զօրոսիւն սափանայի. միշտ ազա-
տէ զմեզ մեր փրկութեան թշնամիէն,
երբ մեր յապաքանութեամբ կ'ընկնիմք
նորա որոգայթի մէջ : Կը խնդրեմք որ Աս-
տուած սայ մեզ կեանք եւ զօրութիւն ա-
զատուիլ մեր մեղքէն եւ դառնալ նորա
հաւատարիմ պաշտօնեայ, ինչպէս պար-
տական եմք :

Այս խնդրուածքը — Այլ իրիւս՝ զիւր
'ի չարէն — առաջին խնդրուածոց հետե-

ւանքն է : Եթէ չը խնդրեմք ազատութիւն
եւ փրկութիւն այս թշնամու ձեռքէն , կը
նշանակէ որ ջերմեռանդութեամբ չ'եմք
խնդրած մեզոյց թողութիւն , և տակաւին
անգեղջ եմք մեր չարութեան մէջ : Ան-
պատու է թողութիւն խնդրելն՝ եթէ չը
հեռանամք չարութենէ և չը մօտենամք
առաքինութեան :

Ուրեմն՝ զգալով մեր տկարութիւնը
և թերութիւնը , որով կը փորձուիմք մեր
չորս կողմն պատած թշնամիներէն , աշ-
խարհի որդիներէն , մեք չ'եմք կարող դի-
մանալ , եթէ Աստուած մեզ հետ չը լինի .
բայց եթէ Աստուած մեզ հետ է , ո՞վ է
մեզ հակառակ :

Աստուած է , որ ներգործութիւն ունի
բոլոր բնութեան վերայ : Նա է , որ կը
ներգործէ մեր հոգւոյ և սրտի վերայ ա-
ռանց խելու մեր ազատութիւնը : Երբ
կ'աղօթեմք Աստուծոյ՝ պէտք է խոհեմ և
արթուն լինիմք փորձութիւնը ճանաչելու
և հեռանալու : Պէտք է գործ դնեմք Աս-
տուծոյ տուած ամեն օգնութիւններն և
հնարքները , և այնպէս շարժուիմք մեր
փրկութեան ճանապարհի վերայ , որ ո՛չ
թէ միայն Աստուած լինի պատճառ մեր

փրկութեան իւր օգնութեամբ, այլ եւ մեք՝ մեր աշխատութեամբ գործակից լինելով Աստուծոյ : Այսպէս կը պատուիրէ մեզ մեր Փրկիչն ասելով՝ « Արթուն կացէք եւ աղօթաւ արարէք, զի մի՛ անկանիցիք ՚ի փորձութիւնն » : Մատ. ԻԶ. 41 : Եթէ մեք ջերմեռանդութեամբ կը խընդրեմք Աստուծոյ, որ փրկէ զմեզ և մեր ընկերն ՚ի չարէն՝ պէտք է ուրեմն աշխատիմք հեռացնել, ինչպէս մեզմէ, նոյնպէս և մեր ընկերներէն փորձութեան ամեն պատճառներն, որ ո՛չ մեք ընկնիմք փորձութեան մէջ և ո՛չ նոցա համար կորստեան պատճառ լինիմք, փորձելով և դայթակդեցնելով մեր չար ցանկութեամբ :

Տէրունական աղօթքը կը վերջանայ այս խօսքերով — Զի քո է արքայութիւնն և զօրութիւնն և փառք յաւիտեանս յաւիտեանից, ամէն : Այս ՎԵՐՋԱՔԱՆՆԸ մեզ կը յայտնէ՝ թէ ինչո՞ւ համար և ի՞նչ պատճառաւ կ'աղօթեմք Աստուծոյ և ինչո՞ւ կ'ասեմք այս աղօթքը պապուով, հեղութեամբ, հաւաքարճութեամբ : Ո՛ւմ կարող է ուղղել մարդ իւր աղօթքն եւ յմամէ կարող է սպասել փրկութիւն և երջանկութիւն, եթէ ոչ այն ամենակարող էակէն, որ բոլոր տիե-

զերաց թագաւորն է , որ միայն ունի փառք և իշխանաւթիւն և սրոյ թագաւորութիւնը յաւիտենական է : Միայն նորա տղորմութիւնը պէտք է որոնեմք աշխարհի մէջ յաւիտեանս յաւիտենից :

Այս երկու Յաւիտենները կը նշանակեն Աստուծոյ ամենակապողութիւնն աշխարհիս վերայ : Մի Յաւիտենը կը նշանակէ աշխարհիս ստեղծուելէն առաջ , իսկ միւսն աշխարհի և ժամանակի ստեղծուելէն յետոյ , այսինքն երկրորդ Գալուստն : Այս պէս ուրեմն՝ աշխարհի մի ծայրէն մինչև միւս ծայրն Աստուծոյ կը պրտակտանի Արքայութիւն և Զօրութիւն և Փառս :

Իսկ ամէն կը նշանակէ ճշմարիտ կամ իսկապէս , երբ կը դրուի նախադասութեան մէջ կամ ՚ի սկիզբն : Բայց եթէ վերջն դրուի , ինչպէս է Տէրունական աղօթից մէջ , կը նշանակէ կապարիտը Լաւապարճութիւն , որ կը լսէ Աստուած մեր խնդրուածքը , կը կատարէ մեր ցանկութիւնը և ամենայն ինչ կը դարձնէ ՚ի փառս իւր :

Այս Տէրունական աղօթքը մեծ է և ճշմարիտ աստուածային աղօթք , որովհետեւ իւր մէջ կը բովանդակէ մի քանի խօսքերով պարզ խնդրուածներ , որք կը

վերաբերին ամենակարեւոր շնորհաց : Այս խնդրուածոց կարգը և չափը կը ապայ մեզ ճշմարիտ ճանաչողութիւն և կ'ուսուցանէ որոնել և խնդրել առաւել այն՝ ինչ որ կը վերաբերի Աստուծոյ փառաց և մեր հոգւոյ փրկութեանն : Այս Տէրունական աղօթքը կարճ կը յայտնէ մեզ՝ թէ ի՞նչ պէտք է խնդրել Աստուծմէ և ի՞նչ զգացողութիւն պէտք է ունենալ աղօթելու ժամանակ :

Այս աղօթքի զանազան մասերը մեր աչաց առաջ կը ներկայացնեն հաւատոյ մեծ տատուիրանները և կը կնքեն նորա ներգործութիւնը : Մեր միտն կը բերեն Քրիստոնէի գլխաւոր պարտաւորութիւնը — Սէր առ Աստուած և առ ընկերն — և կը տան կենաց գեղեցիկ կանոն :

Եթէ մեր ջերմեռանդութեամբ կ'աւսեմք այս Տէրունական Աղօթքը՝ պէտք է ուրեմն մեր կեանքն ևս վարել համաձայն մեր խնդրուածոց :

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԿՐՈՆԻ ՎԵՐԱՑ ԱՌՀԱՍԱՐԱԿ

Նշանակութիւն Կրօնի	5
Կարեւորութիւն Կրօնի	6
Հիմն Կրօնի	8
Հաստատութիւն Կրօնի	
" Մտքով	8
" Խղճմտանքով	10
" Ընդհանուր խոստովանութեամբ ամեն	
" նայն ազգաց	13
" Աստուածաշունչ Գրքով	13
Հին և Նոր Կտակարան	18
Աւանդութիւն	21
Սուրբ Գիրքն Աստուածային և	23
Հարկաւորութիւն ուսման Սուրբ Գրաց	30

ՀԱՒԱՏՈՑ ՎԵՐԱՑ ԱՌՀԱՍԱՐԱԿ

Նշանակութիւն Հաւատոյ	33
Հիմն Հաւատոյ	34
ՀԱՆԳԱՆԱԿ ՀԱՒԱՏՈՑ	43
Առաջին մասն Հանգանակի — Հաւարածի Դ Բ Աստուած և այլն	47
Կատարելութիւնք Աստուծոյ	51
Արարչագործութիւնք Աստուծոյ	62
Նախախնամութիւն Աստուծոյ	68
Երկրորդ մասն Հանգանակի — Հաւարածի և Դ Բ Տէր Յիսուս Քրիստոս և այլն	79

Արարդ մասն Հանդանակի — Հասարակ և Դ Սարբ	
Հոգին , և այլն	105
Զորարդ մասն Հանդանակի — Հասարակ և Դ թ Դոյն	
Ընդհանրական և առարկական Սարբ Եկեղեցի , և այլն .	117
ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՔ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ	123
Խորհուրդ Մկրտութեան	123
" Դրոշմի	129
" Աստղագրութեան	132
" Հաղորդութեան	137
" Ամուսնութեան	144
" Զեռնագրութեան կամ կարգի	146
" Յման Հիւանդաց	147

ԱՂՕԹՔԻ ՎԵՐԱՅ ԱՌՀԱՍԱՐԱԿ

Նշանակութիւն աղօթից	154
ՏԵՐՈՒՆԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔ	168
Յառաջաբան Տերունական աղօթից Հայր Թեո Դեր-	
իկոն	170
Առաջին խնդրուածք Սարբ Եկեղեցի անուն Կո	172
Երկրորդ խնդրուածք Եկեղեցի արքայապետի անուն Կո	174
Երրորդ խնդրուածք Եկեղեցի խմբի անուն Կո	176
Զորարդ խնդրուածք Զհայր Թեո Հանապաղար	178
Հինգերորդ խնդրուածք Եւ ըստ մեզ պարտիս Դեր	183
Վեցերորդ խնդրուածք Եւ Դ Կանիւր զՏեղ Դ Դոյն	
Իկան	187
Քերթաբան Տերունական աղօթից ԶԻ Կո Ե արքայա-	
Իկան և	193

ԵՐԵՍ	ՏՈՂ	ՄԻԱԼ	ՈՒՂԻՂ
20	13	չը մատնէր	չը մատնէր
52	9	Ա. Թագ. Գ. 8 :	Ա. Թագ. Գ. 9 :
56	10	Ամբարիշտ	ամբարիշտ
51	1	Յ՛ւ. ԺԳ. 6 :	Յ՛ւ. ԺԴ. 6 :
53	5	Սալ. ԺԸ. 3 :	Սալ. ԻԸ. 5 :
60	15	Հաւ. Դ. 2 :	Հաւ. Գ. 2 :
64	1	որբու թեան	որբու թեան
65	7	Մաթ. 2. 14 :	Մաթ. 2. 10 :
65	14	Ա. Պէթ. Բ. 4 :	Բ. Պէթ. Բ. 4 :
66	16	աիրէ	տիրէ
81	18	փառաւորեմք	փառաւորեմք
102	11	կողմն	կողմն
102	26	կ'օգնէ	կ'օգնէ
120	15	Քրիստոսի	Քրիստոսի
128	11	կ'արգիլուէին	կ'արգիլէին
159	26	չ'աղօթէր	չ'աղօթէր

